

1 Itcharam Desai and Published on behalf of the Government of H
1 of Baroda, at the Central Library, Baroda, by Newton
Mohun Dutt, Curator of Libraries on
July 31st, 1925

PRICE RS. 2.

Contents.

Preface	vii
Text	१-६८
Appendix I भूमिदिकल्प, etc.	६९-७८
Appendix II Extracts from the Prasastiratnâkara of Dalapatirâya	७९-८३
Appendix III Śāsanas and letters	८४-८९
Appendix IV Extracts from the Lokaparakāśa of Kshemendra	९०-९३
Appendix V The writer, pen, ink, etc.	९४-९६
Glossary	९७-१२८
List of important persons	१२९
List of places	१३०

PREFACE

he *Lekhapaddhati* is presented to the public mainly as a philological curiosity. It abounds in numerous vernacular words and phrases, Sanskritized after a curious fashion by classical inflexions and constructions. Many of the words are now obsolete, or when still in currency are found modified according to regular phonetic laws. In order to discover the meaning of some of

the obsolete terms, the present writer had to visit the Kadi district of the territories of H. H. The Maharaja Gackwad. By mixing freely with the villagers, he was delighted to find that some of the oldest inhabitants were familiar with numerous words long since fallen in desuetude, the meanings of which many eminent scholars whom he had consulted had failed to elucidate.

The work is written in what may be termed the "Mixed Sanskrit" of the end of the fifteenth century,* and will, it is hoped, afford useful material to the historian of the Gujarati language.

The author of the *Lekhapaddhati* is unknown, but from his constant reference to Pattan, and his habitual employment of expressions still current there, it may be surmised that he was a government officer serving in that locality. The book was evidently written as a guide to revenue officers and professional letter and petition writers, being a compilation of models of Government documents and specimens of official and other correspondence suitable for various occasions. Indirectly, therefore, it may throw some light on official procedure and government routine during the reign of the kings of Gujarat who flourished in the fifteenth century.

This is the very work referred to by Pandit Bhagavanlal Indrajī in the *Bombay Gazetteer* Vol. I, Part 1, page 199ff. The passages referred to are to be found on p. 52 and p. 5, lines 23, 24 for the history of Lavanaprasada. He translates the title of this work as *Forms of Treaties*, and fixes its time as 1238 A. D. from the date Sam 1288 given in the Yamalapatra.

The names of kings, mentioned in this work, all refer to Gujarata. The Panch System was very common in those days and one of the members, perhaps the leading one of the Panch in most cases, was a Government official.

---

* Many of the *Lekhas* are dated, the latest date being that of the last *lekha* on page 57, i. e. Sam 1533, (A. D. 1477)

The book has had a somewhat unfortunate career. The first editor, my learned predecessor in the Baroda Sanskrit Library, died before its completion, leaving in fact only the pages of the text in print. Thereupon, another competent scholar, the late Mr. T. M. Tripathi, B A, undertook to complete it, but was prevented by long-continued illness terminating in his premature death. He had only been able to get together a few notes and some scanty material for the glossary and these have been incorporated in the work.

The present edition of the *Lekhapaddhati* is compiled from the following four manuscripts written in Devanagari characters —

Manuscript A—consists of 41 leaves, with 11 lines per page and two leaves missing in the middle. It belongs to Seth Purushottama Visram Mavaji of Bombay. It was secured through the kind offices of H. E. the Dewan Saheb, Sir Manubhai N. Mehta Kt., C S I., M. A LL. B., and we are thankful to him for taking the trouble to secure this manuscript, which we were otherwise unable to get, as also to the Seth for his great kindness in lending the work, without which indeed it would have been impossible to bring out a fairly accurate edition of the book. The manuscript is not only more complete than the other three manuscripts, but also gives a greater number of *lekhas* with more details and particulars of the rulers, ministers and also of the executors of the deeds. The manuscript contains only the first part of the text herein printed. It is undated, but from the script it appears to have been copied in the 16th century. It contains—

- (1) राजादेशः (2) शासनपत्रम् (3) राज्ञो भूर्जपत्रला (4) महामात्यपत्रला (5) राणकपत्रला (6) देशोत्तरविधिः (7) ग्रामपट्टकविधिः (8) समकरउद्धग्रामपट्टकः (9) गुणाक्षराणि (10) उत्तराक्षराणि (11) निरूपणा (12) अपरानिरूपणा (13) अन्वविक्रयपत्रविधिः (14) महामात्यभूर्जपत्रम् (15) श्रीकरणभूर्जपत्रम् (16) टिप्पणकम् (17) मार्गाक्षराणि (18) गुणाक्षराणि (19) न्यायचारविधिः (20) प्रतिघृच्छा (21) ग्रामसंस्था (22) पंचाले बलारभूमिसंस्थाविधिः (23) आधौ कृतवस्तुन उपरि गृहीतद्रव्यविधिः (24) वृद्धमेक (वृद्धि ?) धान्याक्षराणि (25) धर्मचीरिका (26) डोहलिकामुक्तिः (27) व्यासे (पे) घः (28) आसलोपनम् (29) विगुद्धयक्षराणि (30) उपगता (31) ठेक (32) व्यासे (से) घः (33) राजविद्वत्तिका (34) गुरुविद्वत्तिका (35) पितृविद्वत्तिका (36) मातृविद्वत्तिका (37) वधूहेतो राजलेखः (38) स्वरूपविधिः (39) लेखः (40) सन्निविमहो (41) महामात्यस्य राजविद्वत्तिका (42) व्यवहारपत्रविधिः (43) बलिपत्रविधिः (44) क्षेत्राद्वाणकपत्रविधिः (45) गृहाद्वाणकपत्रविधिः (46) गृहविक्रयपत्रविधिः (47) गृहद्वलिकापत्रविधिः (48) अन्धाद्वाणकपत्रविधिः (49) आविपत्रम् (50) धर्मण दत्तभूमिपत्रविधिः (51) दासीपत्रविधिः (52) मन्वयागतादासीपत्रविधिः (53) विमद्वाणकपत्रविधिः (54) गर्भपत्रविधिः (55) जील्यपत्रविधिः (56) स्त्यानपत्रिका (57) कृष्णाक्षरोज्ज्वलाक्षरविधिः (58) दाणमण्डपिकापत्रविधिः (59) हस्ताक्षराणि (60) सन्सुगद्हस्ताक्षराणि (61) मण्डउत्तरणस्य उपगता ॥

Manuscript B—consists of 2-20 leaves having 13 lines per page. It is dated Samvat 1536 (A. D. 1480). It belongs to the Deccan College Manuscripts Library (now deposited with the Bhandarkar Institute, Poona). This manuscript contains both the parts given in the present edition. Its first leaf is wanting. The second leaf begins with कारिपु य सापुः सद्गिर्यते ॥ (p. 68). The first part ends at line 9 of fol. 5b. with the letter to the friend which is given at page 62 of this edition. It is numbered 23, which shows that this part contains 23 letters only. The remaining leaves contain the second part which begins with the verses given at the beginning of this edition. This part has got 54 *lilas* and is called at the end लेखपञ्चाशिका.

It contains in the first part—

(11) Last lines of जामातृलेखः (12) स्वामिलेखः (13) मृत्युलेखः (14) मित्रलेखः (15) प्रसन्नभार्या भर्तृलेखं प्रस्थापयति यथा (16) संरुष्टभार्याभर्तृलेखः (17) गुप्त-
प्रियाप्रियस्य लेखः (18) भार्यालेखः (19) सरोपभार्याया भर्तृलेखः (20) सानुरागः प्रस्था-
पयति प्रियालेखो यथा (21) कनिष्ठभ्रातृलेखः (22) पूर्वोक्तपुत्र्यैर्विस्तरव्यापिसामान्यप्रति-
पत्तिलेखः (23) अमुकपुरे मित्रं प्रति प्रस्थापयति लेखो यथा ।

Part II contains—

(1) राजादेशः (2) शासनम् (3) ताम्रशासनम् (4) भूर्जपत्तला (5) श्रीपत्तला
(6) देशोत्तारः (7) ग्रामपट्टकः (8) व्यवस्था (9) राजहुण्डिका (10) सामान्यहुण्डिका (11)
गुप्तपट्टकः (12) उत्तराक्षराणि (13) निरूपणा (14) अपरा निरूपणा (15) अश्वविक्रयपट्टकः
(16) गुणाक्षराणि (17) टिप्पनम् (18) मार्गाक्षराणि (19) भूर्जपत्रम् (20) न्यायवादः
(21) प्रतिपृच्छा (22) ग्रामसंस्था (23) धर्मचीरिका (24) दिव्यम् (25) डोहलिकामुक्तिः
(26) व्यापेधः (27) व्यापेधः (28) ग्रामलोपनम् (29) व्यापेधः (30) विशुद्धिः (31)
उपगता (32) ठेकः (33) मन्धिविग्रहः (34) लिखितम् (35) लेखः (36) राज-
विज्ञप्तिका (37a) गुरुविज्ञप्तिका (37b) पितृविज्ञप्तिका (37c) मातृविज्ञप्तिका (38)
आशीर्वादः (39) व्यवहारपत्रम् (40) बलितपत्रम् (41) विक्रयचन्द्रकालिकपत्रम् (42)
वृद्धकलभोग्यपत्रम् (43) जाधिपत्रम् (44) अश्वपत्रम् (45) धर्मपत्रम् (46) दासीपत्रम् (47)
विभङ्गपत्रम् (48) गर्दभपत्रम् (49) शीलपत्रम् (50) समयपत्रम् (51) यमलपत्रम् (52)
दौकनपत्रम् (53) संभक्त्याक्षराणि (54) स्वहस्ताक्षराणि ॥

The colophon runs as under —

अमंतादिलेखानां भागे लोकस्य कथ्यते । चक्रिरे बुद्धिमानेन कथतां त्रिविधैर्मता ॥ लेखपंचासिका
समाप्तेति । शिवमस्तु । संवत् १५३६ वर्षे चैत्र शुद्धि ११ बुधे ॥ यादृशमित्यादि ॥ श्री ॥ छ ॥
॥ श्री ॥ छ ॥ श्री ॥ श्री ॥ शिवमस्तु ॥ छ ॥

Manuscript C—contains leaves 3-27, has 9 lines per page, and is dated Samvat 1533 (A. D. 1477) A copy of this was supplied to us by the late Mr T. M. Tripathi. This manuscript contains both the parts.

The first part is incomplete, as the manuscript wants 2 leaves in the beginning. The second part is complete but not so accurate as we find in the MSS A and B. The manuscript begins with a portion of part I, and then gives the whole of Part II, which is followed again by a portion from part I. The order of the *lekhas* given below clearly shows that there was some confusion in the original manuscript which the scribe had before him while making the copy.

It contains—

(1) धर्मचीरिका (2) दिव्यम् ॥ लेखपद्धतिः (1) श्रावकगुरुविज्ञप्तिका (2) आचार्यः श्रावकस्य प्रस्थापयति लेखं यथा (3) महेश्वरयोग्यविज्ञप्तिका (4) गुरुः शिष्यस्याशीर्वादं प्रस्थापयति यथा (5) श्रीमहाराजहेतोः विज्ञप्तिका (6) स्वामी सेवकस्य हेतोः प्रस्थापयति लेखं यथा (7) लघुभ्रातृहेतोः प्रस्थापयति लेखं यथा (8) माता सुतस्य हेतोः आशीर्वादं प्रस्थापयति यथा (9) जामाता श्वशुरयोग्यां विज्ञप्तिकां प्रस्थापयति यथा (10) भार्या पतियोग्यां विज्ञप्तिकां प्रस्थापयति यथा (11) रुष्टभार्या भर्तृयोग्यां विज्ञप्तिकां प्रस्थापयति यथा (12) पतिः भार्याहेतोः प्रस्थापयति लेखं यथा (13) कुङ्कुमपत्रिका (14) पत्तला (15) ग्रामपट्टकः (16) आलापः (17) घोटकवेचनकपत्रम् (18) विकरणपट्टकः (19) भूंजीटिका (20) उत्थानपत्रिका (21) चीठिका (22) उपगता (23) कण-उपगता (24) हुण्डिका (25) त्रीपत्रिका (26) क्रिया-कपथकपट्टक (27) देशपट्टकः (28) शासनपत्रम् (29) भाषोत्तरम् (30) व्यवहारपत्रम् (31) आधिपत्रम् (32) विभङ्गपत्रम् (33) विधिपत्रम् (34) धर्मचीरिका (35) गुणपत्रम् (36) व्यवहारपत्रम् (37) क्षेत्राङ्गाणकपत्रम् (38) स्वयमागतादासीपत्रम् ॥

The colophon runs as follows—

संवत् १५३३ वर्षे ज्येष्ठ शुद्धि ८ भाँमे अघेह नरसंडाग्रामे राणात्रीजगमालविजयगन्धे सुंदणात्रीरामसुतहरिदासेन आत्महेतवे लेखपंचाशका लिखिता स्वीयपठनार्थम् ॥

Manuscript D—consists of 13 leaves, with 9 lines per page. The manuscript is undated, but from the mode of writing it seems to have been copied in the 16th century A. D. It belongs to the collection of the CENTRAL LIBRARY, BARODA. The first part of the manuscript is complete and more extensive than the rest. It has been therefore, very useful in supplying the missing portions of B and improving the text of C. In the second part, there is, as the following contents will show, a great confusion in the arrangement of the *lekhas*. It contains only fragments of some deeds. This may be due to the defectiveness of the original manuscript which the scribe was copying. This begins with the verses (printed on pages 58-59 of this edition). It contains—

Part I लेखपद्धति folios 1-11.

(1) गुरुलेखः (2) शिष्यलेखः (3) श्रावकगुरुलेखः (4) आचार्यः प्रस्थापयति श्रावकलेखम् (5) भित्तुलेखः (6) पुत्रलेखः (7) मातृलेखः (8) श्वशुरलेखः (9) श्वश्रु-

लेखः (10) मातृलेखः (11) स्वामिलेखः (12) मृत्युलेखः (13) मित्रलेखः (14) प्रसन्न-
 भार्यालेखः (15) रुष्टभार्याभर्तृलेखः (16) गुप्तं प्रियालेखं प्रस्थापयति प्रिये (17) भर्ता
 प्रस्थापयति भार्या प्रति लेखं यथा (18) सरोपपतिभार्यालेखः (19) सानुरागपतिः भार्या प्रति
 लेखं प्रस्थापयति यथा.

Part II लेखपत्राविका folios 12-13. This begins with the ten verses printed on page I of this edition. Then follows (1) राजादेशः (only four lines), (2) छत्रचोदलिखाविधिः (a portion), (3) व्यापेय numbered as 11, (a portion only), (4) व्यापेयः (5) व्यापेयपत्रिका (6) विद्यदाशरणि (numbered as 24), (7) षण्मत्तम् (numbered as 25), and eight verses generally given at the end of शासन (numbered as 33)

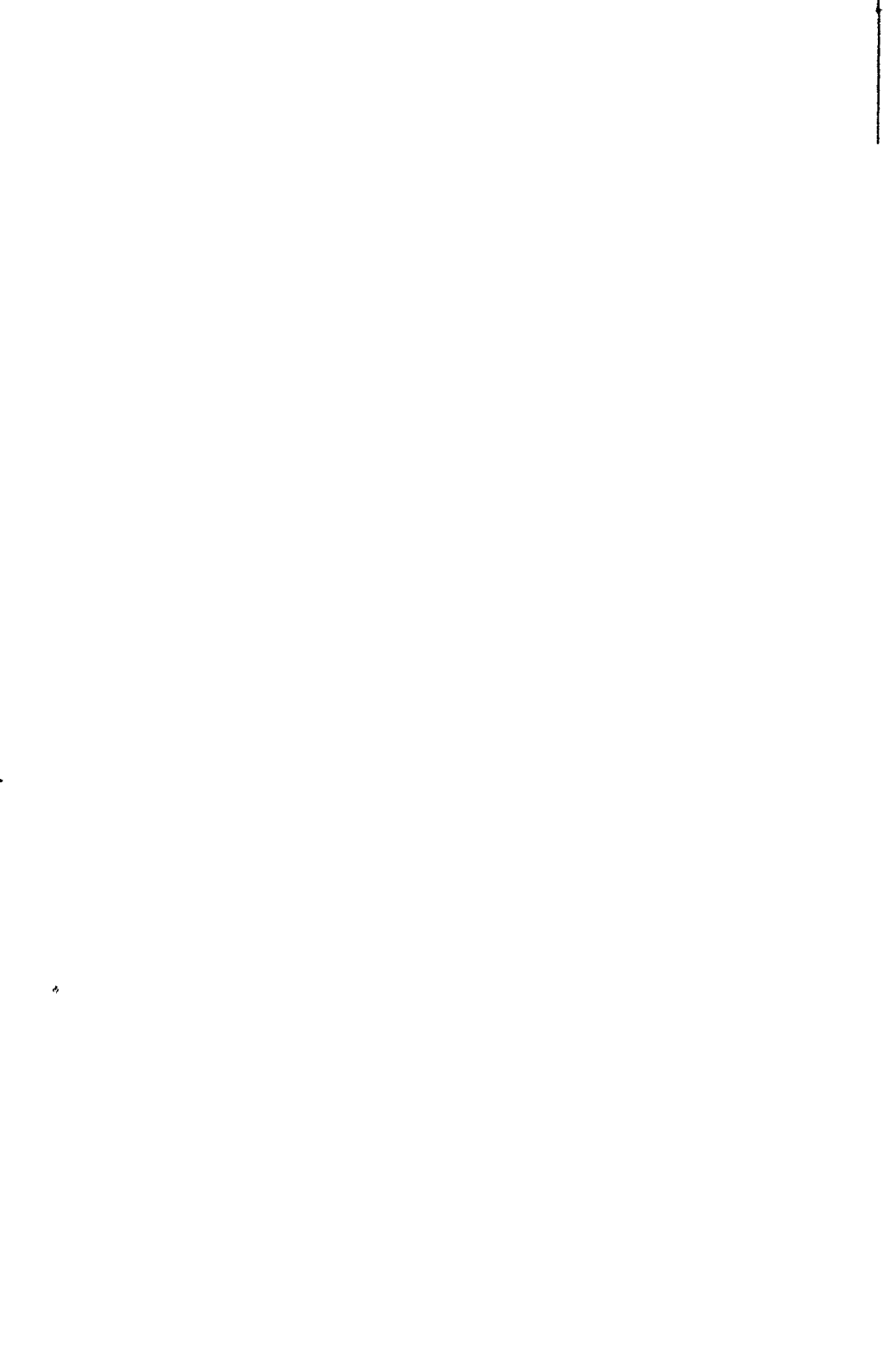
On a comparison of the contents of these manuscripts it will be observed that some contain more *lekhas*, and some less, and that they are mostly headed by their technical names, while in some the heading is in a descriptive form.

In the present edition, every *lekha* is made to precede with the mark of the manuscript from which it is taken, and when the same differs in different manuscripts, all are given with separate numerical markings.

The editor acknowledges with gratitude the valuable assistance in the compilation of the glossary rendered to him by the well-known Professor K. H. Dhruva, B. A. of Ahmedabad; by the excellent scholar of Gujarat, Pandit Chhotalal N. Bhatt of Baroda; and by his esteemed colleague in the Central Library Baroda, Pandit Lalchand Bhagwandas Gandhi.

G. K. Shrigondekar.

लेखपद्धतिः ।

गुरोर्वचनमादाय भतिमाश्रित्य धीमताम् ।

अज्ञानबोधनार्थाय वक्ष्येऽहं लेखपद्धतिम् ॥ १ ॥

राजादेशः शासनं पत्तला च देशोत्तारो ग्रामपट्टो व्यवस्था ।

हुण्डी गुप्तोत्तारनिरूपणाश्वक्रीतं भूर्जं दिप्पनं मौणपत्रम् ॥ २ ॥

न्यायवादः प्रतिपृच्छा ग्रामसंस्था च चीरिका ।

दिव्यं डोहलिकामुक्तिर्व्यापेधो ग्रासलोपनम् ॥ ३ ॥

विशुद्ध्युपगता ठेको व्यापेधः सन्धिविग्रहौ ।

सुहृदां लिखितं हीने लेखो विज्ञप्तिकाशिषौ ॥ ४ ॥

व्यवहारवलितविक्रयवृद्धिर्फलाध्यश्वधर्मदासीनाम् ।

पत्रं विभङ्गगर्दभशीलसमययमलढौकसंचित्ते ॥ ५ ॥

एवं प्रयोगाः ५० ।

वहवो ह्यर्थव्यापारा राजमूले व्यवस्थिताः ।

स्वामिचित्तानुवृत्तिज्ञैः व्याप्रियन्ते विशारदैः ॥ ६ ॥

श्रीकरणव्ययकरणे राज्ञो धर्माधिकरणमण्डपिके ।

वेलाकुलजलपथकघटिकागृहदङ्कशालाश्च ॥ ७ ॥

द्रव्यांशुकभाण्डागारो वारिगृहदेववेश्मगणिकानाम् ।

हस्त्यश्वकलभशालाश्रेणिव्यापारतन्त्रकरणानि ॥ ८ ॥

कोष्ठागारोपक्रमकर्मकरस्थानदेवकरणानि ।

सन्धिर्महाक्षपटलं महानसं जयनशाला च ॥ ९ ॥

सत्रागारोर्न्तःपुरसुवर्णकरणं च कौष्ठिका चैव ।

ढात्रिंशत्करणानां नियोगिनः शुद्धमतयः स्युः ॥ १० ॥

१ A गुण्यपत्र २ D पीठिका ३ A & B लेख्या ४ A पाठ्यादि. ५ B श्रीकरणे देवपरणे.

६ बलवृत्तमार्गपथि. ७ D पारिमह. ८ B & D सत्रागारोपक्रम ९ D कोशदि ।

विलसितं क्षणदृष्टविनष्टं भत्वा मायामयः संसारोऽयमिति निश्चित्य नित्यो-
ऽचिनश्चरः केवलो धर्मः कीर्तिश्चेति सम्यगवबुध्य सोमपर्वणि सूर्यपर्वणि वा राणः
कश्रीअमुकदेवेन परमया भक्त्या परलोकहिताय अमुकग्रामः स्वसीमापर्यन्त-
सवृक्षमालाकुलो नवनिधानसहितः पूर्वरीत्या पलमानदेवदायन्नह्यदायगवां गो-
चरवर्जं पानीयप्रवेशनिःसारसंयुक्तः । स्वसीमायां पूर्वस्यां च अमुकग्रामसीमायां
सीमामर्यादा । एवं चतुराघाटोपलक्षितश्चतुरशीतिमठायनादिसुख्यानां विप्राणां
तापसानां च विदितं अधिवाससक्तचातुर्वर्ण्यसमक्षं च चतुर्विधविप्रान् तन्नि-
वासिनो विप्रवर्यान् तथा तन्नियुक्ताधिकारिणो अपरान् ग्रामजनपदावस्था-
नाधिपतीन् राजपुत्रांश्च दानेन कांश्चित्, सूनुतवाणीभिः कांश्चिद्विशेषप्रदान-
मानेन कांश्चित्सुवर्णरूप्यमणिमुक्ताभिः कांश्चिद्वस्त्रदानैश्च सम्पूज्य दानमा-
नादिकेन सन्तोष्य अमुकदेवाय विप्राय वा शासने प्रदत्तः । तदेतस्मिन् ग्रामे
यद्योत्पद्यमानकणाहिरण्यरूप्यादि पूर्वरीत्या भागलागादिकं ग्रामेयकैराज्ञावि-
धेयकैर्भूत्वा सर्वं श्रीदेवाय विप्राय वा दातव्यम् । ग्रामोऽयं ममान्वयेनापरेण
वा धार्मिकेण भूत्वा स्वपुत्रपौत्रपरम्परया पालनीयो यथा दाता श्रेयोभाग्
भवति तथा पालयिता च । तथा पुरा चोक्तं भगवता श्रीव्यासेन—

बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।

यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥ १ ॥

स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेच्च वसुन्धराम् ।

स विष्टायां कृमिर्भूत्वा पितृभिः सह मज्जति ॥ २ ॥

विन्ध्याटवीष्वतोयासु शुष्ककोटरवासिनः ।

कृष्णाः सर्पाः प्रजायन्ते दत्तदानापहारिणः ॥ ३ ॥

पष्टि वर्षसहस्राणि स्वर्गे तिष्ठति भूमिदः ।

आच्छेत्ता चानुमन्ता च तान्येव नरकं वसेत् ॥ ४ ॥

यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रैर्दानानि धर्मार्थयशस्कराणि ।

निर्मात्यवान्तप्रतिमानि तानि को नाम साधुः पुनराददीत ॥ ५ ॥

तडागानां सहस्रेण अश्वमेधशतेन च ।

गवां कोटिप्रदानेन भूमिहर्ता न शुष्यति ॥ ६ ॥

दत्त्वा दानं भाविनः पार्थिवेन्द्रान् भूयो भूयो याचते रामचन्द्रः ।

सामान्योऽयं दानधर्मो नृपाणां स्वे स्वे काले पालनीयो भवद्भिः ॥ ७ ॥

इह हि जलदलीलाचञ्चले जीवलांके तृणतुपलद्युम्बारे मारसंमारम्बारे ।
अपहरति दुराशः शासनं देवतानां नरकगहनगर्तावर्त्तपानान्मृकां यः ॥ ८ ॥

न विपं विपमित्याहुर्ब्रह्मस्वं विपमुच्यते ।

विपमेकाकिनं हन्ति ब्रह्मस्वं पुत्रपौत्रकम् ॥ ९ ॥

अकराकरकर्त्ता यो गोसहस्रवधोपमः ।

गोसहस्रप्रदानेन पूर्वदत्तमलोपयन् ॥ १० ॥

मान्धाता स महीपतिः कृतयुगाऽलङ्कारभूतो गतः

सेतुर्येन महोदधौ विरचितः कासौ दशास्यान्नकः

अन्ये चापि युधिष्ठिरप्रभृतयो यावद्भवान् भूपते

नैकेनापि समं गता वसुमती मन्ये त्वया यास्यति ॥ ११ ॥

मम वंशक्षये क्षीणे कोऽपि राजा भविष्यति ।

तस्याहं करलग्नोऽस्मि मम दत्तं न चालयेत् ॥ १२ ॥

इति शासनपद्धतिः ।

II B संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमेश्येह श्रीमदणहिल्लपत्तने

समस्तराजावलीसमलङ्कृतमहाराजाधिराजपरमभट्टारकउमापतिवरलब्धप्रौढप्र-

तापसंशोषितारातिनिकरसप्तमचक्रवर्तिश्रीपार्वतीपतिप्रसादसम्पादितराज्यल-

क्ष्मीस्वयंवराभिनवसिद्धराजरिपुराज्यश्रीभीमश्रीमङ्गीमदेवः श्रीअमुकदेवस्यार्थं

ब्राह्मणस्य वा शासनं प्रयच्छति यथा ॥ अग्नितीर्थे स्नात्वा त्रिसुवनस्वामिनं श्री-

सोमनाथं पञ्चोपचारविधिना समभ्यर्च्य नमस्कृत्य च संसारासारतां विचिन्त्य

दृष्टिगोचरगतानां समस्तपदार्थवस्तूनामनित्यतां संदृश्येत्यमुना प्रकारेण नलिनी-

दलगतजललवतरलतरं यौवनं प्रहरद्वयच्छायासदृशी लक्ष्मीः विपप्राया विपयाः

दुःखप्राया विभोगाः पुत्रमित्रकलत्रं च स्वार्थसम्पत्त्या निर्विकारि अन्यथा सवि-

कारि । इदमपि संसारविलसितं क्षणदृष्टविनष्टं निश्चित्य नित्यः केवलो धर्मः

कीर्तिश्चेति मत्वा सोमपर्वणि परया भक्त्या धार्मिकेन भूत्वाऽमुकग्रामः देवस्य

ब्राह्मणस्य वा देवदायब्रह्मदायवर्जं शासनेन प्रदत्तः । तदेवास्मिन् ग्रामे यथोत्प-

न्नद्रव्यहिरण्यरौप्यकणभोगभागवित्तादिकं ग्रामेयकैर्देवदाये ब्रह्मदाये वा दात-

व्यम् । ग्रामोऽयं ममान्वयेनापरेण धार्मिकेण भूत्वा पालनीयः । यथा दाता

नथा पालकोऽपि श्रेयोभाग् भवति । यथोक्तं भगवता व्यासेन—

वहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।

यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य नदा फलम् ॥ १ ॥

स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेच्च वसुन्धराम् ।

पष्टिवर्षसहस्राणि विष्टायां जायते कृमिः ॥ २ ॥

श्रीपत्रं शासनमिति ॥

ताम्रशासनं यथा—

॥ श्रीनृपविक्रमसमयातीतसंवत्सरशतेषु द्वादशसु अष्टाधिकाशीत्यधि-
केषु संवत्सरान्तः वैशाखमासे शुक्लपक्षे तृतीयायां गुरुवासरेऽस्यां संवत्सरमास-
तिथिवारपूर्वं शासनपत्रमिदम् । अत्रांकतोऽपि संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि ३
गुरावद्येह श्रीमदणहिल्लपाटके समस्तराजावलीसमलङ्कृतमहाराजाधिराजपरमे-
श्वरपरमभट्टारकउमापतिवरलब्धप्रौढप्रतापश्रीवृहन्मूलराजदेवपादानुध्यातमहा-
राजाधिराजपरमभट्टारकउमापतिवरलब्धप्रौढप्रतापश्रीचासुण्डदेवपादानुध्यात-
श्रीअरिराजनन्दनशङ्कर(?)श्रीवल्लभदेवपादानुध्यातश्रीमहाराजाधिराजश्रीदुर्ल-
भदेवपादानुध्यानरतमहाराजाधिराजश्रीवृहद्भीमपादानुध्यानरतमहाराजश्रीम-
त्कर्णदेवपादानुध्यानरतमहाराजाधिराजरिपुराज्यलक्ष्मीस्वयंवरवर्षकजिष्णुअ-
वन्तीनाथत्रिभुवनगण्डश्रीमज्जयसिंहदेवपादानुध्यातरणविनिर्जितशाकम्भरीभू-
पालश्रीकुमारपालदेवपादानुध्यातप्रतापाक्रान्तकरदीकृतसपादलक्षलक्ष्मीपाल-
श्रीमदजयपालपादानुध्यातवालनारायणावताररणाङ्गणविनिर्जितगर्जनकाधिरा-
जश्रीमूलदेवपादानुध्यातअभिनवसिद्धराजरिपुराज्यलक्ष्मीस्वयंवरश्रीमद्भीमदेव-
कल्याणविजयराज्ये तत्पादपद्मोपजीविनि प्रभुभक्तिसिद्धमन्त्रैकाभ्यसनव्यस-
निनि सुनयानुरञ्जितगीयमानगुणौघे महामात्यश्रीभाभूये श्रीश्रीकरणादिसमस्त-
सुद्राव्यापारान् परिपन्थयतीत्येवं काले प्रवर्तमाने प्रभोः प्रसादान्महामण्डला-
धिपतिराणकश्रीलावण्यदेवप्रसादेन प्रसादपत्तलायां भुज्यमानखेटकाधारपथके
तन्नियुक्तदण्डश्रीमाधवप्रभृतिपञ्चकुलप्रतिपत्तौ ताम्रशासनं लिख्यते यथा ।
श्रीमच्चौलुक्यवंशान्वये प्रसूतराणकश्रीआनलदेसुतमहामण्डलेश्वराधिपतिश्रीरा-
णकलावण्यप्रसाददेवः स्वपितुरात्मनश्च परमपुण्याभिवृद्ध्ये अग्नितीर्थे स्नात्वा
त्रिभुवनस्वामिनं श्रीसोमनाथं पञ्चाङ्गपूजोपहारविधिना समभ्यर्च्य नमस्कृत्य
च संसारासारतां विचिन्त्य दृष्टिगोचरगतानां समस्तपदार्थवस्तूनामनित्यन
संहृद्येत्यमुना प्रकारेण नलिनीदलगतजललवतरलतरं यौवनं जीवितव्यं =
प्रहरद्वयछायासदृशी लक्ष्मीर्विषप्राया विषया दुःखप्राया भोगाः पुत्रमित्रकल-
त्रादिकं च स्वार्थसम्पत्त्या निर्विकारमन्यथा सविकारीति युक्त्या इदमपि च

संसारदिकं विलसितं क्षणदृष्टचित्रं चेत्याकलय्य सर्वमप्यनित्यं निश्चित्य
 नित्यः केवलो धर्मः कीर्तिश्च तस्मात्परलोकसुखाय देवब्राह्मणान् गुरुंश्च सुवर्ण-
 रूप्याभरणवस्त्रादिभिः सम्पूज्य तन्निवासिनो ब्राह्मणोत्तरान् नियुक्ताधिका-
 रिणो ग्रामजनपदान् मठस्थानाधिपतीन् राजपुत्रांश्च दानेन कांश्चिद्धनसन्मानेन
 कोमलाप्य सम्भाव्य च बोधयन् सर्वेषां विदितं शासनं चकार । अस्मिन्
 खेटकाधारपर्यन्ते अमुकग्रामः स्वसीमापर्यन्तः सवृक्षमालाकुलः सकाष्ठतृणोदको-
 पेनः सर्वस्वीयसीमोपेतो नवनिधानसहितः पूर्वखट्या पलमानदेवब्रह्मदायवर्जं
 श्रीदेवपत्तनवास्तव्यप्रत्ययजनकठ० अमुकाय श्रीसोमेश्वरदेवस्य पञ्चोपचारसना-
 नपूजादिनैवेद्यादिनिमित्तममुकपूर्वमस्माभिः शासनेन प्रदत्तः ॥ ग्रामाघाटा
 यथा ॥ इमं चतुरायादोपलक्षितं ग्रामं प्रदत्तमित्यवगम्य तन्निवासिभिर्जनपदै-
 ग्रामस्यास्य भोगकरहिरण्यादिकं सर्वमपि श्रीसोमनाथदेवस्य पूजार्थं प्रत्ययज-
 नकठ० अमुकाकस्य समर्पयितव्यं सम्पादनीयं च । सामान्यं मत्पुण्यफलमे-
 तदयगम्य मठंशजैरन्यैरपि भुवो भोक्तृभिरस्मत्प्रदत्तधर्मदायोऽनुमन्तव्यः पाल-
 नीयश्च ॥ उक्तं च भगवता व्यासेन—

बहुभिर्विमुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।

गम्य गम्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥ १ ॥

पष्टि वर्षमहन्त्राणि स्वर्गं निष्ठानि भूमिदः ।

आच्छेत्ता चानुमन्ता च तान्येव नरकं वसेत् ॥ २ ॥

न्यदन्तां परदन्तां वा यो हरेद्य वसुन्धराम् ।

न विष्टायां कृमिर्भृन्वा पितृभिः सह मज्जति ॥ ३ ॥

इह हि जलदर्दालाचञ्चले जीवलोके तृणतुपलद्युसारं सारसंसारसारे ।

अरहरति दृग्गताः शासनं देवनानां नरकगहनगर्तावर्त्तापातो ध्रुवोऽयम् ॥ ४ ॥

दत्त्वा दानं भाविनः पार्थिवेन्द्रान् भूयो भूयो याचते रामचन्द्रः ।

सामान्योऽयं दानधर्मो नृपाणां म्ये म्ये काले पालनीयो भवद्भिः ॥ ५ ॥

यान्त्रिक दानानि पुन नरेन्द्रदानानि धर्माभ्युदायकाणि ।

निर्दोषानन्दनिदानानि तानि को नाम साधुः पुनराददात् ॥ ६ ॥

निन्द्यादृश्यान्तोर्यास्तु शृणुकोदर्याग्निः ।

दत्त्वा सर्वं प्रजायन्ते दत्तदानापदाग्निः ॥ ७ ॥

ननु वंशधरे क्षणे कोऽपि राजा भद्रियसि ।

ननु वंशधरे क्षणे कोऽपि राजा भद्रियसि ॥ ८ ॥

मान्शाना न गतीपतिः कृतयुगाऽलङ्कारभृतो गतः
 नैतुं न मोक्षार्थं विरचितः कामो दशास्यान्तकः ।
 अन्ते चापि युधिष्ठिरभृतयो यावद्भवान् भूपते
 नैतेनापि चमं गता वसुमती मन्ये त्वया यास्यति ॥ ९ ॥

श्रीभूर्जपत्तला यथा—

I B (श्रीराजो भूर्जपत्तला) श्रीमदमुकराजादेशात् अमुकराणकस्य
 सप्रसादं समादिश्यते यथा । अमुकदेशोऽयं श्रीअस्माभिः पूर्वस्तुत्यापलमानदे-
 वदायब्रह्मदायवर्जं भवतः प्रसादेन प्रदत्त इति ॥ संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि
 १५ सोमे दूयके स्वयमादेशः ॥

II A (श्रीमहामात्यपत्तला) स्वस्ति श्रीमहामात्यवचनादमुकदेशीय-
 नमस्तमरादिपत्रिकाणां समादिश्यते यथा । यत् श्रीराजादेशादेशोऽयं राणाअ-
 मुकाकरय पूर्वस्तुत्या पलमानदेवदायब्रह्मदायवर्जं प्रसादेन सञ्जातोऽस्ति । पत्त-
 लाभङ्गीकृत्य यथोत्पन्नसिद्धानदायदानोभोगादिकं सर्वं निश्छिन्नवृत्त्या प्रीति-
 पूर्वं राणाअमुकाकरय दातव्यमिति । सं. ८०२ ज्येष्ठशुदि १५ गुरौ । मतं श्रीः ॥

III A (श्रीराणकपत्तला) संवत् ८०२ वैशाखशुदि ३ रवावद्येह
 समस्तयथालिख्यमानराजादलीपूर्वं अमुकमण्डलकरणदेशादिमहाराणकश्रीअ-
 मुकः पत्तलां प्रयच्छति यथा । यत् श्रीअस्माभिः राज० अमुकाकरय अमुक-
 मण्डलकरणे उद्ग्राह्यनाणअमुकग्रामोऽयं देवदायब्रह्मदायवर्जं प्रसादपत्त-
 लायां प्रदत्तः । ततोऽस्मिन् ग्रामे पूर्वस्तुत्या दानीवोलापिकागोचरतलाराभाव्य-
 दानप्रभृति यत्किञ्चिद्ग्राह्यमाणं भवति तत्सर्वं राज० अमुकाकरेण पूर्वरीत्या
 न्यायपूर्वमुद्ग्राहयितव्यम् । नवतरभूमी शासने कस्यापि देवस्य विप्रस्य वा
 न दातव्या । ग्रामे रक्षपालत्वं कार्यम् । क्षुद्रोपद्रवादिकं रक्षणीयम् । स्वसीमा-
 मध्ये पांथानां ग्रामे वसमानलोकानां च गतं वस्तु वालयित्वा प्रदातव्यम् ।
 अपरमेवं ग्रामस्यास्यायपदं भोगयता (भुञ्जता) पदातिजन १०० घोटक २०
 एतैः घोटकमानुषैः कटके राजधान्यां श्रीअस्माकं सेवा कार्या । अक्षय-
 तृतीयायां वसमानसमकरङ्गलैः समं ग्रामोऽयं श्रीअस्माकं उद्ग्राहणीयः । तथा
 लिखितपत्तलाविधिनिर्वहणाय नवीनविनाशरक्षणाय दावापितान्तरस्थाः रक्ष-
 पालाः सर्वं कृतविधिलोपं विनाशं च निर्वहन्ति । इहार्थं स्वहस्तेन उभयोरपि
 प्रदत्तमत्तानि साक्षिणश्च । दूयके श्रीस्वयमादेशः ।

इति त्रिविधपत्तलाविधिः ।

IV C संवत् १५३३ वर्षे ज्येष्ठशुदि २ भौमे अवेह श्रीभृगुकच्छे समस्त-
 राजावलीपूर्वं महाराजाधिराजश्रीमत्अमुकदेवपादाः पत्तलां प्रसादीकुर्वन्ति
 यथा । राज०अमुकाउत्तअमुकाकस्य अमुकदेशो देवदायत्रह्यदायवर्जं प्रसादप-
 त्तलायां प्रदत्तोऽस्ति । अस्मिन्देशे पूर्वख्यया उद्गाह्यमाणमस्ति । तत् न्यायपू-
 र्वकं राणाश्रीअमुकाकेन परम्परारीत्या उद्गाह्य ग्रहीतव्यं, देशमध्ये चौर-
 चरदादिक्षुद्रोपद्रवादिकं रक्षणीयम् । रुचिरा रक्षा कार्या । स्वसीमायां गतं वस्तु
 दानव्यम् । अपरं च राणकश्रीअमुकाकेन पालापदानिजन ४०० वाख्योटक
 १०० प्रवहणकयोटक १०० एतावद्दलहरणेन अवलगा करणीया । नवतरभूमी
 ज्ञासने न दानव्या । एतावन्मात्रकुलैर्वसमानदेश उद्गाहणीयः । इति मन्त्रं श्रीः ।
 देशोत्तारो यथा—

I A स्वस्ति महं०श्रीअमुकवचनान्मागं समस्तदेशाधिपठाकुरवुलावी-
 यान्नागहिण्टीपकप्रनीसारकप्रभृतीनां समादिश्यते यथा । यत् श्रीअणहिल्ल-
 पुण्यनानात् नागमारिक्ताउपरि वाहनैः बन्धुस्वरूपाणि पद्म्यधिकजनक्रियाण-
 तानि स्नातुअमुकाकेन चलापितानि मन्ति । बुलापिक्ताधिपये मन्मुग्गं नावलो-
 र्नायां, पथा न कार्या इति । संवत् ८०२ वैशाख शुदि ३ गुर्गे । मन्त्रं श्रीः ॥

II B राजादेशात् अथ महंतकश्रीअमुकवचनानात् मागं अमुकदेश-
 मये समस्तप्रायेण समस्तनदीषु च उभयतश्चनिष्ठमानवृद्धाजिकपशुकुलदे-
 शादिदृष्टुग्रामनलागहिण्टीपकप्रनीसारकपालापिक्तानिर्णयकादिप्रभृतीनां आ-
 दिश्यते यथा । मागं अमुकाकेन समस्तमुद्राप्रामात अमुकग्रामे राज० अमुका-
 कान्तानागनद्वानुवालयकप्रभृतीनां इति २ तथा ४ कणमूत्रा ४ वर्लावदे ८ म-
 लिर्मा १० एवमेतेषां मन्मुग्गं स्थानदानवालापिक्तानागभाज्यप्रभृतीनां व्यनिकरं
 कारि स्वशा वदा न कार्याया, केनापि स्नापि न भणनीयां च । इ०
 मन्त्रादेशः ॥

III C वालापि०श्रीअमुकवचनान्मागं समस्तदेशाकुरवुदेशानला-
 गान्तानागहिण्टीपकप्रनीसारकपालापिक्ताप्रभृतीनां समादिश्यते यथा । वाहन-
 मन्मुग्गं स्थानदानवालापिक्तानागभाज्यप्रभृतीनां व्यनिकरं कारि स्वशा वदा न
 कार्याया, केनापि न मन्मुग्गमपलांर्नायमिति । संवत्
 १०१८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमे मन्त्रं श्रीः ।

इति मन्त्रोत्तरं यथा—

संवत् ८०२ वैशाख शुदि ३ गुर्गे अवेह अमुकवर्षे महं०श्रीअमु

कामभृतिपञ्चदशं राज० गोदाकन्य अमुकग्रामपट्टकं प्रयच्छति यथा । राजगोदा-
केन सां० शानामि ८०३ वर्षोपरि ग्रामपट्टके देयद्र० ३००० सहस्रत्रयं द्रम्मा-
न्या पञ्चदशल्लस्य कर्षटभावे देयद्रम्माः २१६ पोटशाधिकशतत्रयं द्रम्मा विकरप-
दे देयद्र० ४० चत्वारिंशत् । चटापकमलमार्गणमाङ्गलीयकचतुरकपतितं देशाचा-
रेण दातव्यम् । रस्मीमामध्ये मार्गो लोहमयो रक्षणीयः । पट्टकद्रम्माणां व्यवस्था
यथा । प्रथमस्कन्धे सां० भाद्रपदे देयद्र० १००० तथा द्वितीयस्कन्धे सां० मार्ग-
शीर्षे देयद्र० १००० तथा तृतीयस्कन्धे अक्षयतृतीयायां देयद्र० १००० । अनया
व्यवस्थया स्कन्धत्रयेण श्रीभाण्डागारे श्रीकरणविदितं पट्टकद्रम्माः प्रवेश-
नीयाः । अमीषां पट्टकद्रम्माणां यथालिखितपट्टकविधिना दावापनाय पट्टका-
र्थस्य निर्वहणाय दावापितप्रतिभूः अमुकग्रामराज० अमुकाकरुतः सर्वं श्रीक-
रणपुरतो निर्वाहं करोति । इत्यर्थे प्रतिभूअमुकाकमतं । साक्षिणश्च ।

II B संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमे अद्येह अमुकपथके महं०
श्रीअमुकाकाः रा० अमुकाकस्य अमुकग्रामपट्टकं प्रयच्छति यथा ॥ परमारअमु-
काकेन संवत् १२८९ वर्षोपरि ग्रामपट्टके देयद्र० ३००० त्रीणि सहस्राणि पञ्च-
दशल्लस्य भाव्ये देयद्रम्मा २१६ द्वे शते पोटशभिः सहिते, विकरपदे देयद्र० ४०
चत्वारिंशत् । चटापकमलमार्गणमाङ्गलीयकमार्गणचतुरकपतितं देशाचारेण दातव्यम् ।
न्यन्वीमामध्यमार्गो लोहमयो रक्षणीयः । पट्टकद्रम्माणां व्यवस्था यथा । प्रथमस्क-
न्धके सां० भाद्रपदे देयद्र० १००० तथा द्वितीयस्कन्धे सां० मार्गशीर्षे देयद्र०
१००० तथाऽक्षयतृतीयायां देयद्र० १००० । अनया व्यवस्थया पट्टकद्रम्माः
स्कन्धत्रयेण दातव्याः । पट्टकद्रम्माणां दानाय पट्टकार्थसमस्तकरणाय दोषविना-
शावष्टधिरक्षणाय दत्तप्रतिभूअमुकवास्तव्यठ० अमुकमतं श्रीः ॥

III C संवत् १५३३ वर्षे ज्येष्ठशुदि ८ भौमे अद्येह श्रीनरसमुद्रे राणक-
श्रीअमुकादेवप्रतिपत्तौ महं० अमुकप्रभृतिपञ्चदशल्लं पट्टकं प्रयच्छति यथा । राज०
अमुकाकेन पूर्वस्त्व्यापलमानदेवदायब्रह्मदायगवांगोचरवर्जममुकग्रामस्य पट्ट-
के देयद्रम्माः ४००१ विकरपदे देयद्र० ६४ महं०श्री अमुकाकस्य कर्षटपट्टे
द्र० ११६ पारि० कर्षटपट्टे ६४ एवं देयद्रम्माः ४२४४ पञ्चचत्वारिंशदधिकशतत्र-
याधिकचत्वारि सहस्राणि दातव्याः । भोगे देयकचतुलकलसी ४० मूटकचतुष्टयं
भोगे दातव्यम् । अमीषां द्रम्माणां स्कन्धकव्यवस्था । दीपोत्सवे देयद्रम्माः
२००० कार्तिकान्ते देयद्र० २२४५ । उभयथा अनया स्कन्धकव्यवस्थया द्रम्मा-
णां दानाय पट्टकार्थस्य करणाय । दोषविनाशावष्टधिरक्षणाय, ओषधिप्रभृतीनां
निस्सारणाय, अवधेरनन्तरं धाकमानानां पञ्चकशतप्रत्या सव्याजकद्रम्माणां दा-

नाय, समकरकुलानां निस्सारेण पालनाय, उद्धसुकुटुम्बिकानां प्रदत्तगुणाश्रयैः पालनाय, कुलकुटुम्बिकानामन्यायेनादंडनाय, पञ्चविंशतिद्रम्माणामूर्ध्वं अधिक-
दण्डस्य राजकुले प्रवेशनाय, स्वसीमायां स्वसङ्केतेन चौरादिकोपद्रवरक्षणाय,
पाट्टीयकानां नवीनपञ्जिकानकरणाय, देवब्राह्मणेश्यो नवनरभूमीनदानाय, भाद्र
आडतत्त्वा(?)मेहकुलानां वनवासनाय, मानङ्गानां गृहे गत्रां निषेधनाय, समस्त-
लिखितपत्रविधेः परिपालनाय दत्तप्रतिभूः राज०अमुकाउत्तअमुकाकः १०००
तथा २००० राज० अमुकाउत्तअमुकाकः, तथा १२५५ राज० अमुकाअमुकाकः ।
एभिस्त्रिभिः प्रतिभूभिः पट्टकनिर्गमः करणीयः ।

समकरउद्धग्रामपट्टकविधिर्यथा—

A सं० अमुकवर्षे यथालिखितराजावलीपूर्वं जयश्रीनिर्भरालिङ्गिनशरीर-
महामण्डलेश्वरराउलश्रीअमुकप्रतिवद्धमहं श्रीअमुकाकप्रभृतिपञ्चकुलं ग्राम-
पट्टकं प्रयच्छति यथा । यत् पूर्वस्त्वया पलमानदेवदायब्रह्मदायगवांगोचरस्थि-
तिमुक्तिराजप्रसादवर्जं दाणबुलावीमाण्डवीवर्जं स्वसीमापर्यन्तस्य अमुकग्रामस्य
अमुकजातीयअमुकाकेन समकरपट्टकेऽथ उद्धपट्टके यथाकालं व्याप्रियमाणेन
देयद्रम्माः ४००४ चतुरस्तरचत्वारि सहस्राणि पञ्चकुलविदितं श्रीभाण्डागारे
विशुद्धिसहिताः प्रवेशनीयाः ।

व्यवस्था यथा—

B संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमे अद्येह श्रीकरणमहामात्य-
श्रीअमुकादिपञ्चकुलमत्रैव प्रयच्छति कृतापराधदण्डे वा० अमुकाकस्य दण्ड-
द्रम्माणां व्यवस्थाक्षराणि यथा ॥ वाणि०अमुकाकेन दण्डपदे देयरौप्य ५०००
पञ्चसहस्रम् । अमीपां मध्यात्प्रथमस्कंधके देयद्र० २००० तथा माघान्ते देयद्र०
१५०० तथा अक्षयतृतीयायां देयद्र० १५०० । अनया व्यवस्थया स्कन्धत्रयेण
द्रम्मान् ग्रहीष्यामः इति । मतं श्रीः ॥

राजहृण्डिका यथा—

I A स्वस्ति । महामण्डलेश्वरराणकश्रीअमुकाकः स्वमण्डले अधिकारि-
णममुकाकं समादिशति यथा । आदेष्टव्यमिदम् । यत् राज० अमुकाकस्य भवना
प्रथमाद्वाहितपात्तकात् देयद्र० ३००० सहस्रत्रितयं द्रम्मा देयाः । तथा तत्रसमा-
यातनदीयपदानिजन ८ अष्टपदानीनां द्रम्माणां विशुद्धिं यावत् दिनं प्रति देय
कणभक्तक ८ । संवत् ८०२ ज्येष्ठ शुदि १५ गुरो । मतं श्रीः । दृ० स्वयमेवादेशः ।

II B स्वस्ति । महामण्डलेश्वरराणकअमुकाकः अमुकमण्डले अधि० अ-

मुक्ताकं समादिशति यथा ॥ आदेष्टव्यमिदम् ॥ परमारराज०अमुकाकस्य भवता प्रथमोद्घाटनरूपोत्तकात् द्र० ३०० शतत्रयमर्पणीयम् । एतदीयपदातिजन ८ अष्टपदानानां द्रम्माणां विगुह्यैर्गावत् दिनं प्रति देयकणभक्तक ८ । संवत् १२८८ वर्षे वैशाख शुदि १५ सोमे दू० स्वयमादेशः ॥

III C राजादेशात् अथ श्रीअमुकवचनात् अमुकदेशे अमुकाकस्य हुण्टिका लिख्यते यथा । राज०अमुकाउत्ताअमुकाकस्य फलितपदे हुण्टिकाचारेण देयद्र० १२४ चतुर्विंशत्यधिकशतमेकं देयम् । अवधौ दिन १५ । ऊर्ध्वदिनपादिकायां दिनं प्रति देयद्र० १ क० २ । संवत् १५३३ वर्षे ज्येष्ठ शु० ८ भौमे । मतम् । गुप्तपट्टको यथा—

I A स्वस्ति । श्रीदेवकरणमहामात्यश्रीअमुकादिपञ्चकुलं श्रे० पासडसुत श्रे० बाहडस्य गुप्ताक्षराणि प्रयच्छति यथा । यत् श्रीत्रिपुररुषदेवस्याग्रतो अमुकपाटके पूर्वाभिमुखं समालिन्दकं द्विभूमिकं सफलहिकं चतुराघाटनिबद्धं श्रे० बाहडस्य गुप्तकेन समर्पितम् । गुप्तके प्रतिवर्षं दीपोत्सवे श्रीदेवस्य देयद्र० २१६ पोटशाधिके द्वे शते द्रम्मास्तथा विकरपदे देयद्र० २४ चतुर्विंशतिद्रम्माः प्रतिवर्षं दातव्याः । गुप्तकालिखितद्रम्मान् ददतो वा० बाहडेन पुत्रपौत्रपरम्परया गृहमिदं भोक्तव्यम् । चटापकं कुर्वतोऽन्यस्य कस्यापि गृहमिदं पञ्चकुलेन न दातव्यम् । अव्यदिनानन्तरं गृहं धुपितं भग्नं दैववशाज्ज्वलितं वा० बाहडेन यथापूर्वं समरापणीयं निजद्रव्येण । संवत् ८०२ वैशाखशुदि ३ गुरौ । मतं श्रीः प्रमाणम् ।

II B स्वस्ति । श्रीदेवकरणमहंतकश्रीअमुकादिपञ्चकुलं श्रे० अमुकउत्त-श्रे० अमुकस्य गुप्तपट्टकाक्षराणि प्रयच्छति यथा । श्रीत्रिपुररुषदेवस्याग्रतो अमुकपट्टके गृहं समालिन्दकं द्विभूमिकं सफलहिकं चतुराघाटनिबद्धं श्रे० अमुकाकस्य पट्टकेन समर्पितम् । गुप्तपट्टके प्रतिवर्षं दीपोत्सवे द्र० २४ चतुर्विंशतिद्रम्माः प्रतिवर्षं दातव्याः । प्रतिवर्षं तु चतुर्विंशतिद्रम्मान् दत्त्वा वा० अमुकाकेन पुत्रपौत्रपरम्परया भोक्तव्यम् । अन्यस्य चटापकेनापि पञ्चकुलेन नार्पणीयम् । अव्यदिनानन्तरं गृहं धुपितं भग्नं चात्मीयद्रव्येण समर्चापनीयम् । संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमे मतं श्रीः ॥

उत्तराक्षराणि यथा—

I B संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमेऽद्येह लाटापह्यां अधि०

अमुकाकप्रभृतिपञ्चकुलं व्यव० अमुकाकस्योत्तराणि प्रयच्छति यथा ॥ ततः
संप्रत्यागामि सं० ८९ वर्षोपरि अमुकग्रामं सकलमपि अमुकेनोत्तारेण सम-
र्पितम् । उत्तराङ्के कृतद्रम्मा २०००० विंशतिसहस्राणि राजमाङ्गलीयके व्यव-
हारपदे देय द्र० ४००० चत्वारिंशत् शतानि पञ्चकुलपदे कर्पटकभाव्ये २००
द्विशतं विकरणपदे देय ५० पंचाशत् । व्यवहारकेण ग्राममध्ये द्विकशतव्या-
जेन द्रम्मा उद्गाह्याः । वाहोटकोऽपि द्विकशतव्याजप्रमाणेन ग्राह्यः । व्यवहार-
केणोत्तारकद्रम्माः स्कंधत्रयेण श्रीमद्राजकुले प्रवेशनीयाः । सां० कार्तिकान्ते
प्रथमस्कंधके देयद्र ७००० सप्तसहस्रं माघान्ते द्वितीयस्कन्धके देय ७०००
सप्तसहस्रं चैत्रान्ते तृतीयस्कन्धके देय ६६५० षट्षष्टिशतानि पञ्चाशदधि-
कानि । अनया व्यवस्थया श्रीमद्राजकुलेन ग्राह्यम् । लिखितविधिपालनाय
स्कन्धके द्रम्माणां दानाय च दत्तप्रतिभूव्यव० अमुकाकसुतअमुकाकमतं श्रीः ॥

II A संवत् ८०२ वैशाख शुदि ३ गुरावद्येह यथासन्तिष्ठमानराजावली-
पूर्वं लाटापह्यां अधिकारिदण्डनायकपञ्चकुलं व्यव०सोमसीहस्य उत्तराक्षराणि
प्रयच्छति यथा । यदागामिवर्षोपरि सं० ८०३ वर्षे अमुकग्रामे कोटीया ४ च-
त्वारो ग्रामा भवतः समर्पिताः ॥ अमीपां ग्रामाणामागमिष्यमाणायपदो-
परि भवता श्रीराजकुले देयदंकाः २०००० तथा माङ्गलीयके देयदंकाः ४००
पञ्चकुलस्य कर्पटकभावे देयदङ्का २१६ विकरणपदे देय दं० ५० एवं समस्तपदेषु व्य०
सोमसीहस्य देयदं० २०६६६ षट्षष्ट्यधिकषट्शतोपेतविंशतिदंका व्य०सोम-
सीहस्य अर्द्धीकृत्य ग्रामाणामायपदात् कुटुम्बिकानां पार्श्वदुद्गाह्य गृहीतव्याः ।
व्य० सोमसीहस्य उत्तारकद्रम्माः स्कन्धत्रयेण श्रीराजकुले प्रवेशनीयाः ॥ सां०
कार्तिकान्ते प्रथमस्कन्धके दं० ७६६६ सां० माघान्ते द्वितीयस्कन्धके ६५०० सां०
चैत्रान्ते तृतीयस्कन्धके दं० ६५०० अनया व्यवस्थया ग्रामाणां मध्यादुत्पन्नद्रम्मा
लिखितोत्तराक्षरप्रमाणेन राजकुले देयाः । ग्रामाणां मध्ये दण्डमाङ्गलीयकादिकं
मवं श्रीराजकुलेन लभ्यम् । इहार्थं लिखितविधेः पालनाय स्कन्धत्रयेण द-
ङ्कानां विशुद्धिकरणाय च दावापितप्रतिभुवां अमुकसुतां अमुकाकां उत्तर-
प्रत्युत्तरगर्तिनां । ममप्रनिर्वाहकरणाय उभयोरपि मतानि स्वहस्तेन ।

निरूपणा यथा—

I A न्वमि । श्रीमहामान्यश्रीमालदेवः अमुकपथके अभिकारिणं महं०
रुग्गिरं बोधयति यथा । बोधयामिदम् । अम्माभिन्व म्याने अभिकारी
मालदेवो निरूपितोऽर्त्तान्यवबुध्य नदस्य भवता समस्तमुद्रामर्दिनपदलेख्यरुपां-

तकचहिकादिकं यथावस्थितमुद्गणनीयम् । भवता उत्थायात्रागन्तव्यम् । सं० ८०२ ज्येष्ठशुदि १३ भौमे ।

II B स्वस्ति । श्रीअमुकाकः अमुकपथके अधि० अमुकं बोधयति यथा ॥ बोद्धव्यमिदम् ॥ अस्माभिस्तव स्थाने अधिकारी अमुकाको निरूपितोऽस्ति । तदस्य भवता समस्तमुद्रादिउद्गणकलेखकपोत्तकचहिकादिकं च समर्पणीयम् । भवतात्रागन्तव्यम् । वैशाखशुदि १५ सोमे । मतं श्रीः ॥

अपराऽपि निरूपणा यथा—

I A स्वस्ति । महामात्यश्रीनागडः अमुकपथके अधि० अजयसीहं बोधयति यथा । बोद्धव्यमिदम् ॥ भवतां पार्श्वे तन्त्रे राज० अमुकाको निरूपितोऽस्ति । भवता तदस्य स्वाङ्गभोगपदे दिनं प्रति देयद्रम्माः २ । अमीपां दृष्टपञ्चाशत्पदातीनां मासं जनं प्रति देय द्र० ७, तथा दृष्टघोटक ८ खादनमोदने दिनं प्रति देय द्र० २ । अमीपां दृष्टघोटकपदातीनां अवलगा सदैवावलोक्या । अमीपां घोटकपदातीनां जातक्षुणानि समग्राण्यपि दिनगतानि वहिकायां लिखनीयानि । सं ८०२ ज्येष्ठशुदि १३ गुरौ दू० कडूआ । अमुकाकप्रतीतडोकरा राघ-देवमतं । श्रीः ।

I B स्वस्ति । महामात्यश्रीअमुकाकः अमुकपथे अधि० अमुकाकं बोधयति यथा । बोद्धव्यमिदम् ॥ भवतां पार्श्वे निरूपिततंत्रराज० अमुकाकस्तत्रायातोऽस्ति । तथा दृष्टघोटस्य खादनमोदने दिनं प्रति देय द्र० ४ तथा दृष्टपदातीनां मासं प्रति जिनं प्रति सभोजनं द्र० ८ । सदैवावलोकनीया । अमीपां क्षुणादिकं वहिकायां ज्ञातव्यम् ॥ संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि ८ सोमे द्यक अमुकाकः । मतं श्रीः ॥

अश्वविक्रयपट्टको यथा—

A सं० ८०२ वैशाखशुदि ३ गुरावद्येह बला० श्रीनागराजपञ्चकुलं हेडा-उनागटस्य अश्वविक्रयपट्टकं प्रयच्छति यथा । यत् व्य० अमुकपार्श्वत् हेडा-उनागडेन शीतं श्रीषण्डघोडु १ मूल्ये द्रम्माः ५००० पञ्चसहस्रद्रम्मा घोटकस्यास्य दानसम्बन्धे दशवन्धे देय द्र० ५०० पञ्चाशतानि द्रम्माः श्रीकरणे प्रवेशिताः । देशमध्ये देशान्तरे प्रचलतो हेडाउनागटस्य केनापि कीदृश्यपि स्वशान कार्या । सं ८०२ ज्येष्ठशुदि १५ गुरौ । मतं श्रीः प्रमाणमिति ।

गुणाक्षराणि यथा—

I A स्वस्ति । महामण्डपिकायां वला० श्रीअमुकपञ्चकुलं वाणि० मदनस्य गुणाक्षराणि प्रयच्छति यथा ॥ नागसारिकायां श्रीपत्तनोपरि वा० मद्नेन क्रीतपूगनालिकेरमञ्जिष्ठाहरीतकीमरीचपण्डगुलवस्त्रभृतपोठीयावलीवर्दानां पूर्व-रीत्या रूढ्या च गृह्यमाणदानस्य पादोनं दानं ग्रहीष्यामः ॥ सार्थवाहकस्य कर्पटपदे प्रसादमुत्तौ वलीवर्दाः २० विंशतिपोठीयकाः । संवत् ८०२ वर्षे वैशाखशुदि ३ गुरौ मतं श्रीः । प्रमाणम् ।

II B स्वस्ति । महामण्डपिकायां वला० श्री अमुकपञ्चकुलं वाणि० अमुकाकस्य गुणाक्षराणि प्रयच्छति यथा ॥ श्रीपत्तनोपरि नागसारिकाया वाणि० अमुकाकेन पूगनालिकेरमञ्जिष्ठाश्रीखंडप्रभृतिवलीवर्दानां रूढ्या दीयमानदानस्य पादोनं दानं ग्रहीष्यामः ॥ सार्थवाहस्य वलीवर्दानां विंशतिः । संवत् १२८८ वर्षे वैशाख शुदि १५ सोमे मतं श्रीः ॥

टिप्पणकं यथा—

I A स्वस्ति । वाला० अमुकपञ्चकुलं अरलूआपथके श्रीवर्धमानपथकवा-स्तव्यव०चाहडस्य टिप्पणकं प्रयच्छति यथा । यत् श्रीपत्तनोपरि वाणि० चाह-डेन भृतसुगमूडक १०० मूल्ये द्रम्मा १०००० दशसहस्राणि । दम्माणां दानं तत्रैव ग्राह्यं, प्रतिटिप्पणकं समर्पणीयम् । सं० ८०२ ज्येष्ठशुदि १५ गुरौ । मतं श्रीः प्रमाणम् ।

II B स्वस्ति । अमुकपथके वला० अमुकादिपंचकुलं वाणि० अमुकाकस्य टिप्पणकं प्रयच्छति यथा ॥ श्रीपत्तनोपरि वाणि० अमुकाकेन भृतवलीवर्दमुद्ग-मूटक १०० शनमेकम् । दानं तत्रैव ग्राह्यं, प्रतिटिप्पणकं समर्पणीयमिति ॥ संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमे मतं श्रीः ॥

अथ मार्गाक्षराणि यथा—

I A सं० ८०२ वैशाखशुदि ३ गुरौ अद्येह श्रीअमुकपञ्चकुलं पट्टकलि-वित्तं प्रयच्छति यथा । यत् वाणि० पान्डेन भृतगंत्री १ घाणा १० । सगुण-नीदानं द्र० ४ चन्वारः । मतं श्रीः प्रमाणम् ।

II B संवत् १२८८ वर्षे वैशाख शुदि १५ सोमे अद्येह श्रीअमुकपथके महं अमुकादिपञ्चकुलं पट्टकं प्रयच्छति यथा ॥ वाणि० अमुकाकेन भृतवलीवर्द १० निलभृतवाहन ४८ । सगुणीदानं द्र० ४ चन्वारः । श्रीः ॥

III C संवत् १७३३ वर्षे ज्येष्ठशुदि ८ सोमे मंडपिकानियन्त्रसं०

अमुकाकप्रभृतिपञ्चकुलं पट्टकं प्रयच्छति यथा । साहअमुकाकसक्तवाहण ४ ठामि १० मंजिष्ठा भार १५ सूंकडि गांठि १० श्रीपंडभार १ ठामि ४ प्रवालां मण ५० मेथी २ । एवं लगुणदानात् प्रवेशद्र० १००० सहस्रमेकमेतत् ज्ञातम् ।

श्रीमहामात्यस्य भूर्जपत्रं यथा—

I A श्रीमहामात्यश्रीनागडस्यादेशात् पेटलाउद्रे अधि० महिपस्य लिख्यते यथा । यद्भवता निजव्यापारस्य त्रिपदलेखकानां दानाय दृष्टादेशप्रमाणेनात्रागन्तव्यम् । अस्मिन् सम्वन्धे प्रहितभट्टपुत्रस्य देय द्र० २ दिनं प्रति द्वौ द्रम्मास्तथा कणभक्तक ४ चत्वारि देयानि । ज्येष्ठशुदि १५ गुरौ । मतं श्रीः प्रमाणम् ।

II B श्रीमहंतकवचनात्पेटलापद्रे महं० अमुकस्य लिख्यते यथा ॥ लेखानां दानायात्रागन्तव्यम् । सम्वन्धे प्रहितभट्टपुत्रस्य दिनं प्रति देय द्र० २ कण भक्तक ४ । वैशाखशुदि १५ सोमे । मतं श्रीः ॥

मण्डलेश्वरभूर्जपत्रं यथा—

A स्वस्ति । श्रीअमुकमण्डलकरणात् महामण्डलेश्वरश्रीधारावर्षपादानामादेशात् अमुकग्रामे राज०जगडस्यादिश्यते यथा । यत् लभ्यराजकीयद्रम्माणां सम्वन्धे उद्याहणाय प्रहितभट्टपुत्र ४ दिनं प्रति देयद्र० ४ चत्वारो द्रम्माः । एवं प्रतिदिनं द्र० १६ षोडश द्रम्माः । वैशाखवदि ३ गुरौ । इति लिखितं प्रमाणम् । न्यायवादो यथा—

A संवत् ८०२ वर्षे वैशाखशुदि ३ गुरावयेह श्रीपत्तने यथासन्तिष्ठमानपूर्वलिखितराजावलीपूर्वं महामात्यविदितं धर्माधिकरणे न्यायपत्रमभिलिख्यते यथा । यत् केनाऽपि पिशुनेन परकीयां ऋद्धिमसहमानेन लोभाभिभूतेन वक्रकार्यकारणमलीकं चित्ते विमृश्य श्रीराजकुले गत्वा जल्पितं यदमुकाकस्य पत्नी स्वैरिणी सती विटेषु रमते साङ्गत्यं कुरुते इत्यादिक्षुद्रवचनैराकोशिता ब्राह्मणी धर्माधिकरणे गत्वा पण्डितानामग्रे विज्ञप्तिकां कृतवती यद्यहं स्वपतिं परित्यज्य मनसा वाचा कर्मणाऽपि परपुरुषमभिलषामि तदा मम कुलगृहमेव प्रमाणम् । इति भापोत्तरमाकर्ण्य पण्डितैर्निर्णीतम् । दोषचक्षुःसाक्षी श्रोता च नास्तीति दिव्यं प्रमाणमिति प्रकटो न्यायः । प्रमाणं विना दण्डसाध्यो न भवति । इति न्यायवादः ।

प्रतिपृच्छ यथा—

B स्वस्ति । श्रीमहाकुलपादानां विज्ञप्तं यदक्षतमदौचारिकअमुकाकेन प्राध-

र्णकेन आनीतयुगाक्षेत्रजामुक्षेत्रकेषु (?) ३३ पट्टिजान् । तदेवदीगतायुटप्रमा-
णेन प्रावृण्णं दीयते लग्नम् । सर्व्ववारं प्रभावितवस्त्रुनां पृच्छा कियते ॥
संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमे द्यके स्वयमादेशः ॥

ग्रामसंस्था यथा—

I A स्वस्ति । लाटापह्यां अधिकारित्रीअमुकपञ्चकुलं पेटलाउट्टं ममन्-
विपयिकाणां समस्तग्रामेयकानां संस्थाक्षराणिप्रयच्छति यथा । यत् समस्तग्रामे-
षु समकरभूमिविशोपकं प्रति देय द्र० २४, तथा पोचिलभूमिविशोपकं प्रति देय-
द्र० २०, उद्धखिलभूमिविशोपकं प्रति देय० १६, तथा नव्यसमायातकुट्टुम्बिकैः
उद्धखिलभूमिविशोपकं प्रति द्र० १० दश द्रम्माः नाडीयके द्र० ३ त्रयो द्रम्माः
महिपीगोचरे द्र० २ द्वौ, वलीवर्द्धगोचरे द्र० १ एकः, वल्होडीयाछालीगोचरे
द्र० ० ॥ द्रम्मार्धं, वहमानहलवलीवर्दानां गोचरो नहि । तथा चर्मचौरिकायां
दण्डपदे द्र० २५ पञ्चविंशतिः, मस्तकस्फोटने द्र० ६ पड्, भागकर्षणे द्र० ५ पञ्च
द्रम्माः, सकणकानां वारके १ एकः, आज्ञाभङ्गे द्र० ५ पञ्च द्रम्माः । अनया
व्यवस्थया समग्रदेशीयग्रामा उद्ग्राहिताः । सं० ८०२ ज्येष्ठशुदि १५ गुरौ ।
मतं श्रीः प्रमाणम् ।

II B स्वस्ति । लाटापह्यां देशमध्ये समस्तग्रामेषु समकरनव्यवासितस-
मस्तकुट्टुम्बिकैर्वणिग्भिश्च वहमानसमकरभूमिविशोपकं प्रति दान्यां देय द्र०
२४ तथा पोचिलउद्धविशोपकं प्रति द्र० २० उद्धखिलविशोपकं प्रति द्र० १६
तथा खिलविशोपकं प्रति द्र० १० तथा अणाडियकं प्रति द्र० ३ महिपीगोचरे
द्र० २ वलीवर्द्धगोचरे द्र० २ वल्होडागोचरे द्र० ० ॥ छालीगोचरे द्र० ० ॥ वह-
मानवलीवर्दानां गोचरो नहि । तथा दण्डपदे मस्तकास्फोटने द्र० ६ पड्, भागक-
र्षणे ५ चर्मचौरिकायां द्र० २५ सकलाभारके द्र० १ आज्ञाभङ्गे द्र० ५ । अनया
व्यवस्थया देशमुद्ग्राहयिष्यामि । मतं श्रीः ॥

धर्मचौरिका यथा—

I A संवत् १२८८ वर्षे वैशाख शुदि गुरावचेह श्रीआशापह्यां राजधा-
न्यां अधिष्ठित-द्वादशराजमण्डलीसमलङ्कृत-महाराजाधिराज-परमेश्वर-परम-
भट्टारक-श्रीउमापतिवरलब्धप्रौढप्रताप-संशोधितारातिवनगहन-निजभुजवि-
क्रमेण रणाङ्गणनिर्जितशाकम्भरीभूपाल-श्रीमन्चौलुक्यान्वयनृपतिमूलराज-
कुलकमलिनीविकाशनैकमार्तण्ड-उदितोदितवंशपङ्क्तिमुक्तावलिनायकमणि-श-

रणागतवज्रपञ्जर-लटहलीलावतीस्तनकलशविलसनैकहार-प्रतिपन्नवाचाऽवि-
 च्चल-अजरणजरणद-त्रयार्थिक्षितिपालमौलिवलभीविन्व्यस्तपादाम्बुज-षट्-
 त्रिगदण्डायुधयोधविद्यानिपुण-त्रैरिष्टृष्टिदानविमुख-सदाजयावदात-शक्तित्र-
 योपचितसमृद्धि-चतुरङ्गबलोपेत-गाम्भीर्यौदार्यविनयनयगुणप्रमुखगुणगुणाल-
 हृतगात्र-देवछिजसुरपरिचर्यार्थं श्रद्धाभरवन्पुरचित्त-पद्मत्रिंशद्राजकुलीमुकुट-
 रूप-यजनाध्ययनदानरत-गङ्गोदकनिर्मल-आश्रितकल्पद्रुमप्राय-धर्मधौरेय-
 आधिग्याधिरहितकलेवर-शशाङ्कनिर्मलयशोभ्यासदिगन्त-दूतचारनियोगैरनु-
 दिनं परिज्ञानपरराष्ट्रस्वरूप-रूपेण निर्जिताश्विनीकुमार-स्वराष्ट्रोपचयप्रपञ्चनि-
 पुण-यथास्थानं यथावसरं शसादिदण्डप्रयुज्जनेऽतिकुशल-धीरोदात्तधीरललितगु-
 णालङ्कृतविग्रह-परदारविमुख-अष्टमहासिद्धिसाधक-जगद्रक्षाजागरूक-अशो-
 पविद्यापारग-व्यसनैरवाहित-प्रजारङ्गनतत्पर-सौभाग्यैकनिधान-विद्यावृद्धस-
 ङ्कलसभातिलकायमान-छिजजनपरिवृत-अभिनवरामार्जुनपराक्रम-क्षमया ध-
 रित्रीरूप-सत्येन युधिष्ठिरप्रतिम-स्थानभ्रष्टावनीशस्थापनाचार्य-रावणवदृढाह-
 ङ्कार-सागरवदगाधगाम्भीर्य-सत्सङ्गितितत्पर-श्रीमल्लक्ष्मीकान्तप्रणतिपर-श्री-
 सोमेश्वरपादपद्मयुगलध्यानैकनिष्ठ-इष्टरिपुनिग्रहण-(विनिर्जित)मालवाधीशव-
 लिवल्लाल-राजराजेन्द्रश्रीमत्कुमारपालकल्याणाविजयराज्ये एतस्मात् परमस्वा-
 मिनः प्रसादावासात्पदमहामात्यश्रीजगदेवे श्रीश्रीकरणादिसमस्तमुद्राव्या-
 पारान् परिपन्थयति सतीत्येवं काले प्रवर्तमाने इहैव खेटकाधारमण्डलान्तश्चतु-
 रत्तरचतुरासिकायां अद्येह पेटलाड्रे महं० भाभ्रुमभृतिपञ्चकुलप्रतिपत्तौ तेषां
 प्रत्यक्षं धर्माधिकरणविदितं पञ्चमुखनगरे चातुर्वर्ण्यलोकमहाजनसमक्षं श्री-
 नज्जगतः स्वामिनः पुरतः अमुकाकः राजादिष्टेन शिर उपस्थापयति । अमु-
 कादिव्यग्राही स्वीयसत्यादिप्रतिज्ञया इत्यादि चेष्टयति यन्मया अमुकाको
 अपराधो न कारापितः । यद्यहमपराधमिमं करोमि कारापयामि तदा सप्तवि-
 धि-एकादशप्रसूतीनां मध्यादेकया सम्ब्रध्यमानो भवामि । यदस्मिन् क्रियमाणे
 अमुकादिव्ये शुद्धि न प्राप्नुयां ततो मे अपराधो भूयात् । अथ चेत्केनापि द्वि-
 जिह्वरूपिणा पिशुनेन राजपुरुषाणामलीकदोष उत्पादिते कृतैकदिव्येन शुद्ध्या-
 मि ततः पिशुनो राजनिग्राह्यः । अहं सभासदां चिदितं पञ्चमुखनगरप्रत्यक्षं
 चन्द्रविशदो भवामि । तदिहार्थे इहावतरन्तु सत्यान्तसाक्षिणो दिक्पाला लो-
 कपालाश्च साक्षिप्रतिभूताः ।

पुरा चोक्तं ऋषिभिः—

एद्येहि भगवन् धर्म ! अस्मिन् दिव्ये समाविश ।

सहितो लोकपालैश्च वस्वादित्यमरुद्गणैः ॥
 आदित्यचन्द्रावनिलोऽनलश्च द्यौर्धूमिरापो हृद्यं यमश्च ॥
 अहश्च रात्रिश्च उभे च सन्ध्ये धर्मो विजानानि नरस्य वृत्तम् ।
 धर्मो जयति नाधर्मः सत्यं जयति नानृतम् ।
 क्षमा जयति न क्रोधो विष्णुर्जयति नासुराः ॥
 धर्मो बन्धुर्मनुष्याणां धर्मो मण्डनमुज्ज्वलम् ।
 अविनाशपरो धर्मः धर्मः सर्वत्र रक्षकः ॥
 धर्म एव परो बन्धुर्धर्म एव परं धनम् ।
 धर्म एव सहायश्च धर्मो रक्षति रक्षति ॥
 यत्सत्यं त्रिषु लोकेषु इन्द्रे वैश्रवणे यमे ।
 ब्रह्मवादिषु यत्सत्यं तत्सत्यमिह दृश्यताम् ॥
 सत्येन धार्यते पृथ्वी सत्येन तपते रविः ।
 सत्येन वायवो वान्ति सर्वं सत्ये प्रतिष्ठति ॥
 एकपादस्थिते धर्मे सत्ये च प्रलयं गते ।
 विपरीतगते लोके यतो धर्मस्ततो जयः ॥
 यश्चक्षुः सर्वजगतां साक्षी लोकीयकर्मणाम् ।
 आदित्याय नमस्तस्मै जगदानन्दहेतवे ॥
 ब्रूहि साक्षिन् ! यद्वृत्तं लम्बन्ति पितरस्तव ।
 तव वाक्यावसानेन पतन्ति न पतन्ति च ॥
 अक्षरा मुनिभिः प्रोक्ता न पतन्ति कदाचन ।
 अक्षरैर्विद्वद्भानैस्तु न दिव्यं न तु साक्षिणः ॥
 विवादेऽन्विष्यते पत्रं तदभावे तु साक्षिणः ।
 साक्ष्यभावे ततो दिव्यं प्रवदन्ति मनीषिणः ॥
 धर्मशास्त्रार्थकुशलाः कुलीनाः सत्यवादिनः ।
 नमाः शत्रौ च मित्रे च नृपतेः स्युः सभासदः ।
 आचतुर्दशयामानं यस्य नो राजदैवकम् ।
 व्यसनं वा भवेन्नृत्युः तस्य शुद्धिं विनिर्दिशेत् ॥

पञ्चालवलारभूमिंस्थाविधिर्यथा—

सं० १४०७ वर्षे माण्डलिकरणे राणाश्रीरिणमह्येवः पञ्चालदेशीयसम-
 म्प्रदायेषु वामेलकुटुम्बिकानां गुणपत्रं प्रयच्छति यथा । यत् ममकरञ्जटीया

पुं०पत्नीयाकुलैः यदृच्छया ग्रामेषु वासनीयम् । वह्निकायां स्वीयस्वीयलिखितप्रमा-
णेन दानीद्रुम्माः श्रीराजकुले प्रवेशनीयाः ॥ अर्द्धा द्रुम्मा दीपोत्सवे अर्द्धा राजो-
त्सवे देयाः । देयाचारः समग्रोऽपि देशरीत्या निर्वहणीयः । कुटुम्बिकैः खेडिब-
लारभूम्यां निष्पन्नकणानां भागद्वयं श्रीराणकुले प्रवेशनीयम् ॥ भागैकः कुटुम्बिकैः
ग्राह्यः । एवंपरिणा बलारखिलभूमिकर्षणे निष्पन्नकणा विभज्य ग्राह्याः ॥
वह्निकायां लिखितनिबन्धभूमी कुटुम्बिकैः समग्रापि खेडनीया वापनीया पात-
नीया नहि । पतितभूमी-आयपदं कुटुम्बिकानां विभागमध्यात् वलिष्यति ।
व्रीह्चिणागोधूमजवलाटवीजानि वृद्धानि मेढिमध्याबालनीयानि । अपराणि
समग्रबीजानि कुटुम्बिकैः कर्तव्यानि । चारिः समग्रापि कुटुम्बिकैः ग्राह्या ।
समस्तकुटुम्बिकैः मेढिहारको राजकुले मेढिमध्याद्देयः । सूत्रधारलोहकारकुंभ-
कारप्रभृतिपंचकारुअकानां वाचकानि ग्वलके दातव्यानि ॥ राजकीखलकीविदि-
याविहितं सूत्रधारस्य हलं प्रति कणकः मेढ्यां दातव्यः । समस्तकणकानां मा-
पकं मूटाकं प्रति पूंजीपदे कणसेर १ देयः । तथा पञ्चकुलमहाखलरक्षकाणां तलके
शुक्तकणानां मध्यात् सूपडी देया । तथा राजविभागायातकणाः समग्रा अपि
श्रीराजकीयकोष्टागारे प्रविष्टाः कुटुम्बिकैः कार्याः । देवदायीन्नक्षदायीकप्रसाद-
साचित्तप्रभृतीनां भूमी कुटुम्बिकैः अग्रकैर्न खेडनीया । तथा कुटुम्बिकैः
कणा न चोरणीयाः । सत्यस्वभावेन कणा विभज्याः । अथ कदाचित् कुटुम्बि-
काश्चोरितकणैः प्राप्यन्ते ततः कणानां माणकैकं यावत् क्षूणं नहि ॥ एकवारकं
तस्य पृष्ठे हस्तः । यदा द्वितीयवारं चोरितकणैः कुटुम्बिकः प्राप्यते तस्य
कुटुम्बिकस्य सीरे निष्पन्नकणा राजकुले यान्ति । इहार्थं रक्षपालेन रावा न
श्रोतव्या । तथा स कुटुम्बिको ग्रामादुद्गासनीयः । अन्यत्र प्रणश्यगतकुटुम्बि-
कस्य क्षेत्रग्वलककणधनद्वारप्रभृति सर्वं राजकुले स्वाधीनं कर्तव्यम् । गुणप-
त्रप्रमाणेन रक्षकेण कुटुम्बिका रक्षणीयाः । यदा चत्वारः कुटुम्बिका गुणपत्रं
गृहीत्वा आगच्छन्ति तदा रक्षकेण रावा श्रोतव्या । अन्यथा जनैकस्य मुखेन
रावा न श्रोतव्या ॥ इति समस्तपञ्चालदेशीयकुलानां गुणपत्रविधिः ॥

आधौ कृतवस्तूनामुपरि गृहीतद्रव्यपत्रविधिः—

△ संवत् १२८८ वैशाखशु० १५ गुराचव्येह श्रीपत्तने यथासन्तिष्ठमान-
राजावलीपूर्वं आधौकृतवस्तूनामुपरि गृहीतोद्धारद्रुम्माणां पत्रं लिख्यते यथा ॥
यत् इहैववास्तव्यप्राग्वाटज्ञातीय व्य० चाहडपाश्वात् संवारीग्रामीय पट० मा-
लाकेन आधौकृतमहीषी८ वलीवर्द १६ गौ ५० फिक २ एतद्वस्तनि आधौ दत्त्वा

श्रीश्रीमालीयखरदङ्कुशालाहतत्रिःपरीक्षितहृद्व्यवहरमाणजीर्णविश्वमल्लप्रियद्र०
 २४०४ चतुरधिकचतुर्विंशतिशतानि द्रस्मा गृहीताः । व्याजेन मासं शतं प्रतिर
 चदन्ति । एते द्रस्माः सां० दीपोत्सवे निर्विवादाः कलिकाकलिरहिताः अष्टप्रहरं
 ऽर्थधारणकेन व्यवहारकस्य देशान्तरगतस्यापि एकमुष्ट्या प्रवेशनीयाः । यदि
 व्यवहारको ग्रामे न भवति ततो धारणकेन एकधनस्य तद्भ्रातुः तत्सुतस्य वा
 गृहोद्भ्रमरमध्ये समानीय द्रस्माः प्रवेशनीयाः । अथ चेदायकग्राहकयोर्मध्ये
 दैववशातः एको जियते नश्यति कस्यापि दैवविहितं किमप्यनिष्टं दुर्निमित्तमु-
 त्पद्यते, ततस्तयोः पुत्रपौत्रैरपि द्रस्माः पत्रप्रमाणेन देयाः । जल्पितदिनैः यदा
 धारणिक एकमुष्ट्या सव्याजकान् द्रस्मान् व्यवहारकाय न ददाति एकमुष्ट्या
 समग्रद्रस्मान् न प्रवेशयति तदा क्रियद्भिः प्रवेशितद्रस्मैर्लिखितपत्रविधिना अ-
 पूर्यमाणथाकमानद्रस्मा व्यवहारकेण आधौ मुक्तउपरिलिखितवस्तुनि शाकपणि-
 कान्यायेन धारणिकप्रतिभुवां विदितं विक्रीय द्रस्मा ग्रहीतव्याः । कदापि मुक्ता-
 धिवस्तुभिरपि पत्राङ्किताः सव्याजकाः सोपक्षया द्रस्मा न पूर्यते तदनु प्रतिभूभिः
 अन्यव्यवहारकात् व्याजेनाकर्ष्य अथवा स्वगृहादात्मीयं वस्तु विक्रीय व्यव-
 हारकस्य सव्याजकाः द्रस्मा दातव्याः । धारणिकेन प्रतिभूभिश्च व्यवहारकसमं
 वादविवादो राजकुले न कार्यः । जातविवादे संजातोपक्षयो हीनवादिभिः सर्वोऽपि
 सहनीयः । अथ मुक्ताधिवस्तुनां मध्यात् कथ्यापि वस्तुनो दैवायत्तं दुर्निमित्त-
 मनिष्टं किञ्चिदपि जायते, अग्निदाहेन चौराद्युपद्रवेन अतिजलपातेन विनाशः
 स्यात्, ततोऽपि धारणिकप्रतिभुवो व्यवहारकस्य पत्रप्रमाणेन समस्तसोपक्ष-
 यव्याजकद्रस्मैः प्रविष्टैः उच्छृंखलाः जायन्ते । इहार्थं विनष्टाधिसक्तकरकचक-
 न्दलं व्यवहारकसमं न कार्यम् । अथ कदापि व्यवहारकस्य उत्पन्नस्वीयगृहकार्य-
 वशान् द्रस्मैः हस्तप्राप्तैः प्रयोजनं जायते, ततो व्यवहारकेण धारणिकप्रति-
 भुव आक्रम्य भट्टपुत्रानुपवेद्य सव्याजद्रस्मा ग्राह्याः । इहार्थं विहितभट्टपु-
 त्राणां य उपक्षयो व्रजति स समग्रापि धारणिकप्रतिभूभिश्च सर्वोऽपि
 निर्वहणीयः । अस्यापरिलिखितविधेः पालनाय सव्याजकसोपक्षयद्रस्माणां लि-
 खितपत्रविधिप्रमाणेन दावापनाय आधौ मुक्तवस्तुनां योगक्षेमनिर्वहणाय
 अपरममन्तग्राहकाचारेण स्वयं ग्रहीतारो इव प्रतिभुवो व्यवहारकसमं समग्र-
 निर्वाहं कुर्वन् । यथा वहवः प्रतिभुवो भवन्ति तथा एकेन सर्वं सर्वैरपि एकः
 नङ्गन्ति एव निर्वाहं कुर्वन्ति । धुरप्रतिभुवोरन्तरं नावगन्तव्यम् । प्राप्तेनै-
 केनापगेषामुत्तरमकुर्वतां व्यवहारकसमं लिखितपत्रविधिद्रस्माणां सव्याजका-
 नां सोपक्षयानां धनिकवन् समग्रनिर्वाहो विधानव्यः । प्रतिभूभिरात्मानं धा-

रणिकं भणित्वा मनसि कल्पनीयम् । अत्रार्थं रावां परित्यज्य प्रतिमुञ्चामाचारं केवलं च विधाय आधिपालकप्रतिभृभिर्व्यवहारकस्य पत्रप्रमाणेन मोक्षयस्त्रयाजकद्रम्माणां निर्गमः कार्यः । इदार्थं अमुकासुकग्रामीयअमुकासुकज्ञातीयअमुकासुकनामानश्चत्वार आधिपालाः । तेषां स्वहस्तेन दत्तमनानि ॥ तथा धारणिकस्वहस्तेन प्रदत्तमनम् । तथा अधिवाससत्तीया अमुकज्ञातीया अमुकनामानश्च पञ्च साक्षिणश्च । लिखितमिदं पत्रं उभयाऽभ्यर्थितेन पारथीजयताकेन । हीनाक्षरमधिकाक्षरं च पत्रं प्रमाणमिति ॥

वृद्धिधान्याक्षराणि—

A संवत् १२८८ वैशाख शुद्धि १५ गुरावद्येह श्रीपत्तने यथामन्निष्ठमानराजावलीपूर्वं समृद्धिधान्यपत्रमभिलिख्यते यथा । धनिकां नाम नाम्नः इत्यं वास्तव्यश्रीमालज्ञानीयवाणि० पानाको लाभाय स्वधनं प्रयुजे । अग्य च ह्यनाङ्गारणिको नाम नामतः संवारीग्रामीयनागरजातीय वा० पदमाञ्जुत वा० मदिपाको गोधूममाणि २० विंशतिः अङ्गुलीऽप्युद्गरे गृह्णाति । तत्रेण गोधूमाः सपादिकाः वर्द्धमाना स्वलकान्ते सञ्जातधान्यराशौर्वातांपनीतमृचिवाचिपारंगिता अक्षता रजोहीना ज्येष्ठीपूर्णिमां निरुद्ध्य अयाचिताः कलिकालयत्किरुद्वयवर्णिता निर्विवादा राजभागाद्दानान्तरं तत्कालमेव स्वलयादथ गृह्णायाताः प्रथमज्येष्ठपूर्णिमादिसवतीया भव्या निजशक्ते कृत्या वृद्धिसमं व्ययतास्वययतागं यथागृहीतप्राप्येन वा० मदिपाकेनानीय प्रवेजनीयाः । यदि सां० ज्येष्ठान्तादुर्वाक समृद्धिगोधूमान् वा० मदिपाकां न प्रवेजयति तदा धान्याचारं देवाचारं च भव्यानां गोधूमानां वर्द्धमानमूल्यद्रवमान् ददाति सतिपाकाः ॥ इत्यं लिखितसमस्तपत्रचिनिर्वातणाय अमुकग्रामीयअमुकज्ञातीयअमुकनामानोः दायापितप्रतिभुयो । एकेन द्वौ हाग्यामेकाः । एकेन तत्राप्रार्थेन निर्वापेन तत्रा मकुर्वता धारणिकयत् लिखितपत्रार्थः समगोऽपि ग्ययतास्वययतागं निरुद्धिपत्रार्थं धारणिकप्रतिभुयोः स्वपरतेन समीपतः अमुकामुकनामानोः अयाचिताः चिदितं प्रदत्तासतानि । उभयाभ्यर्थनेन लिखितमिदं पत्रं पारथीजयताकेन हीनाक्षरमधिकाक्षरं वा प्रमाणम् ।

दिव्यं यथा—

पालं कोशो भटर्षेव गृहस्पर्षो जतं तथा ।
 पत्रं च मन्मूलेदिव्यं सममरतासमापकः ॥
 पालदिव्यं मत्तारोऽं प्रक्षिप्तं च कर्ताजर्ला ।

श्रीश्रीमालीयखरदङ्कुशालाहतत्रिःपरीक्षितहृद्व्यवहरमाणजीर्णविश्वमल्लप्रियद्र०
 २४०४ चतुरधिकचतुर्विंशतिशतानि द्रम्मा गृहीताः । व्याजेन मासं शतं प्रति
 चदन्ति । एते द्रम्माः सां० दीपोत्सवे निर्विवादाः कलिकाकलिरहिताः अष्टप्रहरे
 ऽर्धधारिणकेन व्यवहारकस्य देशान्तरगतस्यापि एकमुष्ट्या प्रवेशनीयाः । यदि
 व्यवहारको ग्रामे न भवति ततो धारिणकेन एकधनस्य तद्भातुः तत्सुतस्य वा
 गृहोद्भुवरमध्ये समानीय द्रम्माः प्रवेशनीयाः । अथ चेद्वायकग्राहकयोर्मध्ये
 दैववगतः एको म्रियते नश्यति कस्यापि दैवविहितं किमप्यनिष्टं दुर्निमित्तमु-
 न्यचने । ततस्तयोः पुत्रपौत्रैरपि द्रम्माः पत्रप्रमाणेन देयाः । जल्पितदिनैः यदा
 धारणिक एकमुष्ट्या सव्याजकान् द्रम्मान् व्यवहारकाय न ददाति एकमुष्ट्या
 समग्रद्रम्मान् न प्रवेशयति तदा क्रियाङ्गिः प्रवेशितद्रम्मैर्लिखितपत्रविधिना अ-
 प्रयमाणया क्रमान्द्रम्मा व्यवहारकेण आर्था मुक्तउपरिलिखितवस्तुनि शाकपणि-
 मन्नायेन धारणिकप्रतिभुवां विदितं विक्रीय द्रम्मा ग्रहीतव्याः । कदापि मुक्ता-
 विवस्तुभिरपि पत्राङ्किताः सव्याजकाः सांपक्षया द्रम्मा न पूर्यते तदनु प्रतिभुभिः
 अन्वयपत्राङ्कितान् व्याजेनात्तर्य अथवा स्वगृहादात्मीयं वस्तु विक्रीय व्यव-
 हारकस्य सव्याजकाः द्रम्मा दातव्याः । धारणिकेन प्रतिभुभिश्च व्यवहारकसमं
 वादयित्वा गो राजकुले न कार्यः । जातविवादे संजानोपक्षयो हीनवादिभिः सर्वोऽपि
 सार्धोऽपि । अथ मुक्ताविवस्तुनां मध्यान् कथ्यापि वस्तुनां दैवापत्तं दुर्निमित्त-
 निष्टं निःश्रुति जायते, अग्निदाहेन चौरानुपद्रवेन अतिजालपातेन विनाशः
 भवान् । ततोऽपि धारणिकप्रतिभुवो व्यवहारकस्य पत्रप्रमाणेन सममनसांपक्ष-
 यमाजवद्रम्मैः प्रविष्टैः उच्छ्रितव्याः जायन्ते । इत्यर्थे विनष्टाधिगतकरकचक-
 रकलं व्यवहारकसमं न कार्यम् । अथ कदापि व्यवहारकस्य उत्पत्तरीयगृहकार्य-
 वशाद् द्रम्मेः अन्वयानेः प्रयोजनं जायते, ततो व्यवहारकेण धारणिकप्रति-
 भुव आन्वय भद्रदुःखानुवेद्येय सव्याजद्रम्मा याज्याः । इत्यर्थे विहितमद्यु-
 वानां य उच्छ्रयो व्रजति य सत्रप्रापि धारणिकप्रतिभुभिश्च सर्वोऽपि
 निर्वाणोऽपि । अन्वयैरिद्विद्वित्विधेः पालनाय सव्याजकसांपक्षयद्रम्माणां वि-
 विन्नरश्चिद्विद्विन्नानेन दादापनाय आर्था मुक्तवस्तुनां योगक्षेपनिर्वृत्तयाय
 इत्यन्वयव्यवहारमात्रेण स्वयं द्रव्यतागो इय प्रतिभुवो व्यवहारकसमं समप-
 निर्वाणं करणम् । यथा वृद्धः प्रतिभुवो भवति तथा पक्षेण सर्वे सर्वोऽपि पक्षः
 न दृष्टितो पक्ष निर्वाणं दृष्टितम् । धुरप्रतिभुवोऽन्वयं नावगन्तव्यम् । प्राणो-
 विवस्तुनां प्रतिभुवोऽन्वयं व्यवहारकसमं विद्वित्प्रतिभुवोऽन्वयं सव्याजका-
 लं सर्वोऽपि सर्वोऽपि प्रतिभुवोऽन्वयं विवस्तुनां प्रतिभुवोऽन्वयं सव्याजका-

रणिकं भणित्वा मनसि कल्पनीयम् । अत्रार्थे रावां परित्यज्य प्रतिभुवा-
माचारं केवलं च विधाय आधिपालकप्रतिभृत्भिर्व्यवहारकस्य पत्रप्रमाणेन सो-
पक्षयसव्याजकद्रम्भाणां निर्गमः कार्यः । इहार्थे अमुकामुकग्रामीयअमुकामु-
कज्ञातीयअमुकामुकनामानश्चत्वार आधिपालाः । तेषां स्वहस्तेन दत्तमतानि ॥
तथा धारणिकस्वहस्तेन प्रदत्तमतम् । तथा अधिवाससत्तीया अमुकज्ञाती-
या अमुकनामानश्च पञ्च साक्षिणश्च । लिखितमिदं पत्रं उभयाऽभ्यर्थितेन पार-
थीजयताकेन । हीनाक्षरमधिकाक्षरं च पत्रं प्रमाणमिति ॥

वृद्धिधान्याक्षराणि—

A संवत् १२८८ वैशाख शुदि १५ गुरावद्येह श्रीपत्तने यथासन्तिष्ठमान-
राजावलीपूर्वं समृद्धिधान्यपत्रमभिलिख्यते यथा । धनिको नाम नामतः इहैव
वास्तव्यश्रीमालज्ञातीयवाणि० पाताको लाभाय स्वधनं प्रयुङ्क्ते । अस्य च हस्ता-
क्षारणिको नाम नामतः संखारीग्रामीयनागरज्ञातीय वा० पदमासुत वा० म-
हिपाको गोधूममाणि २० विंशतिः अङ्कतोऽप्युच्चार्य गृह्णाति । तदेते गोधूमाः स-
पादिकाः वर्द्धमाना खलकान्ते सञ्जातधान्यराशेर्वातोपनीतमृत्तिकाचिवडारहिता
अक्षता रजोहीना ज्येष्ठीपूर्णिमां निरुद्धय अयाचिताः कलिकालवलिकउचटरहि-
ता निर्विवादा राजभागादत्तानन्तरं तत्कालमेव खलकादथ गृह्यायाताः प्रथमज्ये-
ष्ठपूर्णिमादिसक्तीया भव्या निजशकटेकृत्वा वृद्धिसमं व्यवहारकपातागृहे
यथागृहीतप्राप्येन वा० महिपाकेनानीय प्रवेशनीयाः । यदि सां० ज्येष्ठान्ताद-
र्वाक् सवृद्धिगोधूमान् वा० महिपाको न प्रवेशयति तदा धान्याचारेण देशा-
चारेण च भव्यानां गोधूमानां वर्तमानमूल्यद्रम्भान् ददाति महिपाकः ॥ इहार्थे
लिखितसमस्तपत्रविधिनिर्वाहणाय अमुकग्रामीयअमुकज्ञातीयअमुकनामानौ द्वौ
दावापितप्रतिभुवौ । एकेन द्वौ द्वाभ्यामेकः । एकेन हस्तप्राप्तेन द्वितीयेन उत्तर-
मकुर्वता धारणिकवत् लिखितपत्रार्थः समग्रोऽपि व्यवहारकसमं निर्वाहयितव्यः
इहार्थे धारणिकप्रतिभुवोः स्वहस्तेन समीपस्थअमुकामुकमुख्यसाक्षिपञ्चक-
विदितं प्रदत्तमतानि । उभयाभ्यर्थनेन लिखितमिदं पत्रं पारथीजयताकेन ।
हीनाक्षरमधिकाक्षरं वा प्रमाणम् ।

दिव्यं यथा—

फालं कोशो घटश्चैव घटसर्पो जलं तथा ।
पण्डं च तन्दुलैर्दिव्यं सप्तमस्तप्तमापकः ॥
फालदिव्यं महारौद्रं प्रक्षिप्तं च कराजलौ ।

दहस्त्रैनं च पापिष्ठमपापे जीतलं भव ॥
 त्वमग्रे ! सर्वभूतानामन्तश्चरमि नित्यशः ।
 साक्षिवत् पुण्यपापानां ब्रुहि सत्यं च पावक ! ॥
 इति फालाधिवासना ।
 त्वं तोय ! प्राणिनां प्राणाः सृष्टेरादौ विनिर्मिताः ।
 शुद्धं धारय मामग्रे अशुद्धं चेत्प्रकाशय ॥
 इति कोषाधिवासना ।
 त्वं तुले सत्यवक्तासि पुरा देवैर्विनिर्मिता ।
 यत्सत्यं वद कल्याणि ! संशयान् मां विमोचय ।
 शुद्धोऽहं चेदधो गच्छ अशुद्धश्चेद्दूर्ध्वगा भव ॥
 इति तुलाधिवासना ।
 वासुकेः कुलसंभूत भगवन् उरग ! संश्रुणु ।
 शुद्धस्य पुष्पमालेवाशुद्धश्चेदन्तको भव ॥
 इति घटसर्पाधिवासना ।
 धर्मपापावलोकाय गोलकौ जलमाश्रितौ ।
 अशुद्धस्य चट्रेत् रूप्यः शुद्धस्य हेमजश्चट्रेत् ॥
 इति गोलकजलाधिवासना ।
 तन्दुला सिद्धशंखाभा वक्रत्रात् सत्यप्रभावतः ।
 महिषीक्षीरसंकाशा जायन्ते शुद्धचेतसः ॥
 चर्विता रक्तसंकाशा जायन्तेऽशुद्धचेतसः ।
 इति तन्दुलाधिवासना ।
 परं पवित्रममृतं घृतं त्वं यज्ञकर्मणि ।
 परं सुराणामाहारः परं पावनमुच्यसे ।
 त्वमग्रे ! सर्वभूतानामन्तश्चरसि पावक ! ।
 दह त्वं पापकर्माणः शुद्धानां शीतलो भव ।
 इति नक्षत्रपाधिवासना ।
 दिव्यं सप्तविधं प्रोक्तं यथायोग्यतया बुधैः ।
 दिव्याधिवासना पूर्वं कर्तव्या देवसन्निधौ ।
 एतानि सप्त दिव्यानि यथा प्रोक्तानि भूतले ।
 क्रमेणानानि सर्वाणि मया चोक्तानि धीमताम् ।

तुल्यायां नाभसो योज्यः स्त्रीणां फालं विवर्जयेत् ।
 न कांगं श्लेष्मले देयं तप्तमापथ्यं कुण्डिनः ।
 विषं च सर्वतो वर्ज्यं सद्यःप्राणहरं च यत् ।
 कुण्डिते वह्निर्जं नास्ति एतद्व्यस्य लक्षणम् ।
 न बालानां नातिवृद्धानां न स्त्रीणां दिव्यमर्हति ।
 पण्डानां च न दातव्यं व्याधितानां विशेषतः ।
 जयश्च काप्यशुद्धानां शुद्धानां च पराभवः
 दिव्यं देयं परं भाव्यं दिव्या दिव्यगतिर्भवेत् ।

डोहलिकामुक्तिर्यथा—

I A संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमे अयेह श्रीमदणहिल्लपाटके यथासन्तिष्ठमानराजावलीपूर्वं धर्माधिकरणे श्रीमहामात्यआलिगविदितं डोहलिकाभूमीमुक्तिपत्रिका लिख्यते यथा । यत् मोढेरामहास्थानस्थदुवेवलाइतेन श्रीधर्माधिकरणे उपविश्य पण्डितानामग्रे चिरन्तनलोकानां प्रदत्तसाक्षिवादेन श्रीकरणविदितं स्वकीयां भूमिं निःसन्देहां विधाय डोहलिकाभूमेः व्यापेधः कारितः । अत ऊर्द्धमस्य विप्रस्य वहमानभूमेः केनाऽपि राजवर्गीयमानुषेण प्रतिवन्द्यो न कार्य इति । मतं श्रीः प्रमाणम् ।

II B संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमे अयेह श्रीमदणहिल्लपाटके महाराजाधिराजश्रीभीमदेवाधिष्ठितधर्माधिकरणीयदेवताः श्रीश्रीकरणादिमहानात्यश्रीअमुकनिमित्तं द्विवेदब्राह्मणअमुकाकस्य डोहलिकायां पत्रिकां प्रयच्छन्ति । अमुकग्रामीयब्राह्मणअमुकाकस्य श्रीधर्माधिकरणे उपविश्य धर्माधिकरणीयपण्डितानामग्रे चिरन्तनलोकैः प्रदत्तसाक्षिवादे श्रीकरणविदितं स्वकीयां भूमिं कृत्वा लुप्तडोहलिकाया व्यापेधः कारितः । अत ऊर्द्धमस्य ब्राह्मणस्य वहमानभूमिव्यापेधः केनापि न कार्य इति । मतं श्रीः ॥

व्यापेधो यथा—

I A स्वस्ति । श्रीमहामात्यश्रीआलिगवचनात् मुहुडासापथकेऽधि० विद्वामसिहो बोधयति यथा । बोद्धव्यमिदम् ॥ यत्तत्र स्वपथके समस्तप्रसादसाक्षित्ताग्रामेषु व्यापेधः कार्यः । संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ गुरौ । मतं श्रीः

II B स्वस्ति । महं० श्रीश्रीकरणादेशात् अमुकग्रामे राजकीयनिबद्धराजपुत्राणां लिख्यते यथा । यत् श्रीराजादेशात् राणावीरमदेवस्य ग्रामेषु व्यापेधः सञ्जातोऽस्ति । तस्य दानीभोगादि सर्वं यथा पूर्वरीत्या ग्रहणाय दत्तम् । भवद्भिर्नि-

दहस्वैनं च पापिष्ठमपापे शीतलं भव ॥
 त्वमग्रे ! सर्वभूतानामन्तश्चरसि नित्यशः ।
 साक्षिवत् पुण्यपापानां ब्रूहि सत्यं च पावक ! ॥
 इति फालाधिवासना ।
 त्वं तोय ! प्राणिनां प्राणाः सृष्टेरादौ विनिर्मिताः ।
 शुद्धं धारय मामग्रे अशुद्धं चेत्प्रकाशय ॥
 इति कोषाधिवासना ।
 त्वं तुले सत्यवक्तासि पुरा देवैर्विनिर्मिता ।
 यत्सत्यं वद कल्याणि ! संशयान् मां विमोचय ।
 शुद्धोऽहं चेदधो गच्छ अशुद्धश्चेद्दूर्ध्वगा भव ॥
 इति तुलाधिवासना ।
 वासुकेः कुलसंभूत भगवन् उरग ! संशृणु ।
 शुद्धस्य पुष्पमालेवाशुद्धश्चेदन्तको भव ॥
 इति घटसर्पाधिवासना ।
 धर्मपापावलोक्याय गोलकौ जलमाश्रिता ।
 अशुद्धस्य चटेत् रूप्यः शुद्धस्य हेमजश्चटेत् ॥
 इति गोलकजलाधिवासना ।
 तन्दृष्ट्वा मिदृशंवाभा वक्त्रात् सत्यप्रभावनः ।
 मदिर्षाक्षीरमंकाशा जायन्ते शुद्धचेतसः ॥
 चरिना रक्तमंकाशा जायन्तेऽशुद्धचेतसः ।
 इति तन्दृष्ट्वाधिवामना ।
 परं पवित्रममृतं नृतं त्वं यज्जर्मणि ।
 परं मुग्गणामादारः परं पावनमुच्यमे ।
 त्वमग्रे ! सर्वभूतानामन्तश्चरसि पावक ! ।
 वद त्वं पातकमोघः शुद्धानां शीतलो भव ।
 इति तत्रमापाधिवासना ।
 दिव्यं सप्तविधं प्रोक्तं यथायोग्यतया बुधैः ।
 दिव्यादिव्यामना पर्व कर्त्तव्या देवमदिव्या ।
 एतानि मया दिव्यानि यथा प्रोक्तानि भूयते ।
 अर्त्तानि मया सर्वानि यथा चोक्तानि पोषणाम ।

अमुकाकेन समस्तपट्टकपदेषु श्रावण्यायं आपादनिरुद्धं समस्तपट्टकद्रुमाश्वतुर-
कपतितमलमार्गणादिसमं विशुद्धाः सप्रतिष्ठाः प्रवेशिता इति । मतं श्रीः ॥

उपगता यथा—

I A संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ गुराववेह श्रीपत्तने महामात्य-
श्रीआलिंगपञ्चकुलं अधि० वीजडस्य उपगतां प्रयच्छति यथा । अधि० वीज-
डेन भण्टारीनरसिंहस्य पोतके प्रवेशितद्रुमाः ५००० पञ्चसहस्रम् । मतं श्रीः ।

II B संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमेश्वेह श्रीमत्पत्तने
महामात्यअमुकाको अधि० अमुकाकस्य प्रयच्छत्युपगतां यथा । अधि० अमु-
काकेनामुकपोतकेसंप्रवेशित द्र० ५००० पञ्चसहस्राणि । हस्त० भां० अमु-
काकमतं । श्रीः ॥

मण्डलकरणस्य उपगता यथा—

A सं० १३६६ वर्षे वैशाख शुदि ३ गुराववेह मण्डलकरणे सीतापुरग्रा-
मीयसंघवीहीराकस्य उपगतां प्रयच्छति यथा । यत् ग्रामस्यास्य पट्टकसम्बन्धे
भण्टारीमेधाकस्य संघवीहीराकेन प्रवेशित रौक्यद्र ४००० चत्वारि सहस्राणि
द्रुमाः प्रवेशिताः ॥ साभिज्ञानं भण्डारीमतं श्रीकरणाभिज्ञानं च प्रमाणम् ॥

कृण-उपगता यथा—

C संवत् १५३३ वर्षे ज्येष्ठशुदि ८ भौमे अवेह अमुककोष्ठागारे महं०
अमुकाकप्रभृति पञ्चकुलं उपगतां प्रयच्छति यथा । अमुकग्रामखलिकाकीती
अमुकाकः महं० अमुकाकप्रभृतिपञ्चकुलेन प्रवेशित अमुकमापेन चणा मूडा
४० चत्वारिशत् चणासत्कमूटकाः प्रवेशिताः । मतम् ॥

ठेको यथा—

I A स्वस्ति । महामात्यश्रीआलिंगवचनात् माण्डलिकपथकेऽधि० खेत-
सिंहं बोधयति यथा । बोद्धव्यमिदम् । महामण्डलेश्वरराणावीरसदेवग्रामेषु
व्यापेधः कार्यः । विकरे द्र० १६, लिगा द्र० ६, धूपा द्र० १४, दर्शने द्र० ८, एवं
द्र० ४४ । स्वस्ति संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ गुरौ । मतं श्रीः प्रमाणम् ॥

II B स्वस्ति । महामात्यश्रीअमुकाकवचनादमुकपथकेऽधि० अमुकाकं
बोधयति यथा । बोद्धव्यमिदम् । महामात्यश्रीअमुकाकस्य महामण्डलेश्वरराज-
अमुकाकस्य ग्रामेषु व्यापेधः कार्यः । विकरे द्र० १६ लिङ्गा द्र० ६ धूपा द्र०

जभागं गृहीत्वा उत्थाय गन्तव्यम् । त्वश्चा काऽपि कार्या । संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ गुरौ । मतं श्रीः प्रमाणमिति ।

III B स्वस्ति । श्रीमहामात्यश्रीअमुकाकवचनादमुकपथकेऽधि० अमुकाकं बोधयति यथा । बोद्धव्यमिदम् । यत्त्वया स्वपथके स्वप्रसाद्ग्रामेषु व्यापेधः कार्यः । संवत् १२८८ वर्षे वैशाख शुदि १५ सोमे । मतं श्रीः ॥

अथवा व्यापेधो यथा—

I A महामात्यश्रीआलिगवचनात् अरत्लूआपथके अधि० नागडं बोधयति यथा ॥ बोद्धव्यमिदम् । यदसिदण्डप्रहारेषु राणो नागो न संप्राप्तः । अथ राजादेशेन एतस्य ग्रामो व्यापेधनीयः । संवत् १२८८ वैशाखशुदि १५ ।

II B स्वस्ति । महामात्यश्रीअमुकाकवचनादमुकपथके अधि० अमुकाकं बोधयति यथा । बोद्धव्यमिदम् । परमारराज०अमुकाकः श्रीमद्विजयकटकं न प्रविष्टः । अतो राजादेशेन एतदीयग्रामो व्यापेधनीयः इति । मतं श्रीः ॥

ग्रासलोपनं यथा—

I A स्वस्ति । श्रीमहामात्यश्रीआलिगवचनात् दण्डाहीपथके विजयसिंहं बोधयति यथा । अमुकयुद्धे राजा नागपालो नायातः । प्रणश्य ययौ । तदस्य ग्रामाः सञ्जात्यां कर्तव्याः । समस्तग्रामेष्वायपदग्रहणार्थं स्वीयमानुषाः नियोजनीयाः ॥ संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ गुरौ । मतं श्रीः प्रमाणम् ।

II B स्वस्ति । श्रीमहामात्यश्रीअमुकाकवचनादधि० अमुकाकं बोधयति यथा ॥ अमुकराजा सह युद्धे सञ्जायमाने राजा अमुकाको नष्टः । ततः स्वराजादेशेन एतदीयग्रामा राजसञ्जात्यां कर्तव्याः । सर्वग्रामेष्व्वात्मीयमानुषाः प्रस्थापनीयाः ॥ संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमे । मतं श्रीः ॥

विशुद्धयक्षराणि यथा—

I A संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमेऽद्येह श्रीमत्पत्तने महामात्यश्रीआलिगः पट० अरडकस्य विशुद्धयक्षराणि प्रयच्छति यथा ॥ पट० अरडकेन समस्तग्रामपटकेषु श्रावण्यायं आपाढीनिरूढं पटकद्रम्मास्तथा मलमार्गणकमाङ्गलीयकचतुरकपतितादिसमस्तपदेषु पदकविशुद्ध्या देगरीत्या द्रम्माः प्रवेणिताः श्रीकरणे उपगताः । मतं श्रीः प्रमाणम् ॥

II B संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमेऽद्येह श्रीमत्पत्तने महामात्यश्रीअमुकाकः पट० अमुकाकस्य विशुद्धयक्षराणि प्रयच्छति यथा ॥ पट०

अमुकाकेन समस्तपट्टकपदेषु श्रावण्याद्यं आपादनिरुद्धं समस्तपट्टकद्रम्माश्चतुर-
कपतितमलमार्गणादिसमं विशुद्धाः सप्रतिष्ठाः प्रवेशिता इति । मतं श्रीः ॥

उपगता यथा—

I A संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ गुराववेह श्रीपत्तने महामात्य-
श्रीआलिगपञ्चकुलं अधि० वीजडस्य उपगतां प्रयच्छति यथा । अधि० वीज-
डेन भण्डारीनरसिंहस्य पोतके प्रवेशितद्रम्माः ५००० पञ्चसहस्रम् । मतं श्रीः ।

II B संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमेश्वेह श्रीमत्पत्तने
महामात्यअमुकाको अधि० अमुकाकस्य प्रयच्छत्युपगतां यथा । अधि० अमु-
काकेनामुकपोत्तकेसंप्रवेशित द्र० ५००० पञ्चसहस्राणि । हस्त० भां० अमु-
काकमतं । श्रीः ॥

मण्डलकरणस्य उपगता यथा—

A सं० १३६६ वर्षे वैशाख शुदि ३ गुराववेह मण्डलकरणे सीतापुरग्रा-
मीयसंघवीहीराकस्य उपगतां प्रयच्छति यथा । यत् ग्रामस्यास्य पट्टकसम्बन्धे
भण्डारीमेधाकस्य संघवीहीराकेन प्रवेशित रौक्यद्र ४००० चत्वारि सहस्राणि
द्रम्माः प्रवेशिताः ॥ साभिज्ञानं भण्डारीमतं श्रीकरणाभिज्ञानं च प्रमाणम् ॥

कण-उपगता यथा—

C संवत् १५३३ वर्षे ज्येष्ठशुदि ८ भौमे अवेह अमुककोष्ठागारे महं०
अमुकाकप्रभृति पञ्चकुलं उपगतां प्रयच्छति यथा । अमुकग्रामखलिकाकीती
अमुकाकः महं० अमुकाकप्रभृतिपञ्चकुलेन प्रवेशित अमुकमापेन चणा मूटा
४० चत्वारिंशत् चणासत्कमूटकाः प्रवेशिताः । मतम् ॥

ठेको यथा—

I A स्वस्ति । महामात्यश्रीआलिगवचनात् माण्डलिकपथकेऽधि० खेत-
सिंहं बोधयति यथा । बोद्धव्यमिदम् । महामण्डलेश्वरराणावीरसदेवग्रामेषु
व्यापेधः कार्यः । विकरे द्र० १६, लिगा द्र० ६, धूपा द्र० १४, दर्शने द्र० ८, एवं
द्र० ४४ । स्वस्ति संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ गुरौ । मतं । श्रीः प्रमाणम् ॥

II B स्वस्ति । महामात्यश्रीअमुकाकवचनादमुकपथकेऽधि० अमुकाकं
बोधयति यथा । बोद्धव्यमिदम् । महामात्यश्रीअमुकाकस्य महामण्डलेश्वरराज-
अमुकाकस्य ग्रामेषु व्यापेधः कार्यः । विकरे द्र० १६ लिङ्गा द्र० ६ धूपा द्र०

१४ दर्शने द्र० ८ एवं द्र० ४४ । स्वस्ति । संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमे मृतं । श्रीः ॥

सन्धिविग्रहो यथा—

I A स्वस्ति । श्रीमुहुडासानिवासिनश्रीमड्डिजयकटकात् राजलश्रीवाय-
पादानामादेशात् अणघुरे राणाश्रीजयनाकस्य सान्धिविग्रहिकं सादरं बोधयति
यथा । बोद्धव्यमिदम् । श्रेयोऽत्र श्रीमदस्माकं सौराज्ये अवबुध्य स्वचिते
परमप्रमोदं विचिन्त्य निजनाथकल्याणवतीभिः किंवदन्तीभिः श्रीवयमजस्र-
मानन्दनीयाः । कार्यं च । यत् श्रीमदस्माकं महाराष्ट्रीयदण्डाधिपतिना सह
विग्रहः सञ्जातोऽस्ति । अतः साधनसहस्रैकं नीत्वा श्रीअस्माकं प्रतीकारग्रहे
समग्रजयनशालासामग्रीसहितं सत्वरं प्रहेयम् । यथा प्रहितवाचिकार्थो निज-
स्वामिनो हृदयङ्गमः कार्यः । संवत् १३९० ज्येष्ठशुदि १५ गुरौ । दू० श्रीस्व-
यमादेशः ।

II B स्वस्त्यमुकस्थाने समवस्थितश्रीमड्डिजयकटकात् महामण्डलेश्वररा-
णकअमुकाकसत्कसान्धिविग्रहिकं बोधयति यथा । बोद्धव्यमिदम् । कुशल-
मत्रास्माकमिति स्वमनसि प्रमोदं विधाय विजयकाय विग्रहः समुत्पन्नोऽस्ति
इति मत्वा साधनसहस्रमेकं प्रतिग्रहे मुत्कलनीयम् । कार्यादिकं सदैव विज्ञाप्य-
मित्ययमर्थः स्वप्रभोर्हृदयङ्गमः कार्यं इति । संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५
सोमे । दृयके स्वयमादेशः ।

लिखितं यथा—

B स्वस्त्यमुकस्थानाद्राज० अमुकाको अमुकस्थाने भ्रातृअमुकाकं सादरं
सोत्कण्ठं गाहमालिङ्गय कुशलं वार्त्तयति यथा । कुशलमत्रेति स्वमनसि
प्रमोदमाधाय तत्रत्यकुशलवती किंवदन्त्यनुदिनं प्रहेया । कार्यादिकं सदैव
नमाख्याप्यमिति ।

लेखो यथा—

I B भवामि । लाटापह्यां मठं० अमुकाकोऽमुकग्रामेऽमुकं समादिशानि
यथा । आदेष्टव्यमिदम् । तस्मिन् ग्रामे मिलितपांचकटस्माः सर्वेऽत्र प्रविष्टाः
कार्याः । कार्यादिकं सदैव विज्ञाप्यमिति । मृतं श्रीः ॥

II A भवामि । श्रीआशानः गणाश्रीगमित्पादानामादेशात् आशानग्रामे
प्रती० नमित्तस्य मद्रमादं समादिश्यते यथा । आदेष्टव्यमदः । यत् दृष्टादेशेन

स्वीयविलहणासक्तघोटमानुषान् नीत्वा समग्रजयनशालासमं आतरसुम्बके राजश्रीजयतर्णमेलापके चाडायां समागन्तव्यम् । श्रीवयमपि बहुमेलापकं विधाय प्रभाते राजश्रीजयतर्णचाडायां प्रचलिष्यामः । सं० १३६५ वैशाख-शुदि १५ गुरौ । श्रीस्वयमादेशः प्रमाणम् ।

वधूहेतो राजलेखः—

स्वस्ति । मुहुडासानगरात् राउश्रीवाघदेवः अणधुरे कुमारश्रीनरसिंहदेव-पत्नीं चन्द्राजलीनाम्नीं सप्रसादं सस्नेहं समादिशति यथा । आदेष्टव्यमिदम् । यावत् कुमारनरसिंहः श्रीकटकत् समेति तावत्समस्तपरिग्रहस्य महं० जय-तापार्श्वात् कणभक्तकानि दृष्टप्रत्ययानि दावाप्यानि कोष्टागारात् । तथा राजवर्गीयदासीदीकोलाकर्मकरप्रभृतीनां यथापूर्वमादिष्टा भूर्जाई (?) काराप्या । पोष्यवर्गस्य भोजनाच्छादनादिचिन्ता सर्वेषां वरा कार्या । अन्यच्च यात्रो-त्सवे श्रीराजकुलात् कापि वाद्ये न गन्तव्यम् । परपुरुषदर्शनं परगृहगमनं च नैव विधातव्यम् । विशेषोत्पन्नराजकार्यं सदैव श्रीअस्माकं विज्ञापयितव्यम् । संवत् १४३२ वैशाखशु० १५ गुरौ । श्रीस्वयमादेशः प्रमाणम् ।

स्वरूपविधिः—

स्वस्ति । श्रीपत्तनात् महं० जयताकः श्रीघोषावेलाकूले परमसुन्दं मतं० विजयसिंहं परमप्रीतिपरेण सोत्कण्ठं गाढमालिङ्ग्य सप्रश्रयं चार्तयति यथा । चार्तव्यमिदम् । कुशलमिह स्वीयसमस्तकुटुम्बेष्वेवगम्य भयता निजशुद्ध्या-रोगयतया तथा यथास्थित्या स्वीयव्यापारस्थितस्वरूपेण च निरन्तरमतमान-न्दनीयः । कार्यं च यत्साम्प्रतीनसमायातदुर्मैजीवातने कीदृशी पस्तु तथा तं-जी घोटकाश्च कियन्तः समायाताः तत्स्वरूपं सुव्ययतं लिखित्वा प्रदेयम् । तथा मदधिकृतं कार्यं सदैव सन्देशनीयम् । माघशुदि १५ गुरौ ।

श्रीराजविज्ञप्तिका यथा—

A स्वस्ति । श्रीमद्भुज्जगिन्नां समयस्थितश्रीमद्विजयकटके पृथ्वपरन्नागाप-तमोत्तमपरमपूजार्चनीयान्, उमापतिपरलब्धप्रोदप्रतापसंशोपितानितदन्त-नान्, हुर्दान्तपैरिमदमर्दनचण्डशयन्तीन्, प्रचण्डशास्त्रवराज्यलक्ष्मीस्वरयंदागद, सदादितप्रतापान्, धैरिनिवर्तुर्निरीक्षान्, प्रत्यभिक्षितिपालमौलिपद्मभूमि-न्यस्तपादाभ्युजान्, रिपुमण्डलीनिर्दहने भूमभयारान्, पट्टिदाप्टतापुण-दियोधविशानिपुणान्, अरिभूषणजयदानिर्दहने सिद्धप्रापान्, दैतिहृदयान्-

क्षमीकान्तप्रणतितत्परान्, द्वादशराजमण्डलीसंसेव्यमानान्, सप्तमचक्रवर्ति-
 अभिनवसिद्धराजमहाराजाधिराजश्रीमज्जयसिंहदेवचरणारविन्दान्, श्रीआ-
 शापहृया महामात्यश्रीआलिगः क्षितितलमिलन्मालिना साष्टाङ्गं प्रणम्य
 परमसौहार्दात्सप्रश्रयमञ्जलिं बद्धा विनयातिशयेन विज्ञापयति यथा । विज्ञाप्य-
 माह । यदत्र श्रीस्वामिनां सौमनस्यात् श्रीलक्ष्मीकान्तप्रसादाच्च श्रीकुमारान्तः-
 पुरादिराजवर्गे निखिलेऽपि निरुपमं श्रेयोऽस्तीति अवधार्य श्रीमन्प्रभुपादैः
 श्रीमत्कटकै निजसौराज्यकुशलवतीभिः परमण्डलवतीभिः सायुजन्यनिःश्रेय-
 सपराभिरमृतप्रायाभिः किंवदन्तीभिरल्पदत्तेहजलामृतपूरणे म्हाद्यिच्छ-
 शतो राजकार्यव्यग्रतया चिरकालमसंभावनया चिन्ताधिपरिनायेन र्वीयमनो-
 रथसारणीं यावत् प्लावयित्वा अनेकशाखानिदहेन पल्लयित्वा चूनि प्रापयित-
 व्यध्यापुष्पफलदर्शनम् । कार्यं च । यत् श्रीमत्स्वामिपादैः प्रसादीकृतगजादेवं
 देवायतनानां शेषामिव शिरसाऽभियन्त्र समादिष्टानि निखिलानि श्रीमद्रा-
 जप्रयोजनानि अहर्निशं सावधानः सन् एकाग्रचित्तया यथानिर्दिष्टानि निदि-
 प्रापयन्नस्मि । तथा मासैकमध्वे पुनरपि रथगजतुरगपदान्निन्दालं वृत्तिवृत्त-
 सैन्यं खड्गपट्टिगङ्गुन्ततरवारिप्रभृतिपट्टत्रिशण्डायुधोपेतं जम्बजीयसिद्धि-
 टप्रभृतियोधानां सत्ताहभूरिजयनशालासामग्रीसहितं शिषुवर्गप्रतिघानार्थं दत्त-
 तन्त्रं श्रीमद्वंघाटानां (?) परिग्रहार्थं प्रेषयन्नस्मीत्यवधार्य समोचितां राजादेवः
 सदैव प्रसादीकार्यः । सं० १२८८ वैशाखशुद्धि १५ गुरु । मदीयप्रतिगन्तव्यो
 हस्तगतः प्रापयितव्यः यथा तत्प्रमाणेन धिपदमवधारयतां श्रीमन्नेतृमण्डानां
 चित्ते आयच्ययस्य भ्रान्तिर्नोत्पद्यते इति ।

II B स्थिति । श्रीमद्विजयकटके महाराजाधिराजश्रीमहामात्यमण्डल-
 रकडमापतिवरलक्ष्मणप्रतापसंज्ञोपितारानिन्दितरसाममन्त्रवर्तिरसिद्धराज-
 राजविजयविश्वलक्ष्मीरवयंवररिपुराज्यश्रीमत्सौमश्रीमदेवसादागविन्दान् सप्तमच-
 क्रानात् महामात्यश्रीअमुपायाः क्षितितलमिलन्मालिना साष्टाङ्गं प्रणम्य सत्सिन्धुं
 विज्ञापयति यथा । विज्ञपनीयमिदम् । श्रीमत्पादैः प्रसादीकृतगजादेवं वि-
 न्याभियन्त्र समादिष्टप्रयोजनानि सर्वोप्यपि पारश्यासात् । अन्तरदि वार्धसिद्धि
 मदीय विज्ञाप्यमिति ॥ सं० १२८८ एतं वैशाखशुद्धि १५ मने ।

III C स्थिति । श्रीमद्विजयकटके महाराजाधिराजश्रीमहामात्यमण्डल-
 तापसंज्ञोपितारानिन्दितरसाममन्त्रवर्तिरसिद्धराज-
 राजविजयविश्वलक्ष्मीरवयंवररिपुराज्यश्रीमत्सौमश्रीमदेवसादागविन्दान् सप्तमच-
 क्रानात् महामात्यश्रीअमुपायाः क्षितितलमिलन्मालिना साष्टाङ्गं प्रणम्य सत्सिन्धुं
 विज्ञापयति यथा । विज्ञपनीयमिदम् । श्रीमत्पादैः प्रसादीकृतगजादेवं वि-
 न्याभियन्त्र समादिष्टप्रयोजनानि सर्वोप्यपि पारश्यासात् । अन्तरदि वार्धसिद्धि
 मदीय विज्ञाप्यमिति ॥ सं० १२८८ एतं वैशाखशुद्धि १५ मने ।

- सुकुलाचारप्रवर्तकान् , देवलिजगुरुपरिचर्यानिष्ठान् , परोपकारनिरतान् , आ-
 धिव्याधिभिरवाधितान् , महासन्तोषयुतान् , नयविनयबन्धुरगात्रान् , सत्स-
 द्धतिप्रवर्तकान् , न्यसनेरवाहितान् , आश्रितानां कल्पद्रुसंप्रायान् , परधनहर-
 णपङ्कुरूपान् , विशेषविद्याकलासङ्ग्रहणे अत्यादरपरान् , कलौ कृतयुगाचा-
 रान् , वदान्यान् , पद्ददर्शनाधारान् , दीनार्तिहरान् , सौभाग्यैकनिधानान् ,
 गङ्गोदकवन्निर्मलचारित्रान् , अशेषविद्यापारङ्गमान् , दुर्भिक्षे पालनपरान् , सु-
 जने दृढसौहार्दान् , अमितयशोनिधानान् , सदायोगक्षेमसाधने भृशं पटि-
 ष्टान् , धर्मसाधने अहर्निशं महाजागरूकान् , पितृमहं० जयसिंहचरणकमलान्
 स्तम्भतीर्थीत् सुतदेवडो महानन्देन साष्टाङ्गं प्रणम्य सोत्कण्ठं गाढमालिङ्ग्य च
 सविनयं विज्ञापयति यथा । विज्ञप्यमदः । पूज्यानां सौमनस्यात् निराश्रयं मा-
 भवधार्यं तथा अत्रत्यसमस्तकुटुम्बमपि सारोग्यं विचिन्त्य पूज्यैः निजशरी-
 रसौष्टवेन तथा तत्रत्यसमस्तकुटुम्बनिर्व्याधितास्वरूपेण निरन्तरमेवाहमानन्द-
 नीयः । कार्यं च । यत्पूज्यैः कुटुम्बयोगक्षेमव्यग्रतया चिरकालात् प्रभृति अहं
 लिखितेन वाचिकेन न संभावितः । तेनाहं भृशमनुशयपरो वर्त्ते । अतो ममो-
 परि यथापूर्वं सविशेषं मयाऽवधार्यं यथोचितकरणीयादेशैः विशेषशिक्षापना-
 भिश्च सदैव संभावनीयः , यथाऽऽयुष्मान् सौमनस्यात् स्वचित्ते परमसौहार्दं
 विभ्राणो युष्मदादिष्टानि राजकार्याणि गृहकृत्यानि च निरन्तरं सावधानः
 सन् सिद्धिं प्रापयामि । इत्यवधार्यं सदैव संभाल्या अवधार्या । मद्धिकृतं कार्यं
 सदैवादेष्टव्यं , विशेषशिक्षा च प्रसादीकार्या । वैशाखशुदि १५ गुरौ ॥

II B स्वस्त्यमुकग्रामेऽनेकगुणालङ्कृतपरमधार्मिकज्ञेहृगुणभूषितपुत्रवत्स-
 लपूज्यपरमाराध्यतमोत्तमपरमपूज्यार्चनीयपितृअमुकपादारविन्दान् अमुकस्था-
 नात्सदाविनीतसुतअमुकाको महद्भक्त्या परमहर्षेण गाढमालिङ्ग्याभिवन्ध्य
 साष्टाङ्गं प्रणम्य सविनयं विज्ञपयति यथा । विज्ञप्यमिदम् । कुशलमत्रास्माकमिति
 रवमनसि प्रमोदं विधायात्मीयकार्यकल्याणवती वार्ता मम सन्तोषायाजस्रं
 प्रसादीकार्या । सर्वासां मातृप्रभृतीनां मदीयप्रणामो वाच्यः । कार्यादि
 सदैवादेष्टव्यमिति ॥

मातृविज्ञप्तिका यथा—

I A स्वस्ति । श्रीस्त्वंभतीर्थे पूज्यपरमाराध्यतमोत्तमपरमपूज्यार्चनीयान् ,
 गङ्गाजलवन्निर्मलचारित्रान् , अनेकगुणगणालङ्कृतकलेवरान् , देवीश्रीअरुन्धनी-

रान्, पङ्कदर्शनाधारान्, सेवकजनानां कल्पद्रुमप्रायान् राजनीतिमार्गप्रवर्त्तकान्
हरिहरानुध्यानाभिरतान्, राजश्रीसारङ्गदेवपादारविन्दान्, श्रीआशापल्लवा
महामात्यश्रीधरणीधरो मौलिविन्ध्यस्तकरयुगलेन सानन्दमार्शाभिरभिषिच्य
परमसौहार्देन सविनयं विज्ञापयति यथा । विज्ञप्यमदः । यत् श्रीस्वामिनामा-
देशप्रमाणेन समस्तानि राजकार्याणि सिद्धिं प्रापितानि सन्तीत्यवधार्य विशेष-
करणीयादेशैः प्रतिदिनमहं सम्भावनीयः । कार्तिकशुदि १५ गुरौ इति ।

गुरुविज्ञप्तिका यथा—

I A स्वस्ति । श्रीभृगुकच्छे पूज्याराध्यादिअनेकनीर्थावगाहनपवित्रीकृ-
तमानसान्, यजनयाजनाध्ययनप्रतिग्रहादिपङ्कनिरनान्, ऋग्यजुःसामार्थव-
णाव्ययने अनवरतं कृतश्रमान्, देवद्विजगुरुसाध्वनिधिपूजान्तपराण्, विमलकु-
लसरोजहंसान्, दीनानाथोद्वरणसमर्थान्, छिनीयायां नवोदिनपीयूषरुचिवत्स-
कलजनवन्दनीयान्, हिमकुन्देन्दुवत्स्वभावशीतलान्, विमलकुलोत्पन्नान्,
गङ्गाजलवन्निर्मलचारित्रान्, सकामार्शाभिरनवरतं पूरितयजमानाश्रितमनो-
रथान्, सदाचारान्, सुधर्मोपदेशकान्, याज्ञिकश्रीमोक्षपादान् चन्द्रावल्या
राजलश्रीवाराचर्षः स्माष्ट्राङ्गपानं प्रणम्य सविनयं विज्ञापयति यथा । विज्ञप्य-
मदः । यत् पूज्यानामाशिषां प्रसादादस्माकं सदैव निरुपमो महोदयस्तिष्ठतीत्य-
वधार्य सदैवानिर्वचनीयं मौमनस्यं महोक्षणाणां स्वीयानामुपरि विचिन्त्य यथा-
चिन्तादेश आर्शाभिः संयुतः प्रसादाकार्यः । सं० १२८८ वैशाखशुदि १५ गुरौ ।

II B स्वस्ति । श्रीभृगुकच्छे पूज्याराध्यादिअनेकनीर्थावगाहनपवित्रीकृतमानसान्, देवद्विजगु-
रुमाधुपूजान्निगनान्, विमलकुलसरोराजहंसान् पूज्यपरमाराध्यपरमपूजार्चनीय-
पाठकअमुकपादागविन्दान् अमुकस्थानान्सदादेशकारी विनीतअमुकाकः परमश्र-
द्धया क्षिणितलमिलन्मौलिना स्माष्ट्राङ्गं प्रणम्य सविनयं विज्ञापयति यथा । विज्ञप-
नीयसिन्ति ॥ वयमत्राजन्तं युधप्रन्पादागविन्दान् ध्यायन्तस्मिन्नामः । युस्मा-
भिरपि समोपरि कारुण्यता कदाचिदपि न मोक्तव्या इति ।

पितृविज्ञप्तिका यथा—

A स्वस्ति । श्रीपत्तने पूज्यपरमाराध्यतमोक्षमपुत्रार्चनीयान्, अ-
नेकयुगमहालङ्कृतकलेवगान्, निजकृतकमलिनाविक्रामने महत्प्रकरप्रायान्,
दुदुच्चभरणव्यग्रान्, दुर्भिक्षे स्वजातिपापकान्, श्रीमल्लःसोकात्तमक्षिपणान्,
परमशक्तिमान्, दीनानाथानिधियापकान्, आनुगमयापदागान्, महा-
संज्ञकान्, निरुपमपुत्रदानसल्यनपराण्, सदाचारान्, निजवंशोद्योगकान्,

सुकुलाचारप्रवर्तकान् , देवद्विजगुणपरिचर्यानिष्ठान् , परगोपकारनिष्ठान् . आ-
 धिव्याधिभिरवाधितान् , महासन्तोषयुतान् , नयविनयवन्धुरगात्रान् , सन्म-
 द्गतिप्रवर्तकान् , व्यसनैरवाहितान् , आश्रितानां कल्पद्रुमयायान् . परधनहर-
 णपटुरूपान् , विज्ञोपविद्याकलासद्गुणैः अन्याद्वरपराण् , कृत्यैः कृतयुक्ताचा-
 रान् , वदान्यान् , पददूर्गनाधारान् , दानानिहसान् , सौभाग्यैकनिधानान् ,
 गल्लोदकवर्षिर्मलचरित्रान् , अज्ञोपविद्यापाण्डमान् . दुर्मिक्षे पाण्डनपराण् , सु-
 जने दृढसौहादीन् . अमितयशानिधानान् , सदायोगक्षेमसाधने भृङ्गं सदि-
 ष्यान् , धर्मसाधने अहनिशं महाजागरुकान् , पितृमहं जयमिदं वरणकर्मणान्
 स्वम्भनीर्यात् सुतदेवदो मदानन्देन साष्टाङ्गं प्रणम्य सांस्पर्शं सात्सङ्गिद्वयं च
 सविनयं विज्ञापयति यथा । विज्ञाप्यमद्ः । प्रज्यानां सांसनस्यान् निराश्रयं सा-
 मयधायं तथा अन्नन्यसमस्तकुटुम्बस्यपि सागोस्यं चित्रिन्य प्रत्यैः निजजनी-
 र्गसौष्ठवेन तथा तत्रन्यसमस्तकुटुम्बनिर्व्याधिनागरूपेण निरन्तरमेवैवमन्त्र-
 नीयः । कार्यं च । यत्प्रज्यैः कुटुम्बयोगक्षेमव्यग्रतया विरक्तान् प्रवृत्ति-
 लिङ्गितेन वाचियेन न संभवायितः । तेनाहं कृत्वासमुद्राययसे सर्वे । यतो मया
 परि यथापूर्वं सविज्ञोपं मयाऽवधार्य यथाचिन्तयत्तर्षाण्यदेतैः विज्ञोपविद्याया
 भिक्षु सर्वैव संभावनीयः , यथाऽऽयुष्मान् सांसनस्यान् स्वविज्ञे परमपारं
 निभ्राणां युष्मदादिष्ठानि राजकार्याणि गृह्यन्त्यानि च निरन्तरं सात्सङ्ग-
 सन् सिद्धिं प्रापयामि । अन्ययधायं सर्वैव संसात्सा अवधार्या । यथाचिन्तयत्तर्षा
 सर्वैवादेष्टव्यं . विज्ञोपविद्या च प्रसादीकार्या । प्रसादीकार्याः ३७ यथा .

॥ ३७ स्वस्त्यमुक्त्वासेऽनेरगुणात्पुनपरसवधायि सांसनस्यान्निभ्राणां
 लपृज्यपरसागध्यतसोत्तमपरसप्रसादीनीययिदुत्तरप्रसादीकारि यान् । यतो मया
 नात्सदादिनीतरगुणव्यग्रतया सात्सङ्गया परमरूपेण सात्सङ्गिद्वयं च
 साष्टाङ्गं प्रणम्य सविनयं विज्ञापयति यथा । विज्ञाप्यमिदं । प्रज्यानां सांसनस्यान्
 स्वमनसि प्रसादं विधायावर्षीयकार्येषां प्राणयति यथा । यतो मया
 प्रसादीकार्या । सर्वैसां सात्सङ्गानां सात्सङ्गया सात्सङ्गिद्वयं च
 सर्वैवादेष्टव्यमिति ॥

मातृविलसिषय भवा—

॥ १ ॥ स्वस्ति । यथा सर्वैर्वासेऽनेरगुणात्पुनपरसवधायि सांसनस्यान्निभ्राणां
 गङ्गाजलवर्षिर्मलचरित्रान् . अज्ञोपविद्यापाण्डमान् . दुर्मिक्षे पाण्डनपराण् , सु-
 जने दृढसौहादीन् . अमितयशानिधानान् , सदायोगक्षेमसाधने भृङ्गं सदि-
 ष्यान् , धर्मसाधने अहनिशं महाजागरुकान् , पितृमहं जयमिदं वरणकर्मणान्
 स्वम्भनीर्यात् सुतदेवदो मदानन्देन साष्टाङ्गं प्रणम्य सांस्पर्शं सात्सङ्गिद्वयं च
 सविनयं विज्ञापयति यथा । विज्ञाप्यमद्ः । प्रज्यानां सांसनस्यान् निराश्रयं सा-
 मयधायं तथा अन्नन्यसमस्तकुटुम्बस्यपि सागोस्यं चित्रिन्य प्रत्यैः निजजनी-
 र्गसौष्ठवेन तथा तत्रन्यसमस्तकुटुम्बनिर्व्याधिनागरूपेण निरन्तरमेवैवमन्त्र-
 नीयः । कार्यं च । यत्प्रज्यैः कुटुम्बयोगक्षेमव्यग्रतया विरक्तान् प्रवृत्ति-
 लिङ्गितेन वाचियेन न संभवायितः । तेनाहं कृत्वासमुद्राययसे सर्वे । यतो मया
 परि यथापूर्वं सविज्ञोपं मयाऽवधार्य यथाचिन्तयत्तर्षाण्यदेतैः विज्ञोपविद्याया
 भिक्षु सर्वैव संभावनीयः , यथाऽऽयुष्मान् सांसनस्यान् स्वविज्ञे परमपारं
 निभ्राणां युष्मदादिष्ठानि राजकार्याणि गृह्यन्त्यानि च निरन्तरं सात्सङ्ग-
 सन् सिद्धिं प्रापयामि । अन्ययधायं सर्वैव संसात्सा अवधार्या । यथाचिन्तयत्तर्षा
 सर्वैवादेष्टव्यं . विज्ञोपविद्या च प्रसादीकार्या । प्रसादीकार्याः ३७ यथा .

वदहर्निशं पतिभक्तिरतान् , वधूजनपरिवृतान् , समस्तगोत्रजापत्याशीर्वादन्तपरान् , समस्तगोत्रजदेवद्विजान्यदिधिपजनस्यजन्तं जागरूकान् , कुटुम्बवृद्धभक्तिनिष्ठान् , मातृगङ्गादेवीपादान् श्रीपन्नान् मंत्रं गोवलः साष्टाङ्गपातं प्रणम्य परमस्योहादेन सचिनयं अञ्जलिं वद्धा विज्ञापयति यथा । विज्ञप्यमदः । यत्पूज्यानासाशिषां प्रसादान् मां निराम्यमवधार्य ममोपरि निजचित्ते परमप्रमोदं चिन्तयित्वा प्रज्यपादंः निजकृते वगरांग्यवर्ताभिः किंवदन्तीभिरसृतप्रायाभिः मां यथेष्टमभिषिच्य मन्परमकन्यागविवृद्धायै सदैवाशीर्वाददानैरहमानन्दनीयः । कार्यं च । यन्मया अत्र नालवीश्रणापाश्वत् कांतीतणी पञ्चवर्णचौरमेकं वर्णापिनमस्ति । तथा श्रीयोगिनीपुगात् गुडी-आलवूनडी घाटडी बहुरङ्गविचित्र जाडूं एक ? तथा चुवतुं चूडीउं एक ? तथा सौराष्ट्रदेगात् निर्लाञ्छनहेमवर्णकचकडां वलीआं जोडूं ? तथा वदगीकलप्रमाणमौक्तिकहार ? इत्यादि सामग्री पूज्यानां भेटनाय मञ्जीकृता निष्ठानि । माघीपूर्णिमोपरि श्रीमन्मातृपादानां चरणयुगलदर्शनाय उपरिलिखितकर्म-टाभरणादिकं नीत्वा समागच्छन्नस्मि । तावता ममोपरि भूरिवात्सल्यं चित्ते अवधार्य सदैवाशीर्भिः संभावनीयो यथा पूज्यानां संभावनया समाभिनवो महोदयो भवतीति सविशेषं यथापूर्वं सदा चिन्तनीयम् । सं० १२८८ मार्ग-शुदि १५ गुरौ ।

II B अनेकगुणपवित्रगङ्गाजलनिर्मलचरित्रसदावधूजनपरिवृतसमस्तगोत्रजापत्याशीर्वादपरपरमाराध्यतमोत्तममहासाध्वीमातृगङ्गादेवीचरणकमलान् अमुकस्थानात्सदाज्ञाविधायी पितृमातृभक्तितत्परः सुतअमुकाकः साष्टाङ्गं प्रणम्य सचिनयं विज्ञपयति यथा । विज्ञप्यमिदम् । कुशलमत्रास्माकं सपरिवाराणाप्रिति स्वमनसि परमप्रमोदं विधायत्मीयशरीरकल्याणवार्तया वयमजस्रमानन्दनीयाः । सुतानां पाणिग्रहणार्थं स्वजनोऽमुकाकः समागतोऽस्तीति स्वमनसि विचार्य कृत्यमादेष्टव्यमिति ।

आशीर्वादो यथा—

B स्वस्ति । श्रीमहास्थानात् यजनयाजनाध्ययनाध्यापनदानप्रतिग्रहादिपट्टकर्मनिरतात् अग्निष्टोमानेकक्रतुक्रियाकुशलकरणश्रीमदाचार्यः त्रैविद्यलोकः श्रीमद्विजयकटके देवद्विजगुरुसाधुपूजनरतं राज० श्रीअमुकाकं पञ्चवदननिर्गताभिः ऋग्यजुःसामाथर्ववेदागमप्रणीताभिराजीभिर्भिनन्द्य आशीर्वादयति यथा ।

कार्यं च । भवद्भिर्द्वावापितअमुकग्रामीयभूम्या महती सारा कार्या । सदैवात्मी-
यधर्मो वृद्धि नेतव्य इति ।

व्यवहारपत्रं यथा—

I A संवत् १३३२ वर्षे आश्विनशुदि १० रवावचेद् श्रीमदणहिल्लपत्तने स-
मस्तराजावलीसमलङ्कृतपरमेश्वरपरमभट्टारकउमापतिवरलब्धप्रौढप्रतापसंज्ञो-
पितारातिवनगहनवालनारायणावतारचौलुक्यकुलकमलिनीविकासनैकमार्तण्ड-
करूपश्रीमहलक्ष्मीकान्तप्रसादसंपादिताभिनवराज्यलक्ष्मीस्वयंवरमालालङ्कृतक-
ण्ठकन्दलीरिपुमण्डलीवननिदहने प्रलयकालीयदुर्दान्तदावानलप्रायदक्षिणाधीश-
वस्थिनीगजघटाकुंभस्थलविदारणैकपञ्चाननाभिनवचक्रवर्त्तिश्रीमत्सारङ्गदेवक-
ल्याणविजयराज्ये तत्पादपद्मोपजीविनि महामात्यश्रीधरणीधरे श्रीश्रीकरणादि-
समस्तमुद्राव्यापारान् परिपन्थयतीत्येवं काले प्रवर्त्तमाने तद्धिभोः प्रसादपन्था-
यां भुज्यमानश्रीचन्द्रावतीकरणे महाराजकुलश्रीधारावर्षमहोदयिनि अमुका-
मुकपथके द्वय(द्वय?)मुद्रायां महं० श्रीविजयसिद्धे तन्नियुक्तचण्डग्नितपःशुलभ-
तिपत्तौ व्यवहारपत्रमभिलिख्यते यथा । श्रीप्रज्ञादनपुरयास्तन्व्यओसवालज्ञानी-
यसाधुजयचन्द्रसुतगणपतिना स्वीयसमुत्पन्नप्रयोजनवशात् व्यासलक्ष्मीधरया-
श्वीत् श्रीश्रीमालीयवरदङ्कशालाहृत्त्रिःपरीक्षितसुवर्णशण्डिकायां अष्टयथंन
सञ्चरमाणजीर्णविश्वमहल्लप्रिया भव्या एकमुष्ट्या गृहीतद्रम्मा ५,०००० पञ्चाशन्स-
हस्राणि द्रम्मा गृहीताः । अमीषां द्रम्माणां प्रतिमामं प्रतिशतं व्याजे ३० ३
द्विकं शतप्रत्या व्याजं चटति । एते द्रम्मा महत्कन्धरहिता निर्दिशदकतिता-
वलिकउचटरहिता अष्टप्राहरिकया निर्योगक्षेमा व्यासलक्ष्मीधरमनोवैजया
चटितव्याजद्रम्मेः सहिता एकमुष्ट्या प्रवेशनीयाः । अमीषां सप्तशतस-
म्माणां दानाय समस्तकलिकन्दलखड्धानिपेधाय तद्वैद्यवास्तव्यओसवालज्ञा-
तीयसाहजगसिहसुतपञ्चसिद्धः तथा श्रीश्रीमालज्ञातीरव्ययधरपाहुतदिग-
मसिह उभौ जनौ व्यासलक्ष्मीधरस्यान्तराले मनोविश्वान्नितितं प्रतिशुदां
दावापितौ । एवेन तौ ग्राम्यामेकः । एवेनापि प्रतिशुदा हस्तप्राप्तेन परव्य
द्वितीयस्य उत्तरमकुर्वाणेन व्यवहारकसमं धारणिकसत् लिखितव्यवहारप-
त्रद्रम्माणां निर्गमो निर्वर्त्तीयः । इत्यर्थे धारणिकप्रतिशुदाः त्वास्तेन प्र-
त्तमतानि । तथा यथाज्ञानं लिखितमिदं व्यवहारपत्रमुभयान्यर्थिनेन महं०
श्रीपालेन । एनाक्षरमधिकाक्षरं वा सदैव प्रमाणसभिगन्तव्यम् ।

५५५ ५५६ ५५७ ५५८ ५५९ ५६० ५६१ ५६२ ५६३ ५६४ ५६५ ५६६ ५६७ ५६८ ५६९ ५७० ५७१ ५७२ ५७३ ५७४ ५७५ ५७६ ५७७ ५७८ ५७९ ५८० ५८१ ५८२ ५८३ ५८४ ५८५ ५८६ ५८७ ५८८ ५८९ ५९० ५९१ ५९२ ५९३ ५९४ ५९५ ५९६ ५९७ ५९८ ५९९ ६०० ६०१ ६०२ ६०३ ६०४ ६०५ ६०६ ६०७ ६०८ ६०९ ६१० ६११ ६१२ ६१३ ६१४ ६१५ ६१६ ६१७ ६१८ ६१९ ६२० ६२१ ६२२ ६२३ ६२४ ६२५ ६२६ ६२७ ६२८ ६२९ ६३० ६३१ ६३२ ६३३ ६३४ ६३५ ६३६ ६३७ ६३८ ६३९ ६४० ६४१ ६४२ ६४३ ६४४ ६४५ ६४६ ६४७ ६४८ ६४९ ६५० ६५१ ६५२ ६५३ ६५४ ६५५ ६५६ ६५७ ६५८ ६५९ ६६० ६६१ ६६२ ६६३ ६६४ ६६५ ६६६ ६६७ ६६८ ६६९ ६७० ६७१ ६७२ ६७३ ६७४ ६७५ ६७६ ६७७ ६७८ ६७९ ६८० ६८१ ६८२ ६८३ ६८४ ६८५ ६८६ ६८७ ६८८ ६८९ ६९० ६९१ ६९२ ६९३ ६९४ ६९५ ६९६ ६९७ ६९८ ६९९ ७०० ७०१ ७०२ ७०३ ७०४ ७०५ ७०६ ७०७ ७०८ ७०९ ७१० ७११ ७१२ ७१३ ७१४ ७१५ ७१६ ७१७ ७१८ ७१९ ७२० ७२१ ७२२ ७२३ ७२४ ७२५ ७२६ ७२७ ७२८ ७२९ ७३० ७३१ ७३२ ७३३ ७३४ ७३५ ७३६ ७३७ ७३८ ७३९ ७४० ७४१ ७४२ ७४३ ७४४ ७४५ ७४६ ७४७ ७४८ ७४९ ७५० ७५१ ७५२ ७५३ ७५४ ७५५ ७५६ ७५७ ७५८ ७५९ ७६० ७६१ ७६२ ७६३ ७६४ ७६५ ७६६ ७६७ ७६८ ७६९ ७७० ७७१ ७७२ ७७३ ७७४ ७७५ ७७६ ७७७ ७७८ ७७९ ७८० ७८१ ७८२ ७८३ ७८४ ७८५ ७८६ ७८७ ७८८ ७८९ ७९० ७९१ ७९२ ७९३ ७९४ ७९५ ७९६ ७९७ ७९८ ७९९ ८०० ८०१ ८०२ ८०३ ८०४ ८०५ ८०६ ८०७ ८०८ ८०९ ८१० ८११ ८१२ ८१३ ८१४ ८१५ ८१६ ८१७ ८१८ ८१९ ८२० ८२१ ८२२ ८२३ ८२४ ८२५ ८२६ ८२७ ८२८ ८२९ ८३० ८३१ ८३२ ८३३ ८३४ ८३५ ८३६ ८३७ ८३८ ८३९ ८४० ८४१ ८४२ ८४३ ८४४ ८४५ ८४६ ८४७ ८४८ ८४९ ८५० ८५१ ८५२ ८५३ ८५४ ८५५ ८५६ ८५७ ८५८ ८५९ ८६० ८६१ ८६२ ८६३ ८६४ ८६५ ८६६ ८६७ ८६८ ८६९ ८७० ८७१ ८७२ ८७३ ८७४ ८७५ ८७६ ८७७ ८७८ ८७९ ८८० ८८१ ८८२ ८८३ ८८४ ८८५ ८८६ ८८७ ८८८ ८८९ ८९० ८९१ ८९२ ८९३ ८९४ ८९५ ८९६ ८९७ ८९८ ८९९ ९०० ९०१ ९०२ ९०३ ९०४ ९०५ ९०६ ९०७ ९०८ ९०९ ९१० ९११ ९१२ ९१३ ९१४ ९१५ ९१६ ९१७ ९१८ ९१९ ९२० ९२१ ९२२ ९२३ ९२४ ९२५ ९२६ ९२७ ९२८ ९२९ ९३० ९३१ ९३२ ९३३ ९३४ ९३५ ९३६ ९३७ ९३८ ९३९ ९४० ९४१ ९४२ ९४३ ९४४ ९४५ ९४६ ९४७ ९४८ ९४९ ९५० ९५१ ९५२ ९५३ ९५४ ९५५ ९५६ ९५७ ९५८ ९५९ ९६० ९६१ ९६२ ९६३ ९६४ ९६५ ९६६ ९६७ ९६८ ९६९ ९७० ९७१ ९७२ ९७३ ९७४ ९७५ ९७६ ९७७ ९७८ ९७९ ९८० ९८१ ९८२ ९८३ ९८४ ९८५ ९८६ ९८७ ९८८ ९८९ ९९० ९९१ ९९२ ९९३ ९९४ ९९५ ९९६ ९९७ ९९८ ९९९ १०००

वलिनपत्रविधिः—

I A सं० १०८८ वैशाखशुद्धि १० गुणवपेत्त यथासन्नित्तमानगणवर्गो-
 पूर्व वलिनपत्रमभिलिख्यते यथा । शनिको नाम नामनः अमुद्रग्रामवाम्न-
 व्यअमुक्तज्ञानीयअमुक्तमुन अमुको लाभाय स्वधनं प्रयुक्ते । अन्य च वृन्ता-
 क्षराणि धारणिको नाम नामनः । अर्थववाम्नव्यपूर्वाभापया अमुक्तानेन स्वी-
 यसमुत्पन्नप्रयोजनवशात् श्रीश्रीमालीयवरद्वैशाख्याह्नत्रिःपरिक्षित्तद्वयवता-
 रिक्यप्रचलित द्र० ३०० त्रीणि शनानि द्रम्मा रौक्या गृहीताः । एते द्रम्माः
 संप्रत्येव परत्र स्थापयित्वा द्विगुणीभूताः द्र० ६०० पदशानानि जानाः । अमी-
 पां द्रम्माणं संबन्धे व्यवहारकस्य मनोविश्वासनिमित्तं अमुक्ततागे आग्रथद
 ५० पञ्चाशदङ्गणके मुक्ताः । अमीषामाम्राणां किल मूल्यात् प्रनिवर्षे द्र० १००
 शतैकं द्रम्मा व्यवहारकेण पत्रपृष्ठतो प्रवेश्य दानव्याः । पद्भिः वपैः संपूर्णैः
 स्वयमेव आम्ना व्यवहारकस्य पत्रग्रहात् छुटन्ति । पद्दर्पानन्तरं व्यवहारकस्य

आम्रैः समं लागसंबन्धः कोऽपि नहि । आम्रा धनिकस्यैव निष्कावलाः सञ्जा-
ताः । अस्य लिखितविधेः पालनाय आम्राणां दानाय अन्यगोत्रिदायादपत्र-
हस्तअन्यव्यवहारिक्यसमस्तखश्चानिवारणाय दावापितप्रतिभुवौ अमुकज्ञाती-
यौ अमुकामुकनामानौ अमुकामुकसुतौ अमुकामुकाख्यौ द्वौ रक्षपालौ धार-
णिकेन व्यवहारकस्यान्तराले दावापितौ । एकेन द्वौ द्वाभ्यामेकः । एकेन व्यव-
हारकस्य हस्तं प्राप्तेनापरस्योत्तरमुर्वतः समग्रपत्रविधिनिर्वहणीयः । इहार्थं धा-
रणिकप्रतिभूभ्यां लिखिताधिवाससक्तपत्रसाक्षिविदितं स्वहस्तेन दत्तमतानि ।

II B संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमेष्वेह श्रीमदणहिल्लपाटके
समस्तराजावलीपूर्वमद्येह चालूयाग्रामे वलितपत्रमभिलिख्यते यथा । धनिको
नाम नामतः । इहैव वास्तव्यकुटुम्बिकअमुकाकेन समुत्पन्नप्रयोजनवशेन श्रीश्री-
मालीयखरटङ्कशालाहतत्रिःपरीक्षितहृद्यव्यवहारिक्यप्रचलितश्रीमत्पारौपथरौ-
क्यगृहीत द्र० ३०० शतत्रयमेते द्रम्मा द्विगुणीकृताः ६०० पट्टशतानि स्थाप्याः ।
अमीपां स्थाप्यद्रम्माणां व्यवहारकस्य विश्वासनिमित्तं वलितायाटाणके मुक्तम् ।
अमुकतडागे आम्रशुद्ध ५० पञ्चाशदाम्रा वलिताया भोग्ये मुक्ताः । अमीपां
पञ्चाशदाम्राणां फलमूल्यात् प्रतिवर्षं प्रवेशे द्र० १०० शतमेकम् । आम्राणां
फलानि व्यवहारकेण भोज्यानि । द्रम्माणां व्याजं नहि । संवत् १२८८ वर्षे
सं. ९३ निम्बुदं पट्टपैराम्राः छुट्यन्ते । पट्टर्पादनन्तरमाम्राणां विपये व्यवहा-
रकस्य लागभागो नहि । उपरिलिखितविधेः पालनाय राणकगोत्रिणां व्यव-
हारकाणां च खश्चरक्षणाय सामान्यग्राहकाचारेण दत्तप्रतिभूः कुटुम्बिकाः अमु-
काकः द्वितीयप्रतिभूः अमुकाकः । अत्र मत्तानि । अत्र साक्षिणः । लिखितसु-
भयाभ्यर्थितेन पारि० अमुकाकेन प्रमाणम् ॥

गृहविक्रयविधिः—

A सं० १२८८ वैशाखशुदि १५ गुरावद्येह यथासन्तिष्ठमानराजावलीपूर्व
गृहविक्रयपत्रमभिलिख्यते यथा । यत् व्य० आशायेन नागरज्ञानापरमत्तं
मालासुतगोदापार्श्वात् पूर्वपुरुषोपाजितं द्विभूमिकं वादेतुर्कः हस्तं ददितं
समालिन्दकं पूर्वाभिमुख्यं सफलिकं षोडशीसहितं पूर्वरीत्या यथानि-
च्छमानजलमार्गयुतं स्वसीमापर्यन्तं यतुराघाटोपेतं नवनन्यायात्तरेण सहज-
मालाकुलं नवविधानपूर्णं आचन्द्रार्कं शाकपणिकान्यायेन मूल्येन पञ्चहस्तान-
रविदितं शासूल्ये द्रम्म ५०० पञ्चाशत् द्रम्मैर्गुरीतम् । अत्र उपर्यं शासिदं व्य-
वहारकेण पुत्रपौत्रपरम्परया यदन्त्या भोज्यं, यदोपते तन्कार्यं गृहस्तान् ।

यथामन्त्रिष्ठमानालिखितगृहविक्रयपत्रानन्तरं गृहेऽस्मिन् मनःस्वेच्छया नो-
नः कर्मस्थायः काराप्यः । धर्मेण गृहमिदं देयम् । अथान्यहस्ते विक्रेतव्यम् ।
इहार्थे धारणिकेन गृहस्यास्य विक्रीतस्य विपये व्यवहारकसमं वादविवाद-
कीदृशोऽपि न कार्यः । इहार्थे उपरिलिखितविधेर्निर्वाहणाय अन्यगोत्रिदायाद-
राजवर्गीयकन्दलनिवारणाय पत्रहस्तान्यव्यवहारकपत्रश्चानिवारणाय दावापि-
तान्तःस्थअमुकजातीयअमुकामुकजना व्यवहारकस्य सन्तानपरम्परया विक्रीत-
गृहं भोगजनः समस्तवादविवादं निवारयन्ति । एकेन सर्वे सर्वैरप्येकः । परस्पर-
मुत्तरमरस्याङ्गुर्वनः लिखितपत्रविधिर्व्यवहारकसमं निर्वहणीयः । इहार्थे पार-
णितरक्षपालानां नामानि । पत्रं प्रमाणम् ।

चन्द्रकालिकं विक्रयपत्रं यथा—

B संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमे अवेत् श्रीमदण्डित्ठपादके
नमनराजाजर्मीसमलङ्कृतपूर्वमयेत् वाटूआग्रामे चन्द्रकालिकविक्रयपत्रमभि-
श्रित्ये गथा । धनिको नाम नामनः । इहैवचास्नव्यत्राह्वणअमुकतेन
परिणयोपार्णितं श्रिमिकं कवेदृकान्छत्रं ममातिन्दुकं पूर्वाभिमुत्तं मात-
रिं नमोमामर्षादं मगृहमालाङ्कितं नवनिधानमहितं नननयत्याचारेण व्य-
संसायार्थे चन्द्रकालिकं जाकफलकन्यागेन विक्रीतम् । गृहमूल्ये द्र० ५००
पत्रदत्तम् । अत ऊर्ध्वं गृहमिदं व्यवहारकेण पुत्रपौत्रपरम्परया भोग्यं,
द्विन्दुयं च । यत्रोचते तत्कर्तव्यम् । ब्राह्मणअमुकतेन गृहमन्मूलं नावयो-
र्त्तयम् । गृहमयादाया यथा । अग्य विधेः पालनाय गणकगोत्रिकअग्य-
व्यवहारकादिव्यशास्त्रगार्थे दत्तप्रतिभृः ब्राह्मणअमुकः, तथा श्रिया-
दन्तिनः अमुकः । अत्र मतानि । अत्र गाक्षिणः । उभयाभ्यापितपार्णि
अमुकतेन लिखितं प्रमाणमिति ॥

इतिचन्द्रकालिकं विक्रयपत्रं यथा—

B संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमे अवेत् श्रीमदण्डित्ठपादके स-
नमनराजाजर्मीसमलङ्कृतपूर्वमयेत् वाटूआग्रामे चन्द्रकालिकविक्रयपत्रमभि-
श्रित्ये गथा ॥ इहैवचास्नव्यत्राह्वणअमुकतेन परिणयोपार्णितं श्रिमिकं कवेदृकान्छत्रं ममातिन्दुकं पूर्वाभिमुत्तं मात-
रिं नमोमामर्षादं मगृहमालाङ्कितं नवनिधानमहितं नननयत्याचारेण व्य-
संसायार्थे चन्द्रकालिकं जाकफलकन्यागेन विक्रीतम् । गृहमूल्ये द्र० ५०० पत्रदत्तम् । अत ऊर्ध्वं गृहमिदं व्यवहारकेण पुत्रपौत्रपरम्परया भोग्यं,
द्विन्दुयं च । यत्रोचते तत्कर्तव्यम् । ब्राह्मणअमुकतेन गृहमन्मूलं नावयो-
र्त्तयम् । गृहमयादाया यथा । अग्य विधेः पालनाय गणकगोत्रिकअग्य-
व्यवहारकादिव्यशास्त्रगार्थे दत्तप्रतिभृः ब्राह्मणअमुकः, तथा श्रिया-
दन्तिनः अमुकः । अत्र मतानि । अत्र गाक्षिणः । उभयाभ्यापितपार्णि अमुकतेन लिखितं प्रमाणमिति ॥

रागाद्यनिवर्तनं गृहं वृद्धिफलभोगाचारेण अडाणके मुक्तम् । गृहस्य भाटकं नहि । द्र-
म्माणां व्याजं नहि । एष वृद्धिफलभोगन्यायः । गृहस्य पतितधुपितसमर्चापनोप-
क्षयः सर्वोऽपि धारणिकतमक्षं पत्रे चटति । छोट्यमानगृहे गृहसमर्चापनोपक्षयो
व्यवहारेण लभ्यः । एतद् गृहं यदा तदापि अक्षयतृतीयायां समग्रकद्रम्मान्
नोपक्षयान् दत्त्वा धारणिकः छोट्यति । गृहस्याघाटा यथा । अस्य पत्राधःलि-
खितविधेः पालनाय नोपक्षयद्रम्माणां दानाय दत्तप्रतिभूः कुट्टं०अमुकाकः तथा
किन्तीयप्रतिभूः अमुफाकः । अत्र मतानि । अत्र साक्षिणः ॥

गृहाङ्गणकपत्रविधिर्यथा—

A सं० १२८८ वैशाखशुद्धि १५ सोमेऽद्येह यथासन्तिष्ठमानराजावलीपूर्वं
श्रीचन्द्रायन्यां राजलश्रीधारावर्षपञ्चकुलप्रतिपत्तौ गृहाङ्गणकपत्रमभिलिख्य-
ते यथा । धनिको नाम नामतः अमुकग्रामवास्तव्यअमुकज्ञातीयअमुकाक-
कुतअमुवाको लाभाय स्वधनं प्रयुक्ते । अस्य च हस्ताक्षराणि धारणिको नाम
नामतः । दैववास्तव्यवायदज्ञातीयव्य०कूरासुतसूराकेण स्वीयसमुत्पन्नप्रयो-
जनवशात् श्रीश्रीमालीयस्वरटकशालाहतत्रिःपरीक्षितहृदयव्यवहारिक्यप्रचलि-
तश्रेष्ठश्रीश्रीविश्वमहृप्रियद्र० ४०० चत्वारिंशतानि द्रम्मा व्यवहारकपा-
श्वात् गृहीताः । अमीषां द्रम्माणां व्यवहारकस्य मनोविश्वासनिमित्तं
पूर्वपुरुषोपाजितं अद्यापि भुज्यमानं सफलहिकं चतुर्दिक्षु वरंडिकावृतं
पटशालारसवनीसमन्वितं क्वेलुकैः समाच्छन्नं ददितं द्विभूमिकं पूर्वा-
भिमुखं स्वगृहं अधोविलिखितचतुराघाटोपेतं वृद्धिफलभोगाचारे अङ्गणके
मुक्तम् । गृहस्य भाटकं नहि । द्रम्माणां व्याजं नहि । अयं वृद्धिफलभोगा-
चारः । गृहस्याघाटा यथा । पूर्वस्यां दिशि देवसदनस्य वरण्डिकायां सीमा,
दक्षिणस्यां दिशि वा०देवडगृहनीवपाते सीमा, पश्चिमायां दिशि राजभ-
वनकोटलीमर्यादा, उत्तरस्यां दिशि राजमार्गं मर्यादा । एवं चतुराघाटोपेतं पूर्व-
पुरुषोपाजितं स्वगृहं मया व्यवहारकस्य मनोविश्वासनिमित्तं अद्यदिनपूर्वं पञ्च
वर्षाणि बन्धीकृत्य अङ्गणके मुक्तम् । यदि गृहस्यास्याङ्गजगोत्रिदायादराज-
कुलप्रभृतिना व्यवहारकस्य कीदृशोऽप्युपक्षयो जायते स सर्वोऽपि धारणि-
केन निर्वहणीयः । अथ कदापि व्यवहारकस्य भीडयां जातायां द्रम्मा विलो-
क्यन्ते, तदा धारणिकमाक्रम्य द्रम्मा ग्राह्याः । नो वा धारणिकविदितमन्यव्यव-
हारकहस्ते पत्रमङ्गणकं दत्त्वा द्रम्मा ग्राह्याः । गृहमिदं दैववशादग्निदाहेन अति-

जलपाताद्वा ज्वलति पतति ध्रुपति तदा धारणिकेन निजवित्तं व्यधित्वा तारु-
 सेव गृहं काराप्य व्यवहारकस्य देयम् । अथ कदापि धारणिकः स्वयं कारयितुं
 न शक्नोति, तदा व्यवहारकेण अग्रीकपायाउपरि धारणिकविदितं तादृशमेव कार-
 राप्यम् । काठकिवेलूकडीयमंजूरप्रभृतीनां लागिद्रस्मा व्याजसहिताः सोपक्ष्य
 धारणिकविदितं पत्रे चद्राप्याः । गृहमध्ये कोष्ठकं कृत्वा अथ भूमावेव चणक-
 लचणं वा व्यवहारकेण न क्षेपणीयम् । तेनोपद्रवेण यदि कीदृशोऽपि गृहे वि-
 नाशः स्यात्, ततो व्यवहारकेण स्वीयद्रव्यं व्यधित्वा गृहं समराप्यम् । एवं व्य-
 वहारकेण लिखितावधिं यावत्तिजमनोहार्या गृहं भोगवनीयम् । अवधेरूर्ध्वं प्रति-
 वर्षे दीपोत्सने सामकसोपक्ष्यद्रस्मैर्दत्तैः छुटति । दीपोत्सवादूर्ध्वं प्रतिपदिने म-
 न्निर्गदरपि द्रस्मैर्धारणिकः छोटयितुं न लभते । अस्योपरि लिखितविधेः पलाप-
 नात् ग्रामकसोपक्ष्यद्रस्माणां दावापनाय अन्यगोत्रिदायादपत्रहस्तान्यव्यव-
 हारि तदादिग्रामस्थागक्षाक्षिवारणाय दावापितआधिपालप्रतिभूअमुकजाती-
 यत्तत्समाभामुक्तामुक्ताको द्यौ नरो वा लिखितपत्रविधिं समग्रामपि धारणि-
 कस्य तत्रागत्यमं निर्वहतः । एकेन सर्वं सर्वैरप्येकः । एकेन व्यवहारकस्य
 पत्रादपि अपरस्यांत्तरमकृत्वो धारणिकवत् व्यवहारकलिखितपत्रविधेः नि-
 र्दिशेत्तः निर्गमो विधेयः । परस्परमुत्तरप्रत्युत्तरो न कार्यः । इत्यर्थं धार-
 णिकस्य लिखितानां स्पष्टमेव अधिवागमकर्तागपक्षमाक्षिविदितं प्रदत्तमानानि ।
 लिखितपत्रविधिं अभ्यास्यर्थितेन पारर्थाजयताकेन । हीनाक्षरमधिकक्षां वा
 पत्रात् ।

मद्विदितं यथा—

सं० १२८८ चद्राप्यशुदि १० गुमापत्रेत्त यथामन्त्रिदृमानगजावर्ध्यापि
 लिखितपत्रविधिरुदे यथा । श्रापननराप्त यवाऽमात्यापाश्यान् स्वार्थे
 दाने वाऽसांशोऽपि न्यैरपुत्रमापि मुक्त्वा गृहीतद्रस्म २०० दावकर्म द्रस्मा
 लिखित पत्रे दत्तं प्रति द्र० २ । अर्था द्रस्माः सत्याजहा सदासना-
 लिखित पत्रादपि सर्वे अक्षयवर्तयानां व्यवहारकस्य देयाः । यदि कतिदिने
 सत्याजहा २ द्दार्थे सदा लिखितपत्रेऽर्थेऽपि सत्याजहा २ द्दति । प्रतिभुजिपि
 लिखित २ द्दार्थे सदा सत्याजहा २ सत्याजहा २ सत्याजहा २ सत्याजहा २ सत्याजहा २
 सत्याजहा २ सत्याजहा २ सत्याजहा २ सत्याजहा २ सत्याजहा २ सत्याजहा २

अथ क्षेत्राङ्गणकपत्रम्—

A सं० १२८८ वैशाखशुदि १५ गुरावणेह यथासन्तिष्ठमानराजावली-
पूर्व क्षेत्राङ्गणकपत्रमभिलिख्यते यथा । धनिको नाम नामतः श्रीपत्तन-
याम्न्यश्रीमालजातीय व्य०चाहडो लाभाय स्वधनं प्रयुङ्गे । अस्य च हस्ताक्ष-
राणि धारणिको नाम नामतः । संवारीग्रामवास्तव्यकुहुं०भोखाकेन स्वीयसमु-
त्पन्नप्रयोजनवशात् व्य०चाहडपार्श्वात् श्रीश्रीमालीयखरदङ्कशालाहत्त्रिःपरी-
क्षितसर्वत्रव्यवहारमाणश्रेष्ठजीर्णविश्वमल्लप्रियगृहीतोद्धारद्रम्माः ५०० पञ्चशता-
नि द्रम्मा गृहीताः । अमीपां द्रम्माणां सम्बन्धे धनिकस्य मनोविश्वासनिमित्तं
पूर्वपुरुषोपाजितं अद्यापि भुज्यमानं सबृक्षमालाकुलं नवविधानसहितं चतुरा-
घाटोपलक्षितं निजं क्षेत्रं वृक्षिफलभोगाचारेण अङ्गणके मुक्तम् । धनिकेन क्षे-
त्रमिदं सामकद्रम्मान् दत्त्वा अक्षयतृतीयायां प्रतिवर्षं छोटनीयम् । क्षेत्रस्या-
यपदं व्यवहारकेण भोक्तव्यम् । चतुर्थीदिने ग्रन्थिवद्दैरपि द्रम्मैः क्षेत्रं छोटयि-
तुं धारणिको न लभते । अस्योपरि लिखितपत्रविधेः पलापनाय अन्यगोत्रि-
दायादपत्रहस्तान्यव्यवहारकसमस्तखश्चानिवारणाय दापितप्रतिभुवौ असु-
काकौ लिखितपत्रविधिं निर्वहतः । एकेन द्वौ द्वाभ्यामेकः । एकेन हस्तप्राप्तेन
व्यवहारकस्यापरस्योत्तरमकुर्वाणेन लिखितपत्रविधिनिर्वहणीयः । इहार्थं अधि-
वासे समेत्य जनत्रयसाक्षिसमं मतानि ।

अश्वाङ्गणकपत्रमभिलिख्यते यथा—

I A यथासन्तिष्ठमानपूर्वलिखितराजावलीपूर्व सं० १२८८ वैशाखशु-
दि १५ सोमेश्चेह श्रीपत्तने अश्वाङ्गणकपत्रमभिलिख्यते यथा । धनिको
नाम नामतः । इहैववास्तव्यआसधीरो लाभाय स्वधनं प्रयुङ्गे । अस्य च
हस्ताक्षराणि धारणिको नाम नामतः । इहैववास्तव्यहेडाउनागडेन स्वी-
यसमुत्पन्नप्रयोजनवशात् श्रीश्रीमालीयखरदंकरशालाहत्त्रिःपरीक्षितहृदव्य-
वहारिक्यप्रचलितजीर्णश्रेष्ठश्रीविश्वमल्लप्रियद्र० ८०० अष्टौ शतानि द्र-
म्मा गृहीताः । व्यवहारिआसधीरमनोविश्वासनिमित्तं हेडाउनागडेन स्वीयह-
रीउग्रोडु ? तथा श्रीपण्डु घोडु ? उभयं द्वौ घोटकौ व्य० आस-
धीरद्वारे निवहौ । तदेतयोर्द्वारनिवद्धघोटकयोः खडखादनमोदनस्थानपाल-
वैशौषधप्राहरिक्यालुपक्षयः सर्वोऽपि धारणिकेन वोढव्यः । यदि धारणिकः
पत्रलिखितोपक्षयविधिं प्रतिदिनं न वहति ततो व्यवहारकेण खडस्थाने ज्ञां-

गंगेयायाः उर्ध्वा प्रतिभुवो धारणिकवत् समग्रलिखितपत्राक्षरविधेर्निर्वाहं
 कुर्वतः । एतेन ह्युभयां एकः । व्यवहारकस्य लिखितपत्राक्षरविधेर्निर्वाहं
 कारापद्यत एतेन दत्तप्राप्तेन द्वितीयस्य उत्तरो न विधेयः । धारणिकवत् समग्र-
 पत्रविधेर्निर्वाहो व्यवहारकसमं विधातव्यः । इहार्थं धारणिकप्रतिभुवोः स्वह-
 स्तेन दत्तमतानि । तथा यथाज्ञातियथानामप्रत्ययं साक्षित्रयं पंचकं वा पत्रे
 लिखितव्यम् । तीनाक्षरमधिकाक्षरं वा पत्रलिखितं प्रमाणम् ।

II B संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुद्धि १५ सोमे अचोह श्रीमदणहिल्लपाटके
 नमस्तराजावलीपूर्वमणोह बालूआग्रामे अश्वपत्रमभिलिख्यते यथा । धनिको नाम
 नामतः इहैव वास्तव्यव्य०सेताकः लाभाय स्वधनं प्रयुङ्के । अस्य च हस्ताक्षर-
 णिको नाम नामतः । इहैववास्तव्यहेडाजअमुकाकेन समुत्पन्नप्रयोजनेन श्रीश्री-
 मालीयन्दरदुःशालाहतत्रिःपरीक्षितप्रचलितहृद्व्यवहारिक्यश्रेष्ठश्रीमत्पारौप-
 धरौक्यगृहीतोद्दारे द्र० ८०० अष्टौ शतानि । अमीषां द्रम्माणां व्याजे शतै-
 कस्य मासं प्रति द्र० २ द्वौ । अमीषां सव्याजकद्रम्माणां व्यवहारकस्य विश्वासाय
 व्यवहारककारे निबद्धौ अटाणके मुक्तौ श्रीपंडपोलिघोटकौ । अनयोर्द्वारनिबद्ध-
 योः खडखादनमोदनस्थानपालवैद्यौपधप्राहरिकप्रभृतिउपक्षयो हेडाज(हेडाबुक्क)
 अमुकाकेन बोद्धव्यः । यदि हेडाजअमुकाकः खादनाद्युपक्षयं न प्रयच्छति तदा
 खडखादनादि उपक्षयं भणित्वा दिनं प्रति व्यवहारकेण पत्रे उद्धार्यम् । सार्द्ध-
 द्रमः दिनं प्रत्युपक्षये चटति । तथाऽनयोर्घोटकयोर्द्वारनिबद्धयोरग्निदाहादिभि-
 र्ज्वलपानात् सर्वातिदेशेनाश्वस्कन्धाधिरोहणादतिवाहाद्राजविद्ववात् समस्तरा-
 जकदैवकवशात् वातपित्तभ्लेष्मादिरोगात् योगक्षेमादिकमुत्पद्यते तत्सर्वं धार-
 णिकस्य । यदा च कर्धचिज्जातयोगक्षेमः तदा तावद्वर्णौ तादृङ्गूल्यौ चानयोः
 स्थाने धारणिकेन धनिकस्य द्वारे घोटकौ बन्धनीयौ । आभ्यां घोटकाभ्यां धार-
 णिकपरिवारेण समं व्यवहारकपरिवारेण वा आकर्णपुच्छं मर्यादी कृत्यारुखा-
 समुद्रान्तायामवन्यां पर्यटनीयम् । अनयोर्द्वारनिबद्धअट्टाणकयोर्घोटकयोः खड-
 स्थाने कुशाः खादनस्थाने कुलवाः डांपरादि नीरणे दीयमाने धारणिकेन कापि
 परिपन्था न कार्या । पत्रलिखितमितिपूर्वं मासैकेन घोटकौ न छोटयति तदा
 खण्डवदरन्यायेन व्यवहारको विक्रीणाति ॥ विक्रीतघोटकयोः ये केऽपि द्रम्मा
 न पूर्यन्ते ते सर्वेऽपि द्रम्मा धारणिकेन आधिपालकेन प्रतिभुवा च उभाभ्यां
 सोपक्षयाः सव्याजकाः द्रम्माः स्वगृहादातव्याः । अनयोर्विक्रीताश्वयोर्हीनाधि-
 कमुल्यविपये कालान्तरेऽपि धारणिकेन परिपन्था कापि न कार्या । अस्थोपरि-
 लिखितविधेः पालनाय सोपक्षयकसव्याजकद्रम्माणां दानाय घोटकयोः छोट-

नाथ सामान्यग्राहकाचारेण दत्तप्रतिभूः राज० अमुकाकः तथा द्वितीयप्रतिभूः । अत्र मतानि । अत्र साक्षिणः । लिखितमिदम् ।

आधिपत्रं यथा—

I A सं० १२८८ वैशाखशुदि १५ सोमेऽव्येह श्रीपत्तने यथालिखित-
राजावलीपूर्वं आधिपत्रमभिलिख्यते यथा । धनिको नाम नामनः इहैववास्त-
व्यवा०खीमाको लाभाय स्वधनं प्रयुङ्क्तैः । अस्य च हस्तात् धारणिको नाम
नामतः । इहैववास्तव्यवा०पूनाकेन स्वीयसमुत्पन्नप्रयोजनवशात् व्य०खीमा-
कपार्श्वात् श्रीश्रीमालीयश्वरटङ्कशालाहृत्त्रिःपरीक्षितहृदव्यवहारिक्यप्रचरत्-
श्रेष्ठद्विवल्लक्ष्यवीसलप्रियद्र०२००शतद्वयं द्रम्माः गृहीताः । अमीपां द्रम्माणां
व्याजे मासं शतं प्रति द्र०२ द्वौ द्रम्मौ चदतः । ततोऽमीपां द्रम्माणां
दानाय व्यवहारकस्य मनोविश्वासनिमित्तं आधौकृतं पूर्वाभिसुखं समालिन्दकं
द्विभूभिकं ददितं कवेलुकैः छन्नं सफलहिकं सप्राङ्गणं यथालिखिताघाटसहितं
वा०पूनाकेन आधौ मुक्तम् । गृहस्यास्य आघाटा यथा । पूर्वस्यां दिशि वा०जग-
सीगृहस्य पाश्चात्यनीव्रजलपाते मर्यादा । दक्षिणस्यां दिशि वा०चाहडस्य
कोटडीमर्यादा । तथा पश्चिमायां दिशि राजमार्गं सीमा । उत्तरस्यां दिशि
देवश्रीआदिनाथदेवालयस्य वरंडिकायां सीमा । एवं चतुराघाटोपेतं स्वीय-
गृहं व्यवहारकस्य आधौ कृत्वा दत्तम् । गृहमिदं सां० अक्षयतृतीयायां दत्तस-
व्याजकद्रम्मैः माटघाटरहितैः एकमुष्ट्या लिखितपत्रविधिना कलिकावलिवर्जं
व्यवहारकस्य प्रवेशितैः छुटति । यदि धारणिको लिखिताक्षरविधिना सां०
अक्षयतृतीयायां न छोटयति ततः प्रतिवर्षं अनेनैव विधिना व्यवहारकेण गृह-
मिदं लिखितपत्राक्षरप्रमाणेन व्यवहारकस्य प्रवेशद्रम्मैः छुटति । कदापि गृहमिदं
राजकदेवकवशात् उ्वलति ध्रुपति पतति तदा धारणिकेन प्रतिभूभिश्च तादृ-
शमेव गृहं काराप्य व्यवहारकस्य दानव्यम् । अनेन लिखितविधिना व्यवहार-
केण गृहमिदं आचन्द्रार्क भोगवनीयं, यावता धारणिको लिखितपत्रविधिना
द्रम्मान् मव्याजकान् न ददाति । इहार्थं लिखितपत्रविधेर्निर्वाहणाय दावापिन-
प्रतिभूः ओमवालजगमीसुतपूना तथा नागरवाहडसुतचाहट उर्भा दावा-
पिनप्रतिभूवां । एकेन हां टाभ्यामेकः । परस्परमुत्तरं अपरस्परं अकुर्वाण एक एव
प्रतिभूधारणिकममं लिखितपत्रविधेः निर्वाहं कृत्ते । इहार्थं धुरप्रतिभूयोः स्वह-
स्मेन प्रदत्तमतानि ॥ तथा यथालिखितसाक्षिपञ्चकमहितं पार्थाजयनाकेन
लिखिताधिपत्रं प्रमाणमिति ॥

II B संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमेष्वेह श्रीमदणहिल्लपाटके समस्तराजावलीपूर्वमद्येह बालूआग्रामे आधिपत्रं लिख्यते यथा ॥ धनिको नाम नामतः इहैववास्तव्यव्य०खेताकः स्वधनं प्रयुजेः । अस्य च हस्ताद्वारणिको नाम नामतः । इहैववास्तव्यकुटुम्बिकअमुकाकेन समुत्पन्नप्रयोजनवशेन श्रीश्री-मालीयन्नरदङ्कशालाहत्त्रिःपरीक्षितहृद्व्यवहारिक्यप्रचरत्-श्रेष्ठश्रीमत्पारुपथ-कगृहीतद्रम्म २०० शतछयममीपां व्यवहारकस्य विश्वासनिमित्तं आडीकृतं पूर्वा-भिमुखं समालिन्दकं द्विभूमिकं क्वेलुकाच्छत्रं सफलदिकं स्वसीमापर्यंतं गृहं मुक्तम् । गृहस्याघाटा यथा । एते द्रम्मा अक्षयतृतीयायां सव्याजका मटस्कन्ध-वाद्या रौक्या एकमुष्ट्या दातव्याः । यद्यक्षयतृतीयायां द्रम्माच्च ददाति, तदा द्विगुणद्रम्मैर्गृहमिदमनेनैव पत्रेणैव चन्द्रकालिकं हुलति । अस्योपरिलिखितविधेः परिपालनाय सामान्यग्राहकाचारेण दत्तप्रतिभूः अमुकाकः तथा द्वितीयप्रतिभूः । एकेन द्वौ द्वाभ्यामेकः । अत्र मतानि । अत्र साक्षिणः । लिखितमिदमुभया-भ्यर्थनया परि० अमुकाकेन ॥

धर्मेण दत्तभूमिपत्रविधिः—

IA सं० १२८८ वैशाखशुदि १५ सोमे यथालिखितराजावलीपूर्व बालूआग्रामे धर्मपत्रमभिलिख्यते यथा । यदिहैववास्तव्यविप्रदामोदरसुतठ० मुकुन्देन संसारविलसितं क्षणदृष्टविनष्टमनित्यं नित्यः केवलो धर्म एव शाश्वत इत्यादि वैराग्यं तथा संसारासारतां च स्वमनसि निश्चयपूर्वं विचिन्त्य श्रीसोमपर्वणि उनाउआवास्तव्यजानीविद्यानिधिसुतजानीहरिहरशर्मणा द्विवे-दाय विप्रवराय उनाउआग्रामीयस्वीयडोहलिकाभूमीमध्यात् तद्रामीयग्रामेय-कानां धर्मस्थानिनां अन्येषां विप्राणां च विदितं धर्मेण प्रदत्तभूमीहल १ हलैकस्य भूमी धर्मेण प्रदत्ता । अन्यदिनानन्तरं जानीहरिहरेण मया धर्मेण दत्तहलैकभूमेरायपदमाचन्द्रार्कं पुत्रपौत्रादिसन्तानपरंपरया भोगवनीयम् । इहार्थं लिखितपत्रं समस्तग्रामाधिवासिनां राजवर्गिणां च विदितं मुकुन्देन । तथा स्वीयसमस्तगोत्रकुटुम्बानां च स्वहस्तेन प्रदत्तमतानि । तथा तद्रामाधि-वासिनां चातुर्वर्ण्यलोकानां साक्षिणश्च । तथा समस्तकुटुम्बाभ्यर्थितेन पारथी-जयसिन्हेन लिखितमिदं धर्मपत्रं हीनाक्षरमधिकाक्षरं वा प्रमाणम् । न्वश्चा केनापि न विधातव्या इति ।

II B संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमेष्वेह श्रीमदणहिल्लपाटके

समस्त राजावलीपूर्वं यात् आग्रामे धर्मपत्रमभिलिख्यते यथा ॥ इद्वैवास्तव्य-
 ब्राह्मणअमुकमुनअमुककेन संसारासारतां विचिन्त्य सोमपर्वणि प्रभासक्षेत्रे
 अमुकजातीयब्राह्मणअमुकाय ग्रामीयडोहलिकामध्यात् तेषां ग्रामीयग्रामेय-
 कानां धर्मस्थानिनां च विदितमाचन्द्रार्कं धर्मेण प्रदत्तभूमि हलः १ हलैका भूमि
 ब्राह्मणक्रियेदअमुकाय स्वपितुर्गन्मनश्च श्रेयसे प्रदत्ता । आचन्द्रार्कं धर्मेणाय-
 दितानन्तरं तदीयपुत्रपौत्रपरम्परया एषा प्रदत्ता भूमि भोक्तव्या ॥ अत्र
 म्नानि । अत्र स्वादिणः । समस्तपुत्रभ्रातृगोत्रविदितमभिलिख्यते ॥

दानपत्रविधिः—

१. सं० १२८८ वैजायजुदि १५ गुरानयोः यथापर्वलिखितराजावलीपूर्व
 ग्रामीयपत्रमभिलिख्यते यथा । यत्रराष्ट्रोपरि दत्तभाट्यां गणार्थाप्रवा-
 र्गभित्तभागा मोग्बर्गा पोटजापार्थिका पनुर्त्तानार्था दामी शिरमि तृणं दत्ता
 त भ्रातृपरमर्गिः चतुष्पणे रताप्य विकीना । व्यवहारकृतआमधरेण दामी-
 र्भित्तगणाय गणार्थाप्रवापरिदस्य संमत्प्रियत्र० ५०४ चतुर्गभित्तप्रदातानि
 सस्यत्त दत्त पतुनी नाम दामी समस्तनगराविभागचतुर्वर्ण्येन्द्रोकानां विदितं
 म्नानि सतिता । अत्रापरमनया दाम्या व्यवहारकृते मण्डनपेपणमृदलिकम्पन-
 म्नादि विभागप्रदातानां पोटनादिकं मद्यपुरीषोत्सर्गादिकं मटिपीमोअजादो-
 म्नादिः शिर्शिद्योत्सर्गं तथा क्षेत्रफलके तत्तानयनं चाग्निधानयनादिकं गिनन-
 म्नादिः क्षेत्रं स्य अज्यदपि मृत्कर्म मनेसकृदिल्लुज्या कर्णागम । इत्यं प्रवर्ण-
 यन्तया दत्ता व्यवहारकृतकालानुसारं विमवास्तुमानेन भागनाच्छादनादिभि-
 लोकादिभ्यः दत्तवत्त । तथा अस्या दाम्या व्यवहारकृते कर्म कृत्विष्याः वाप्याः
 चित्तं पुत्रा इत्यां वा अदि मन्त्र विराय कर्मविधानं कारयति तथा व्यवहा-
 रेण व्यवहारकृतविमवादिभ्यस्तं नारदिव्या पुत्रपि समप्रयतिदितिनसमी
 म्नादिः विमवादिभ्यः । दत्तवत्तं यदि इत्यादि वाप्ययता व्यवहारनादि-
 म्नादिभ्यः पुत्रे इत्यादि इत्यादि इत्यादि चत्तवत्तं सत्या या दामी प्रिया ।
 व्यवहारकृतं व्यवहारकृतं । इत्यादिभ्यः इत्यादि । या दत्तया विमवाप्य दाता
 विमवाप्यता मया दत्तवत्तं कृत्विष्याः सत्विषया । इत्यादि गणप्रवाप्यविमवा
 म्नादिः पुत्राद्वयानां चत्तवत्तं मया दत्तवत्तं वाप्यवत्तं प्रवन्वत्तवत्तं । विमवाप्य
 म्नादिः पुत्राद्वयानां चत्तवत्तं मया दत्तवत्तं वाप्यवत्तं प्रवन्वत्तवत्तं । विमवाप्य
 म्नादिः पुत्राद्वयानां चत्तवत्तं मया दत्तवत्तं वाप्यवत्तं प्रवन्वत्तवत्तं । विमवाप्य

समस्तराजावलीपूर्वमचेह चाल्आग्रामे दासीपत्रमभिलिख्यते यथा । धनिको नाम नामतः इहैववास्तव्यश्रे०खेताकः स्वधनं लाभाय प्रयुङ्क्ते । अस्य च रस्ताखारणिको नाम नामतः । इहैववास्तव्यराज०अमुकाकेन महाराष्ट्रोपरि चदितेन महामण्डलेश्वराणकश्रीवीरधवलदेवधाट्यां समानीता गौरवर्णा पोड-शवार्षिकी सुविषया सुलक्षणा अमुकनाम्नी विक्रीता । दासीमूल्ये द्र० ६० पष्टि-द्र०स्माः । अद्यदिनानन्तरमनया दास्या स्वभावविनयनप्रया व्यवहारकगृहे खण्ड-नपेषणसम्मार्जनरन्धनसमालेपनादि अन्यदपि क्षेत्रखलकादिकं च सर्वमपि कर-णीयम् । अन्यत्र विक्रीणाति धर्मेण वा ददाति तत्र सर्वमप्यकुटिलबुद्ध्या कर्तव्य-म् । यदि व्यवहारकगृहे चौर्यादिकं किमप्यन्यायं करोति तदा अस्या दास्यास्ता-डनादिशिक्षा कार्या । यदि ताड्यमाना सती कूपतडागादिस्थानं करोति तदा एषा गर्हभचाण्डालन्यायेनास्थानं कृत्वा म्रियते । एषा आत्मघानका आत्मनैव लेपेन लिप्यते । निर्दोषव्यवहारकस्य गङ्गास्तानम् । तथास्या दास्या व्यवहारकगृहे कर्म कुर्वत्या धारणिकेन तदीयभ्रात्रा सुतेन स्वजनेन वा चक्षुःसञ्ज्ञया भूसञ्ज्ञया कृत्रिमभर्त्रा वा कृत्वा कर्मविघातो मनसा विघातो वा कस्मिन्नपि विषये न कार्यः । धारणिकेन व्यवहारकेण वा कस्मिन्नप्यर्थे कुटिलबुद्ध्या न कर्तव्यम् । अस्योपरिलिखितविधेः पालनाय सर्वकार्यकरणादिविनाशादिरक्षणाय दत्तप्र-तिभूः भ्रातृराज०अमुकाकः तथा कार्यकरणविषये अन्तरा प्रतिभूः । देवश्रीवै-द्यनाथपत्रमुत्पादयति । अत्र मनानि । अत्र साक्षिणः ॥ लिखितमिदम् ॥

स्वयमागतदासीपत्रविधिः—

I A सं० १२८८ वैशाखशुद्धि १५ सोमे यथापूर्वलिखितराजावलीपूर्व स्वयमागतदासीपत्रमभिलिख्यते यथा । यत्पूर्वदिग्भवमहीतददेशादागता स्तिरनारग्रामीया राजपुत्री जगडसुता दशवर्षीया संपूरीनाम्नी दुर्भिक्षवशा-द्ध म्लेच्छैः व्यापादिता राष्ट्रलपितनिखिलान्तेषु विसंफुलनागरिक-लोकेन समस्तकुटुम्बेन परित्यक्ता मात्रा पित्रा भ्रात्रा भ्रातृपुत्रपितृव्यकप्र-भृतिपितृशरकुटुम्बेन तथा श्वश्रूश्वशुरपतिज्येष्ठदेवरप्रभृतिश्वशुरवर्गेणापि न वारिता उभयोरपि पितृवर्गश्वशुरवर्गयोः कुटुम्बं दुर्भिक्षवशात् भिक्षा-टनं कुर्वाणं परिज्ञाय एकाकिनी अधोमुखं नीत्वा निस्तृता । प्रतिग्रामं प्रतिगृहं कवलान्नं याचमाना, तदनु तस्यापि उदरपूरणाप्राप्तिवशादत्यन्त-कृशा, मलिनगात्रा, जीर्णवस्त्रखण्डावृता, देवगृहमठप्रपास्तत्राकारादित्या-

देवु निवासिनी, घृष्टमूर्द्धका समस्तदिशो कान्दिशीकवद्विलोकयन्ती,
 ध्रुवपासादिना अन्यथा इत्येवं विचिन्तयन्ती सती यदहं किं करोमि,
 क्व गच्छामि, क्व तिष्ठामि, को मे अनाथायाः स्वामी भविष्यतीति, केवलं
 नृत्युतुलामापन्ना, देव ! अनाथाहं प्रतिगृहमिति वदन्ती कोऽपि दासीं
 ग्वापयतीति भापमाणा विधिवशादित्थं परिभ्रममाणा सती अमुकवर्षमा-
 न्निधौ अमुकग्रामवास्तव्यवाणि०चाहडपादयोर्लंगित्वा हस्तौ च संगोत्र्य
 न्ययत्नगत्यात्मानं दासीकर्मणि नियोजितवती त्वं मां कालापदिष्टदुर्भिक्षात्
 ज्ञाति । अहं युष्मदादेशेनामरणान्तं यावदासीकर्मणि युक्ता सती मण्डनपेषण-
 मन्मूर्धनपानीयानयनगोमयानुलेपनसूत्रपुरीषोत्सर्जनसमस्तगृहकर्म वात्यकर्म
 दूर्गकर्म क्षेत्रगलकादिस्वर्कर्म सोत्साहा सती वर्षाशीतोष्णकालत्रयेऽपि
 विनाशानो भगवन्मगलिता निरुत्तरा सर्वं दासीकर्म युष्मादेशितं करिष्ये ।
 अर्थात् : भोजनान्या मम केवलं भोजनाच्छादनोपानहादि दातव्यम् । अधिकं
 विंशतिर्ये । इति नगरचतुष्पथे समग्रचातुर्वर्ण्यलोकविदितं वाणि०नाट्ये-
 त्त्वात्पथः कथितं मानयित्वा मा दागीकर्मविषये रक्षापिता । तथा पुनरपि
 कर्म कर्त्तव्यं यादृशपुत्रो गिजप्रतीनिदानाय ईदृशी श्रावणा सर्वनगरप्रत्यक्षं
 विदितम् । यदृशमाप्रणयानं युष्मदावामेऽथान्यत्रापि दागीकर्म कुर्वाणा चौकितं
 दास्यति । यदृशये पतितमथ ज्ञानं दृष्टं वस्तु श्लामि, अथ गुभिदो
 कर्त्तव्ये कदाचनं कृत्वा अन्यत्र कापि व्रजामि, अथ यौवने केनापि विप्रतामिना
 प्रवृत्तिका सर्वः निर्गम्य व्रजामि, अथ कृदकपदचंचनद्रांटादिकं युष्मद्विणा
 मय विदित्वा कर्त्तव्यं कामपयामि, ततोऽहं अम्य विनिनपद्यम्य प्रमाणेन
 विदित्वा कर्त्तव्यं व्रजवतादनादिकं न कृत्वा पुनरपि दागीकर्मणि नियोजनीया ।
 अथ कर्त्तव्यं सर्वकालं सप्रमनयुष्मत्कृदुद्वयमादेशं करिष्ये । अथ कर्त्तव्यं
 विदित्वा सर्वं कृदित्युद्वया सर्वं सप्रादिष्टं दागीकर्म न करोमि ततो भव-
 ति यदृशकर्म विदित्वा यदृशया व्यापारयमाना धिये । ततो मय निःश-
 र्ण्यः प्रमाणेन मय निर्दोषः कृतोऽस्ति । चातुर्वर्ण्य-दोषः सर्वत्र-साधनीयं
 ततो मय कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं । सन्तसमितः पूवपीत्रस्यवातिविपिनः
 कर्त्तव्यः कर्त्तव्यः । अथ यदृशयुदक्यासां करोमि । अथ यदृशयुदक्यासां
 कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं
 कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं

अमुकामुकाधिवासव्राह्मणपञ्चकुलमहाजनविदितं साधोयामाभिज्ञानमहितं स्वहस्तेन प्रदत्तमतम् । पञ्च साक्षिणश्च ॥

○ पूर्विकासंपत्सरादि पूर्ववत् । कस्मादपि स्थानान् कस्यापि स्तुता स्वकर्मभिः प्रेरिता अमुकनाम्नी द्वादशवर्षप्रमाणा गौरवर्णा लम्बकर्णा मृत्-भर्तृका उत्सन्नपितृमातृश्वशुरज्येष्ठदेवरोभयवन्धुवर्गा अनाथा कृष्णाक्षी नाशज-नास्मा उच्छन्नकेशा नानिदीर्घा नातिन्दरया अचिकलन्मकलेन्द्रिया एवंगुणोपेता प्रत्यक्षा एव वर्तन्ते । तदनया दास्या अद्यदिनादारभ्य स्वर्जायितानन्तं यावत् श्राद्धकअमुकाकगृहे अस्य चादेशेन अन्यगृहे अन्यपरिचारेण स्वस्वतन्पदपरानन्द-नसम्मार्जनापोलेपनपानीयोच्छेदनकर्षणहरनपादप्रक्षालनगन्धालुषिष्ठांशुष्णानुषि-पाशुपाल्यदूरासन्नगमनमित्यादिगृहक्षेत्रश्वलकार्दानां समग्नानि कर्माणि द्विज-रात्रौ वा श्रीतानपादिक्षुभ्रापिपासार्दिनदाग्नीत्वं कर्णीयम् । नदिभ्यः स्वत-वत्याचारेण मूल्यकीता दासी श्राद्धकेण अश्राणके सोनादया । धर्मैव वात्स्या । अथ स्नोकवहुद्रव्याकाङ्क्षाया परदेशे वा प्रहित्य प्रवहणाय चतुष्टय परदेशे प्रस्थाप्य द्रव्येण चरतुप्रभृतकेन वा विकेतज्या । यत् रोचते प्रवृत्ते भ्रमरं तत्करणीयम् । एतस्या दारया जन्मश्राद्धकअमुकायतय एव कर्णीयमान-णामपि स्वाधीना इति स्वती दासीपदे विप्रतीयमाणा कृष्णकर्मणाः प्रमाणेन एव त्मसकतयौवनोद्धता केनापि विप्रतारिता द्रव्यरहित्यया पितृश्राद्धकगृहभक्ति-स्यजनानां प्रीत्या वा श्राद्धकअमुकायतय श्रुतान् सर्वप्रकारं प्रपश्य यदि तत्सन्ति तदा हरतस्थितपत्रेण श्राद्धकअमुकायेन राजकीयविदित्वागम्यभ्याददि श्राद्धि-त्वा केजादियेष्याकृष्य तदनु श्राणयनयताइनादिदिक्षां विधाय कर्मणि तस्य कर्मणि नियोजया । अथ एवा दासी वत्कर्मणाः । अथदिनादारभ्य श्राद्ध-कअमुकायेन पुत्रपौत्रपरंपरया अस्या दास्याः स्वमित्यं कर्णीयम् । अथ दि-नादारभ्य आजन्ममरणान्तं यावत् श्राद्धकअमुकायतयि श्राद्धकगृहे स्वजनवन्धुवर्गप्रभृतीनां लागभागो नति । दासेषु एता इति सर्वं ।

विभङ्गपत्रविधिः—

A सं० १५८८ पार्श्विकादि १५ सुरासेन परवर्तमानतया विभङ्गप्रमथिदिपत्रे यथा । यत् पितुः परमोत्तं श्राद्धकगृहे तदा तत्र पृथग्भवा तापदे । तदेभिष्ठावृत्तिर्नादिति नैवयतः । अथ राजकीयदेशं हेतुसंविधि स्वजनसंविधि हेतुं कदा तापदे तदा तदा संयाचयं विधाय समसकतयार्जनां मणिकारिणां कर्णीयम् ।

कसुवर्णरूप्यमयमाभरणं तथा सप्तधातुमयमपरं च यद्विनमयद्विनं भूमिगतं च हिःस्थितं च राच्छपोच्छादिकं तथा गोधूमजोवारिसुद्धमापत्राहिनिलतृग्रि-
 झालरचुलामालमसरसरसवप्रभृतिधान्यानि गुडुवंडवृत्तनलमधुप्रभृतिस्नेह-
 रसास्तथा अश्वोष्ट्रमहिपीगोअजाग्वरगाडरप्रभृतिचतुष्पदधनं क्षेत्रग्वलमंत्रान्यि-
 लांगडिपादगडाच्छकडावाहिनीप्रभृतिवाहनानि तथा पावडाकुहाडाकुदालाकु-
 सिदात्रलोहडीतावाप्रभृतिलोहमयं वस्तु हललाङ्गलप्रहणिदीवडाप्रभृतिक्वप्ने-
 त्रोपकरणानि भाजनटांवाटीसयकांसीयाप्रभृतिकांस्यमयानि राच्छानि तथा
 कडाहितांवडीप्रभृतिताम्रमयानि तथा देवीपड्याहींडोलीदकडावृजारांधूपहड-
 पालभृंगारप्रभृतिपित्तलमयानि भाण्डानि च कांस्यताम्रपित्तलवटलोमयं समग्रं
 वस्तु तथा घण्टीनीशाडदूपलमुसलचुकीवटसेजवटप्रभृतिगृहमण्डनादि राछ-
 पोछादिकं सर्वं कांजिकाधानीबीजमर्यादीकृत्य अपरं सृणमयं कुंभणी-
 गुहाकोठीप्रभृतिकं च सर्वमित्यादिगृहवार्ता कुडुंबवृद्धैर्जातिमुख्यैश्च चतु-
 र्भिर्जनैर्विचार्य निच्छद्मवृत्त्या पञ्चभिर्विभागैर्विभज्य प्रदत्ता । एको विभा-
 गो मातुः प्रदत्तः । अवशिष्टाश्चतुरो विभागाश्चतुर्णां भ्रातृणां प्रदत्ताः ।
 अथ कदाऽपि एकः सुतः सुता वा अविवाहिता भवति, ततः साध्यगृहवार्ता-
 मध्यात् कुडुंबवृद्धानां चतुर्णां सुखेन तेषां पाणिग्रहणोपक्षयः पञ्चभिरपि
 विभागादेशैः सम एव जनन्या हस्ते दातव्यः । माता निजमनोहार्या यस्य
 सुतस्य मध्ये रहति तेन निजगोत्रदेवीवत् निजमातुर्भक्तिः कार्या । तथा
 मातुर्जातु विपत्त्यां और्ध्वदेहिक्रिया एकादशद्वादशाहप्रभृतिका समस्ता तथा
 संवत्सरं यावत् दीपदानमासिकषाणमासिकसांवत्सरं निजकुलाचाररीत्या
 नवाहपक्षमासत्रिपक्षादिक्रियाः सर्वा मातृविभागग्राहकेन सुतेन श्रद्धापूर्वं
 प्रतीतिसहितं सर्वं स्वर्गस्थितमातुः श्रेयोऽर्थं कर्तव्यम् । तथा मातुर्विपत्तेर-
 नन्तरं अपरिणीतवान्धवभगिनीनां विवाहार्थं रहापितपञ्चविभागमध्येऽन्य-
 द्रव्यं चतुर्भिः कुडुंबवृद्धैः पर्यालोच्य सुशीलस्य श्रद्धापरस्य स्नेहवतोऽव्य-
 सनिन एकस्य सुतस्य हस्ते दातव्यं, यथा स पितृवत् महाचिन्तापरस्तेषां
 विवाहं करोति । तथा एभिः सर्वैरपि वान्धवैः पृथग्भूतैः निजनिजविभागा-
 दत्तद्रव्यं व्यवसायेन वर्धनीयम् । अथ व्यसनैर्भक्षयित्वा न त्रोटनीयम् । तथा
 सर्वे भ्रातरः पृथग्भूताः स्वीयस्वीयकर्मभाग्यवशात् नवीनं द्रव्यं लक्षसंख्य-
 या उपार्जयन्तु । अथवा अग्रीकमप्यासूलं भक्षयन्तु । पुनरात्मनां मध्ये पर-
 स्परं कस्यापि ऋद्धिमतो वान्धवस्य समं हीनचित्तेन वान्धवेन तृष्णाभिभूतेन

वादविवादः कीदृशोऽपि न विधातव्यः । परस्परं भागविभागः कीदृशोऽपि नहि । तडागोऽपि पानीयं साध्यं नहि । परस्परमात्मनां मध्ये केवलं जातमृत-
सृतकेन गृह्यते । अन्यः कोऽपि भागसंबन्धो नहि । परस्परमेकस्य व्यवहारे-
णापि न गृह्यन्ते । आत्मीयकृतकर्मणा सर्वेऽपि गृह्यन्ते । अथ चतुर्णां भ्रातृणां
मध्यादेकः कोऽप्यात्मीयविभागात् द्रव्यं भक्षयित्वा अपरंपामृद्धिमसहमानो
गृह्वात्तीयाचनाय कूटकपटं कुरुते स कुडुंबवृद्धैः तथा परपुरैः दावापितरक्ष-
पालैश्च चतुर्भिर्जनैः लिखितविभङ्गाक्षरप्रमाणेन विधिलोपकर्ता निवारणीयः ।
इहार्थं समस्तभ्रातृणां तथा यथाज्ञातीययथानामदावापितरक्षपालानां पृथक्
स्वहस्तेन दत्तमतानि । तथा ज्ञातिवृद्धानां विभागकर्तृणां चतुर्णामपरेयां
च बहूनां पत्र लिखितसाक्षिवादसहितं विभङ्गपत्रं प्रमाणमिति ॥

II B संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमे अद्येह वाटुआग्रामे श्रेष्ठी
अमुकाकस्तथा सुतअमुकाकः अनयोर्विभङ्गपत्रमभिलिख्यते । पूर्वपुरयोपाज्जिन-
हेमरूपताम्रादिकं तथा कर्पूरकस्तूरीकुडुमादिकं तथा पट्टकूलजणादिकं तथा
जोवारिकरडिगोधूममुद्गउडदादिकं तथा घोटकोष्टमहिपीगोबलीयर्हादिकं जाय-
धनं तथा दासदासीप्रभृतिकं तथा गृहोपस्करग्वट्टादिकं राक्षपोद्गादिकं च
गोत्रजवृहत्पुरूपैरन्यैश्चास्य नगरप्रवीणैः अमुकनामभिरुभयाभ्यर्थितैः शार्ङ्गकारण-
वाद्यन्यायपूर्वमेतत्प्रात्पत्तिलिखितवस्तुप्रभृतिकं अनयोरपि विभज्य नमपिन्दन ।
उभावपि सम्बुद्धौ । उभाभ्यामप्यात्मीयात्मीयपक्षात्प्रतिभुयो दत्तौ । अगदिना-
नन्तरमुभाभ्यामप्यात्मीयविभाग उपार्ज्य वर्तनीयः । पूर्वोपाज्जिनादिविषये परस्पर
लागभागो नास्ति । तडागोऽपि साध्यं पानीयं नास्ति । अहयोपरिदिविगतयोः
पालनायोभयोरपि कलहनिवारणाय दत्तप्रतिभूः श्रे०अमुकाकस्तथा शिवाय-
पक्षादत्तप्रतिभूः श्रेष्ठी अमुकाकः । अत्र मतानि अत्र साक्षिणः । विगिनन्ति-
मुभयाभ्यर्थितेन समस्तकुटुम्बविदितं अमुकाकेनेति प्रमाणम् ।

गर्दभपत्रविधिः—

A सं० १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ गुरावयेत यथासन्निहमानराज-
वलीपूर्वे गर्दभपत्रमभिलिख्यते यथा । यन् कस्यचित् साधुदत्तविप्रस्य न्याये
वर्त्तमानस्यैव केनाऽपि पिशुनेनात्य विप्रस्य शक्ति प्रतिदिति यात्मानेन
विप्रस्य दण्डापनाय श्रीमद्राजकुले सत्यादत्तनिरूपणानि लिखितानि । नन्ते

राजादेशो धर्माधिकरणीयपण्डितानां निर्णयार्थं सञ्जातः । ततस्तैः पण्डितैर्विज्ञातं राज्ञो यद्वयं विप्रेणानेन दत्तं गर्दभपत्रं विना न्यायं न कुर्मः । तदनु तेन साधुविप्रेणोक्तं यद्यहं धर्माधिकरणीयपण्डितानां राजकुलस्य च न्यायं कुर्वतां उत्पन्नाधिना जातसन्तापेनाभिघातं करोमि, ततो गर्दभचाण्डालन्यायेन म्रिये । धर्माधिकरणपण्डितानां राजकुलस्य च गङ्गास्नानमेव । इहार्थं उपरिलिखितपत्रविधेर्निर्वहणाय खश्चासंरक्षणाय च मोढेरामहास्थानीयदुवे-
रामस्तथा डीसामहास्थानीयत्रिवाडीआलश्रमउभौ विप्रौ रक्षपालौ समग्रपत्रलिखितविधेर्निर्वाहं कुरुतः । इहार्थं धर्माधिकरणे न्यायविचारार्थं आनीतविप्रेण स्वहस्तेन दत्तमतं, तथा अन्तरस्थरक्षपालविप्राभ्यां स्वहस्तेन प्रदत्तमतानि च । तथा तन्नगरनिवासिनां चातुर्वर्ण्यलोकानां साक्षिवादाश्च । साधुविप्रेण तथा रक्षपालविप्राभ्यर्थितेन पारथीजयताकेन लिखितमिदं गर्दभपत्रं हीनाक्षरमधिकाक्षरं वा प्रमाणमिति ॥

B संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमेश्वरे श्रीचातूआग्रामे गर्दभपत्रमभिलिख्यते यथा ॥ कस्यचित्साधुब्राह्मणस्य ऋद्धिं प्रसिद्धिं चापि पिशुनेनासहमानेनालीकं चटापितम् । अथ दैववशाद्भाग्येन लोकमध्ये एतदेवाकाशात्पतितम् । तस्योत्तारणाय श्रीमद्राजकुले गत्वा शुद्धिं ययाचे । ततश्च धर्माधिकरणीयपण्डिता गर्दभपत्रं समर्पयन्ति । यद्यहं धर्माधिकरणीयब्राह्मणानां न्यायं कुर्वतां किमपि आत्मघाताद्यस्थानं करोमि, तदा गर्दभचाण्डालन्यायेनात्मघातकत्वेन म्रिये । धर्माधिकरणपण्डितानां राजकुलस्यैव गङ्गास्नानम् । अस्योपरिलिखितविधेः पालनाय अकरणनिवारणाय दत्तप्रतिभूः । अत्र मतानि । अत्र साक्षिणः । लिखितमिदम् ॥

शीलपत्रविधिः—

A सं० १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ गुरावश्वे यथासन्तिष्ठमानराजावलीपूर्वं श्रीवर्धमाननगरे अधिकारिखेतमन्त्रिपञ्चकुलविदितं राज०जगसींह-
राज०वीरमदेवौ डेडाद्राग्रामीयसीमायाः सन्धिलग्रक्षेत्रविषये परस्परं जातवैरे मभासङ्घिः उभयोरपि भापोत्तरं विचार्य मिलितावपि संबोधितौ । तदनु सभ्यैरुभयोरपि शीलपाला याचिताः यद्यदिनादूर्ध्वमुभाभ्यामेकपितृमा-
नृजातन्यायेन वर्त्तनीयम् । मत्सरस्थानं केनाऽपि न चिन्तनीयम् । सांप्रतं नर्यादां कृत्वा दत्तग्रासेन मिलितैरपि परमः सन्तोषः कार्यः । उभाभ्यामपि स्वीयपक्षात् दत्तशीलप्रतिभूराटोडजोगमसुनरा०चरकाकः तथा द्वितीयो

वाधेलाभाडमलसुतराज०चित्राक एतावुभावापि लिखितपत्रमर्यादायां शील-
रक्षकौ जातौ । यदि संप्रत्यनन्तरं राज०जगसीहराज०वीरमदेवौ डेडाद्रा-
ग्रामीयसीमासन्धिलग्नपूर्वविवादयुद्धभूमीमर्यादायाः सभासद्भिर्निर्णीतविधिना
यथाकृताघाटविधिलोपं कुरुतः तदा मिलितावपि राजग्राह्यौ दण्डसाध्यौ
भवतः । तथा एताभ्यां विनाशस्य समग्रस्य निर्गमं श्रीराजकुले राज०चरका-
करा०चित्रकौ शीलयतः । एकेन द्वौ द्वाभ्यामेकः । एकेन हस्तप्राप्तेनापरस्य
उत्तरो न विधेयः । समग्रविनाशः शीलनीयः । इहार्थं राजजगसींहवीरमयोः
स्वहस्तेनाभिज्ञानसमं प्रदत्तमतानि । तथा रक्षपालरा०चरकाराज० चित्राक-
योः कटारीसाभिज्ञानेन स्वहस्तेन लिखितमतानि । सभायां सन्तिष्ठमानमुख्य-
साक्षिपञ्चकं च । पत्रमिदमुभयाम्यर्थितेन लिखितं पारधीजयताकेन । हीना-
क्षरमधिकाक्षरं वा प्रमाणमिति ॥

II B संवत् ?२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमेऽद्येह वाल्मीकिग्रामे शील-
पत्रमभिलिख्यते यथा । अमुकग्रामवास्तव्यराज०अमुकाकः तथा अपरग्राम-
वास्तव्यराज०अमुकाकः इमौ क्षेत्रैकस्य विषये कुटुम्बविषये परस्परं सज्ञातवैरौ
अमुकग्रामीयरा०अमुकाकेन सम्बोध्य एकत्रोपवेशितौ । ततश्चोभाभ्यामप्येक-
मतीभूय शीलपत्रमकारि । अद्यदिनपूर्वमावाभ्यामेकमातृन्यायेन वर्त्तनीयम् ।
मत्सरस्थानं केनापि न कार्यम् । स्वकीयग्रासेन सन्तोषो विधेयः । केनापि
परकीयग्रासस्य स्थूहा न कार्या । उभाभ्यामपि निजपरस्परं शीलप्रतिभूः राज०
अमुकाकः तथा लिखितविधेः पालनाय भूसञ्ज्ञया चक्षुःसञ्ज्ञया वा व्यभिचा-
ररक्षणाय दत्तान्तराप्रतिभूः । उभयोः देवश्रीवैद्यनाथपत्रमुत्पादितम् । अत्र
मतानि । अत्र साक्षिणः । लिखितमिदमुभयाम्यर्थितेन पारि० अमुकाकेन
प्रमाणमिति ॥

समयपत्रं तथा—

B संवत् ?२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमेऽद्येह वाल्मीकिग्रामे समयपत्र-
भिलिख्यते यथा । अमुकग्रामीयसमस्तब्राह्मणानामन्योन्यं मध्यादेकस्य कस्यापि
विभूति लब्ध्वा कोऽपि केनापि द्विजेन समं विग्रहं प्रारभते तदा तस्य द्विजस्य
सर्वैरपि द्विजैरात्मीयशम्भलेन साहाय्यं कार्यम् । राणकराजकुलेन स्वीयशं-
वलेन कार्यम् । अमीपां मध्यात्कस्यापि पिशुनस्य मिलित्वा केनापि भाषामेदो
न कार्यः । अमीपां मध्याद्यः कोऽपि परपक्षैः मिलित्वा भूसञ्ज्ञया चक्षुःसञ्ज्ञया
वा राजकुलभाषामेदं करोति, तदा ब्रह्मघाती लिङ्गभेदी ब्रह्महत्यादिदोषेण

गृह्यते इत्यर्थे प्रत्येकं सर्वब्राह्मणानां जन्मसुकृतम् । तथा श्रीदेवे दिव्यं पत्रमुत्पादितम् । अत्र मतानि । अत्र साक्षिणः । लिखितमिदं उभयाभ्यर्थिते पारि० अमुकाकेन प्रमाणमिति ॥

यमलपत्रं यथा—

B संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमेऽद्येह श्रीमद्विजयकटके महा-
राजाधिराजश्रीमत्सिंहणदेवस्य महामण्डलेश्वरराणकश्रीलावण्यप्रसादस्य ।
संराजकुलश्रीश्रीमत्सिंहणदेवेन महामण्डलेश्वरराणश्रीलावण्यप्रसादेन पूर्व-
ख्याऽऽत्मीयात्मीयदेशेषु रहणीयम् । केनापि कस्यापि भूमी नाक्रमणीया । उभ-
योर्मध्याद्यः कोऽपि बलिष्ठः शत्रुणा गृह्यते तदा तस्य शत्रोरुपर्युभाभ्यर्मा
कटकं कर्तव्यम् । अथ च शत्रुदण्डाधिपो गृह्णाति, तदा दलेन संवाहना कार्या
यद्युभयोरपि देशयोर्मध्यात्कोऽपि राजपुत्रः किमपि विनाश्यापरदेशे प्रविशति
तदा स्वदेशे केनापि स्थानं न दातव्यम् ॥ अन्यत्र विनष्टं समारोपणीयम्
लिखितविवेः पालनाय व्यभिचाररक्षणाय दत्तप्रतिभूः । दत्तान्तरं देवश्रीवैश-
नाथपत्रमुत्पादितम् ॥

दौकनपत्रं यथा—

B स्वस्ति । श्रीपत्तने महामात्यश्रीअमुकाकः इहैववास्तव्यमेहरचांढं
आकस्य दौकनाक्षराणि प्रयच्छति यथा । यन्मेहरत्वंणीयाकेन कुलहरकुटुम्ब-
कृन्वा स्वसुता चांढंआपाश्वान्मोचापिता । ततो गतदिवसे मेहरचांढंआके-
कुटुम्बसमवायेन आत्मीयस्वजनलोकविदितं आभीरधउलीआकस्य दौकन-
व्यवहारेणादायि स्वसुता । दौकनपत्रं राजकुलाद्गृहीतम् । अतः कालान्तरेऽपि
पूर्वभर्ता कस्यापि कस्यापि सन्मुग्धं नावलोकनीयमिति संवत् १२८८ वर्षे
वैशाखशुदि १५ सोमे । मतं श्रीः ॥

उत्थानपत्रिकाविधिः—

A म्वम्नि । श्रीवर्धमानमण्डलकरणात् महाराजाधिराजश्रीमार्गद्वेयविज-
यिनां महामान्यश्रीआलिगपादानामादेशान् व्यापारनियुक्तश्रीकरणचांढ-
मीन्द्रपञ्चकुलं जांब्रुग्रामे लभ्यराजकीयद्रम्माणां संवन्धे बिलहितदृ०मालदेव-
समं भटपुत्र ८ समस्तभटपुत्राणां दृ०मालदेवस्य च उत्थानपत्रिकां प्रय-
च्छति यथा । यत् राजादेशप्रमाणेन राणात्वेताकेन जांब्रुग्रामायमममराजकीय-
पदार्थानां लभ्यद्रम्माणां शोधनं भण्टारीनागतसमं विहितम् । भण्टारी-

नागडेन अस्माकं पुरतः श्रीराजकीयसमस्तपदार्थानां लभ्यद्रम्माः भांडागार-
प्रविष्टाः मानिताः विशुद्धिसहिताः । अतो भवता समस्तविलहितभट्टपुत्रैः
समं दृष्टादेशेन इहागन्तव्यम् । तथा विलहितभूर्जपत्रस्य प्रथमदिनादारभ्य
अद्यदिननिरुद्धं प्रहितउत्थानपत्रिकाप्रमाणेन चदितदिनानां कणभक्तकानि
तथा यथालिखितभूर्जद्रम्मान् अपि विशुद्धिसहितान् नीत्वा सपदि आग-
न्तव्यम् । इहार्थं दूयके स्वयमादेशः । साभिज्ञानश्रीकारोऽवगन्तव्यः ॥
सं० १२८८ वैशाखवदि १३ सोमे उत्थानपत्रिका प्रमाणम् ॥

कृष्णाक्षरउज्ज्वलाक्षरविधिः—

A सं० १२८८ वैशाखशुदि १५ गुराववेह यथावर्त्तमानराजावलीपूर्वं
कृष्णाक्षराणि लिख्यन्ते यथा । यत् संघवीपदमसुतपूनाकः अन्यायेन विचर-
माणो भणित्वा राजकुले आनीय पितृमातृभ्यां समस्तकुटुम्बसमेताभ्यां समस्त-
श्रीपत्तनाधिवासिनां पञ्चमुखब्राह्मणानां विदितं तथा पञ्चमुखनगरस्य महाजन-
समक्षं च ईदृशं प्रघोषं जल्पित्वा पूनाकः कालाक्षरितः यत्संप्रति पश्चादेतदीय-
कृतान्याये पितृभ्रातृपितृव्यकभ्रातृपुत्रप्रभृतयः तथा समस्तगोत्रिणो दायादा
अन्ये राजग्राह्या न भवन्ति । अस्याचरितानाचारेणास्माकं राजग्रहो राज-
दण्डो न पातयितव्यः । अद्य दिनात् यद्यसौ बहूनपराधान् कुर्वन्, अथ
भाण्डागारं विदारयति, अथ पाटहेडाहेतोः शस्त्रघातं विदधाति, अथ
नगरमध्ये कस्याऽपि विप्रक्षत्रियसाधुव्यवहारकप्रभृतीनां महिलां सुरूपां दृष्ट्वा
दृत्तिकामुखेन द्रव्यलोभं दर्शयित्वा विप्रतार्यं गृह्णाति, अथ वारो गता
सती बलादेवाकृष्यादाय क्वाप्यन्यत्र वाराग्रामे देशान्तरे वा व्रजति, अथ
मार्गं बहमानवच्छीवित्तवणिज्याकारादीन् वित्तलोभवशात् व्यापादयति,
अथाखाद्यखादनमपेयपानमवध्यवधमगम्यागमनमनाचारं साधुलोकविग्नद्रमा-
चरति, ततोऽप्यस्य समस्तलिखितापराधैः अन्यैरपि प्रचण्टदूपणैराचरितै-
र्दुश्चरितैरसंभाव्यैः अपिवाहितैः अस्य पितृवर्गीयभ्रातृवर्गीयस्वजनसंबन्धि-
गोत्रवर्गदायादवर्गादृष्टमित्रादिः कोऽपि राजकुले दण्डसाध्यो न भवति ।
एतस्य कृतापराधैः एष एव दण्डसाध्यो निग्रहणीयः । प्राणान्तिकमपि
प्रापणीयो भवति । अस्य उल्लिखितकुटुम्बवर्गः स्वजनवर्गश्च अस्य कृष्णा-
क्षरितस्य जातमृतसूतकेन न गुर्यते । अपरं यद्दिनानन्तरं यदि पूर्वलोकेन
तद्वर्गमध्यादस्य कृष्णाक्षरितस्य प्रच्छन्नं आच्छादितं गुप्तं प्रकटं स्थान-
दानरक्षणभोजनाच्छादनादिकं गुप्तं प्रकटं वा ददाति स एव राजकुले दण्ड-

साध्यो भवति । अथ कस्याप्यन्यस्य पार्श्वाक्षिसंज्ञया भूसंज्ञया वा तस्या-
न्यायिनो भोजनाच्छादनद्रव्यादिकमुपायान्तरेण ददाति दावापयति स तस्य
कालाक्षरितस्य पार्श्वाधिको अन्यायी भणित्वा राजकुले निग्रहणीयः । अथ
कदापि कुटुंबेन परित्यक्तः कष्टं सहमानः क्षुत्पिपासादितश्चित्तोऽनुग्रहं
विचिन्त्य कालान्तरेण सानुकूलदैवशात् पुनरपि साध्वाचारं समायातो
भवति, कुटुंबस्य मिलनायाभिलाषं कुरुते, तथा एतदीयकुटुम्बमपि सदा-
चारे प्रवर्त्तमानं लोकोक्त्या स्वयं च परिभाष्य पुनरपि कुटुम्बमध्ये प्रवर्त्तमानं
कर्तुमिच्छति, ततः कुटुम्बवर्गेण स्वजनवर्गेण चासौ निजमनोहार्या कुटु-
म्बमध्ये वर्त्तमानो न विधेयः । तद्वर्गीयैः पितृमातृपत्नीयैः सर्वैरपि स्वजन-
वर्गेण च राजकुले यात्वा स्वामिनो निजविभवानुरूपं माङ्गलिक्यं किमपि
दत्त्वा परिवारं च सन्तोषयित्वा यथोचितं राज्ञो विज्ञाप्य समस्तनगराधिवास-
विदितं लिखितकृष्णाक्षराणि विदारयित्वा पुनरेवाधिवासविदितं स्वामिनोऽं
उज्ज्वलाक्षराणि धर्माधिकरणे लिखाप्य अग्रेकृतापराधानां विषये स्वामिनः
पार्श्वात् पृष्ठौ हस्तं दावाप्य पुनरपि सदाचारो भणित्वा पञ्चमुखनगरविदितं
कुटुम्बमध्ये उज्ज्वलाक्षरैर्हस्तगतैर्व्यवहरमाणः कर्तव्यः । अथ नगरमध्ये अग्रे-
कृतानेकापराधैः कस्याप्युपालम्भयोग्यो न भवति । इहार्थं धर्माधिका-
सभासदां पुरतः सर्वेषां स्वहस्तेन दत्तमनानि । तथा बहवः साक्षिणश्च
कर्तव्याः । इत्यादि अक्षराणि धर्माधिकरणनियोगिनां दत्त्वा तस्य कालाक्ष-
रितस्य मातृपितृभ्यां उपरिलिखितविधिना तस्य कृतापराधानां निग्रहनिषेधार्थं
अभयदानाक्षराणि राजमुद्राङ्कितानि सन्मुखानि ग्रहीतव्यानि । तथा उज्ज्व-
लाक्षराणि ग्राह्याणि । अनेन विधिना कृष्णाक्षरउज्ज्वलाक्षरप्रबन्धः ।

दानमण्डपिकापत्रविधिः—

A संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमेष्येह श्रीमदणहिल्लपत्तने
यथासन्तिष्ठमानराजावलीपूर्वं महामात्यश्रीआलिंगपञ्चकुलं श्रीनुमारीपथके
समस्तमाण्डवीपथकीयाकानां प्रतिसारिणां उपरहींटीयाप्रभृतीनां मन्त्राणां
दानमन्त्रान्विकानां समादिश्यते यथा । यन् पञ्चधिकशनक्रियाणकालङ्कृतसुखेन
प्राग्निस्मार्गानिप्रमाणेन आगमनिगमदानं वच्छीवित्तानां पार्श्वात् ग्रहीत-
व्यम् । अरीनिरयुक्तिः काऽपि वच्छीवित्तानां ममं न व्यवहरणीया ।
विकल्पदानि च प्राग्निप्रमाणेन ग्राह्यानि । प्रतीसारकैः क्षिप्राभाष्याः
ऊर्ध्वमधिकं किमपि न ग्रहीतव्यम् । प्राग्निं ऊर्ध्वमनाचाराः केऽपि न

कार्याः । यदि वच्छीवित्तान् दृष्टवित्वा अयुक्त्या किमप्यधिकं दानं गृह्यते तथा दानस्तत्तद्रम्माणां लभ्यानां बलात् वच्छीवित्तानां पार्श्वात् पण्यग्रहणं किमपि निजमनोत्तयां गृह्यते तदा देशान्तरभाण्डानामप्रवेशकरणं वच्छीवित्तैर्दृष्टवित्तैर्जायते । मार्गोऽपि सुन्दरो न वहति । इति मत्वा मार्गं वहमानविणजारावच्छी-
वित्ताभ्र मानपुरःसरं सुन्दरेणावर्जनीयाः । तथा अग्रतः पार्श्वात् श्रीपत्तनमालव-
कल्यान्तराले मण्डलकरणेषु राजलराणकप्रभृतीनां व्यापारिणां वच्छीवित्तानां पा-
र्श्वादन्यायेन तुलारामिपेण कोऽपि किमपि याचते स निषेधनीयः । नो वा
श्रीअस्माकं सुव्यक्तं विज्ञाप्यम् । अत्रायं श्रीकारमुद्राङ्कितं लिखितं प्रमाणम् ॥
हस्ताक्षराणि यथा—

A सं० १२८८ वैशाखशुदि १५ गुरावयेह यथासन्तिष्ठमानराजावली-
पूर्वं हस्ताक्षराणि लिख्यन्ते यथा । धनिको नाम नामतः श्रीपत्तनवास्तव्य-
श्रीमालज्ञातीयव्य०जगसीहसुतपूनाको लाभाय स्वधनं प्रयुङ्के । अस्य च हस्ता-
क्षराणिको नाम नामतः । इहैववास्तव्यनागरज्ञातीयमहं०मालासुतपूनाकेन स्वी-
यसमुत्पन्नप्रयोजनवशात् श्रीश्रीमालीयखरटङ्कशालाहतत्रिःपरीक्षितकणसुव-
र्णहृदिकायां व्यवहरमाणश्रेष्ठजीर्णविश्वमल्लप्रियगृहीतोडार द्र० ५०४ चतुरधि-
कपञ्चशतानि द्रम्मा व्य०पूनसीहपार्श्वात् गृहीताः । अमीषां द्रम्माणां व्या-
जेन मासं शतं प्रति द्र० २ चटतः । अमी द्रम्माः चटितव्याजसहिताः
कलिकावल्लिङ्गचटवर्ज निर्विवादा मया अष्टप्राहरिक्या एकमुष्टया व्य०पून-
सीहस्य देयाः । अमीषां लिखितपत्रप्रमाणेन सव्याजकद्रम्माणां दावापनाय
स्वयं ग्रहीनारौ इव दावापितप्रतिभूर्गूर्जरज्ञातीयवा०भोग्वासुतपूनाकस्तथा
ओसवालज्ञातीयमहं० रतनसुतमहं०राजड उभौ प्रतिभुवौ दापितौ ॥ एकेन द्वौ
द्व्यभ्यामेकः । धुरप्रतिभुवोरन्तरं नहि ॥ एकेन प्रतिभुवा हस्तप्राप्तेन द्वितीयस्यो-
त्तरमङ्कुर्वाणेन व्यवहारकसमं लिखितपत्रविधिर्धारणिकवन्निर्वहणीयः । इहाथं
मुख्यसाक्षित्रयविदितं धुरप्रतिभुवोः स्वहस्तेन दत्तमतानि । लिखितमिदमुभ-
याभ्यर्थितेन पारधीजयताकेन हीनाक्षरं अधिकाक्षरं वा पत्रं प्रमाणमिति ॥
सन्मुखहस्ताक्षराणि—

A सं० १२८८ वैशाखशुदि १५ गुरावयेह श्रीपत्तने यथासन्तिष्ठमानरा-
जावलीपूर्वं सन्मुखहस्ताक्षराणि लिख्यन्ते यथा । यत् श्रीमालज्ञातीयमहं०पूना-
सुतमालाकः इहैववास्तव्यगूर्जरमहं०कवणासुतपूनाकस्य सन्मुखहस्ताक्षराणि
प्रयच्छति यथा । यत् मम पार्श्वात् व्यवहारेण महं०पूनाकेन व्याजसमेतगृहीतद्र०

४०० चत्वारि शतानि द्रम्माः सव्याजा यथालिखितपत्रविधिना जल्पितावधौ एकमुष्टया रौक्या एव प्रवेशिताः । अमीषां द्रम्माणं लिखितपत्रस्य पतितस्य निर्गमनस्य विषये महं० धरणासमं लागः सम्बन्धः कीदृशोऽपि नहि । अस्योपरिलिखितविधिपलापनाय समस्तग्वश्चानिवारणाय च दावापितांतरस्थअमुकामुकजातीयौ अमुकामुकनामानौ द्वौ रक्षपालौ महं० मालाकं महं० धरणासमं उपरिलिखितद्रम्माणं प्रवेशितानां व्यतिकरे वादविवादं कुर्वाणं निवारयतः । इहार्थं स्वहस्तेन धुरप्रतिभुवोः साक्षिसुजनपञ्चकसमं दत्तमतानि । प्रमाणानि ।

स्वहस्ताक्षराणि यथा—

B संवत् १२८८ वर्षे वैशाखशुदि १५ सोमेऽचेह वालूआग्रामे व्य०अमुकाकः अमुकाकसुतः स्वपितुः स्वकीयहस्ताक्षराणि प्रयच्छति यथा । यन्मया आत्मीयविभागस्याऽपि उद्धार्यव्यवहारार्थं स्वपितुः अमुकपार्श्वीत् गृहीतद्र० ५०० पंचशतानि । यद्यहं स्वपितुः पार्श्वीद्भागं ग्रहीष्यामि तदा आत्मविभागात् पञ्चशतानि पातयिष्यामि । अस्य लिखितविधेः दत्तप्रतिभूः व्यव० अमुकाकः । अत्र मतानि । अत्र साक्षिणः । लिखितमिदममुकेन ।

अभयाक्षराणि यथा—

B स्वस्ति । श्रीअमुकाकः अमुकस्थाने अमुकस्याभयाक्षराणि प्रयच्छति यथा । भवतुपरि श्रीमद्राजकुलस्य प्रसादं कुर्वतः श्रीश्रीकरणीयउच्चारद्रम्माः प्रसादेन मुक्ताः । अग्रीकसमस्तदोषानां मदमदा सञ्जाता । श्रीमद्राजकुलेनास्माभिश्च भवत्पृष्ठे हस्तः प्रदत्तोऽस्ति इति मत्वा सत्वरमत्रागन्तव्यम् । शङ्कास्थानं किमपि न कार्यमिति ॥

विधिपत्रम्—

० संवत् १५३३ वर्षे ज्येष्ठशुदि ८ भौमे अचेह नरसमुद्रमण्डलकरणे महं० श्रीअमुकअमुकप्रभृतिपञ्चकुलप्रतिपत्तौ विधिपत्रमभिलिख्यते यथा । न्यायोपविष्टश्रे०अमुकप्रभृतिजन ४ श्रेष्टिविषयकअमुकप्रभृतिजन ४ अमीषां अग्रतो मारायां (?) उभयपक्षोपक्षयादिकं अर्धाधेन दातव्यम् ॥

भाषोत्तरं यथा—

० ज्येष्ठशुदि ८ भौमे अमुकामुकेन लिखापितं यत् एतदीयसुतअमुकाकेन ग्वलके क्षेत्रे च निशायां मापकणाश्चोरिताः । यदि चोरिना न भवन्ति, तदा अहं कारणं करोमि इत्यर्थे पञ्चाशदशगुणानां द्र० ५०० पणो मुक्तः ।

अस्य दत्तनपले वर्तमाने तेनैव प्रभुणा नियुक्तअमुकमण्डलकरणे महं०श्रीअमु-
काकप्रभृतिपञ्चकुलप्रतिपत्तौ दायकग्राहकयोरेकमतीभूतयोरेकमतेन ॥

आलापो यथा—

० पूर्विका पूर्ववत् । पञ्चकुलमालापं प्रयच्छति यथा । राज०अमुकाकेन
अमुकग्राहस्य पूर्वस्त्या पलमानदेवदायब्रह्मदायवर्जं संवत् १५३३ वर्षे
आलापे देयद्रम्माः ४००० चत्वारि सहस्राणि दातव्याः ॥

श्रीपत्रिका यथा—

० महं० अमुकाकवचनात् अमुकनाल्यां प्रतीसारकअमुकाकस्य लिख्यते
यथा । लिखितव्यमिदम् । साहुअमुकाकसक्तमञ्जिष्ठाधोऊडां ६० पूग छोट ४
ग्यजूर चाटीयां ८ श्रीपंड गांठि १० । एतत् मोक्तव्यम् । ज्येष्ठशुदि ८
भौमे । मतं । ज्ञातम् ॥

विकरणपट्टको यथा—

० पूर्विका पूर्ववत् । पञ्चकुलं पट्टकं प्रयच्छति यथा । अमुकज्ञातीयअमुक-
उत्तअमुकाकेन पूर्वस्त्या पलमानदेवदायब्रह्मदायवर्जं परम्परारीत्या सां०श्राव-
णावं आपाढनिरुद्धं द्वादशमासान् परिकल्पितावधौ अथ यदि अधिकमासकं
भवति तदा अधिकमासेन समं त्रयोदशमासान् परिकल्पितावधौ मण्डपिका-
पट्टके देयद्र० ६०००० पष्टिः सहस्राणि द्रम्माणां दातव्यानि । अत ऊर्ध्वं स्कन्ध-
कव्यवस्था क्रियते यथा । सां०कार्तिकान्ते प्रदेयद्र० १०००० चैत्रान्ते देयद्रम्म
३०००० ज्येष्ठान्ते देयद्र० २०००० एवमनया रीत्या स्कन्धकत्रयेण व्यव-
स्थया द्रम्माणां सर्वविशुद्धिः करणीया । अथ यदि राजकदैवकवशात् स्वचक्रपर-
चक्रागमात् यावन्ति दिनानि उरन्दरो भवति तेषां दिनानां सक्तदिनपाटिकाः
पट्टकाङ्कप्रमाणेन श्रीमद्राणकैः पातनीयाः । अस्य समस्तलिखितपत्रविधेः
परिपालनाय द्रम्माणां दानाय दत्तप्रतिभूः अमुकउत्तअमुकाकः ॥

चीठिका यथा—

० संवत् १५३३ वर्षे ज्येष्ठशुदि ८ भौमे श्रीचीठिका यथा । राजादेशात् अथ
महन्तकअमुकवचनात् कोष्ठागारपञ्चकुलस्य लिख्यते यथा । पदातिअमुकाकस्य
भाद्रमासीयकणभक्तसक्तजोवारि०॥ ३ आज्यं ०) १॥ अनया रीत्या कग-
भक्तसक्तजोवारि आज्यं च देयमिति । दू०स्वयमादेशः । दू० अमुकाकः ।

लेखपद्धतिः

II

D प्रणम्य शम्भुं गुरुपादपद्मं पत्रस्थितं लेखविचित्ररूढम् ।
 कायस्थकण्ठस्य विभ्रूपणार्थं विज्ञाय तत्त्वाङ्गमशेषमेवाम् ॥
 विघ्नेशं भारतीं नत्वा भक्त्या वक्ष्यामि पद्धतिम् ।
 लेखानां मुग्धबोधाय संश्रयं सर्वसम्पदाम् ॥
 चतुःसागरपर्यन्ते सकले क्षितिमण्डले ।
 देशो नास्ति विना राजा न राजा लेखनं विना ॥
 स्वस्तिशब्दं प्रसिद्ध्यर्थं मङ्गलार्थं च कारयेत् ।
 क्षेमार्थं वाचकस्यापि तेनादौ लिखते बुधः ॥
 श्रीकारमादितः कुर्यात्स्थाने प्राकारवेष्टिते ।
 गुरोर्नृपस्य नामादौ मन्त्रिणां चाधिकारिणाम् ॥
 मण्डलाधिपतेर्नाम्नि राज्ञो दारसुतादिषु ।
 तथा गुरुप्रसादानां व्रतीशानां च युज्यते ॥
 श्रीकाराश्च त्रयो मित्रे एकैकं पुत्रके तथा ।
 षड् गुरौ स्वामिनः पञ्च द्वौ भृत्ये द्विगुणौ रिपौ ॥
 स्वस्थाने पञ्चमी देया परस्थानेषु सप्तमी ।
 आत्मनः प्रथमा देया द्वितीया च परस्य च ॥
 लिखेदादौ महास्थानं पादपूज्यसमन्वितम् ।
 लेखस्थानं लिखेत्पश्चात् आज्ञाविनयपूर्वकम् ॥
 यः प्रस्थापयते लेखं तन्नाम सविसर्गकम् ।
 ईकारान्तं स्त्रियाश्चापि एवं नाम विनिर्दिशेत् ॥
 यस्य प्रस्थापयेत्लेखं कस्यापि चात्मनो बुधः ।
 सानुस्वारं तु तन्नाम कुर्यादक्षरमन्तिमम् ॥
 मातुलश्वशुरश्वश्रुस्वामिप्रभृतयश्च ये ।
 पूज्यास्तन्नाम पादान्तं यदेतत्पूर्वकाग्रतः ॥
 एकपुटे चातिदीर्घं रजोहीने च गुण्ठिते ।
 त्रिभिर्वाचनिके लेखे नास्ति सिद्धिः करार्पिता ॥
 स्वस्तिहीने रजोहीने शिरोनामविवर्जिते ।

अमुद्रे हस्तदत्ते च लेखे सिद्धिर्न विद्यते ॥
 ग्रीवाग्रन्थिर्हरेद्राज्यं मध्यग्रन्थिश्च लेखकं ।
 पृष्ठग्रन्थिर्हरेत्सर्वं निर्ग्रन्थ्या लेखनी(न्या)लिखेत् ॥
 स्वस्त्याग्रमितिकारान्तं मध्ये कुशलसंयुतं ।
 सरजश्च च समुद्रं च कागदं भूगतं शुभम् ॥

ॐ ऊर्ध्वं यो युज्यते लेखः अधो या युज्यते विज्ञप्तिका । लेखलिखिताशी-
 र्वादः राजदेशश्च ऊर्ध्वम् । तथा त्रिपंचसप्त श्रीकारा विज्ञप्तिकायां, लेख
 लिखिताशीर्वादराजदेशानामुपरि अभिधानं लिख्यते ।

समस्तलेखलिखितविज्ञप्तिकादयो लिख्यन्ते यथा—

सर्वत्र यो यस्य पितृमातृवृहद्भ्रातृगुरुश्वशुरपूज्यवर्गः, तस्य योग्या
 विज्ञप्तिका प्रस्थाप्या । अन्यच्च । यो यस्य लघुः पदातिवर्गस्तस्य हेतोर्ज्येष्ठप्रतिपत्तौ
 तथा सामान्यप्रतिपत्तौ लिखितं प्रस्थाप्यमिति । तथा पितृमातृस्वसृभगिनी-
 प्रभृतिलिखीवर्गेषु आत्मीयभ्रातृसुतप्रभृतिलघुवर्गयोग्य आशीर्वादः प्रस्थाप्यः ।
 तथा यो यस्य सप्त एव तस्य योग्यप्रतिपत्त्या लेखः प्रस्थाप्यः ।

श्रावकगुरुविज्ञप्तिका—

C & D स्वस्ति । श्रीपार्श्वजिनमानम्य अमुकनगरस्थाने विनिर्जितको-
 धादिकपायचतुष्टयारातीन् पूज्यपरमाराध्यतमोत्तमपरमपूजार्चनीयान् प्राणा-
 तिपातादिविरतिलक्षणपञ्चमहाव्रतपरिपालनोद्यतैकमानसान् व्याकरणच्छन्दो-
 ऽलङ्कारप्रमाणआगमचरित्रकथाकथानकसिद्धान्तादिसकलशास्त्रावगततत्वान्
 त्रिगुसिजननीपरिपालनवत्सलान् संसारसागरनिमज्जमानजन्तुपोततुल्यान्
 निरन्तरसदोपदेशप्रदानात्प्रतिबोधितानेकजन्तून् सुगृहीतनामधेयान् भद्रारक-
 अमुकश्रीपादान्भोक्तृहान् सपरिवारोपेतान् अमुकनगरात् सदादेशकारिश्रेष्ठि-
 श्रावकअमुकाः तथा अमुकश्राविकाः द्वादशव्रतवन्दनकेनाभिवन्द्य सविनयं
 विज्ञपयन्ति यथा । विज्ञप्यमाह । पूज्यानां प्रसादेन निरामया वयम् । तत्रत्य-
 आत्मीयनिरामयवार्ताभिः प्रत्यहं वयमानन्दनीयाः । अपरं पूज्यैरुपदिष्टमार्गं
 देववन्दनप्रतिक्रमणस्वाध्यायादिधर्मानुष्ठानरताः वयं कालमधिगच्छामः ।
 अन्यच्च । पूज्यैः प्रसादं विधाय कलिकालकल्मषकलुषिताः वयं विमलसङ्घर्ष-
 लाभवारिणा सत्वरमिहागत्य प्रक्षालनीयाः । पुस्तकोपकरणादिप्रयोजनेन
 यत्कृत्यादेशोऽनन्तरं प्रसादीकार्यः ।

आचार्यः श्रावकस्य प्रस्थापयति लेखं यथा—

C & D स्वस्ति । श्रीवीरजिनमानम्य अमुकस्थानात् प्रभुश्रीअमुकसुरिब-
रणकमलाः सपरिवाराः अमुकस्थाने देवगुरुपूजनप्रतिक्रमणस्वाध्यायादिधर्मा-
नुष्ठाननिरतान् सन्ध्यायोपार्जितवित्तपरितोषितार्थिजनान् अमुकामुकप्रभृतिश्रा-
वकान् श्राविकाअमुकाप्रभृतिसमुपेनान् कलिकालकल्मषमपीप्रक्षालितवारिणा
सद्धर्मलाभेनाभिवन्द्य सबहुमानमादिशन्ति एवम् । आदेष्टव्यमिदम् । तदेवं
निरामया वयं सपरिवारास्तिष्ठामः । तत्रत्यस्वीयकुशलवत्या वार्ताया अनवरतं
व्यमानन्दनीयाः । अपरं रामारनैरपि इहपरलोकमुखसम्पदोद्यजनके सद्धर्मा-
नुष्ठानं प्रतिदिनमुद्यमो विधेयः ।

धर्मादेवाप्यते स्वर्गस्तस्माद्धर्मं समाचरेत् ।

धर्मादेवाप्यते सम्पत् धर्मात् सुखफलोदयः ॥

माहेश्वरयोग्यविज्ञप्तिका—

C & D स्वस्ति । अमुकस्थाने अनवरतक्रियमाणवेदाध्ययननिर्मलीकृतमा-
नन्तान् अष्टादशस्मृतिपुराणादिधर्मकथाशान्त्राभ्यासनिरतान् गहनज्योतिःशा-
स्त्रावगततन्वान् वृष्टग्रहशाकिनीभूतमुद्गलोचाटनमन्त्रवादपरिस्फुरणावाप्तपरम-
प्रसिद्धान् हरमुगारित्रिभ्रमभृतीष्टदेवनाराधनसत्तान्तःकरणान् पूज्यपरमाराध्य-
तमोत्तमपरमपूजार्चनीयभट्टारकश्रीअमुकपादान् अमुकस्थानात् मदाजावि-
श्याया शिष्यः अमुकाकः क्षिणितलनिहितोत्तमाङ्गेन साष्टाङ्गं प्रणम्य सविनयं
विज्ञापयति यथा । विज्ञाप्यमाह । पूज्यपाददत्तआशीर्वादानुभावनः समस्तमा-
नुषाणां कुशलवार्ताप्रवधार्य तत्रन्यान्मीयकुशलवती वार्ता मम मन्तोपाय
निरन्तरं प्रसादीकार्या । अपरं च । पूज्यपादानामतीव ममुन्कण्ठितं स्व्यापदर्श-
नामलज्जलेनामान्य कलिमलावलिप्रक्षालनपूर्वं मदीयमङ्गं निर्मलीकरणीयम् ।
तथा सर्वदयान्मनः प्रभृति मुकृतकल्पना तथा चीर्णोत्रतोपायनकं समेत्य स्वये
प्रतिश्रावयम् । यन्वृत्त्यादेशोऽनवरतं प्रसादीकार्यः ।

सुतः शिष्यन्याशीर्वादं प्रस्थापयति यथा—

(C) स्वस्ति । अमुकस्थानात् आचार्यअमुकाकः अमुकस्थाने अनवरत-
सद्धर्मानुष्ठानतसाप्रक्षालितकलिमलकल्पकं सन्ध्यायामार्गीप्रभृत् वामुष्णशाश्वतं कृष्ण
शर्मन्तानुष्णानं शिष्यअमुकाकं वेदवृत्तपुष्योत्ताभिगर्शीभिर्भिनन्त्या सब-
ज्जलननार्शीर्वादयति यथा । आशीर्वादायांयम् ।

कुशलमत्रास्माकम् । तत्रत्यात्मीयकुशलवती वार्ता अनवरतं प्रहेया । अपरं च । प्रतिदिनं प्रातस्तथाय शुचिर्भूत्वा भवता स्वरूपं द्रष्टव्यम् । मार्गेण देवपितृतर्पणाग्निद्विजात्यतिथीनां पूजा करणीया । तथा पितृमातृस्वप्नेष्टृभ्रातृप्रभृतिबन्धुजनशुश्रूषा चानवरतं करणीया । दुःस्थावस्थितभागिनेयदोहित्रादिपोष्यवर्गावज्ञा च न करणीया । विद्वज्जनारविन्दनिर्गच्छङ्गर्मशास्त्रमधुरसास्वादलालसमधुपेन भवितव्यम् । साधुजनसंसर्गः सदा विधातव्यः । सत्यायोपार्जितवृत्तौ च मानसमाधेयम् । किं बहुना । यत्कर्म इह परलोके हितं तदनुष्ठेयमिति ।

कुंकुमपत्रिका यथा—

C अमुकस्थानात् महं०अमुकाकः अमुकस्थाने यथाज्ञातिस्म्वन्धं अमुकाकमामन्त्रयति यथा । अस्मदीयसुतस्य अमुकमासि अमुकतिथौ अमुकवारे अमुकांकस्य अमुकया सुतया पाणिग्रहणं भविष्यति इति मत्वा भवद्भिः सकुटुम्बैरत्रागन्तव्यम् ।

स्वामिलेखो यथा—

B & D स्वस्ति । यथास्थाने दुःस्थावस्थितजनाधाराननवरतगुणगणोपेतानाश्रितजने यथोचितवृत्तिविभागान्निजगुणगणासादितराजलोकांतःप्रभावान् पूज्यपरमारारध्यतमोत्तमठाकुरअमुकपादानमुकस्थानात्सदादेशकारी अमुकः क्षितितलनिहितमौलिना साष्टांगं प्रणम्य सविनयं विज्ञापयति यथा । विज्ञपनीयमिदम् । पूज्यैरादिष्टशिक्षापनया व्यापारमहं कुर्वंस्तिष्ठामि । पूज्यानां प्रतापेन सत्वरमारव्यप्रयोजनानां सिद्धिर्भवति । यदुक्तम् ।

शाखामृगस्य शाखायाः शाखां गन्तुं पराक्रमः ।

यत्पुनस्तीर्यतेऽम्भोधिः प्रभावस्तु प्रभोर्हि सः ॥

इत्यादि अपरं च । अत्र शिक्षापनाव्याजेन पूज्यपादानां नमस्करणाय तत्रहामागच्छामि लग्नः स्तोकदिनानां मध्ये । अत्रस्थानिवृत्तिः कस्मिन्नर्थे न विधेया । यदि किमप्यत्र च मया विनश्यति, तदा पूज्यैः परीक्षा मम कृतापि नैव इत्यवधार्य सर्वदा ममोपरि प्रसादो विधेयः । यत्कृत्यादेशोऽनवरतं प्रसादीकार्यः ॥

भृत्यलेखो यथा—

B & D स्वस्ति । अमुकस्थानात् ठाकुरअमुको अमुकस्थाने अमुकं सप्रसादं समादिशति यथा । कार्यं च । भवता तथा किमपि न व्यापारणीयं यथा

पिशुनप्रवेशः स्यात् । न मन्दप्रतापेन भवितव्यम् । सावष्टंभतया व्यापारणीयम् । तत्रत्यं व्यापारस्वरूपमनवरतमाख्येयमिति ॥

मित्रलेखो यथा—

B & D स्वस्ति । यथास्थाने विद्वत्त्वदाक्षिण्यौदार्यादिवरगुणगणालंकृतशरीरं परमप्रेमवत्सलं वयस्यममुकममुकस्थानादमुकः सोत्कण्ठं सस्नेहं सांजसं दूरप्रसारितबाहुभ्यां गाढमालिङ्ग्य कुशलं वार्तयति यथा । कार्यं च । कुशलमिहावगम्य तत्रत्यस्वीयकुशलवार्ताऽस्माकं धृतयेऽनवरतं प्रहेया । अन्यच्च । यद्दिनपूर्वं त्वया सह मम वियोगः समजनि तद्दिनपूर्वं भवत्स्मरणकावृतमनसो मे न बुभुक्षा न पिपासा न निद्रादीनि च सुखानि वर्तन्ते । त्वया सह क्रीडितदिवसानि स्मृत्वा सखेदं मनः संपद्यते । इति मत्वा लेखदर्शनादेव यदि चित्ते धारयसि तदा शीघ्रं प्राघूर्णकेन समागन्तव्यम् ।

उक्तं च—

ददाति प्रतिगृह्णाति गुह्यमाख्याति पृच्छति ।

भुङ्क्ते भोजयते चैव पङ्क्तिं प्रीतिलक्षणम् ॥

इत्यादि । अन्यत् । सर्वगुह्यस्थानकं मित्रं वर्तते, यद्विना कस्य हृद्गतानि सुखदुःखानि कथ्यन्ते ॥

तथा चोक्तम्—

सो को वि नत्थि सुयणो जस्स कत्तिज्जंति हिययदुक्खाडं ।

आवंनि जंति कण्ठे पुणोवि हियए चिलिज्जंति ॥

इत्यादि । कार्यप्रयोजनमनवरतमाख्येयमिति ॥

प्रसन्नभार्या भर्तृलेखं प्रस्थापयति यथा—

B & D स्वस्ति । यथास्थाने ज्ञान्तदान्तादिवरगुणोपेतान् दुःस्थानाथरन्धुकुट्टन्विकवर्गाधारान् भर्तृअमुकपादान् अमुकस्थानात्मद्राजाविभाषिर्ना अनुका सस्नेहं मोन्कण्ठं सविनयं विज्ञपयति यथा । कार्यं च । कुशलमत्र सर्वमानुषाणां । स्वीयशरीरगणग्यवती वार्ताऽनवरतं प्रसादाकार्या । अपां च । युष्मत्प्रदर्शितमार्गानुसारेण गतायातस्वजनजनस्य तथा पौण्यवर्गस्य चिन्तनपुरङ्गयमानाऽनुदिनं निष्ठामि । तथा गृहक्षेत्रकणादिविषये कृतगाम नद्विकरणेऽपि कृतोद्यमा निष्ठामि । अत्रन्यायमेवैव काचिन्न कार्या । अन्यन् । तत्र यद्यपि स्वीयगुणैर्युष्माकं सर्वः कोऽपि गौरवं करोति, अतो गुणं

सुर्येन तिष्ठत । तथाप्यत्र ममानिर्भृतिर्वर्तते । तथा बालानामपि युष्मदीया मह-
त्यववेरी वर्तते । तत्रत्यप्रयोजनानि निष्पादयित्वा शीघ्रमिहागन्तव्यमिति ।
संरुष्टभार्याभितृलेखो यथा—

B & D स्वस्ति । अमुकस्थाने भर्तृअमुकपादान् अमुकस्थानात् अमुका
मादरं चार्तयति यथा । कार्यं च । सर्वमानुषाणां कुशलमस्ति । तत्रत्यात्मकु-
शलवार्ता प्रहेया । अन्यच्च । यतस्त्वं गतस्ततस्तव पाश्चात्यगृहदारापत्यादिकं
सममपि विस्मृतम् । तव यत्रैव चष्टनं तत्रैव पत्तनम् । त्वया गच्छता यच्छंवलं
मुत्तां तच्चार्यमासं यावत् तव गृहे निर्यातम् । ग्रहणकानि अङ्गणकानि मुक्त्वा
उच्चारप(प्रो)न्नादिना दिनानि निर्गमितानि । साम्प्रतमपत्यैः सह महत्कष्टं वर्तते।
यदि भर्तृत्वमनवरतं महिलायाः कस्याश्चिद्विद्यते ततोऽत्रागन्तुं न शक्नोषि ।
बालकस्य व्यापादनेन गोहत्यादिकं पापं भवति । कुटुम्बकस्यापि सारां कर्तुं यु-
ज्यते इति परिभाव्य निष्ठुरहृदया यदि सा मुत्कलयति तदा साराकरणायाग-
न्तव्यं, नो वा शम्बलं प्रहेयम् । यद्येतच्छीघ्रं न करिष्यसि तदाहं त्वदीयं गृहा-
दिकं परित्यज्यापत्यान्यादाय पितृगृहं यास्यामि । इति मत्वा यत्तव सुखावहं
स्यात्तदनुष्ठेयमिति ।

शुभप्रियायाः प्रियस्य लेखो यथा—

B & D स्वस्ति । अमुकस्थाने विनिर्जितमकरध्वजलावण्यानौत्सुक्यौदार्य-
सौभाग्यादिगुणगणापहतयुवतिमानसान्वल्लभअमुकपादान् अमुकस्थानात्सदा-
देशकारिणी अमुका सस्नेहं सोत्कण्ठं गाढमालिङ्ग्य साश्रुं विज्ञपयति यथा । कार्यं
च । कुशलमत्र । तत्रत्यात्मीयकुशलताकिंवदन्तीभिरनवरतमहमानन्दनीया ।
यदिने युष्माकं विजययात्रा जाता तद्दिनपूर्वं चिरहृदुःखानलेन तप्यमानमानसा
रात्रिन्दिवं सौख्यं क्वापि नानुतिष्ठामि ।

तथा चोक्तम्—

चिरहृदुयासकरालियह कहि पिययम कहिं जंप ।

जाव न रहरसि विमलि जलि पेमदहि किय झंप ॥

इत्यादि परिभाव्य ममोपरि दयां धृत्वा बहून्पि प्रयोजनानि मुक्त्वा
अत्रागत्य निजदर्शनामृतवर्षेण विप्रलम्भपावकदह्यमानं मदीयमङ्गं निर्वापणी-
यम् । कालक्षेपो न कर्तव्यः ।

भार्यालेखो यथा—

B & D स्वस्ति । अमुकस्थाने पालितपरमगनिव्रतगुणशालिनीमवगता-
रमद्भवन्नसकलनीतिमार्गां त्रिवर्गफलसम्पादयित्रीं विनयवान्मन्यादिप्रियंवदा-
दिवरगुणगणावर्जितसकलनिजजनमानमां भार्याममुकां मन्नेहं मातृमं सुव-
हुमानं कुशलं वार्तयति यथा । कार्यं च । कुशलमिहाम्माकम् । तत्रत्यममनमा-
नुपाणां कुशलवती वार्ता प्रहेया । अस्माभिरगच्छद्भिर्यो शिक्षापना प्रदत्ता
तथा शिक्षया भव्यगत्या गृहं परिपालनीयम् । यथा गतायातकुलटिकाप्रभृ-
तिजनो वहिरप्रसिद्धिं नारोपयति तथानुष्ठेयमिति । यद्गृहे कुम्भं भवति तद्-
स्माकमिह निरूपणीयम् । अस्माभिरत्र प्रयोजनानि कृतानि, कियन्त्यकृतानि
विद्यन्ते । अतोऽस्माकं विलम्बः । समग्रप्रयोजनानि मारयित्वा स्तोत्रदिनानां
मध्ये दयमागच्छामो लघ्नाः । अत्रत्यावसेरी न कार्या । यावद्दयमागच्छामस्ता-
वद्गृहे यथा किमपि न विनश्यति तथा विवेयमिति ॥

सरोपभर्तृभार्यालेखो यथा—

B & D स्वस्ति । अमुकस्थानादमुको अमुकस्थाने भार्याममुकां सादरं
कुशलं वार्तयति यथा । कुशलमत्रास्माकम् । तत्रत्यसमस्तमानुपाणां कुशल-
वार्ता प्रहेया । अन्यत् । तत्रस्थानाद्यः कोऽप्यागच्छति स सर्वो गृहस्य रावामेव
करोति । यत्रापि वयं न भवामस्तत्रापि किञ्चिन्न भवति । यद्स्माभिर्मानुषि-
त्राणां हेतोः शम्बलं मुक्तं तत्त्वया दिनैर्दशभिरष्टभिरेव निष्ठापितम् । पदे
पदे वयं दग्धास्त्वया । परं तव दोषो नास्ति । अस्मदीयप्राक्तनजन्मनोपार्जित-
दोषः । यदुक्तम् ।

पूर्वदत्ता तु या विद्या पूर्वदत्तं तु यद्वनम् ।

पूर्वदत्ता तु या नारी अग्रे तिष्ठति तिष्ठति ॥

अन्यत् । सर्ववारान् यद्यं भणामस्तत्त्वं विपरीतं करोषि । किं बहुना ।
यत्तव कुलसदृशं तदनुष्ठेयमिति ।

सानुरागः प्रस्थापयति प्रियालेखो यथा—

B & D स्वस्ति । अमुकस्थानादमुकोऽमुकस्थाने निजतनुकान्तिविनिर्जि-
तप्रत्यग्रकनकभासं किसलयकोमलकरचरणां पूर्णेन्दुमण्डलसमाननां चकितह-
रिणीशावनयनां रम्भास्तम्भसमानोन्म्युगलां कलकण्ठैकरवां दृष्टिवागुराकृष्ट-
कामिजनान्तःकरणहारिणीं कुन्दकलिकाकारदशनां सगर्ववनगजेन्द्रकुम्भोत्तुङ्ग-
घनस्तनीं दयिताममुकां सोत्कण्ठं सस्नेहं निर्भरं गाढमालिङ्ग्य कुशलं वार्त-

यति यथा । कार्यं च । कुशलमत्रास्माकम् । तत्रात्मीयशरीरारोग्यवती वार्ता-
ऽनवरतं प्रहेया । तदास्माभिरागच्छद्भिर्निर्भरमालिङ्ग्य घत्र दिने त्वं मुक्तला-
पिता तद्दिनपूर्वं रणरणकोपेतशून्यमनसां क्षुत्पिपासादिना चास्माकं सन्तापैक-
जनका चासरा व्रजन्ति ॥

यतः ॥ दसस्तु वि दिसस्तु दीससि हिंडसि रत्यास्तु वससि मह हियए ।
तुममयमिह सयलमिणं तुह विरहे मुद्धि पिच्छामि ॥

तथा चानेन प्रतिबोधयामि ।

सवणाण य कायवो होइ पिययमवत्ताओ ।

संगहियपियकलेवर खिज्जसि रे हियय मा अहियं ॥

तथैवानुदिनं चिन्तयामि ।

तद्दिनमिह कि भविता विरहानलजलदजलवर्षम् ।

यत्र तवामृतपूरं वदनं द्रक्ष्यामि मृगनेत्रे ! ॥

इति परिभाव्य यथा प्रवासे तस्कराः प्रेमसर्वस्वं समवयसो नापहरन्ति
तथा विधेयमालम्बनम् । शीघ्रमागच्छामो लग्नाः । हृदयमध्येऽनवरतमेव त्वत्स-
मा नास्ति । अत्रत्यानिर्वृतिर्न कार्या ।

कनिष्ठभ्रातृलेखो यथा—

B अमुकस्थानादमुको अमुकस्थाने भ्रातृअमुकं सोत्कण्ठं सादरं सबहुमानं
समालिङ्ग्य कुशलं वार्तयति यथा । कार्यं च । कुशलमस्माकम् । तत्रत्यात्मीय-
कुशलवार्ता प्रत्यहं प्रहेया । यावद्वयं समागच्छामस्तावत्सर्वमानुषाणां भव्य-
सारा सम्भाला तथा गृहक्षेत्रघनादीनां सारा सुन्दरा कर्तव्या । यदि मम दयिते
परस्परं राटि रटतस्तदा सामवाक्यैर्निवारणीये । कस्यापि पक्षो न विधेयः ।
ममाग्रे कार्यप्रयोजनं प्रतिलेखेनानवरतमाख्येयमिति ॥

पूर्वोक्तपूज्यैर्विस्तरख्यापिसामान्यप्रतिपत्तिलेखो यथा—

B स्वस्ति । अमुकस्थाने व्य०अमुकामुकाभ्यां अमुकं सस्नेहं साञ्जसं सोत्क-
ण्ठं कुशलं वार्तयति यथा । कार्यं च । प्रयोजनवशाद्यदत्र बहुवो दिना लगन्ते
ततोऽस्मद्गृहे सारा रम्या कार्या । यदि मानुषाः सीदन्ति तदास्माकमुपरि
उद्धार्य यद्गृह्णन्ति तद्देयम् । वयमायाताः सन्तोऽग्रेतनोद्धारस्य साम्प्रतोद्धारस्य
च सर्वं विशुद्धं करिष्यामः । साभिज्ञानमिदं यदस्माभिरागच्छद्भिर्गृहे गत्वा

व्यावृत्त्य युष्मत्पार्श्वान्छंभले मादृश इष्मा जगृह्णिरे । अनेन ग्गमिज्जानेन
नान्यथा विधेयम् । कार्यप्रयोजनमनवग्नमाग्न्येयमिति ॥

अमुकपुरे मित्रं प्रति प्रस्थापयति लेखो यथा—

B अमुकां—

स्नेहाद्गुरो नित्यमुपैति वृद्धिमन्योन्यमन्दर्शनवाग्मिक्तः ।

वियोगदुःखार्ककराभिवानैर्यथा न शृण्येन तथा विधेयम् ॥

अमुकं—सो कोवि न जाओ कन्थवि कच्छवकुलाण मज्जम्मि ।

जस्स समप्पिय भारं कुम्मो निवसिउं वीममह् ॥

जह सरसे तह न्नुके वि पयो वधरह् अणुदिणं विञ्चो ।

उच्छङ्गनुद्धियं निग्गुणंपि गम्या निसिद्धन्ति ॥

जह सो नीलकलावो पाउसकालम्मि पिंजरह् दूढो ।

संभरह् वणे रमिउं तह् अह्म मणो तुमं सरह् ।

सो कोवि नत्थि सुयणो जस्स कहिज्जंति हिययदुक्खाइं ।

हियआओ जंति कंटे कंठाउ पुणो नियटंति ।

ते दीहा चउरंगुला जे पइसरिसा आसि ।

हवडां दिणयरु अत्थमह् छट्टइ छट्टइ मासि ॥

गिरौ कलापी गगने च मेघो लक्षान्तरे भानुः जले च पद्मम् ।

इन्दुर्दिलक्षः कुसुदोत्पलानि यो यस्य हीष्टो न स तस्य दूरे ॥

सकृदपि यत्प्रतिपन्नं०

वरं प्राणपरित्यागो न वियोगो भवादृशाम् ।

प्राणा जन्मान्तरेऽपि स्युर्न पुनस्त्वादृशो जनः ॥

न तद्दिनं न सा रात्रिर्न सा वेला न सा घटी ।

ध्रियमाणो यदा स्नेहं न स्मरामि सुहृत्तव ।

सन्ति जलानि वह्न्यपि देशे देशे सरित्सु विमलानि ।

तानि तुलां किमु विभ्रति गङ्गाजलञ्जलुकमात्रस्य ॥

पितृलेखः—

D स्वस्ति । श्रीअमुकस्थाने पूज्यपरमाराध्यतमोत्तमपरमपूजार्चनीयपितृ-

अमुकपादान् अमुकस्थानात्सदाज्ञाविधायी सुतअमुकः क्षितितलनिहितो-

त्तमाङ्गेन साष्टाङ्गं प्रणम्य सविनयं विज्ञापयति यथा । कार्यं च । समस्तमाहु-

पाणां कुशलमत्र । तत्रत्यात्मीयकुशलवती वार्ता प्रसादीकार्या । अन्यच्च । पूज्यपादप्रदत्तशिक्षापनया गृहारम्भं कुर्वंस्तिष्ठामि । तथा पूज्यपादानां गुरुतराज्ञाप्रभावतः कृषिकर्मकरादिजनः सर्वोऽपि कर्मण्यधिकतरसमुद्यमपरो वर्तते । कृत्यादेशोऽनवरतं प्रसादीकार्यः ।

पुत्रलेखः—

D स्वस्ति । श्रीअमुकस्थानात् अमुकस्थाने विनयावनतइत्यादिवरगुण-जनिताशेषजनानन्दमायुष्मन्तं पुत्रममुकं सौत्कण्ठं सस्नेहं गाढमालिङ्ग्य कुशलं वार्तयति । कार्यं च । कुशलमत्र । तत्रत्यात्मीयसमस्तमानुपाणां कुशल-वार्ता सततं प्रहेया । अपरं च यावद्रथमागच्छामः तावत्समस्तगृहप्रयो-जनविषयेऽप्रमादिना भवितव्यम् ।

मातृलेखः—

D स्वस्ति । श्रीअमुकस्थाने परममातृवात्सल्योपेतान् प्रियालापयथोचि-तगौरवरणावर्जिताभ्यङ्गचित्तान् पूज्यतममानुअमुकापादान् अमुकस्थानात् सदादेशकारी चरणसेवकअमुकः साष्टाङ्गं प्रणम्य सविनयं विज्ञापयति यथा । कार्यं च । पूज्याभिः प्रदत्ताशीःप्रभावतोऽहमिह कुशलेनैव वर्ते । प्रतिदिनं प्रसादकार्यं कुर्वंस्तिष्ठामि । तत्रत्यसमस्तमानुपाणां कुशलवार्ता स्वगृहस्वरूपकथितवार्ता च प्रतिदिनं प्रसादीकार्या । यावदहं समागच्छामि तावत्समस्तप्रयोजनेषु पूज्याभिरप्रमादिनीभिर्भवितव्यम् ।

श्वशुरलेखः—

D स्वस्ति । अमुकस्थाने पूज्यतमश्वशुरपादान् अमुकस्थानात् सेव-कअमुकाकः सविनयं विज्ञापयति यथा । कुशलमत्र । तत्रत्यकुशलवती वार्ता प्रसादीकार्या । अपरं च । युष्मदीया दुहिता अमुकाख्या अमुकपतिं मानयति तथा विधेयमिति ।

श्वश्रूलेखः—

D स्वस्ति । अमुकस्थाने पूज्यश्वश्रूअमुकापादसरोजान् अमुकस्थाने सेवकअमुकाकः सादरं विज्ञापयति यथा । कार्यं च । कुशलमत्र । तत्रत्यापि कुशलवती वार्ता प्रहेया । अन्यत् । युष्मदीयदुहितुः समानयनाय आत्मीयल-घुभ्राता वेलाद्वयं त्रयं प्रहितः । परं केनाऽपि कारणेन भवतीभिः स्वदुहिता न सुत्कलिता । किं श्वश्रूनान्द्रादिभ्यः सज्ञातमसुखकारणम् , आहोस्विन्मदीय-

पराभवदर्शनकारणं वा । तत्रानया कथयित्वा भवतीनां चित्तखेदः समुत्पा-
दितः । सत्यमेवैतत् । तदपि चित्ते न धारणीयम् । मा दूहयित्वा मुत्कलनीया ।
अहमागच्छामि ।

जामातृलेखः—

D स्वस्ति । श्रीअमुकस्थानात् अमुकः अमुकस्थाने श्रे०अमुकं वरगु-
णगणालङ्कृतशरीरं प्रियं वरजामातृकं सस्नेहं साञ्जसं गाढमालिङ्ग्य कुशल-
वार्त्ता कथयति यथा । कार्यं च । कुशलमत्रास्माकम् । तत्रत्यात्मीयकुशल-
वार्त्ताऽस्मत्सन्तोषायानवरतं प्रहेया । अपरं च अस्माभिस्तावद्दुहितरं दत्त्वा
भवता सर्वारम्भेणापि तत्कर्तव्यं यथा अस्माकं सर्वप्रयोजनेषु संपत्तिः
संपद्यते । तथा अस्मदीयपुत्रिकाऽज्ञतयाऽभीक्षणं सन्मुखीभूत्वा दुर्वाक्यप्र-
त्युत्तरदानेन समादिष्टादेशाकरणेन वा श्वश्रूनानान्द्रादिलोकस्य सन्तापमुपपा-
दयति तत् सर्वं सहनीयम् । अपरं च ।

अपकारिषु यः साधुः स साधुः सद्भिरुच्यते ।

उपकारिषु यः साधुः साधुत्वे तस्य को गुणः ॥

APPENDIX I

भूमिविक्रयपत्रम्

ॐ । स्वस्ति श्री संवत् १५८३ वर्षे (श्री)गूर्जरधरिऽयां सकलरा-
(जावली)समलङ्कृतप्रौढप्रताप(सकल)रिपुवर्गदहनदावानलअरिकुलवखुथिनीग-
(जघटाकुं)भस्थलविदारणैकपञ्चानन(महारा)जाधिराज(पातसाह)श्रीश्री-
श्रीश्रीश्रीबाहदरसाहसंज्ञे श्रीअहिमदावा(दसमी)पस्थराजपुरे कदायाधिकारे
कादीश्रीशेखफरीदसंज्ञे तथा पञ्चदीवानाधिका(रे मु)खते मीरकोई को(दृषा)-
लमण्डपिकायां सर्वव्यापारे खानश्रीसुखते(सकल)तलार व्यापारे महं कान्हा
नाकरसंज्ञे सा × × य मी० चिरजीसंज्ञे तथा पञ्चकुलप्रति(प)त्तौ दायकग्राह-
कयोर्वचनात् विक्रीयमाणायाः भूमेः पत्रमभिलिख्यते । पूर्वं दायकग्राहकयोर्नाम
लिख्यते । दायकवृद्धसज्जने सोनी लहूआ आसा, लाडण (आसा), सह्या
आसा, काशी रणाघर आसा × × × ग्राहक परी० आसा सूदा, रवा सूदा,
विण्डू सूदा, जादव दमा सूदा, लाखा नगा सूदा, सारण कसा सूदा, श्रीव-
डूआ । सो० लहूइ, लाडणइ, शंघइ, काशीइ, उत्पन्न(का)र्यवशतु आपणी
भूमि साह सामलना पाडामध्ये हृती ते भूमि राज्यटंका ८०४ आंक आठ-
सई चिरोत्तर माटइ वेचाती परी० आसा रवा जादव, लाखा, सारणनई आपी
सही । ते भूमी परी. आसाइ रवाइ विण्डूइ विण्डूइ जादव (इ) लाखइ सार-
णइ आपणइ कवजी करी द्राम एक मूठिं गिणी आप्या सही । ते द्राम सो०
लहूइ लाडणइ शंघइ काशीइ आपणइ जमणइ हाथिं संभाली लीधा सही ।
पूर्वं पश्चिम श्रे० कसा अवा वनाना कहरलगइ गज १६ तथा उत्तर दक्षिण
दालीया लाडण जीवा (गांगा) महिराजनी एकडाली पछीतथी वाट सूधा
गज ३५ । एवं जमलई सर्व थै गज ५६० अंके पाञ्चसइ साठि पूरा । अथा-
घाटाः । पूर्वं श्रे० कसा अवा वनानूं फलीह । दक्षिण दालीया लाडण जीवा
गांगा महिराज । पश्चिम परी० दमा आसा सूदानूं फलीह । उत्तर हींडवानु
मार्ग शेरीनु । तथा एवंविधा भूमिः परी० आसा रवा विण्डू जादव लाखा
सारण आचन्द्रार्क भोक्तव्या । लहूआलाडणशंघाकाशीदास संवन्धो नास्ति ।
ए भूमिनई कीघई को दावु करई तेहनई लहूआ लाडण शंघा काशी प्रीछ-
वई । प्रदत्तमतानि साक्षणः

अत्र मतं

सो० आसा सूत लहूआ मतं
सोनी आसा सत लाडण मतं सो०
आसा सुत शंघा मतं सोनी रणाथर
सूत काशी मतं चारि

श्रीदीवान अमरखान श्रीफकर
नसरखान तलार राजपोर अमल
अजारि मी० राहाता × जणा दास
खत ? एक ८०४ आठ शि दंका चारि
भूम तो × × लाखित सोनी लहूआ
लाडण संघा सोनी आसा सत सो०
वीसा खरीद परीख आशा र (वा)
विणहू लाखा जादव संवत् १५८३
माहा श० ९ बु (घ) तेरीख १०

ग्रहणकपत्रम् (गृहाड्डाणकपत्रम्)

स्वस्ति श्रीनृपविक्रमार्कसमयातीत—संवत् १५ आषाढादि ९९ वर्ष
शाके १४६५ प्रवर्त्तमाने ज्येष्ठवदि ११ भूमे अद्येह श्री अहिमदावादवा-
स्तव्य—ग्रहणकपत्रमभिलिख्यते । श्री गुर्जरधरिन्त्र्यां समस्तराजावलीसम-
लङ्कृत—सकलअरिवरूथिनीगजघटाकुम्भस्थलविदारणैकपञ्चानन—अलक्षवर-
लब्धराज्यश्री स्वयंवरमालालङ्कृतकण्ठकन्दल—यवनकुलतिलक—महाराजा—
धिराज—पातसाहश्रीश्रीश्रीश्रीसुरत्राणमहिम्मुदविजयराज्ये विजारत्यां
श्रीअफजलषानं । तत्समये राजा अहिमदावादमध्ये धर्माधर्मविचारणार्थं
कादीश्री नसीरदीसंज्ञे न्यायवृक्षपालनैकमुपते दुर्गपाल श्रीअफतिपालमलि-
कसंज्ञे मीरकोअसाध श्रीपीरोज मलिक जामति मण्डपिकायां श्रीनगदलम-
लिक ह्वेल्यां मी० नूरदी मी० जलाल एवं पञ्चकुलप्रतिपतौ ढींकूए पटिल-
हाजानामध्य(नामधेय)पोलि तत्र मोदी जसा सुत मोदी सारण तत्पुत्र
नराडणदास परं मोदी हादासुत तापीदासकेन ग्रहं ग्रहणके दत्तानि । ग्राहक-
नाम श्रीश्रीमालीज्ञातीयपरीक्ष हावडसुत प० हांसां तत्पुत्र ३ पद्मा-उदयकर-
ण-रद्दाकेन गृहीत्वा यत् राज्यनाणके दंका ८००४ अङ्के आठसहिस्र चिडोत्तर
वधत्रसुपरीक्षत(डत्रिःसुपरीक्षित) एकमुष्ट्यानि दत्तानि । डुढीऊ १ नवूं दंका
६ लेपइं अङ्के छ लेपइ । घर ग्रहणे । घर पडकीवध मध्य उपवर्ग २ गोआरि
२ पटसालि प्राङ्गणसहित सन्मुग्व छापसं पकेष्ट वलीपा-प-नलीया-बारन-

कमाड सहित पडकीवध ग्रहणे मूक्यां । मोदी नाराइणदास तापीदास एणई मूक्यां । भाइ ३ सहा पदमा उदयकरण रङ्गा कहई मूक्यां । पार्श्व उत्तरइ मोदी घनासुत समधर सायरनां घर । पार्श्वपूर्वे मोदी तापीदास नाराइणदासना घर । दक्षणे पडकी । तत्र अग्रे पाटिकामार्ग । एवं ४ पूंट । ए घर पडई आखडई राजकि दैवकि लागई ते तथा नलियाखोदि धणी छोडवतां सर्वे वरती आपई । संचरामणी वसनाहारनी । जां लगइ टंका आठसहिस चिडोत्तर आपइ तिहारइं छुटइ । तां लगइ भाइ ३ पदमा रंगा उदयकरण वसइ वासइ । वन्यी अवधि वरिष ५ नी । वरिष पाञ्च पछी छोडवइ । वलती ए मास १ प्रति टं० २५ वलइ । वरिष १ ना टंका ३०० वलइ । घर भाइं नहीं । द्राम व्याज नहीं । पालपरनालनीवाखाटिक पूर्वारीति सम्बन्ध । मोदी नारायणदास तापीदासे घरग्रहणे प० पदमा प० उदयकरण रङ्गा कहई मूक्यां । अस्य लषितविधे परिपालनाय ।

पछई एहिचूं परठयुं । टंका ३०० वरस १ ना वलई । ओरडा वि मध्य भागला ते वेहू प० पदमा प० उदयकरण रङ्गाना ॥

अत्र मतं ।

अत्र साखि ।

१ मोदी हादासुत तापीदास मतं ऊपर लीखते (आशरे २८ साक्षी छे)
परमाण

१ मोदी शरणदास सुत नाराणदास मतं

विभङ्गपत्रम्

संवत् १६१८ वरषे जेष्ठ वदि ६ रवउ अदेह नटपद्रथानमाहा श्रीसु-
दाफरविजेराजै वापारी मलिक श्रीसिरफहेदि मलिक अमीपीर पंचकुल-
प्रतिपत्तौ दोसी केसव दो० सागा दो० सोमजि जोग लिखितं नरसंग वीरा
हरिजि देवजी । जत घरा हाट मालकति दो० ३ विसी वेची आपी सही । ओ
विचिणा रलीआत घटी कीधी । घर जूना दो० जनाना तथा नवा खरीदा श्री
जिवाना तथा फली १ पट० जिभाईना खरीद तथा हाट ३ ओ मलकीते
सरवा वेची लीधी दो० जनाना जूना घरमोषे भाग त्रीजे हती आ गोपालनां
छि तो वेची आपयां । तथा कोटडी काढतां पीजूं काई खरच खराजत
विसी तौ मजसू अरधे अरधी आपीई सही । तथा बीजूं सर्व हाटनुं लुगट्ट
तथा सरवाईउ करी ऊघराणू देवू तथा हेम रूपू करडी सूखडी तथा बीजू

काई हतूँ तौ सर्व प्रीछी वीची लिधूं सही । दो०३ विसी सरव प्रीछवणी करी
 विची आपू । आजसुधा नरसंग वीरा हरिजि देवजि तथा केसव सागा सोम-
 मजी ओ जणा सघलो वेसी प्रीछाविछी जूजूआ थया । ओहनि माहेमहि
 कहिनी सरसमांध नहिं । सरव प्रीछी जूजूआ थया । दो० ३ विसी सघला प्रीछवी
 विची आपू । ओहनी माहेमहि तलावे पाणी सहीआरे नही तथा नरसंग वीरा
 हरिजि देवजि ओ सरव विची साठी जूजूआ थया । ओहनी काही माहेमहि
 सरसमांध नही । तलावे पाणी सहीआरे नही । तथा केसव सागा सोमजिनि
 माहेमहि विची सही जूजूआ थया । ओहनि माहेमहि सरसमांध नही । तलावि
 पाणी सहीआरे नही । तथा ऊघराणी जूनी पूजमूनी छि तो जिम आवि तिम
 अरधे अरधि लि । विजू भोम दो० जनावाली राणा वणा एमना पासे छे
 बीजे पासे पडोस दवे नाग जोगीदासना पासे छे । बीजू भोम नवा गाम-
 माहेली तलीआनी छे ते काही भरमपोरे आपी । वाकी छे ते अजमाल छे ।
 उघराणी तथा भोम मजमू छे । वाकी काई ए वरा केहीने कसू सरसमांध नही ।
 ए वेहेचण दो० ३ विसीने समजावा जोईने भाग जोए मलकत आवी ते
 मलकत तेहनी । ए लखू फेरवे ते तेहेना वापनो जणो नही । आज सूधी कोईनि
 केईसू कसो अलाखो नही । तलाव पाणी सहीआरो नही । ए लखू परमाण ।

विभङ्गपत्रम्

ॐ श्रीगणेशाय नमः । संवत् १७०८ वर्षे शाके १५७३ प्रवर्तमाने दक्षिणा-
 यने गते श्रीसूर्ये हेमन्तऋतौ महामांगल्यप्रदपौषमासे कृष्णपक्षे ६ पष्ठी भौम-
 वासरे वेहेचणना नदावापतपत्रमभिलीख्यते । अद्येह गुर्जरधरित्र्यां समस्त-
 राजावलीसमलङ्कृतपरमप्रौढप्रतापपरिजनप्रतापसंशोपितारिगजघटाविदारणैक-
 (पञ्चानन)अन्यायवर्षानर्पवमूलनौक(वृक्षोन्मूलनैक)समस्तविध्वंसनदरिद्रदावान-
 लअगञ्जनगञ्जनरिपुराजमर्दनौकसकलराज्ञां शिरोमणी अभावतमारकुड (अ-
 भिनवमार्तण्ड)अवतार वाचाअवीचलसंग्रामगुणधीरदानेकवीरयुवनतुलकपात-
 स्याहा श्रीश्रीश्रीश्रीश्रीश्रीश्रीश्री७अवलमुजफरसाहावदी मेहेमद साहावकराण-
 सानी पातस्याहा श्रीशाहाजाहागाजीविजयराज्ये क्रियते । तत्र समये पातस्याहा
 श्रीलाहोरमध्ये असेपफलवृतां गुर्जरधृतां राज्यं कुर्वती नीसतं विजारितां पानश्री
 सादुलापानसांज्ञे तत्र समये पातस्याहाश्रीसमीपे तेन प्रभुणा त श्रीमुपात अह-
 मदावादनगरे हाकमहवाले पातस्याहाश्रीजीनो ज्येष्ठ पुत्र सुलतान दाराशिकुर

सांज्ञे तत्र समये पातस्याद्वाश्रीसमीपे तेन प्रभुणा त श्रीसुपात अहमदावा-
दमध्ये द्वाकमदावाले पानप्रीगेरतवानसांज्ञे सर्वकार्याधीकारिरायश्रीगोपालदास-
सांज्ञे दिदानी मिरयां इआसांज्ञे दकसीश्री मीरयां कायमदोस्तसांज्ञे धर्माधर्म-
विलोकनौककादि श्रीमीरयां मेहेमदमीरपसांज्ञे अदलश्रीसेदएहेमदसांज्ञे दरोगा
श्रीमीरयां मुकामसांज्ञे कादिना मुफती श्रीअवदल रेहेनान तथा मीआकमाल-
मेहेमदसांज्ञे चौरलंपटविधवंसन कोटपालक अहमदावादमध्ये चोतरे साणे मी-
रया मेहेमुदजमासांज्ञे श्रीठाकुर श्रीवीहारिदाससांज्ञे मुसरक ह्वेलां मीआ
सांज्ञे काहानुगा मीआ इभरामपातुसांज्ञे एवं पंचकुलप्रतीपती श्रीअहमदावाद-
मध्ये ह्वेलीआसलोडीआनी तदुपरी छीपवाडमध्ये भावसारज्ञातीय भावसार
नरायणजी वित कसीया ए सर्वे भा० नरायणजीने पोताना कमाईना घर पो-
ताना । ते भा०नरायणजीना पुत्र ४ । ते पुत्र चारना नाम वृक्षपुत्र भा०रहीओ
तथा भात्र भा० महीओ तथा लघुभात्र भा० मदन तथा लघुभात्र भा०
रूपजी ए पुत्र ४ चारना । नाम ए भात्र चारे बेसीने महामाहे माफक थईने
पुनी थईने रलीआत थईने पोताना वापतु भा० नरायणजीनुं जे काई हतुं
भाट चोहे वेहेची लिधु । घर वार माल मलकत राहपीछ रुपुं सोनुं कांसु त्रावु
पीतल लोटु लाफटु वस्तवानु लुगडा चीधरा जे काई रोकान्त होय ते सर्वे
लेहेणू देवु व्यापारवणज चीठी पत्री सनमारजनी धराधरी जे काई सर्वे भा०
नरायणजीनु हतु ते भाई चोहे समजीने वेहेची लीधु । ह्वे भा० महीआने
भाग आवु तेनी वगत । भा० मदननी पेली पास घर छे ते घर भा० महीआने
भाग आवु छे । ते घरनी वगत । ओरडो १ एक पूर्वाभीमुख छे ते ओरडा उपर
मेढो जडीत्र छे ते आग पटसालासहित पूर्वाभीमुख छे । ते पटसाला उपर मेढो
जडीत्र छे । आगल त्रीजी पंडनी ओसरी छे । ए उपर नलीअर छापहं छे । ए
घरना उतरना पासना कहरासरासरी भा०महीआनो समंध । ए भा०महीआना
घरनो चाल । भा० मदनना चोकमाहे हीडी जाए तथा भा०रूपानी पडकीमाहे
हीडी जाए भा०महीओ हीडी जाए । भा०मदन रूपाने भा० महीआना घरना
चोकमाहे सरसमंध नही । एक घर भा० महीआने भाग आवुं छे । ए घर भुमभी-
तडासहीतं पकवेश्रीतं पालपरनालमोभवलीवापनलकासहीतं टारसापकपाटस-
हितं आगणूचालसहीतं सागीरूकठकाटादिरचीतं एवंविधं ग्रहं भा० महीआने
भाग घर आवुं । ए घरना पुट ४ पूर्वे ए घरनो चाल छे । साहानो भा०रहीआनो
कहरो छे । दक्षणे कहरे भा०काहानजी जस्यवंतनुं घर छे । पश्चिमे पड्डीते पोलनो
चाल छे । उत्तरे भा० मदननु घर छे ए पास भा०मदनना चोकमाहे तथा रूपानी

पडकीमाहे भा० महीआने हीडीगआनो समंघ छे । ए चतवार मघ भा० महीआने भाग घर आवु छे । महीआने भाग चावु आवु तेनी वगन । चरु ? एक सेर ८ आठसेरनो तथा चरु ? एक सेर ? ० ॥ पुणा अगार सेरनो तथा चरु ? एक ७ ॥ पुणा आठसेरनो तथा चरु ? ८ आठसेरनो तथा चरु ? एक मंग ५। सवापाच सेरनो तथा देगडी ? एक सेर ८ आठसेरनी तथा कलमीओ ? एक सेर ? ॥ पुणा वे सेरनो तथा च्रभाणु ? एक सेर २ ॥ पुणात्रणसेरनुं तथा कडहड ? एक सेर २ ॥ पुणात्रणनुं तथा कुडी ? एक सेर ३ ॥ साढा छ सेरनी कलसीओ ? एक सेर ? एक सेरनी तथा गोहीणीओ ? एक सेर ४। सवाचारसेरनो एवं जमले चायाकुट सेर ७३। सवात्राहोनर सेर भा० महीआने भाग आवी । तथा भा० महीआने भाग पीनल आवु तेहनी वगन । दीवी ? एक सेर ५। सवापाचसेरनी तथा आपलीड ? सेर ४ चारसेरनो तथा वाढी ? एक सेर २। सवा वे सेरनु तथा पोपट ? एक सेर २। सवावे सेरनो तथा ढीचणीड ? एक सेर २। सवावे सेरनी तथा कुज ? एक सेर २। सवा वे सेरनो तथा पीगाणी ? एक सेर १ ॥ दोहसेरनी तथा कडछी ? एक सेर ० ॥ पुणासेरनी तथा लोटी ? सेर ० ॥ अदसेरनी एवं जमले पीनल सेर २० वीस सेर भा० महीआने भाग आवु । तथा भा० महीआने भाग गहरणू रूपासोनानु आवु तेनी वगन । उत्तरी ? एक सोनानी गदीआणा ९ नवनी गदीआणा ? ए परत रुपइआ ७ सात लेषे रुपइआ ६३ त्रेहेसठनी थई । तथा बीटी ? एक सोनानी गदीआणा २ वेनी तेना रुपइआ १२ वार थआ । तथा कंदोरो ? एक रूपानो रुपइआ ? ३ तेरनो तथा मादलीड ? एक रूपानु रुपइआ २ वेनुं । तथा पोचीना मादलीआ सोनानो रुपइआ ३ त्रणनो । तथा पलेल ? एक रूपानी रुपइआ २ वेनी । तथा अकोटी ? सोनानो जडावनो । रुपइआ ३३ तेत्रीसनो तथा वेला २ सोनाना गदीआणा पुणावेना तेना रुपइआ ? २ वार । एवं जमले भा० महीआने भाग गहरणू रुपइआ ? ४० अंके एकसो चालीस भाग आवु । तथा महीआने भाग कान्ठ आवुं तेनी वगन । थाली ? सेर ४ ॥ नी थाली ? सेर ३ त्रणनी तथा सेर १ ७ ० एकसेर नवटांकनी तथा सेर १ ७ ० एकसेर नवटांकनी तथा सेरदोहनी तथा सेर १ ॥ पुणावेनी तथा वाटका ० ॥ ० अदसेर नवटांक तथा वाटका ? एक सेर ? एकनो तथा कुट सेर ? एक तथा फरकी ? एक अमथी उपरोत । एवं जमले भा० महीआने भाग कान्ठ सेर १६ । ० सवासोल सेर नवटांकनु महीआने भाग आवु । अकोटी ? एक सोनानो जडावनो भाइ त्रणे मलीने भा०

महीओ मदन नपो ए भाइ त्रणे समजी पुसीथईनें भा० रहीआने अकोटो आपो । वडा भाई माटे आपो । भा० रहीआना कहरा वचे वारी छे ते वारीए भा० मदन महीओ रूपो एहूनो हीडानो समंध नही । एहूना चोकमा भा०म-हीआने हीडानो समंध नही । मन माने पुसीए जावो आवो पण समंध कोहोने कोहोने नही । भा० महीआना चाल माहे कई आवी छे । भा० रुपानी षड-कीने ओटले वाडो छे । ते वाडो भा० रूपानो छे । तेमां भा० रूपानु मन माने तेने वाडे जवा दे वाकी बीजा कोहोने समंध नही । तथा रुपइआ १०० सो ओने आसरे भाई अकेक वस्त नंग वेहेची लीधा । रुपइआ सोओने आसरे भा० महीआए वस्त लीधी तथा रुपइआ सोओने आसरे भाइ मदने वस्त भाग आवी । रुपइआ १०० सोनी वस्त भा० रूपाने आग आवी । ए जण ४ चारीने जुहुइ वस्त आवी । ए सर्वे चारी चाहे पुसी थईने वेहेची लीधी छे । हवे कोइने कोहोने वेहेचानो समंध नही । ए भाई चारने वडीआईए वाइ सपमाईए तथा भा० गोवंजी ए जण वेए काकेवडीआई ए भा० नरायण-जीनो माल वेहेची आलो । वाई सपमाइनु परच भा० रहीओ पुरे छे ते वाई सपमाई पासे दोरो १ एक सोनानो छे । गदीआणा १६ सोलनो छे गोमती २ सोनानी रूपाना डाडानी छे । ए त्रेहेणनो दावो करचा आवे ते भा० रहीआने परच वेट्ट होय ते पुरी आपे तथा भा० नरायणजीनी वसातमा त्रावडु १ एक त्रावानुं तथा त्रावडी १ एक आखी तथा त्रावडी एक १ भागी तथा त्रावडी १ एक नानी मीण टेकवानी तथा कुहु १ त्रावानु ए नंग पांच भा० रहीओ मदन महीओ रूपोए ए भाई चारने नंग पांच अजमाल छे ते वेहेची लेखु छे । तथा १ वेहेल वलद २ ए जुतनो सामान अजमाल छे ते वेहेल जोडी जाए ते भाई चारमा जे जोडी जाए ते जोषम लागे तो ते समरामणि आपि । भा० मदनरु-पाने कांई कोनु भा० रहीए मदने आपु सही । अतकु आपु छे । कांई वृद्ध मोटा माटे । एवा पत भाई चारने कीधा छे । अस्य लपत विध्ये ॥

अत्र मत् सामसमा कीधा छे

अत्र साध

१ भा० रहीआ नराणजी

मत् लखापरमाण

१ भा० मदन नराणजी

मत् लखापरमाण

१ भा० रूपजी नराणजी

मत् लखापरमाण

गृहाज्ञाणकपत्रम् ।

स्वस्तिश्री संवत् १७१५ श्रावणवदि ३ मंसे अयेद् पादशाहार्था ५ मन्
 तानशाहाजाहापादशाहा गाजी धारमीक सन्यवादी वाचा अर्थाचल यवनकु
 तीलक सकलरायागीरोमणी महाराजराज्येश्वर एहेचो पादशाहा भरवमत्रो
 राज्य करोनी श्रीगृजरानमवे सोविसाहिय श्रीमहाराजाधीराज श्रीराण जम
 वंतसंघ दीवानी श्रीमीरजा रिहिमनपान अमदावादमध्ये ह्वि श्रीपालमि पा
 सपति पंभाणतमध्ये हाक्यमश्री मीरजा अवदूल लतीव काजी श्रीमिहिसूदजा
 हिद कजायकरना बाकेनीवेम श्री मिरजा मिहिसूद वेग पादशाही दीवानी श्री
 ठाकुर च्यंतामण्य कोटवाली श्रीमीरकाशमवेग वेसे हे एवमादी पंचकुलप्रतीप
 तौ श्रीपंभाणतवास्तव्य ओसवालज्ञानीय वृद्धशापायां.... पारशातयोन्यलपीतं ।
 एकज्ञातीय साहा गवा शंघजी हस्ताक्षरांण यन रूपैआ ८१ अंके रूपैआ एका
 शी पूरा एन मोहारा रोकडा श्रीश्रीकार सासा ११॥ नाज्यारि जेवा अमदावाद
 तथा श्रीपंभाणतनी टंकसालें पडि चालि त्यारि त्येवा थोकडि कोरा देवा । अमि
 अमारा घर उपेरि देवा । घर १ ग्रहिणी आप्युं । ते घरनी ह्वेली दंनारवाडा
 नीमवे तहो भत्य जंडी पोलमाहि लोकाना अपाश्रानी पोल्यमांहि घर छि ।
 ते घरनू वार पूर्वदिशाए जगमणू छि । करो १ दक्षणगमनो छि ते साहा
 गवा शंघजीना घरमवे साधीलो छि । करो बीजो उतरगमानो छि ते साहामे
 घराज लक्ष्मीदासनामवे साधीलो छि । आगले पंडि करानी जाएगि पपेडो
 चांसनो छि । पछीतपाळल छींडी छि । मांहि ओरडो १ छि । ते आगल पंड
 बीजो छि । आगलि पंडि पाणीहारूं गडूआली वेनुं छोहोवंध छि । वार आ
 गल पडसाल सिहिन छि । उपेरि ओरडा सुश्री पीटणी वूजट छि । आगलि
 पंडी मेडो छि वासनो । ते उपेरि छापरू छि । पाल छि । वार आगल छि ।
 तथा पछीति पाल छि । ए घरनी वगत्य । ए घरमांहि वसि वसावि भाडि
 आपि आडग्रहिणि मूंकि । भरि भरावि । घरनूं भाडूं नही ग्रथनूं व्याज
 नही । पडि आपडि ते अमि समरावी आपिए । तथा अमनि पृछी पर
 चो ते सृजरा आपीए । अमि हाजर न होईए त्यारि माणस वे हजूर परचो ते
 सृजरा आपीए । रूपैआ एकाशी कलकावलरहीत थोकडि आपीए त्यारि घर
 सर्वांगग्रहिणीश्री वृष्टि । बीजूं ए घरनी हद मजूद चाल वावर आंगणू ओटली
 पाल प्रनाल वाडो नीछारो पूरवि होए त्याहामुधी वावरी । राजक देवक ए ग्रथ
 भाए उपेरो देचो । घरना बलत भाडामवे नलिआं घरनो लेनार संचरावि पोरो

पालि । दाकी पटा आपटानुं जे वेसे ते सरव ए घरनी माथे । बंधी वरस पांचनी । ए लपोनवीधी पूरण.

अत्र मत्तुं

अत्र साखी

गवा संवजी मत्तुं

१ सांधा हरजी सा उपरलखा परमाण

गृहाङ्गणकपत्रम् ।

स्वस्ति श्रीसंवत् १७२४ वर्षे माघ सुदि७ गुरौ अवेह पातशाहा श्रीसु-
लतानशाहाआलम ग्यरी साहिवजुरानशानी धारमिक सत्यवादी वाचा अवि-
चल ज्यवनकुलतिलक सकलरायांशरोमणि महाराजराज्येश्वर एहवो पातशाहा
श्रीश्रीश्रीश्रीश्रीश्रीश्री अवरंगजेव सरवसुद्राराज्यं करोति तस्यादेशात् श्रीगुज-
रातमध्ये सो० श्रीराजनगरे सोवेसाहिव नुवापश्रीमहवतषान दीवानी श्रीश्रीहा-
जीमहिमद सफि छि । ह्वि पासपत पालसि श्री पंभायतहवालि मीर्या श्रीश्री
जहान अलाबदीन हवडां श्रीसूरतमध्ये छे । ते पंभायतनी चोषंडीइ न्यायकर्ता
हाकिम मीर्या श्री मीरमाजूला कजाइकानी श्री महिमदसरागदीन वाकेनिकसे
मीर्या श्री एहमद वेग दीवानी श्री किशुरदास श्रीकोटवाली चोतरि मीर
काशमवेग वेसे छे । एवमादीपञ्चकुलप्रतिपत्तौ श्रीपंभायतवास्तव्यश्रीओस-
वालज्ञातीय वृद्धशापायां सा पीमवतूनी धनीआणि वाई फूलां ता तथा सा
मानशंगठाकरशीपारस्यात् योग्य लषित ओसवालज्ञातीय लघूशापायां वाई
माणिकदेहस्वाक्षराणि दत्ता यत रूपैआ ५? अंके एकावन पूरा ऐहन मुहरा तोल
मासा ११ ना ज्यारि जेहेवा चालि त्यारि तेहवा श्री अमदावादनी ता श्रीपं-
भायतनी टंकसालना पडया रोकडा कोरा श्रीश्रीकार कलकावलरहित थोकाडि
देवा । गरहिणा उपरि देवा ते गरहिणानी विगत्य । ह्वेली चीतारी अलंगनी
पासी सैरी मीठानी पोली गांधिनी छे । ते पोलिमध्ये घर छे । ते घरना पृंठनी
विगत्य । घरनुं ढार पछम साहसुं छे । दक्षणादिशे थांभल छे । पछीति थांभ-
ला छे । उत्तरगमानु करो पोतानो छे । ते उपरि गोप छे त । वारणि वि ओटला
छे । त । गोपनी करि वांसवलीनो मेडो छे । चोगठा उपरि छापुं एकढालिजं
छे । तेहनां नेव आंगणि चुई छई । एहवी रीति घर छि । ह्वी घरनुं भाडू नही
गुरथनुं व्याज नही । ए घर पडि आपडि अम्यो समरावी आपी । जो समरावी
नापीइ तु अमनि पूछि परचि ते मुजरा आपीइ । कदाचि अम्यो गांमि न हंड
तु माणस ५ हजूर परचि ते मुजरा आपि । गुरथ लागना सूधी आडगरहिणी

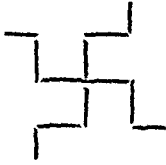
मूके तू अमारो दर दावो नही । हवि ए घरनी हद मजूद । चोक चाचर वाडो
नीछारो जिहां सूधी पूचि हुई तिहां सूधी वाई फूलां तथा सा मानशंग ठाकरसी
वावरि । बलत भाडा मध्ये वरस १ ना दोकडा १० वलि । ते माटी वाई फूला
त । सा मानशंग ठाकरसी छापकं संचरावई । नेवां पोदो घाति । राजकदै-
वक गुरथ भुई उपरि देवो । वंधी वरस ५ नी कीधी छे । ए लपू वापना बोल
साघइ पालीइ । अस्य लिपितविधे प्रतिपालनीयं श्रीरस्तुः ॥ श्री ॥

अत्र मतूं

अत्र साण्य

वाई माणाका दो मातूं रु० ५१

आकावन ऊपारा पारमाण

APPENDIX II

SANSKRIT-TEXTS BY SRI P. SASTI ATNAKARA OF DALAPATIRAYA

ःश्रीकृष्णाय नमः ॥

अभिसरन् त्वगि ! कृष्णे त्वन्वर्त्ताःशुकुलोऽस्मौ
 एतद्वन्तितिसिरेऽस्मिन् यामिनीमभ्यभागे ।
 तस्मिन् इतिरुच्यन्तं य दिगुन्वक्ताशो-
 पित्ति मुदितमना मे राधिका मंगलाय ॥ १ ॥
 गिरिक्रान्तगतांभःसिरत्नयासोविमारे
 दिग्मन्तनुयष्टिर्योश्चि कान्तं प्रपन्नम् ।
 कृतकभयनिवेशात्तेपमानोपविश्य
 त्वनजघनपिधानक्याकुला राधिकाऽप्यात् ॥ २ ॥

अथ प्रथमं ययनराज्याधिकारनियोगभृता यथाशक्त्युपचरितनाना-
 शाल्यदिनारुद्विबुधमूढेन पिप्रा प्राद्वित्तीर्णाणांयावनशास्त्राभ्यासः तदनु च
 तिद्वन्नेतन्तीपालपत्तिचर्यापारतंश्रेऽपि विद्याध्यसनव्यग्रचेता बहुषु जनपदैषु
 विविधदिक्तन्तपरांपरिचयन्नंपादितनुरनागव्रजययनभापाकाव्यरसालंकाराद्य-
 भिनिर्देशः कथमपि पूर्वपुण्यप्राग्भारमंदर्शितफलोद्यो निखिलराजन्यराजिनी-
 राजिनांपिराजीयश्रीमन्माथवेन्द्राणां परिचारकपदमाप्तवानस्मि दलपतिरायः ।

तथाहि—

अध्यानितगुणो येषां श्रुतिवत्मानुगः प्रभोः ।

लब्धलज्या भवन्त्येव माथवेन्द्रचराः शराः ॥

मोऽऽं श्रीमद्धारिवेशसेवासफलितपरमोत्तमदेहैर्भूरिभूपालभालञ्जुम्बिन-
 चरणांभोजैरिभर्मौजन्यविद्याविज्ञानविवेकसत्कीर्तिसुधासिक्तवसुधामंडलैः
 कि. बहूना मदिष्टदेवायितमृतिभिर्गोस्वामिश्रीव्रजभृषणशर्मैर्भिर्यवनपरिपाठ्य-
 नुद्वन्त्या गीर्वाणगिरि प्रशस्तिपूर्वकपत्रलेखप्रकाराय समादिष्टो रचयामि सन्द-
 र्भममुं याचे विद्वेषः सहृदयान् यदपात्रे मयि विद्याया लेशोऽपि चमत्कारीत्य-
 व्यक्ते बालजल्पित इव तुष्टिमाधाय दृष्टामपि रचनां मैव दृषयतु किन्तूपगृहंतु
 शोधनैः ।

इति ग्रन्थोत्पत्ति व्याख्या ।

अथ राजवर्णनम् । जयति श्रीमान्खिलमहीपमौलितटभास्वन्किर्गट-
कोटिचुम्बितनग्वमणिः १ विगिञ्चिरिव विमानाकृतगजहंसमण्डलो २ श्रिगिञ्च
रमाविलासरसिकः ३ जम्बुरिव क्रमाकान्तगोपृष्ठः ४ मसुद्र इव श्रिगिञ्च-
रण्यो ५ मन्दर इव मथितजलागयः ६ पयोद इव जनतापिनर्जीवनो ७ वसन्त
इव सुमनःसमाजमंश्रयः ८ जशीव मृदुकरमोदिनकुचलयो ९ भानुरिवोप्र-
तेजाः १० सत्कविरिव प्रसादोपवृंहितरसो ११ भिषगिव मुश्रुतचरक्रांत्यु-
पचरितविग्रहः १२ करीव दानद्रयार्द्रकरो १३ अमिरिव कोशान्यागसंदर्शितवि-
क्रमः १४ गर इव श्रुतिवर्तमानुसारिचरितः १५ छत्रवत् सुवर्णोचितदण्डः
१६ सरोवत्कमलालयः १७ कमलवच्छिलीमुग्वाक्षिसदलो १८ गांभीर्यगोप्पदी-
कृतजलधिः १९ सौन्दर्यजितकंदर्पः २० माधवसिंहो नाम सार्वभौमः ।

अथ राजसंभाषणम् । स च चित्रपेशलास्तरणसमाच्छन्नायां स-
दसि प्रलंबमुक्ताजालजातरूपस्तम्भोच्छ्रितं हेमवचितविमलवितानस्याग्रस्ता-
डिन्यस्ताहुततूलिकाप्रच्छदोपधानसमलङ्किते रत्नजटिनासिखेटकलितोपान्ते म-
ध्यदेशे नदत्सु तूर्येषु दिव्यास्वरधरः प्रह्वननिस्यन्दसौरभभृन्मेचकविन्दुकलित-
वरकाश्मीरोर्ध्वपौण्ड्रभूषितभालो रविकरकलापकांतिवज्रकिरीटोडुनिकरनिभ-
मौक्तिकशुच्छभण्डितोष्णीशो महाध्वारुणमणिसण्डितभास्करशुभ्रायलकप्रमा-
णमौक्तिकमयकुण्डलोच्छ्रितकपोलः सान्द्रवर्णमरकतेन्द्रनीलपद्मरागमणिभि-
श्रितमौक्तिकहारार्धहारविभूषितवक्षाः सुहीरेक्यूरकंकणाङ्गदकलितवाहुमणि-
वन्धो मुद्रामण्डिताङ्गुली रत्नमयकटिवन्धाहितचित्रासिपुत्रिकासन्नद्धमध्यः क्षी-
राम्बुधिडिण्डिरपाण्डुरचारुचामरद्वन्द्वोजिताङ्गो जास्त्रूनददण्डोचितहिमांशु-
मण्डलनिभातपत्रविलसत्साम्राज्यः श्रीमाननैकयष्टिधरप्रयुक्तजयशब्दावधान-
दृग्गृहीतनृपनिकरसाङ्गलिप्रणामो वन्दिचिद्वज्जनस्तूपमानयशाः शतसहस्रवसु-
वसनवाजिकरिक्कुलप्रदेयोपायनविचेष्टितभ्रूलतिकाकृतनिसर्गाङ्गीकारः सप्रश्रय-
स्थितोपविष्टपर्पङ्गतानेकनृपनिकरनिर्निमेषनिरीक्षितास्यस्तत्तदधिकृतजनसंदर्शि-
तरत्नांचितखलीनपल्याणाद्यलङ्कृतवाजिवृन्दकनकाङ्कुशकच्छत्रैवेयकर्णपूरकलि-
तकरिक्कुल इन्द्र इव सुधर्मायां राजते ।

इति प्रसङ्गनिरूपणो नाम प्रथमोऽधिकारः ।

तत्र तावत्पत्रं त्रिधा १ संदेशात्मकं २ व्यवहारात्मकं ३ निदेशात्मकं
च । प्रथमं प्रवृत्तिविधिनिषेधर्षणोकादिसूचनपर्यवसायि, प्रतिज्ञातृविप्रतिप-

त्तियुदासहेतु द्वितीयं, तृतीयं नृपाद्याज्ञाफलम् । मङ्गलोद्देश्योद्देशकोपचार-
देशकालोदन्ताः सन्देशपत्रेऽभिधेयं प्राचाम् । मङ्गलमिष्टदेवताप्रणतिराशिपो
वस्तुनिर्देशश्च । उद्देश्य उत्तममध्यमावमभेदाधिधा । प्रथमो नृपभर्तृमान्यगुरुप्र-
भृतिः, समशीलगुणो द्वितीयः, तृतीयो भृत्यछात्रपुत्रादिः । उद्देशकोऽप्येवं
योगस्तथोर्वैलोभ्यात् । उपचारस्तुत्तमे प्रदक्षिणाप्रणतिभक्तिसेवाविनयविल्लसि-
प्रमुखाः, मध्यमे प्रेमौत्सुक्यादिनिवेदनं, अवमे चाशिरसुवादानाश्लेषप्रसादादि ।
देशस्तथोर्वासः । कालः पत्रलिङ्गवन्तिधिमासाब्दवेलाः । कुशलविधिनिषेधाद्य
उदन्तः । इति सन्देशपत्राभिधेयम् ।

प्रशस्तिर्विशेषणम् । तद्विधा । उद्देश्योद्देशकविषयभेदात् । यथाहोत्कर्षस्य
प्रतिपादकानि विशेषणान्युद्देश्ये, इतरस्मिन्स्त्वपकर्षस्य भृतार्थस्य वा, पोष्यदा-
सभृत्यदीनकिङ्करसेवकपरिचारकाज्ञेयनिर्देश्यादीन्युत्तमेपु । इतरेषु सखिमित्र-
वयस्यशुभचिन्तकोत्सुकवियोगार्तप्रभृतीनि । इति विशेषणानि ।

मालवगौर्जराणां मङ्गलपदं निवासविशेषणविशिष्टानुद्देश्योद्देशकौ उपचा-
रोदन्तकालाश्चेति । महाराष्ट्राणां विशिष्ट उद्देश्यो निवासो विशेषणांकित उ-
दाहक उपचारः कालपूर्वकः कुशलाद्युदन्तः । एवं पृथग्जनपदेषु सप्तान्यनमत्यागेन
पत्रपरिपाठी । यवनेषु राजवर्गीयानां निरभिधानान्युद्देश्यविशेषणान्युपचार
उदन्तश्चेति पत्रे । वेष्टने यथोचितं सर्वमपि । उद्देशकस्य नाम मुद्रा वा । उत्तमो-
द्देशकानामवमोद्देश्ये सा पत्रस्यान्तरूर्ध्वभागे हस्तावलग्नेषु । सर्वेषामप्यन्तः ।
म्लेच्छेशास्तु मिथस्तावद्भूपसीं भगवत्स्तुति स्ववर्तमानार्थप्रणति च विलिङ्ग्यो-
दन्तेषु प्रवर्तन्ते । केचिदनुकर्षहानिर्गर्भितामनभिधानामुद्देश्यप्रशस्ति तदलोप-
चारमपि लिङ्गन्ति । तदनु वेष्टनमुद्देशकमुद्राङ्कितं विधाय विचित्रवराभ्यरको-
शिकायां निक्षिप्य लाक्षामुद्राङ्कितमुद्देश्यनाममात्राङ्कितपत्रगण्टान्वितं पत्रं
प्रेषयन्ति । इति सन्देशपत्रम् ।

ऋण १ प्रतिवस्तु २ विवेचन ३ प्रतिभू ४ दान ५ प्रतिज्ञा ६ साक्षिक ७
प्रवृत्ति ८ विक्रय ९ प्रत्याशा १० कृति ११ संतोष १२ सङ्ग्रहमान १३ आर्त-
विल्लसि १४ सम्भावना १५ वा व्यवहारपत्रे । इति व्यवहारपत्रम् ।

वर्तमा १ नयन २ प्रेरण ३ दान ४ दिगीश ५ धर्माध्यक्ष ६ नगर ७ ना-
मागोषिक ८ ग्रामोद्देशिक ९ स्थापनिकाव्यधिकारा १० निर्देशपत्रे । इति निर्दे-
शपत्रम् ।

अथ राजवर्णनम् । जयति श्रीमानखिलमहीपमौलिनः शम्भुविक्रमः
 कोटिचुम्बितनखमणिः १ विरिञ्चिरिव विमानीकृतराजहंसमण्डलो २ त्रिगिवि
 रमाविलासरसिकः ३ शम्भुरिव क्रमाकान्तगोपट्टः ४ समुद्र इव भृगिभृच्छ-
 रण्यो ५ मन्दर इव मथितजलागयः ६ पयोद इव जनतापिनजीवनो ७ वसन्त
 इव सुमनःसमाजसंश्रयः ८ गङ्गा इव मृदुकरमोदितकुचलयो ९ भानुरिवोग्र-
 तेजाः १० सत्कविरिव प्रसादोपबृंहितरसो ११ भिषगिव मुश्रुतचरकोक्त्यु-
 पचरितविग्रहः १२ करीव दानद्रवार्द्रकरो १३ असिरिव कोकन्यागसंदर्शितवि-
 क्रमः १४ शर इव श्रुतिवर्त्मनुस्सारिचरितः १५ छत्रवत् सुवर्णोचितदण्डः
 १६ सरोवत्कमलालयः १७ कमलवच्छिलीसुखाक्षितदलो १८ गांभीर्यगोपदी-
 कृतजलधिः १९ सौन्दर्यजितकंदर्पः २० माधवसिंहो नाम सार्वभौमः ।

अथ राजसंभावर्णनम् । स च चित्रपेगलास्तरणसमाच्छन्नायां स-
 दसि प्रलंबमुक्ताजालजातरूपस्तम्भोच्छ्रितं हेमखचिनविमलविनानस्याधस्ता-
 छिन्यस्ताद्भुततूलिकाप्रच्छदोपधानसमलङ्किते रत्नजटितासिखेटकलितोपान्ते म-
 ध्यदेशे नदत्सु तृयेषु दिव्याम्बरधरः प्रमृन्ननिस्यन्दसौरभभृन्मेचकविन्दुकलित-
 वरकाशमीरोर्ध्वपौण्ड्रभूपितभालो रविकरकलापकांनिवज्रकिरीटोडुनिकरनिम-
 मौक्तिकगुच्छमण्डितोष्णीशो महाध्यास्त्रमणिसण्डितभास्करशुभ्रामलकप्रमा-
 णमौक्तिकमयङ्गुण्डलोच्छ्रितकपोलः सान्द्रवर्णसरकतेन्द्रनीलपद्मरागमणिभि-
 श्रितमौक्तिकहारार्धहारविभूपितवक्षाः सुहृदकेयूरकंकणाद्भुदकलितबाहुमणि-
 वन्धो मुद्रामण्डिताद्गुली रत्नमयकटिवन्धाहितचित्रासिपुत्रिकासन्नदृग्मध्यः श्री-
 राम्बुधिडिण्डिरपाण्डुरचारुचामरहन्धवीजिताङ्गो जाम्बूनदण्डोचितहिमांशु-
 मण्डलनिभातपत्रविलसत्साज्राज्यः श्रीमाननेकयष्टिधरप्रयुक्तजयगच्चावधान-
 दृग्गृहीतनृपनिकरसाञ्जलिप्रणामो वन्दिविहङ्गनस्तूयमानयगाः शतमहन्धवसु-
 वसनवाजिकरिङ्गुलप्रदेयोपायनविचेष्टितभ्रूलतिकाकृतनिसर्गाङ्गीकारः सप्रश्रय-
 स्थितोपविष्टपर्यङ्गतानेकनृपनिकरनिनिमेषनिरीक्षितास्यस्तनदधिकृतजनसंदर्शि-
 तरत्नांचितग्वलीनपत्न्याणाञ्जलंङ्कृतवाजिवृन्दकनकाङ्कुशकच्छत्रैवेयकर्णपूरकलि-
 नकरिङ्गुल इन्द्र इव सुधर्मायां गजते ।

इति प्रसङ्गनिरूपणो नाम प्रथमोऽधिकारः ।

नत्र तावत्पद्यं त्रिधा १ मन्देशात्मकं २ व्यदहारात्मकं ३ निदेशात्मकं
 च । प्रथमं प्रवृत्तिविधिनिर्णयद्वर्षांशोकादिमृचनपर्यवसायि, प्रतिज्ञातृविप्रतिप-

त्तिव्युदासहेतु द्वितीयं, तृतीयं नृपाव्याज्ञाफलम् । मङ्गलोद्देश्योद्देशकोपचार-
देशकालोदन्ताः सन्देशपत्रेऽभिधेयं प्राचाम् । मङ्गलमिष्टदेवताप्रणतिराशिपो
वस्तुनिर्देशश्च । उद्देश्य उत्तममध्यमावमभेदात्रिधा । प्रथमो नृपभर्तृमान्यगुरुप्र-
भृतिः, समशीलगुणो द्वितीयः, तृतीयो भृत्यछात्रपुत्रादिः । उद्देशकोऽप्येवं
योगस्तयोर्वैलोभ्यात् । उपचारस्तूत्तमे प्रदक्षिणाप्रणतिभक्तिसेवाविनयविल्लासि-
प्रसृत्यः, मध्यमे प्रेमौत्सुक्यादिनिवेदनं, अवमे चागिरनुवादानाश्लेषप्रसादादि ।
देशस्तयोर्वासः । कालः पत्रालिखनतिथिसासाब्दवेलाः । कुशलविधिनिषेधाद्य
उदन्तः । इति सन्देशपत्राभिधेयम् ।

प्रशस्तिविशेषणम् । तद्विधा । उद्देश्योद्देशकविषयभेदात् । यथाहोत्कर्षस्य
प्रतिपादकानि विशेषणान्युद्देश्ये, इतरस्मिन्स्वपकर्षस्य भृतार्थस्य वा, पोष्यदा-
सभृत्यदीनकिङ्करसेवकरुपरिचारकाज्ञेयनिर्देश्यादीन्युत्तमेषु । इतरेषु नग्विमित्र-
वयस्यशुभचिन्तकोत्सुकवियोगार्तप्रभृतीनि । इति विशेषणानि ।

मालवगौर्जराणां मङ्गलपदं नियासविशेषणविशिष्टावुद्देश्योद्देशकां उपचा-
रोदन्तकालाद्येति । महाराष्ट्राणां विशिष्ट उद्देश्यो निवासो विशेषणांकित ज्ञे-
शक उपचारः कालपूर्वकः कुशलाद्युदन्तः । एवं पृथग्जनपदेषु सप्तान्यनमन्त्यागेन
पत्रपरिपाटी । यवनेषु राजवर्गीयानां निरभिधानान्युद्देश्यविशेषणान्युपचार
उदन्तयेति पत्रे । वेष्टने यथोचितं सर्वमपि । उद्देशकस्य नाम मुद्रा वा । उक्तगो-
द्देशकानामवमोद्देश्ये सा पत्रस्यान्तरूर्ध्वभागे हस्तावलम्बेषु । सर्वंप्रामाण्यः ।
म्लेच्छेशास्तु मिथस्तावद्भयसां भगवत्स्तुति स्ववर्त्माचार्यप्रणति च विविधयो-
दन्तेषु प्रवर्तन्ते । येषुचिदनुकर्षहानिगर्भितामनभिधानामुद्देश्यप्रदानेन तदर्थोप-
चारमपि लिखन्ति । तदनु वेष्टनमुद्देशकमुद्राङ्कितं विधाय विविधरगनरसो-
शिकायां निक्षिप्य लाक्षासुद्राङ्कितमुद्देश्यनाममात्राङ्कितपत्ररगणान्निर्दे-
प्रेषयन्ति । इति सन्देशपत्रम् ।

ऋण १ प्रतिवस्तु २ विवेचन ३ प्रतिभू ४ दान ५ प्रतिज्ञा ६ साक्षि ७
प्रवृत्ति ८ विक्रय ९ प्रत्याशा १० कृति ११ संतोष १२ स्तुत्यमान १३ उर्ध्व
विल्लासि १४ सम्भायना १५ या व्यवहारपत्रे । इति व्युद्धारपत्रम् ।

वर्त्मा १ नयन २ प्रेरण ३ दान ४ विगीत ५ धर्मापेक्ष ६ नगर ७ नग-
मार्गोत्तर ८ गामोद्देशिक ९ स्थापनिसापथिकता १० निरेशपत्रे । इति निरे-
शपत्रम् ।

इत्यभिधेयनिरूपणं नाम द्वितीयोऽधिकारः ।

अथ भूपतिः समानं भूपतिं प्रेमदाढ्याय लिखति ।

प्रणतिपुष्पाञ्जलिरादिपुरुषाय तस्मै घटते यस्यामेयमहिम्नांऽनुद्दिनकरकिरणकलापकिर्मीरितजालरिङ्गद्रजांसीव जठरकुहरेऽनन्तब्रह्माण्डमण्डलानि विस्फुरन्ति, येन चाश्रमवर्णचतुष्टयाध्वविद्रोपशमहेतवे निजांशमात्रया महीमण्डलेऽस्मिन् भूमिभृतो निर्मिमिरे पीयूषदीधितिकरस्पर्धियशःपुञ्जश्च । तेभ्य एव राजन्येभ्यः ये धर्मविदां वचनैः स्वसृष्टिं प्रजापालनैकफलामधिगम्य निरस्तालस्यविपयाः स्वनियोगमधिष्टायेहासुत्र च सुखपुण्यभाजो भवन्ति । यदा निदेशानुवर्तिगणनातिशायिसुभदसेनाभोधशरधारासारशमितशञ्चुरजःपुञ्जेऽमुष्मिन् जनपदे निराकुलमस्मचेतः सौमनस्यसुधासम्प्लुतमिवासीत् तदा सौहृदसम्भारसम्भृतं भवत्पत्रं संतोषसमृद्धये समजनि, परस्परपुरुषोपार्जिता प्रेमपद्धतिः सुतरां दार्ढ्यमभजत् । यच्चिरायातस्नेहस्मरणपूर्वकं परस्परजनपदसीमानुलङ्घने प्रतिश्रुतिप्रार्थनं व्यलेखि तत्समनंतरं सौहृदसंप्रयोगसङ्कल्पितसर्वस्वानां नः मतम् । यतः श्रेयाःफला मैत्रीलतिका जनानां विशेषतश्चावनिभुजाम् । तथाहि । यस्यां स्तिमितजानपदपरिकिर्मीरितावनिसमुदितसमर्हणः सुरसंघोऽपि संतुष्यति तदत्र प्रेमप्रारम्भे प्रथमतोऽस्माभिरेव याच्ञाविधिः कर्तव्य आसीत् । स च नीतिनिपुणैर्भवद्भिः कृतश्चेद्वयमपि तमुररीकुर्मः । अहो भाविभयानुसारीणि कर्माणि । भगवता श्लाघ्यपदेऽर्पितानां यत्पूर्वं भवद्विषयोपप्लुवार्यिनाऽमुकेनास्मत्साहाय्यं सम्भावनाप्रतिज्ञाभिरन्वैपि तदपि क्षुद्रोपकृतिरनय इति नाभिमन्यामहे प्रत्युत भवद्राष्ट्रे तत्स्थितिमुपद्रवाय विदित्वा स्वमण्डलैकप्रान्ते तस्मै वेतनमदायि । इदानीमस्मदन्वयानुचर्यातिशयलब्धप्रत्ययोऽनुग्रहपात्रममुकः प्रेषितोऽस्ति । स च सत्यैकशुवोऽस्मद्रसनाया व्याकृतानि भवत्सु सोपहारमुपनेष्यति । तान्यन्तः प्रणिधाय निरभिसंधिः प्रेमा धार्यः । किमधिकं दूरदृश्वसु ॥

भूपतिर्वलाधिकं भूपतिं लिखति ।

वियत्पुच्छोच्छालच्छलितजलगर्भं निधिरपा-

मपां नाथः पाथःपृथुललवहुःस्थो विषदभृत् ।

निधिर्भासामौर्वो दिनपतिरभृदौर्वदहन-

श्चलत्काये यस्मिन् स जयति हरिर्मीनवपुषा ॥ १ ॥

सर्वगर्वापहृन्म एव विजयतेनरां यो दीनवंधुतया त्रिलोकीतमःस्तांमति-

रस्करणपटुकिरणकलापकलितं तिग्मांशुमावृण्वतः सान्द्रप्रावृट्पयोदस्य पदलीं
मास्तवेगेन क्षणाद्भूतपूर्वामिव कुरुते ।

न सेनाप्राचुर्यं न च तनुबलं नैव पटवः

सहाया नैपुण्यं न च रणशिरस्यूर्जिततमम् ।

ऋते दैन्यावासं किल भगवतोऽनुग्रहमिह

स्फुरत्यन्यो हेतुः समरविजये नो तनुभृताम् ॥ १ ॥

विक्रमौद्धत्यप्रपञ्चव्यञ्जकं पत्रमवापि । तदुदन्ता ज्ञेयतामायुः । भाविमन्व्या-
नां तु सर्वशक्तिसम्पन्ने भगवति दैन्यमेव समुचितं यतोऽनाकल्पितपर्यवसानाः
समरव्यतिकराः । यावत् सामदानैः प्रतिकर्तुं शक्यं तावद्विरश्चिर्मर्गसागरनिक-
रनिधनपर्यवसायिन्याह्वे न प्रवर्तितव्यमित्यस्मदभिमतम् । कथमप्यचिकित्से
तु सङ्गरार्थमभ्यागतस्यातिव्यसम्पादनमेव गृहमेधिनां धर्मः । सविस्तरनुदन्तो
दूतनिवेद्यः । किमधिकं निपुणेषु ॥

राज्ञः प्रत्यनीकभावं प्रपन्नं कुमारं प्रति उपदेशपत्रम् ।

कुलप्रदीपवंशमणे ! श्रूयते यत्त्वमतिगर्वैकनिबन्धनतामण्याभिनिवेशाद्-
गणितानर्थोपपातस्य कण्डूयितमौलेरमुकस्य विघ्नाविले यच्चसि ममाह्निन्नेना
निजसमयाधीनं राजपदमविचिन्त्य दुर्धरारिष्टुटन्कुम्भिकुम्भस्थलापानिशोण-
च्छटामेदुरेऽस्मत्कृपाणे महीं शासति विपर्यस्तां धियं धत्से । तदेतदुन्मर्दिनमेव
तव । वयं तु त्वय्येव निखिलां राज्यधुरं विन्यस्य विश्रव्यारितश्रामः । यो नाम
त्वदन्योऽस्माकं प्रियतमो यच्छंका त्वद्वैमनस्यहेतये जागर्ति । नन्वपानां दुर्ग-
दितेषु नास्था समुचिता । यदि परिजनाधिवये स्पृहा स्यात्तर्हि विज्ञापय येन
विजयिवाहिनीभ्यः कतिपर्यं बलं त्वदनुगामि कुर्महे । किमधिकं दीनशंभवे ॥

इत्यभिधेयनिरूपणं नाम द्वितीयोऽधिकारः ।

अथ भूपतिः समानं भूपतिं प्रेमदाढ्याय लिखति ।

प्रणतिपुष्पाञ्जलिरादिपुरुषाय तस्मै घटते यस्यामेयमहिम्नोऽस्तुहिनकरकिं-
णकलापकिर्मीरितजालरिङ्गद्रजांसीव जठरकुहरेऽनन्तब्रह्माण्डमण्डलानि विस्फु-
रन्ति, येन चाश्रमवर्णचतुष्टयाध्वविघ्नोपशमहेतवे निजांशमात्रया महीमण्डलेऽ-
स्मिन् भूमिभृतो निर्मिमिरे पीयूषदीधितिकरस्पर्धियशःपुञ्जश्च । तेभ्य एव राज-
न्येभ्यः ये धर्मविदां वचनैः स्वसृष्टिं प्रजापालनैकफलामधिगम्य निरस्तालस्यवि-
पयाः स्वनियोगमधिष्टायेहामुत्र च सुखपुण्यभाजो भवन्ति । यदा निदेशानुवर्ति-
गणनातिशायिसुभटसेनामोघशरधारासारशमितशत्रुरजःपुञ्जेऽमुष्मिन् जनपदे
निराकुलमस्मत्तः सौमनस्यसुधासम्प्लुतमिवासीत् तदा सौहृदसम्भारसम्भृतं
भवत्पत्रं संतोपसमृद्धये समजनि, परस्परपुरुषोपार्जिता प्रेमपद्धतिः सुतरां दार्ढ्य-
मभजत् । यच्चिरायातस्नेहस्मरणपूर्वकं परस्परजनपदसीमानुलङ्घने प्रतिश्रुतिप्रार्थनं
व्यलेखि तत्समनंतरं सौहृदसंप्रयोगसङ्कल्पितसर्वस्वानां नः मतम् । यतः श्रेयः-
फला मैत्रीलतिका जनानां विशेषतश्चावनिभुजाम् । तथाहि । यस्यां स्तिमितजा-
नपदपरिकिर्मीरितावनिसमुदितसमर्हणः सुरसंघोऽपि संतुष्यति तदत्र प्रेमप्रारम्भे
प्रथमतोऽस्माभिरेव याच्ञाविधिः कर्तव्य आसीत् । स च नीतिनिपुणैर्भवद्भिः
कृन्श्चेद्भयमपि तसुररीकुर्मः । अहो भाविभव्यानुसारीणि कर्माणि । भगवता
श्लाघ्यपदेऽर्पितानां यत्पूर्वं भवद्विषयोपप्लुत्वारिनाऽसुकेनास्मत्साहाय्यं सम्भावना-
प्रतिज्ञाभिरन्वैपि तदपि क्षुद्रोपकृतिरनय इति नाभिमन्यामहे प्रत्युत भवद्रोष्ट्रे
तन्स्थितिमुपद्रवाय विदित्वा स्वमण्डलैकप्रान्ते तस्मै वेतनमदायि । इदानीमस्म-
दन्वयानुचर्यातिशयलब्धप्रत्ययोऽनुग्रहपात्रममुकः प्रेषितोऽस्ति । स च सत्यैक-
सुवोऽस्मद्रसनाया व्याकृतानि भवत्सु सोपहारमुपनेष्यति । तान्यन्तः प्रणिधाय
निरभिसंधिः प्रेमा धार्यः । किमधिकं दूरदृश्वस्तु ॥

भूपतिर्वलाधिकं भूपतिं लिखति ।

वियन्पुच्छोच्छालच्छलितजलगर्भं निधिरपा-

मपां नाथः पाथःपृथुल्लवहुःस्थो विषदभृत् ।

निधिर्भास्मास्मां दिनपतिरभृदौर्वदहन-

श्रलन्काये यम्मिन् न जयति हर्मिर्मानवपुषा ॥ १ ॥

मर्वगर्वापहन्म एव विजयनेतरां यो दानबंधुनया त्रिदोकांनमःस्त्रांपति-

रस्करणपट्टकिरणकलापकलितं तिग्मांशुमावृण्वतः सान्द्रप्रावृट्पयोदस्य पटलीं
मारुतवेगेन क्षणादभूतपूर्वामिव कुरुते ।

न सेनाप्राचुर्यं न च तनुवलं नैव पटवः

सहाया नैपुण्यं न च रणाशिरस्यूर्जिततमम् ।

ऋते दैन्यावासं किल भगवतोऽनुग्रहमिह

स्फुरत्यन्यो हेतुः समरविजये नो तनुभृताम् ॥ १ ॥

विक्रमौढत्यप्रपञ्चव्यञ्जकं पत्रमवापि । तद्गुदन्ता ज्ञेयतामायुः । भाविभव्या-
नां तु सर्वशक्तिसम्पन्ने भगवति दैन्यमेव समुचितं यतोऽनाकल्पितपर्यवसानाः
समरव्यतिकराः । यावत् सामदानैः प्रतिकर्तुं शक्यं तावद्विरश्चिसर्गसारन्तरनिक्र-
रनिधनपर्यवसायिन्याह्वे न प्रवर्तितव्यमित्यस्मदभिमतम् । कथमप्यचिकिन्त्ये
तु सङ्गरार्थमभ्यागतस्यातिथ्यसम्पादनमेव गृहमेधिनां धर्मः । सविस्तरमुदन्तो
दूतनिवेद्यः । किमधिकं निपुणेषु ॥

राज्ञः प्रत्यनीकभावं प्रपन्नं कुमारं प्रति उपदेशपत्रम् ।

कुलप्रदीपवंशमणे ! श्रूयते यत्त्वमतिगर्वैकनिबन्धनतागण्याभिनिवेशाद-
गणितानर्थोपपातस्य कण्डूयितमौलेरमुकस्य विघ्नायिले यन्मि समात्तिन्नेना
निजसमयाधीनं राजपदमविचिन्त्य दुर्धरारिञ्चट्टकुम्भिकुम्भरथग्रापानिशोण-
च्छटामेदुरेऽस्मत्कृपाणे महीं शासति चिपर्यस्तां धियं धत्से । तदेतदुन्तर्वित्तमेव
तय । वयं तु त्वय्यैव निग्विलां राज्यधुरं विन्यस्य विश्रव्यारितप्रामः । यो नाम
त्वदन्योऽस्माकं प्रियतमो यच्छंका त्वद्वैमनस्यहेतये जागर्ति । तत्प्रदानं दुर्ग-
दितेषु नास्था समुचिता । यदि परिजनाधियये रक्षा स्यात्तर्हि विज्ञाप्य येन
पिजयिवाहिनीभ्यः कतिपर्यं यत् त्वदनुगारि कुर्मते । किमभिरं यीतर्ह्यस्ये ॥

APPENDIX III

SÂSANAS AND LETTERS.

धर्मशासनम्

सं. ३१ भादद [सु]दि ११ ऽयेह श्रीन[हू]ले । ....[हा] राजा-
धिराजश्रीकटुदेवविजयोद[यो]न.....[ज] यतसीहयुवराजभुज्यमानसमी-
पाट्या श्रीम.....रपा [लः]: समस्तमुद्राव्यापारान् परिप [थयन्] । [श्री]-
से[आ]भटसमस्तमहाजनप्रभृती[न्] । [त].....[व]ारः सिंधुराज-
..... । तस्मिन् काले प्रव [र्त] माने लि [प]ति च पूर्वधर्मशासन.....
यनु घाणक प्र[ति]सूण सर्वप्रमाण श्या.....हलखेटलनिपे [धः] एत.....
प्रतिपालयन्ति [स] आत्मानं पुण्येन लिप्यते ज कोपि लोप [य]स्यति स
ब्रह्महत्यापापेन गृह्यते ॥ मंगलं महाश्री ॥

अभयदानशासनम्

ओं ॥ संव [त्] १२०९, माघ वदि १४ शनौ अयेह श्री [म].....
.... द्वाराजाधिराजपरमेश्वरउमापतिचरलब्धप्रशा(मा)दप्रौढप्रताप.....
निजिन [ज]।किंभरीभूपालश्रीमन्कुम्भरपालदेवकल्याणविजय.....
.... पश्री मदादेवे [श्री]श्रीकरणादौ(दि)समस्तमुद्राव्यापारान् परि-
[पं] .....[प्र]सुप्रसादावाप्तश्रीकिराटकूपलादहृद्दशिया ..
....राजश्री आलणदेवः शिवरात्रिचतुर्दश्यां शुचिर्द.....
[पु]ण्ययज्ञोऽभिवृद्ध्यै प्राणिनामभयप्रदानं स ..... [हा]जनतांशुदि-
कननमप्रवृत्तान संवोच्य अभय ...[मे] मामे उभयोः पक्षयोः अष्टर्माष्टाद-
शोचतुर्द[शो] .....दत्तं अतोऽनेतरं एतासु तिथिषु नगग्रथेपि जी [व]
..... [जा ?] च व्यनिक्रम्य जीवानां वध काश्यपि कर्गेनि वा म व्यापा
.....आचंद्राश्च यावन् केनापि न लोपनीयं । अपरं पुरोहिता [अमा]
नखेर्गर्भश्च एषा अमाग्निदिः प्रमागीकार्या । [यः को] कालेन धीगतं फलं ।
एतन्नाशयदानस्य क्षयं म्य प्रदत्ताभयदक्षिणा न तु विप्रसार्ग्येभ्यो "कोपि
परिदृशो जीववधं कृते नरा म पंचदशमदं [नापः] ..... [शयो]
मन्त्रादिभ्यो दम्भोऽपि ॥ स्वदत्तोऽयं सदाग[त्]श्रीआलणदेवस्य ॥ श्री-
मन्मन्त्राश्च श्रीमन्मन्त्राश्चैव न प्रेन । सदागजपुत्रगजगिदस्य [स] सं ॥ मां
गिदस्यैव दत्तोऽपि दिदं मिदित्तिदिदं ॥ श्रीमन्मन्त्राश्चैव न प्रेन

तसु(शु)भंकराभिधानश्रावकः तत्पुत्रौ क्षितितलधर्मतया विख्यातौ पृचि-
(ति)गशालिगौ [।] ताभ्यामतीवकृ[प]पराभ्यां प्राणिनामभयप्रदानशाज(स)-
नं विज्ञप्य कारापितमिति ॥ ॥ उत्कीर्णं सूत्र०भाइलेन ॥

धर्माक्षराणि

ओं ॥ संवत् १३५२ वैशाख सुदि ४ श्रीवाहउमेरौ महारा[ज] कुल-
श्रीमामंतसिद्धदेवकल्याणविजयराज्ये तत्रियु[क्त] श्रीशकरणे [मं०] चीरामे-
लवेलाउल भां० [म] ग [लप्रभृत] यो ध[र्मा] क्षराणि प्रयच्छति यथा ।
श्रीआदिना[थ] मध्ये संतिष्ठमानश्रीवि[द्म] मर्दनक्षेत्रपालश्रीचंडंराराजदेवयो[ः]
उभयमात्रीयसमायातसार्थउष्ट्र १० वृष २० उभयादपि ऊर्द्धं नार्थं प्रति
द्वयोर्देवयोः पाइला [।] पक्षे [भीम] प्रिय दशविशोपक [१०] अर्द्धोर्द्धेन व्र-
हीतव्याः । असौ लागो महाजनेन म(या)नित ॥ यथोक्तं [।] गदुभि[र्]-
सुधा यु(भु)क्ता राजभिः सगरादिभिः । यय यस्य यदा भू०मी तस्य तस्य
तदा फलं ॥ १ ॥ छ ॥

हस्ताक्षराणि

ओं संवत् ११९८ श्रावण वदि ८ रवायवेत् महारा[जाधि] गजध्री-
रायपालदेवः कल्याणविजयराज्ये एवं काले प्रवर्त्तमाने श्रीभारतीयराजने मेरीया-
विप्र० विरिगु प्रभाकर । ली[पा] वाटा आसदेउ महत् । कुण्डणराम देव
घाहडि । भांगूरवाउउ सुहंकरु दिवाकर । पीपलवाटा देवा[ए] भारत् ।
आविलवाटा नारायण महाइच । स्वहृग्वलवाटा आसिगु आसपात् । भुं-
वाटा देवंगु आंविगु । एवं पाडि ८ सत्क विप्रजन १६ आदी कृत्वा ममता
लोको मध्यकदेवाइचसदितः स्वहृताक्षरपत्रं प्रयच्छति यथा ॥ मार्गे गतान-
नभाट[भट] पुत्रदौचारिककार्षिकपणिज्जारकादिसमस्तलोकारय स मन्दि मन्-
मपटतं च देशाचारेण चौकटिकाप्रवादेणास्माभिः निर्गमनीयं । त ग मन्ताने
गतं स्यातेनापि निर्गमनीयम् । एतत् निर्गमंतानां स[ए] गजाध्रीगपस्ते-
नास्माकं रक्षाकारा[र] र [ण] व [द्र] प [र] जादिकं सुक्तं नास्माकं स्यात् रक्षाकारो
मोचान्यः ॥ एतदस्माभिः स्वयमपि लोएस्यमंगीकृतं निर्गमनीयं च ॥ अन्यथा
विधिना राजानां निर्गमापयंतानां अस्माकं मयात् यः कोपि प्राप्तो [न]
निर्गमते पेटं पृष्टि वा दर्शयति गुरामाणस्तु कापत्रं कृत्वा सुदने च स च
सर्वत्रोपि स्यात्तर्द्धभर्यात्वालो भृत्या सुपने । राजाध्रीगपस्तेनां गतानां

तसु(शु)भंकराभिधानश्रावकः तत्पुत्रौ क्षितितलधर्म्मतया विख्यातौ पूवि-
(ति)गशालिगौ [।] ताभ्यामतीवकृ[प]पराभ्यां प्राणिनामभयप्रदानशाश(स)-
नं विज्ञप्य कारापितमिति ॥ ॥ उत्कीर्णं सूत्र०भाइलेन ॥

धर्माक्षराणि

ओं ॥ संवत् १३५२ वैशाख सुदि ४ श्रीवाहडमेरौ महारा[ज] कुल-
श्रीसामंतसिंहदेवकल्याणविजयराज्ये तन्नियु[क्त] श्रीशकरणे [मं०] चीरासे-
लवेलाडल भां० [म]ग[लप्रभृत]यो ध[र्मा]क्षराणि प्रयच्छति यथा ।
श्रीआदिना[थ]मध्ये संतिष्ठमानश्रीवि[न्न]मर्दनक्षेत्रपालश्रीचंडराजदेवयोः[ ]
उभयमाग्रीयसमायातसार्धउष्ट्र १० वृष २० उभयादपि ऊर्द्धं सार्धं प्रति
द्वयोर्देवयोः पाइला [।] पक्षे [भीम]प्रिय दशविशोपक [१०] अर्द्धोद्विन प्र-
हीतव्याः । असौ लागो महाजनेन म(मा)नित ॥ यथोक्तं [।] बहुभि[र्ध]-
सुधा यु(सु)क्ता राजभिः सगरादिभिः । यस्य यस्य यदा भू०भी तस्य तस्य
तदा फलं ॥ १ ॥ छ ॥

हस्ताक्षराणि

ओं संवत् ११९८ श्रावण वदि ८ रवावयेह महारा[जाधि]राजश्री-
रायपालदेवः कल्याणविजयराज्ये एवं काले प्रवर्त्तमाने श्रीधालोपस्थाने मेरीयाटा
विप्र० विरिगु प्रभाकर । डी[पा]वाटा आसदेउ महहू । हुंणयानु देउ
घाहडि । भांगूरवालउ मुहंकरु दिवाकरु । पीपलवाटा देवाह[सु]भारउ ।
आंविलवाटा नारायण महाइच । खइखन्नलावाटा आसिगु आमपालु । हुंण-
वाटा देवंगु आंविगु । एवं पाटि ८ सत्क विप्रजन १६ आदौ कृत्वा नमन-
लोको मध्यकदेवाइचसहितः स्वहस्ताक्षरपत्रं प्रयच्छति यथा ॥ मार्गे गद्यमा-
नभाट[भट]पुत्रदौवारिककार्षटिकवणिज्जारकादिसमस्तलोकस्य च सत्कं गन-
मपत्तं च देशाचारेण चौकटिकाप्रवाहेणास्माभिः निर्गमनीयं । तथा स्वस्थाने
गतं स्वामेनापि निर्गमनीयम् । एतत्त निगमंतानां स[ए]राजाश्रीरायपाले-
नास्माकं रक्षाकारा[र्च] [ध]र् [व्य]ज्ञादिकं मुक्तं नास्माकं मध्ये रक्षाकारो
मोक्तव्यः ॥ एतदस्माभिः स्वयमपि टोरमयसंगीकृतं निर्गमनीयं च ॥ अनया
विधिना राणकानां निर्गमापगतानां अस्माकं मध्यात् यः कोपि ज्ञात्तपो [न]
निर्गमते पेटं पृष्टि वा दर्शयति गुणमाणस्तु क्षायन्नं कृत्वा कृत्वा च न च
सर्वोपि स्वानगर्दभवांतालौ भूत्वा कृत्वा । राजाश्रीरायपालदीनां राणकानां

वालेपि श्रंथिर्नास्ति न च कृ [प] गं किमप्यवर्त्तानि । अत्र माश्रि० श्रीश्यामि-
 ददेवीयदेवशृदावसरीयभट्टारकईलामन्तन्ममायानत्तदुक्तविप्र० मात्रणु । तथा
 श्रीअणहिलेश्वरीभट्टारक वरुणविउ । श्रीजेन्द्रराजेस्वरीय भट्टारक मंत्रेश्वर-
 सिउ । अणुपम्बेस्वरीय भट्टारक ज्ञानमिउ । पृथ्वीपाले [म्] रीय भट्टारक
 भोपाप्रतिवद्धभट्टार[क] ईशान् । जोजलेश्वरीय भट्टारक मुक्तिदेउ । त्रिपुरगीय
 भट्टारक विनायकसांतिमिउ । आसलेश्वरीय भट्टारक मूलदेउ । श्रीपद्मेश्व-
 रीय भट्टारक तत्पुरुषु । [त्रिप] लाकेश्वरीय [भ] ट्टारक केदार । आसपाले-
 [श्व] रीय भट्टारक ब्र[ह्म]रासि ॥ पृथ्वीपालेश्वरीय द्वार[व] नीमन्क अवोटी
 सागाहारि । आसलेश्वरी द्वारवनीमन्क अवोटी जगधर । त्रिपुरगीय
 द्वारवतीसत्क अवोटी श्रीवहू । श्रीअणहिल्लपुरीय..... देवधरादिसमस्तमहा-
 जन । तथा कटकवालश्रे० जसधवलदिसमस्तमहाजन[स्य] (श्व) श्रीधालो-
 पीयलोकस्य संमतेन लिखितं श्रीगौडान्वकायस्थठकुरपेथडेन वा[दि] गमुतेन
 ऊनाधिकं प्रमाणमिति । समस्त श्रीधालोपीयलोकस्य मते ॥

स्थितकाक्षराणि

ओं संवत् १३४५ वर्षे कार्तिक शुदि १४ सोमे अद्येह श्रीसत्य-
 पुरमहास्थ[ने] महा[रा] जकुलश्रीसाम्बतसिंहदेवकल्याणविजयराज्ये तद्वि-
 युक्त[म] हं० हीराप्रभृतिपंचकुलप्रतिपत्तौ [।] एवं काले प्रवर्त्तमाने ि [स्य]
 तकअक्षराणि प्रयच्छति [य] था । मे० प्र [भ] । मे० पदम मे० [आं]-
 सपाले[न] (॥) थांगुआरहाहुलकस्य वर्ष प्रति स्थितके कृ[त] वीस० इ
 ८ अष्ट [द्रम्मा] [:] स्थितके कृता । एतत् [स्थि] तकं वर्षानुवर्षं मेहरै पाल-
 नीयं । केनापि न लोपनीयं ॥ अन्यत यः [कोपि से] ल[हाथा] अस्य था-
 [न] के भवि [।] सांप्रतं सैल० सीधुराकेन स्थित [के] कृत वर्ष प्रति
 सुग क १ ॥ सैलह[स्ते]न पालनीयः । सैलहस्तेन उपविश्य देव श्रीवापस्व-
 (श्व) रे यात्रा का[रा] पनीया ॥ अस्य विधि मे० प्र [भ] । [म] [तं] ।
 मे० पदमम [तं] । मे० आसपालमतं । सैल० पातलमतं.....जामतं । मे०
 आम्बडमतं । ”

(From Epigraphia Indica Vol. XI)

पत्राणि ।

(१) स्वस्ति । श्रीपाटलिपुत्रादसमसमरसाहससमासादितसमस्तसिन्धु-
 सीमासमुच्छलदविरलविमलयशःकलापकलितधवलदुकूलवसुधावधूदत्तभोग-

सो भाग्यवर्गवर्गोऽनघिपुल्लिपुप्रतापः जाप च्यारातिरमणीविलासनां प्रणति-
प्रनिनिशितानन्तवासन्तत्रत्रजन्तपञ्चपात्रीकूनविमलमणिपादपीठः सुप्रकृ-
त्तामन्त्रिकामनपासंश्वरः स्फीनगौर्यमौर्यसहायंजपज्ञाननः श्रीमदशोकदेव-
रक्षजिलाधिपं श्रीकृत्तरकणं संबोधयति यथा । एष मे निरपत्रपः कुचरित-
मंत्रोपरिगरत्नचारित्रः पुत्रमुन्वजष्टरपधिरः जान्त्रविष्टेपी पितृकलत्राभिलाप-
धिषपात्रीकूननेत्रजन्तपत्रः पापात्तुरूपरूपयौवनोत्साहसाहसः ससुत्पादितलो-
चनमणिनिर्वृग्नो निर्वात्यतां जननीजनमुजंग इत्यस्मदभ्यर्थनाप्रणयः ॥

KHSHIMI NDRA S BODHIS ATTV (VADAN-K ALPALAT I-
KUN AL VADANA.

(२) स्वस्ति । महेन्द्रजीपात परगुरामो लङ्कायाममाल्यं माल्यवन्तमभ्य-
र्चयति । विदितमेतद्यो यदस्माभिर्दण्डकारण्यतीर्थोपासकेभ्यस्तपोधनेभ्यः प्रति-
ज्ञानमभयम् । तत्र विराधदनुकवन्धप्रभृतयः केष्यतिचरन्तीति श्रुतम् । तत्ता-
न्यतिपिध्य सङ्घृत्तिमस्मद्धितां च माहेश्वरप्रीतिमनुरुध्यन्तां भवन्तः ।

प्राघ्नणातिक्रमत्यागो भवतामेव भूतये ।
जामदग्न्यश्च वो सिन्नमन्यथा दुर्मनायते ॥

MAHĀVĪRĀCHARITRA, ACT II

(३) स्वस्ति । सुगृहीतनामधेयस्य देवस्य चन्द्रगुप्तस्य सहोत्थायिनां
प्रधानपुरुषाणामिनोऽपत्रान्य वध्यमलयकेतुमाश्रितानां प्रमाणलेख्यपत्रसिद्धम् ।
तत्र प्रथममेव तावद्गजाध्यक्षो भद्रभटः अम्वाच्यक्षः पुरुषदत्तः महाराजो बल-
हारस्य चन्द्रभानोर्भागिनेयो डिद्धरातः देवस्य स्वजनसम्बन्धी महाराजो बल-
गुप्तः देवस्यैव कुमारसेवको राजसेनः सेनापतेः सिंहबलस्य कनीयान्भ्राता
भागुरायणो मालवराजपुत्रो लोहिताक्षः क्षत्रगणमुख्यो विजयवर्मेति ।
ययं देवस्य कार्ये अवहिताः स्म इति ।

MUDRĀRĀKSHASA, ACT III

(४) स्वस्ति । यथास्थाने कुतोऽपि कोऽपि कमपि पुरुषविशेषमव-
गमयति । अस्मत्प्रतिपक्षं निराकृत्य दर्शिता सत्यवता सत्यवादिता ।
साम्प्रतमेतेषामपि प्रथममुपन्यस्तसन्धीनामस्मत्सुहृदां पूर्वप्रतिज्ञातसन्धिपरि-
पणनप्रोत्साहनेन सत्यसन्धः प्रीतिमुत्पादयितुर्महति । एते खेवसुपगृहीताः
सन्तः स्वाश्रयविनाशेनोपकारिणमाराधयिष्यन्ति । अविस्मृतमेतत्सत्यवतः
स्मारयामः । एतेषां मध्ये केचिदरेः कोपदण्डाभ्यामर्थिनः केचिद्विषयेणेति । अल-

वालेपि ग्रंथिनोरिति न च द् [प] णं क्रियमप्यनीति । अत्र माश्वि० श्रीजगन्मि-
ह्देवीयदेवगृहावसरीयभट्टारकईलामत्कमत्तायानकद्रुकविप्र० साजणु । तथा
श्रीअणाहिलेश्वरीभट्टारक वरुणसिउ । श्रीजेन्द्रराजेश्वरीय भट्टारक मन्त्रेश्व-
सिउ । अणुपम्नेस्वरीय भट्टारक जानमिउ । पृथ्वीपाले [स्व] रीय भट्टारक
भोपाप्रतिवद्धभट्टार[क] ईगान् । जोजलेश्वरीय भट्टारक मुक्तिदेउ । त्रिपुरारीय
भट्टारक विनायकसांतिसिउ । आसलेश्वरीय भट्टारक मूलदेउ । श्रीपद्मलेश्व-
रीय भट्टारक तत्पुरुषु । [त्रिप] लालकेश्वरीय [भ] ट्टारक केदान । आसपाले-
[श्व] रीय भट्टारक व्र[ह्म]रामि ॥ पृथ्वीपालेश्वरीय द्वार[व] तीसन्क अवोदी
सागाहारि । आसलेश्वरी द्वारवतीसत्क अवोदी जगधर । त्रिपुरारीय
द्वारवतीसत्क अवोदी श्रीवृद्ध । श्रीअणाहिल्लपुरीय..... देवधरादिसमस्तमहा-
जन । तथा कटकवालश्रे० जसधवलदिसमस्तमहाजन[स्य] (अ) श्रीधालो-
पीयलोकस्य संमतेन लिखितं श्रीगौडान्वकायस्थठकुरपेथडेन वा[दि] गसुतेन
ऊनाधिकं प्रमाणमिति । समस्त श्रीधालोपीयलोकस्य मने ॥

स्थितकाक्षराणि

ओं संवत् १३४५ वर्षे कार्तिक शुद्धि १४ सोमे अश्लेष श्रीसत्य-
पुरमहास्थ[ाने] महा[रा]जकुलश्रीसारवतसिंहदेवकल्याणविजयराज्ये तन्नि-
युक्त[म] हं० हीराप्रभृतिपंचकुलप्रतिपत्तौ [।] एवं काले प्रवर्त्तमाने ि [स्थ]
तकअक्षराणि प्रयच्छति [य]था । मे० प्र [भ] । मे० पदम मे० [आं]-
सपाले[न] (॥) थांगुआरहाहुलकस्य वर्ष प्रति स्थितके कृ[त] वीस० इ
८ अष्ट [द्रम्मा] [:] स्थितके कृना । एतत् [स्थ] तकं वर्षानुवर्षे मेहरै पाल-
नीयं । केनापि न लोपनीयं ॥ अन्यत यः [कोपि से] ल[हाथा] अस्य था-
[न] के भवि [।] सांप्रतं सैल० सीधुराकेन स्थित [के] कृत वर्ष प्रति
युग क १ ॥ सैलह[स्ते]न पालनीयः । सैलहस्तेन उपविश्य देव श्रीवाण्स्व-
(श्व) रे यात्रा का[रा] पनीया ॥ अस्य विधि मे० प्र [भ] । [म] [तं] ।
मे० पदमम [तं] । मे० आसपालमतं । सैल० पातलमतं.....जामतं । मे०
आम्बडमतं ।

(From Epigraphia Indica Vol. XI)

पत्राणि ।

(१) स्वस्ति । श्रीपाटलिपुत्रादसमसमरसाहससमासादितसमस्तसिन्धु-
सीमामसुच्छलदविरलविमलयज्ञःकलापकलितयवल्लुकुलवसुधावधृदत्तभोग-

सौभाग्यगर्वस्वर्वाकृतविपुलरिपुप्रतापः शाप इधारातिरमणीविलासानां प्रणति-
प्रतिविम्बितानन्तसामन्तवक्त्रशतपत्रैकपात्रीकृतविमलमणिपादपीठः सुदृक्कु-
लकमलविकासवासरेश्वरः स्फीतशौर्यमौर्यमहावंशपञ्चाननः श्रीमदशोकदेव-
स्तक्षशिलाधिपं श्रीकुञ्जरकर्णं संवोधयति यथा । एष मे निरपन्नपः कुचरित-
मैत्रीपरिस्रस्तचारित्रः पुत्रसुखशत्रुरपवित्रः शास्त्रविद्वेषी पितृकलत्राभिलाप-
विपपात्रीकृतनेत्रशतपत्रः पापानुरूपरूपयौवनोत्साहसाहसः समुत्पादितलो-
चनमणिनिर्वसनो निर्वास्यतां जननीजनभुजंग इत्यस्मदभ्यर्थनाप्रणयः ॥

KHSEMENDRA'S BODHISATTVAVADĀN-KALPALATĀ-
KUNĀLĀVADĀNA.

(२८) स्वस्ति । महेन्द्रहीपात् परशुरामो लङ्कायाममात्यं माल्यवन्तमभ्य-
र्हयति । विदितमेतद्वो यदस्माभिर्दण्डकारण्यतीर्थोपासकेभ्यस्तपोधनेभ्यः प्रति-
ज्ञातमभयम् । तत्र विराधदनुकत्रन्धप्रभृतयः केऽप्यतिचरन्तीति श्रुतम् । तत्ता-
न्प्रतिषिध्य सृष्टिमस्मद्वितां च माहेश्वरप्रीतिमनुरुध्यन्तां भवन्तः ।

ब्राह्मणातिक्रमत्यागो भवतामेव भूतये ।

जामदग्न्यश्च वो मित्रमन्यथा दुर्मनायते ॥

MAHĀVĪRACHARITRA, ACT II

(२९) स्वस्ति । सुगृहीतनामधेयस्य देवस्य चन्द्रगुप्तस्य सहोत्थायिनां
प्रधानपुरुषाणामितोऽपक्रम्य वध्यमलयकेतुमाश्रितानां प्रमाणलेख्यपत्रसिद्धम् ।
तत्र प्रथममेव तावद्गजाध्यक्षो भद्रभटः अश्वाध्यक्षः पुरुषदत्तः महाप्रती-
हारस्य चन्द्रभानोर्भाग्निनेयो डिङ्गरातः देवस्य स्वजनसम्बन्धी महाराजो बल-
गुप्तः देवस्यैव कुमारसेवको राजसेनः सेनापतेः सिंहबलस्य कनीयानभ्राता
भागुरायणो मालवराजपुत्रो लोहिताक्षः क्षत्रगणमुख्यो विजयवर्मेति ।
वयं देवस्य कार्ये अवहिताः स्म इति ।

MUDRĀRĀKSHASA, ACT III

(४) स्वस्ति । यथास्थाने कुतोऽपि कोऽपि कमपि पुरुषविशेषमय-
गमयति । अस्मत्प्रतिपक्षं निराकृत्य दर्शिता सत्यवता सत्यवादिता ।
साम्प्रतमेतेषामपि प्रथममुपन्यस्तसन्धीनामस्मत्सुहृदां पूर्वप्रतिज्ञातसन्धिपरि-
पणनप्रोत्साहनेन सत्यसन्धः प्रीतिमुत्पादयितुर्महति । एते खेवमुपगृहीताः
सन्तः स्वाश्रयविनाशेनोपकारिणमारोधयिष्यन्ति । अविस्मृतमेतत्सत्यवतः
स्मारयामः । एतेषां मध्ये केचिदरेः कोपदण्डाभ्यामर्धिनः केचिद्विपयेणेति । अल-

वालेपि ग्रंथिर्नास्ति न च दृ[प]णं किमप्यरनीति । अत्र माक्षि० श्रीजयमि-
हदेवीयदेवगृहावसरीयभट्टारकईलास्तकसमायातकटुकविप्र० माजणु । तथा
श्रीअणहिलेश्वरीभट्टारक वरुणमिउ । श्रीजेन्द्रराजेस्वरीय भट्टारक महेश्वर-
सिउ । अणुपम्बेस्वरीय भट्टारक ज्ञानसिउ । पृथ्वीपाले [स्व] रीय भट्टारक
भोपाप्रतिवद्धभट्टार[क] ईशानू । जोजलेश्वरीय भट्टारक मुक्तिदेउ । त्रिपुरगीय
भट्टारक विनायकसांतिसिउ । आसलेश्वरीय भट्टारक मूलदेउ । श्रीपद्मलेश्व-
रीय भट्टारक तत्पुरुषु । [त्रिप]ालाकेश्वरीय [भ] ट्टारक केदारु । आसपाले
[श्व] रीय भट्टारक ब्र[ह्म]रासि ॥ पृथ्वीपालेश्वरीय द्वार[व] तीसत्क अवोदी
सागाहारि । आसलेश्वरी द्वारवतीसत्क अवोदी जगयक । त्रिपुरगीय
द्वारवतीसत्क अवोदी श्रीवहू । श्रीअणहिल्लपुरीय..... देवधरादिसमस्तमहा-
जनं । तथा कटकवालश्रे० जसधवलदिसमस्तमहाजन[स्य] (अ) श्रीवालो-
पीयलोकस्य संमतेन लिखितं श्रीगौडान्वकायस्थठकुरपेथडेन वा[दि]गमुतेन
ऊनाधिकं प्रमाणमिति । समस्त श्रीवालोपीयलोकस्य मते ॥

स्थितकाक्षराणि

ओं संवत् १३४५ वर्षे कार्तिक शुदि १४ सोमे अद्येह श्रीसत्य-
पुरमहास्थ[ने] महा[रा]जकुलश्रीसारवतसिंहदेवकल्याणविजयराज्ये तत्रि-
युक्त[म]हं० हीराप्रभृतिपंचकुलप्रतिपत्तौ [।] एवं काले प्रवर्त्तमाने ि [स्य]
तकअक्षराणि प्रयच्छति [य]था । मे० प्र [भ] । मे० पदम मे० [आं]-
सपाले[न] (॥) थांगुआरहाहुलकस्य वर्ष प्रति स्थितके कृ[त] वीस० इ
८ अष्ट [द्रम्मा] [:] स्थितके कृता । एतत् [स्थ]तकं वर्षानुवर्षे मेहरै पाल-
नीयं । केनापि न लोपनीयं ॥ अन्यत यः [कोपि से]ल[हाथा] अस्य था-
[न]के भवि [।] सांप्रतं सैल० सीधुराकेन स्थित [के] कृत्त वर्ष प्रति
सुग क ? ॥ सैलह[स्ते]न पालनीयः । सैलहस्तेन उपविश्य देव श्रीवाएस्व-
(श्व)रे यात्रा का[रा]पनीया ॥ अस्य विधि मे० प्र [भ] । [म] [तं] ।
मे० पदमम [तं] । मे० आसपालमतं । सैल० पातलमतं.....जामतं । मे०
आम्बडमतं । "

(From Epigraphia Indica, Vol. XI).

पत्राणि ।

(१) स्वस्ति । श्रीपाटलिपुत्रादसममरसाहससमासादितसमस्तसिन्धु-
र्मायामसुच्छलदविरलविमलयजःकलापकलिनधवलदुकूलवसुधावधूदत्तभोग-

सौभाग्यमर्षिर्गर्भान्कृत्स्नविपुलरिपुप्रतापः जाप उच्यारतिरमणीविलासानां प्रणति-
प्रतिनिधितानन्तन्नामन्तत्र सत्रजनपद्मपात्री कृत्स्नमलमणिपादपीठः सुगन्धु-
ल्लसल्लद्विज्ञानस्यारंश्वरः स्फूर्तजोर्षिसौर्गसदावंगपश्चाननः श्रीमदजोकदेव-
स्तक्षजिलाधिपं श्रीकुञ्जरकर्णं संवोभयति यथा । एष मे निरपत्रपः द्युचरित-
भैत्रीपरिस्मन्चारिचः पुत्रमुन्वगञ्जरपवित्रः जाग्रविद्वेषी पितृकुलत्राभिलाप-
विपपात्रीकृत्स्नेत्रजनपत्रः पापानुरूपरूपर्योवनोत्साहसाहसः समुत्पादितलो-
चनमणिर्निर्यसनो निर्योरयतां जननीजनभुजंग इत्यस्मदभ्यर्थनाप्रणयः ॥

KISHKEMENDRA'S BODHISATTVĀVADĀN-KALPALATĀ-
KUNĀLĀVADĀNA.

(२६) स्वस्ति । महेन्द्रद्वीपात् परञ्जुरामो लङ्कायाममात्यं माल्यवन्तमभ्य-
र्हयति । चिदितमेतन्नो यदस्माभिर्दण्डकारण्यतीर्थोपासकेभ्यस्तपोधनेभ्यः प्रति-
ज्ञानमभयम् । तत्र विराधदनुकवन्धप्रभृतयः केऽप्यतिचरन्तीति श्रुतम् । तत्तान्-
प्रतिपिष्य सृष्टिमस्मद्धितां च माहेश्वरप्रीतिसनुरुध्यन्तां भवन्तः ।

ब्राह्मणातिक्रमत्यागो भवतामेव भूतये ।

जामदग्न्यश्च वो मित्रमन्यथा दुर्मनायते ॥

MAHĀVĪRACHARITRA, ACT II ✓

(२७) स्वस्ति । सुगृहीतनामधेयस्य देवस्य चन्द्रगुप्तस्य सहोत्थायिनां
प्रधानपुरुषाणामितोऽपक्रम्य वध्यमलयकेतुमाश्रितानां प्रमाणलेख्यपत्रसिद्धम् ।
तत्र प्रथममेव तावद्गजाध्यक्षो भद्रभटः अश्वाध्यक्षः पुरुषदत्तः महाप्रती-
हारय चन्द्रभानोर्भागिनेयो डिद्धरातः देवस्य स्वजनसम्बन्धी महाराजो वल-
गुप्तः देवस्यैव कुमारसेवको राजसेनः सेनापतेः सिंहबलस्य कनीयान्भ्राता
भागुरायणो मालवराजपुत्रो लोहिताक्षः क्षत्रगणमुख्यो विजयपतेति ।
वयं देवस्य कार्ये अवहिताः स्म इति ।

MUDRĀRĀKSHASA, ACT III

(४) स्वस्ति । यथास्थाने कुतोऽपि कोऽपि कमपि पुरुषविशेषमव-
गमयति । अस्मत्प्रतिपक्षं निराकृत्य दर्शिता सत्यवता सत्यवादिता ।
साम्प्रतमेतेषामपि प्रथममुपन्यस्तसन्धीनामस्मत्सुहृदां पूर्वप्रतिज्ञातसन्धिपरि-
पणनप्रोत्साहनेन सत्यसन्धः प्रीतिसुत्पादयितुर्महति । एते खेवमुपगृहीताः
सन्तः स्वाश्रयविनाशेनोपकारिणामाराधयिष्यन्ति । अविस्मृतमेतत्सत्यवतः
स्मारयामः । एतेषां मध्ये कैचिदरेः कोपदण्डाभ्यामर्थिनः कैचिद्विपयेणेति । अल-

द्वारत्रयं च सत्यवना यदनुप्रेषितं तदुपगमम् । मयापि तेष्वभ्याग्न्यायं किञ्चि-
दनुप्रेषितं तदुपगमनायम् । वाचिकं चापनसान् सिद्धार्थकाच्छ्रोतव्यमिति ॥

IBID., ACT V

(५) स्वस्ति । यज्ञशरणात्सेनापतिः पुण्यमित्रं वैदिशस्यं पुत्रमायु-
ष्मन्तमग्निमित्रं स्नेहात्परिष्वज्यालुदर्शयति । विद्वितमस्तु । योऽसौ राजसूययज्ञ-
दीक्षितेन मया राजपुत्रगतपरिवृतं वसुमित्रं गोमारसादिभ्य संवन्मरोपावर्त-
नीयो निर्गलस्तुरगो विसृष्टः, स भिन्दोर्दिक्षणे रोधमि चरन्श्वानाकेन
यवनानां प्रार्थितः । नत उभयोः सेनयोर्महानानीन सम्पर्दः ।

नतः परान्पराजित्य वसुमित्रेण यन्विना ।

प्रसन्न हियमाणो मे वाजिराजो निवर्तितः ॥

सोऽहमिदानीमंशुमनेव नगरः पौत्रेण प्रत्याह्वानाश्रो यथ्ये । तदिदानी-
मकालहीनं विगतरोपचेनमा भवता वधृजनेन सह यज्ञसेवनायागन्तव्यमिति ॥

MĀLAVIKĀGNIMITRA, ACT V

(६) स्वस्ति । श्रीयागणम्यां महाराजाधिराजपरमेश्वरमहामोहपादान
श्रीपुरुषोत्तमायतनात्, मद्मानो साष्टाहं प्रगम्य सविनयं विजापयतां यथा ।
भद्रमव्याहृतम् । अन्यत् । देव ! पुनर्देवी जाल्निर्मात्रा श्रद्धया सह विवेकस्य
दन्यमापन्ना विवेकसद्भाय देवामुवनिपदमहर्निजं प्रयोधयति । अपि च ।
कामसदचरोऽयमोऽपि धैरान्यादिभिर्रूपपङ्क्तुन ह्य लक्ष्यते । यतः कामाद्विच्छिन्न
कृतश्चिद्विगृह्यश्चरति । तदेवं जान्या देवः प्रमाणमिति ॥

PRABODHACHAR DPODANA, ACT II

(७) स्वस्ति । श्रीमहाराजदेवपालदेवः सद्भामसिद्धमण्डलेश्वरं ममादि-
शति । अस्माभिर्निजविजयश्रीवर्द्धाकरणकारणं त्यक्तुने प्रतिनिधिसदश्वरन्मम
न्वया नु सततमर्ध्रव कष्टके स्थानव्यस । यदा गर्जरायनिं प्रदिशतांऽभ्य नृपस
वत्प्रास्मिकागमनेन ममसंभ्रं मन्भावयामः तदा निजपितृवधभवधरणयो
चरणाय त्रीकरणावः कल्याण इति ॥

II PART I MALAVIKĀGNIMITRA, ACT II

(८) रयस्ति । श्रीजनमनोवृत्तेः श्रीमोहमहाराजो गूर्जरराजराजधान्यां
 शल्याणमिद्यं कलिकन्दलमतिनिविटमालिङ्गय समादिगति यथा । क्षेमोऽस्मा-
 कम् । भयताऽपि निग्विलप्रपृत्तिगर्भिणी निजकौशलकथातिलकिता निरन्तर-
 नस्मन्मनःप्रमोदाय प्रयेया विजसिः । तथा विपक्षपरिजनोपजापकर्मणि नित्य-
 नचहितेन स्यातव्यम् । यद्य त्वत्पाद्वे मिध्यात्वराशिनामा तापसच्छद्या रस-
 प्रदधिरात्प्रहितोऽस्ति स यथाकालं प्रस्तुतप्रयोजने व्यापारयितव्यः । ये च
 पत्वारः कोपगर्वच्छद्मलौल्यनामानस्तीक्ष्णास्त्वन्निकटे प्रहिताः सन्ति तेऽपि नचि-
 रादधिकृतकार्ये नियोजयितव्याः । अत्रार्थे भवन्तं त्वरयितुं संसारको नाम
 लेखदारकः प्रहितोऽस्तीति ॥

MOHAPARAJAYA, Act IV.

APPENDIX IV.

EXTRACTS FROM THE LOKAPRAKĀŚĀ

OF

KSHEMENDRA.

Adhyāya I.

ज्वलदनलगलत्कपालचन्द्रद्रवदमृतास्रसम्भृतोत्सवाय ।
परहितविहितान्तरायरोहत्तपनजटाय नमो नमः शिवाय ॥
विश्वबोधविधातारं विश्वविज्ञानविग्रहम् ।
विश्वरूपं परं नत्वा विश्वेशं शिवमच्ययम् ॥
परागरसुतो व्यासो वेदव्यासो महामुनिः ।
तस्य शिष्यो महाबुद्धिः क्षेमेन्द्रो नाम विश्रुतः ॥
तेन तस्य प्रसादेन नानाशास्त्रोद्धृतं परम् ।
लोकप्रकाशकमिदं कृतं लेखसमुच्चयम् ॥
येन विज्ञानमात्रेण सर्वज्ञत्वं प्रपद्यते ।
तदेव कथयिष्यामि श्रुत्वा चैवावधारयेत् ॥
ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यः शूद्रो वर्णान्तराश्च ये ।
तेषां नामचतुःषष्टिं वक्ष्ये वर्णान्तराणि च ॥

इदानीं लोकलेखशिक्षाचरितं लिख्यते ।

स्वधायपत्रकम्, प्रासादपत्रकम्, दक्षिणापत्रकम्, लिखितलेखपत्रकम्,
परित्यागपत्रकम्, अर्थिप्रत्यर्थिसंवादपत्रकम्, पूर्वोत्तरपक्षयोः संवादपत्रकम्,
आगच्छयानमध्यस्थम्, दृढमध्यस्थम्, वास्तव्यमध्यस्थम्, दिगिज्ज्यालमध्य-
स्थम्, लवणमध्यस्थः, क्रियाकारमध्यस्थम्, लागनमध्यस्थः, घानुष्कमध्यस्थः,
ग्राह्यमध्यस्थः, वंगलमध्यस्थः ।

एवं विभागशो वर्णयं प्रत्येकस्य यथाक्रमम् ।

दिविराणां हितार्थाय भूर्जसारं समुच्चयम् ॥

II Adhyāya

दीनारहुण्डिका, धान्ययवगोधूमहुण्डिका, सेच्यहुण्डिका, क्रियाकारहु-
ण्डिका, गोदिकानामहुण्डिका, इति हुण्डिकामतम् ।

III Adhyāya contains only glossary.

IV Adhyāya contains glossary, देशकालविभाग, and three forms.

अथ दीनारोद्यमचीरिका, धान्योद्यमचीरिका, देयंमयाचीरिका, प्रति-
यरचीरिका, अवलागणचीरिका, राशिचीरिका, खलासपाटचीरिका, गृहधानु-
ष्कचीरिका, स्थावरधानुष्कचीरिका, विभागचीरिका, भागीवर्तनचीरिका,
वन्धोद्यमचीरिका, विन्मयक्रियाकारचीरिका, प्रष्टचीरिका, नियमनचीरिका,
गुण्टीचीरिका, अलङ्करणसङ्गचारचीरिका, रङ्गचीरिका, संरक्षणचीरिका, वा-
शुधेवाटचीरिका, शातनचीरिका, शुसिचीरिका, दिव्यशपथचीरिका, वज्रलची-
रिका, ग्राह्यचीरिका, प्रतिभुवचीरिका, वाक्यचीरिका, खसितग्रहणचीरिका,
कर्मपट्टीचीरिका, विज्ञसलेखचीरिका ।

धर्मचीरिका.

परमाधिदेवतार्चनीय० अत्र संवत्सरे अत्र दिने अमुकविषयस्थामुकग्रा-
मीयामुकेन अमुकपुत्रेण हस्ते सति दिव्यशपथवाक्यचीरिका अमुकविषयस्था-
मुकप्रदेशीयामुकं प्रति कृता यथा । अनेन तात्कार्यपुरुषाग्रे प्रतिभूः लगितः ।
तत्रत्र प्राप्यामिन्नग्रे प्राङ्गिवाक्यण्डितसाधिकपुरस्थे स्वैयसारप्रसारैत्युदीरितोत्प-
न्नवक्तव्ये सति तदनेनोक्तमित्यमुकक्षेत्रादमुकरूपात् भूखारिपञ्चकं बलाङ्कुक्ति-
कत्वाच्च मत्पितृप्रव्यादमुकसङ्गृहीत्वा मूल्येन सम्प्राप्तस्थितमित्यर्थाच्च तच्चा-
नेन बोधितम् । तस्योपभुञ्जमानत्वात् बलाच्च तेन नीतं सममिति विचार्यैत-
द्वक्तव्यतया मयाऽस्य नीतम् । न किञ्चित् । अर्थवत् । न किञ्चिदपि तस्मादेत-
त्स्वावरं मम पित्रा तु भुक्तमिति वर्षत्रिंशत्पञ्चाशिकं तावदुपभुञ्जीतमेतदेव
क्रमेण साध्येन स किलागतः । तस्मादर्थतो वा सर्वस्मान्ममोपभुञ्जमानस्याधि-
कवलं केन हेतुना किं प्रयोगेन कथं क्रियते इति पदानि परस्परमुदीर्यामुकवि-
षयामुकनागराजदेवपादानामग्रे तत्र स्थित्या तत्रास्य विधानेन पश्यमानक्रमेण
च पदोदीरणापूर्वं शुद्धचीरिकां प्रेक्ष्य धर्मचीरिकां ललाटं गृहीत्वा समपदानि
गत्वा दिव्यं कर्तव्यम् । अत्र सन्धयः । वदि पञ्चम्यां वदि द्वादश्यां शुदि
प्रतिपदि इत्येकेऽनुष्ठाय मया यदि न शुद्धिं न कर्षिता वा स्फोदितो वा । अहं
पत्याध्वगतस्वदेवोपयुक्तं स्थावरं दत्त्वा सीव्यति क्रमात् । दीनारसहस्रपञ्चकं
पादो यो ग्राहकाणां मार्गं धातव्यम् । तद्वदनेन कर्षापितस्तदा मम न वक्त-
व्यम् । दैविकराजकुलिकपरस्परं प्रेक्षणीयम् । एवमतः क्रिया न चलनीयम् । अत्र
शुद्धिनिकर्षणाय दत्तप्रतिभूः अमुकप्रामादमुकोऽमुकपुत्रः । स यस्य दत्तम—क्तं
महमेव यदि दग्धो वा पलाय्य गतस्तदुपयुक्तवदनुपालनीयम् । अनेन तद्वच्छु-

द्विमध्यस्थः अमुकविषयस्थासुकदेशीयासुको (असुक)पुत्रः अनेनासुकेन असुकस्य तद्रहस्यः । र्थं सति स्थितः । ऊनाधिकान्यक्षराणि प्रमाणम् । सति ।

आदित्यचन्द्रावनिलोऽनलश्च द्यौर्भूमिरापो हृदयं यमश्च ।

अहश्च रात्रिश्च उभे च सन्ध्ये देवोऽपि जानाति नरस्य वृत्तम् ॥

दक्षिणाप्रतिपादनपट्टकः

परमाधिदेवतार्चनीयभट्टारकमहाराजराजाधिराजपरमेश्वरचक्रवर्त्युत्तम-
लोकपालश्रीमदसुकसुरस्थानराजदेवविजयराज्ये संवत्सरे अत्र दिने असुक-
विषयस्थासुकग्रामीयासुकः असुकपुत्रोऽसुकपौत्रः तथा तदीयवैवाहितभार्या
राज्ञी असुकोद्यमानासुकाया असुकग्रामीयासुकदुहितायाश्चेतसवियुतोक्तं वा
हस्तवाग्भराभ्यामुपलक्षिते सति दक्षिणाप्रतिपादनपट्टकोऽयं ददाति यथा । अत
एवासुकप्रदेशेयग्रहारीयभद्रासुकायासुकपुत्राय त्रिसन्ध्योपासकाय ऋग्यजुःसा-
माथर्ववेदपाठकाय नित्यस्नानदानदेवार्चनरताय मम मातापित्रोरुद्धरणाय ब्रह्म-
चारिणे सद्ब्राह्मणाय श्रीकाश्मीरेषु श्रीमद्धिजयेश्वरदेवपादानां पूजार्थमर्घ्य-
पुष्पधूपदीपसमालभनाय

आपः क्षीरकुशाग्राणि तण्डुलाः सुमनास्तिलाः ।

यवाः सिद्धार्थकाश्चैतदष्टाङ्गोऽर्घ्यः प्रकीर्तितः ॥

पूजापूजकाय दत्तं नियमितम् । असुकविषयादसुकग्रामादसुकसमीपा-
दसुकनामक्षेत्रादसुकप्रदेशीयादसुकस्थावरनिकटादसुकसमीपादसुकनामक्षेत्रादसु-
कादीनां सत्कार्यान्मूल्येन दीनारशतसप्तकोपेतसहस्रपञ्चकैर्यः सम्प्राप्तः स्थिता-
गमसञ्चालकाद्भूप्रस्थढादशकमस्मै दक्षिणायां दत्तं प्रतिपादितं परित्यक्तं च ।
एतस्योपभुञ्जमानस्य सन्तानस्यास्माभिस्मै वंशजने वान्यत्र केनचिद्रोधनपरि-
पन्थनादिकं न कार्यम् । केनाऽपि चित्कृतं स नरकपाती स्यात् । पुत्रवश्यो भ-
वति । आचन्द्रमर्ष्यसमुद्रमेरुमलयपर्यन्तं तावदाहार्यं ससन्ततेर्जीवनाय प्रति-
पादितपट्टकोऽयं दत्तः । उक्तं च भगवता ।

हलकृष्टां महीं दद्यात्सवीजां सस्यशालिनीम् ।

यावत्सूर्यकृते लोके तावत्स्वर्गे महीयते ॥

षष्टिवर्षमहभ्राणि षष्टिवर्षगतानि च ।

वर्षकोटिशतं पञ्च स्वर्गे वसति मानवः ॥

देवद्रव्यविनाशाय ब्रह्मस्वहरणाय च ।

अर्जिनं कुलनाशाय सर्वदा स्वयथाय च ॥

न विषं विषमित्याहुर्ब्रह्मस्वं विषमुच्यते ।
 विषमेकाकिनं हन्ति ब्रह्मस्वं पुत्रपौत्रकम् ॥
 सुवर्णमेकां गामेकां भूमिमप्येकमद्भुलिम् ।
 हरन्नरकमाप्नोति यावद्भूमिसम्प्लवम् ॥
 तटाकानां सहस्रेण अश्वमेधशतेन च ।
 गवां कोटिप्रदानेन भूमिहर्ता न शुध्यति ॥
 अक्षिपद्मपरिक्षेपक्षणक्षयिनि जीविते ।

कन्याक्षाचाक्षिपेत्क्षोणी यस्या वाचा क्षये क्षयः ॥

तसायःपिण्डदण्डाधृततरलदिकावज्रतुण्डाण्डजौघै-
 र्व्याघातैर्भिन्नमुण्डा विकटकद्वरदच्चण्डतृद्वण्डधूर्ताः ।

आराम्याराचकाण्डप्रहतहुतवताखण्डखण्डाङ्गसङ्गा-

ज्जायन्ते तारकास्ते जलधवनिकटा ये धरित्रौ हरन्ति ॥

भूमिर्माता या त्रिलोकं सुराणां हस्तैर्भुक्तैर्वह्निमारुह्य दिव्यम् ।

तस्या हत्वा प्रज्वलत्तैलपूर्णं लोहं कुम्भे पश्यतः कालपूतैः ॥

साधारोऽयं धर्मसेतुर्नराणां काले काले पालनीयो भवद्भिः ।

सर्वानेतान्भाविनः पार्थिवेन्द्रान् भूयो भूयो याचते रामभद्रः ॥

स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेच्च वसुन्धराम् ।

स विष्टायां कृमिर्भूत्वा पितृभिः सह मज्जति ॥

यो वारयति वा क्रोधयति स नरकपाती रायत् ।

एवं न कश्चिदपहरेत् । अनेनैवं दक्षिणापट्टकोऽयं दत्तः । अत्र साक्षित्वे

धर्मादित्यवसवः मरुद्गणरुद्राश्च । एवं अमुकदेवमहाप्रभुशाहिप्रत्यक्षे लिखितं
 गंपत्यमुकेन ॥

Appendix V.

THE WRITER, PEN, INK, ETCETERA.

लेखकः ।

सर्वदेशाक्षराभिज्ञः सर्वशास्त्रविशारदः ।
लेखकः कथितो राज्ञः सर्वाधिकरणेषु वै ॥
शीर्षापेतान् सुसंपूर्णान् शुभश्रेणिगतान् समान् ।
अक्षरान् वै लिखेद्यस्तु लेखकः स वरः स्मृतः ॥
उपायवाक्यकुशलः सर्वशास्त्रविशारदः ।
बह्वर्थवक्ता चाल्पेन लेखकः स्यान्नृपोत्तम ॥
राजाभिप्रायतत्त्वज्ञो देशकालविभागवित् ।
अनाहार्यो नृपे भक्तो लेखकः स्यान्नृपोत्तम ॥

Matsyapurâna, Adhyaya 189.

मेधावी वाक्पटुः प्राज्ञः सत्यवादी जितेन्द्रियः ।
सर्वशास्त्रसमालोकी ह्येष साधुः स लेखकः ॥

Garudapurâna.

मेधावी वाक्पटुर्धीरो लघुहस्तो जितेन्द्रियः ।
परशास्त्रपरिज्ञाता एष लेखकः उच्यते ॥

Śârngadharapaddhati.

समानि समशीर्षाणि वर्तुलानि घनानि च ।
मात्रासु प्रतिबद्धानि यो जानाति स लेखकः ॥

राजलेखकः ।

ब्राह्मणो मन्त्रणाभिज्ञो राजनीतिविशारदः ।
नानालिपिज्ञो मेधावी नानाभाषासमन्वितः ॥
मन्त्रणाचतुरो धीमान् नीतिशास्त्रार्थकोविदः ।
सन्धिविग्रहभेदज्ञो राजकार्ये विचक्षणः ॥
सदा राज्ञो हितान्वेषी राजसन्निधिसंस्थितः ।
कार्यकार्यविचारज्ञः सत्यवादी जितेन्द्रियः ॥
स्वरूपवादी शुद्धात्मा धर्मज्ञो राजधर्मवित् ।
एवमादिगुणैर्युक्तः स एव नृपलेखकः ॥

हृष्यानुवर्ती सततं नृपविश्वासरक्षकः ।
हृषतेर्हितकान्त्रेषी स एव राजलेखकः ॥

Patrakamudl.

लेखिनी ।

आद्यग्रन्थी हरेदायुर्मध्यग्रन्थी हरेद्धनम् ।
अन्त्यग्रन्थी हरेत्सौख्यं निर्ग्रन्थी लेखनी शुभा ॥

मपी ।

सहवरभृङ्गत्रिफला कासीसं लोहमेव नीली च ।

समकज्जलयोलयुता भवति मपी ताडपत्राणाम् ॥

सहवरेति कांटासेहरिड । भृङ्गेति भांगुरड । त्रिफला प्रसिद्धैव । कासीस-
मिति कसीसं येन काष्ठादि रज्यते । लोहितं (लोहं?) लोहचूर्णम् । नीलीति गुली-
निष्पादकवृक्षस्तद्रसः । रसं विना सर्वेषाममीषामुत्कल्य कायः क्रियते । स च
रसोऽपि समवर्तितकज्जलयोलयोर्मध्ये निक्षिप्यते । ततस्ताडपत्रमपी भवति ॥

इति ताडपत्रमष्याम्नायः ॥

उभयोरपि मष्योर्महाराष्ट्रभाषया डेरलीति प्रसिद्धस्य रिंगणीवृक्षस्य व-
नस्पतिविशेषस्य सत्कत्कस्य (सत्कतकस्य?) फलरसस्य मध्ये प्रक्षेपे सतेजस्व-
(स्त्व?)मक्षिकाऽभावादयो गुणा भवन्ति ॥

भप्लवघूष(?)रसेन एकैकं क्षिप्त्वा सर्वाणि पत्राणि हाहन ॥ कोफलि
(आहनकोपरि ?) मर्यन्ते । तदनन्तरं पिसाभ्वयाभिधं तवक्षीला(रा?)परनाम-
चूर्णं मध्ये मुक्त्वा तन्मानेनान्बु पूर्यते । पश्चाच्चूर्णं विना द्वित्राणि धावनी(ना?)-
नि नीतार्य नीतार्य प्रक्षाल्यते । तदनन्तरं विमलोद्भवला पयसीकै(?) पीलीड
च स्यादिति ॥

खांड बोल अनइ लक्खारस कज्जल वज्जल अनइ त्रन्वारस ।

भोजराज मिसि निपाइ पानउं फाटइ मिसि नवि जाइ ॥

बोलस्य द्विगुणो गुन्दो गुन्दस्य द्विगुणा मपी ।

मर्दयेद्यामयुग्मं तु मपी वज्रसमा भवेत् ॥

शीषणानी मपी ।

मष्यधे क्षिपेद्गुन्दं गुन्दाधे बोलमेव च ।

लाक्षापीअरसेनोच्चैर्मर्दयेत्ताम्रभाजने ॥

काजल टांक १० गुंद टांक ५ बोल टांक ३। पूर्व कोरकमेव कज्जलं ताम्र-
भाजने क्षिप्त्वा दृढं मर्द्यते । तदनु गुन्दमिश्रितजलेन विन्दुमात्रक्षिप्तेन
घृष्यते, अलक्तकपोतिकाजलं च क्षिष्यते । निम्बगुन्द-खदिरगुन्द-बन्बूल-
गुन्देन वा दिनसप्तकं मर्द्यते । मपी सर्वोत्तमा भवति । न तु धवगुन्देन, मपी
सर्वथा विनश्यति ॥ मध्याम्नायः ॥

कायस्थनिन्दा ।

काकाल्लौल्यं यमात्कौर्यं स्थपतेर्दृढघातिताम् ।
आद्याक्षराणि सङ्गृह्य कायस्थः केन निर्मितः ॥
कायस्थेनोदरस्थेन मातुरामिपशङ्कया ।
अन्त्राणि यत्र भुक्तानि तत्रहेतुरदन्तता ॥
विना मद्यं विना मांसं परस्वहरणं विना ।
विना परापवादेन दिविरो दिवि रोदिति ॥
कलमाग्रनिर्गतमपीविन्दुच्याजेन साञ्जनाश्रुकणा ।
कायस्थन्तुण्ड्यमाना रोदिति खिन्नेव राजश्रीः ॥
यमोऽपि वञ्चितो येन नकारान्तरलेखया ।
आयुर्धं कलमं यस्य तस्य देवोऽपि शङ्कते ॥
लेखनेनकृतकर्णस्य कायस्थस्य न विश्वसेत् ।
विश्वसेन्कृष्णमर्षस्य वने व्याघ्रस्य विश्वसेत् ॥
निःस्नेहः शृकरहितः सकपायो विवन्धकृत् ।
ममूर इव कायस्थः कायस्थः कस्य ज्ञान्तये ॥
लघुपादो न माजोरः श्वामधारी न तापसः ।
दण्डदृष्ट्वाऽपि न यमदृष्टद्वान्वेषो न पन्नगः ॥
चोरगतम्करदुर्वृत्तमहामार्हमिकादिभिः ।
पाठ्यमानाः प्रजा रक्षेत् कायस्थश्च विदोषतः ॥

कूटलेख्यम् ।

कूटलेख्यं कलकृतं मलिनं म्यान्पक्वादिमम् ।
अशुभं कूटलेख्यं कलकृतं कूटलेख्यमाप्नुयात् ॥

GLOSSARY.

Page

1 The *द्वेष* in this *द्वेष*प्रकृति are about forty in number, if we see the list of them given in the first five stanzas. But the number becomes about fifty if we take उष्यानवक्रिका etc. from 52nd page onwards into account. Another way of making the number fifty is to take even the sub-headings into account. The work is otherwise known as *द्वेषपंचाशिका* as there are about fifty *द्वेष* in this.

The thirty-two *करण* or departments may be as under:-

श्रीकरण (income department), व्यवकरण, धर्माधिकरण, मण्डविकाकरण, वेलाकुल-करण, जलकरण (navy), (स्थल) पथकरण, घटिकागृहकरण, दृक्शाळाकरण, द्रव्यभाण्डारकरण, अंशुकभाण्डारकरण, वारिगृहकरण (water works) देवदेसमकरण (in palaces), गणिकाकरण, (amusement department) हस्तिशालाकरण, अश्वशालाकरण, कलभशालाकरण (camel department), भ्रैणिकरण, व्यापारकरण, तन्त्रकरण (political department), कोष्ठागारकरण, उपक्रमकरण, कर्मकरण, स्थानकरण (P. W. D.) देवकरण (देवस्थान department), सन्धि (विग्रह) करण, महाक्षपाळकरण (depository of legal documents), महानसकरण, जयनशाळाकरण (armour department), सत्रागारकरण अन्तःपुरकरण and कोष्ठिका.

2 निरूपित=appointed.

दण्डनायक=generally the Viceroy or the governor of a province. He represents the king, as is clear from lines 4-5 below.

घोटक=a horse

चित्रजतं=various kinds of armour.

निजमनोहार्या=at one's own sweet will.

दूतक=a messenger

गर्जनिकाधिराज=the emperor of Ghazni.

पटुर्विशद्वृष्टाशुपप्रशुजने महानिपुण=highly skilled in the use of thirty-six kinds of weapons

Thirty-six kinds of weapons are —

चक्र-पास-मोगर-गदा-वन-तोमर-तीरद ।

सकाति-सूट-विष्ट-वज्र-कातर-करदंड ॥

पटुकटारी-कत-सरसी-पट्ट-अवाजी ।

कणीड तुरी रज्ज नाडि गोड्य नाराजी ॥

पाहु वपुड सुंसट हल सौंगणि परती गुपति गणि ।

निपग शांगि अंडश गुरज शुदक बाण वरीस भणि ॥

(कविस्व Acc. No 4568 of the Central Library):

... ..
Sanskrit, p. 107

... ..
the ... ..
total ...

सिद्धमन्त्र - the name of a kind of Cup ... ..

सिद्धमन्त्र - the name of the ... ..

पञ्चाशत् - a deed of grant of ... ..

सामान्य - a proper name

3

सोमवर्षेण ... .. either on the occasion of a lunar or a solar eclipse.

पूर्वगीभ्यामभ्यां देवराजस्य ... ..-excepting the देवराज (gifts to temples), ब्रह्मराज (gifts to Brahmans), and the pasture land for the cows (which must be observed as before), i.e. the whole village excluding these three items is given पञ्चमान is equal to पञ्चा in modern Gujerati.

अधिनाममकचातुर्यं येन मधु = in the presence of the people of four castes living in the vicinity.

भाग्यजागारिकं = payments in kind or taxes etc.

4

सप्तमचक्रवर्ति = the six चक्रवर्ति are:-

मान्याता धुन्धुमारश्च हरिश्चंद्र पुरुरवा ।

भरत. कार्तवीर्यश्च पदेते चक्रवर्तिनः ॥ अधिपानचिन्तामणि ।

5

मूळराज, चासुण्डदेव etc. are the names of kings of Gujerat.

बर्बरकजिण्यु = the conqueror of वावरियावाड in Kathiawar or who had the devil वावरो under his control.

गर्जनकाधिराज = the emperor of Ghazni.

भासुय = the name of the prime-minister.

शाकम्भरी } शाकम्भरी, modern सांवर was the capital of the सपादलक्ष
& } country in Rajputana. सपादलक्ष is the Sanskrit from
सपादलक्ष } Sevalik hills.

दण्ड = दण्डनायक

पञ्चकुल = an assembly of arbitrators, usually consisting of five.

ठ०=ठकुर.

धर्मदाय=gift in charity.

7

पत्तला= पट्ट. a royal charter.

मण्डलकरण=a district, or taluka.

राज०=राजपुत्र a Rajput. It means a cavalry-soldier also

दानदायदानीभोगादिके=दान is local cess. दाय is the gift to Brahmins or temples. दानी is the land tax. भोग is the right of enjoyment.

उदमाह्यमाण cf. Gujerati उधरावयुं.

दानी बोलापिका: तळारामाण्य=दानी land-tax. बोलापिका cf. Gujerati बजामद्रे तळार is Kotwala. भाण्य is what is called संभावना i. e. पायरी.

वालपित्वा cf. Gujerati वाळीने.

भायपद=income.

समकरकुल=families whose rent is fixed once for all.

दायापित cf. Sanskrit दापित.

मत्तानि=signatures.

8

बत्त=पुत्र.

पौरचरट cf. Marathi पौरचिळटांचा उपद्रव.

पाळा=cf. Gujerati पाळो a foot-soldier.

पारुघोटक=a riding horse cf. Marathi पार.

प्रवहणघोटक= a carriage horse.

बल्दरणेन=mark the use of दर्ण. It is equal to Gujerati दर्दि.

अवलगा cf. Gujerati ओळग service.

मवतरधूमी=land as yet uncultivated.

मते=signature.

ठाकुर बुलाविया तळार दिण्डीपक प्रतीतारक=ठाकुर=generally tries to detect the thief etc. They are generally of the Koli caste

बुलाविया cf. Gujerati बुलाविया the man who accompanies the collector

तळार is a kotwala दिण्डीपक is a touring revenue officer कलिया is an officer who collects tax and allows the cart to go out of the कलिया (a strip of low ground).

क्रियाणवानि cf. Gujerati करियाण grocery

साहू=Merchant

बुलापिका=the tax for बुलाविया people. cf. Gujerati बुलापिका

बसा cf. तांच टेंच in Gujerati: तेंच.

see also *प्राचीनयुद्धकाव्यसंग्रह*, the 18th book in the Gaekwar's Oriental Series, p p. 106-7.

वज्रराज=the name of a king of Gujerat. Date 720-780 (?) He is the founder of Anhilapura-pattana, the modern Pattan in Gaekwar's territory.

मिहिराज=the name of a king of Gujerat 1094-1143 A. D.

जीउज=the name of his prime-minister.

प्रनारसमज= a deed of grant of rent-free land

नाम= a proper name.

3

मोनरांणि सूर्यरांणि वा=either on the occasion of a lunar or a solar eclipse.

सूर्यीशानामानंदेशयनप्रशयनांगीचरणं=excepting the *देशान* (gifts to temples), *ब्रह्मराय* (gifts to Brahmans), and the pasture land for the cows (which must be observed as before), i. e. the whole village excepting these three items is given. *पञ्चमान* is equal to *पञ्चाज* in modern Gujerat.

अभिजातपञ्चाशतसंज्ञितम्= in the presence of the people of four castes in the vicinity

प्रसाधनकारिणं=payments in kind or taxes etc.

4

प्रसाधनकारिणं=शुद्ध, सव्यवर्ति, अरु -

प्रसाधनं शुद्धप्रसाधनं शुद्धितं शुद्धता ।

प्रसाधनकारिणं पश्यते चकारिण ॥ अभिजातसंज्ञितम् ॥

5

पञ्चमान, अथवा पञ्चाज = 5 years or 5 villages in the territory of Gujerat

अभिजातपञ्चाशतसंज्ञितम् = in the presence of the people of four castes in the vicinity

प्रसाधनकारिणं = payments in kind or taxes etc.

शुद्ध, सव्यवर्ति, अरु =

प्रसाधनं शुद्धप्रसाधनं शुद्धितं शुद्धता ।

प्रसाधनकारिणं पश्यते चकारिण ॥ अभिजातसंज्ञितम् ॥

प्रसाधनकारिणं = payments in kind or taxes etc.

शुद्ध, सव्यवर्ति, अरु =

प्रसाधनं शुद्धप्रसाधनं शुद्धितं शुद्धता ।

प्रसाधनकारिणं पश्यते चकारिण ॥ अभिजातसंज्ञितम् ॥

ठ०=ठकुर,

धर्मदाय=gift in charity.

7

पत्तला=पट्ट. a royal charter.

मण्डलकरण=a district, or taluka.

राज०=राजपुत्र a Rajput. It means a cavalry-soldier also.

दानदायदानीभोगादिकं=दान is local cess. दाय is the gift to Brahmins or temples दानी is the land tax. भोग is the right of enjoyment.

डम्प्राणमाण cf. Gujerati डपरावडुं.

दानी वोलापिका: तजाराभाण्य=दानी land-tax. वोलापिका cf. Gujerati बळामण्यं तजार is Kotwala. भाण्य is what is called संभावना i. e. पाषही.

वालयित्वा cf Gujerati वाळीने.

भायपद=income.

समकरकुट=amilies whose rent is fixed once for all.

दायापित cf. Sanskrit दापित.

मत्तानि=signatures.

8

इत्त=पुत्र.

चौरचरट cf. Marathi चोरचिट्टांचा डपदव.

पाळा=cf. Gujerati पाळो a foot-soldier.

वारुपोटक=a riding horse cf. Marathi वारु.

प्रवहणघोटक= a carriage horse.

बट्टहरणेन=mark the use of हरण. It is equal to Gujerati छेने.

अवटगा cf. Gujerati ओळग service.

नवतरभूमी=land as yet uncultivated.

मते=signature.

ठाकुर बुलाविया तजार हिण्डीपक प्रतीसारक=ठाकुर=generally tries to detect the thief etc They are generally of the Koli caste.

बुलाविया cf Gujerati बळाविया the man who accompanies the camp etc. तजार is a kotwala हिण्डीपक is a touring revenue officer. प्रतिसारक is an officer who collects tax and allows the cart to go out of the नाडी (a strip of low ground)

द्वियाणकानि cf Gujerati करियाण्यं grocery.

साहू=Merchant.

बुलापिका=the tax for बळाविया people. cf. Gujerati बळामण्य.

पधा cf. ताँष संव in Gujerati; tease.

मतं=see above.

देशोत्तार=a permission for allowing the cargo to go from one place to another.

महंतक=Accountant; a clerk. It is a term of respect also among वणिक् caste people of Gujerat.

वृहद्वाजिरु=प्रब्रह्मण्डल नियामकादि-प्रभृतीनां=वृहद्वाजिरु seems to be the modern Police officer. पञ्चकुल already explained. नियामक seems to be an officer who allows licenced things to go.

अधुकारसक्त=belonging to a certain man This सक्त is really सक्त.

उचालकभृत उद्गृहि २=उचालक is Gujerati उचालो i. e. household furniture that can be easily moved about. उद्गृहि=a cart or carriage. The whole means two carts containing household furniture.

तथा ४ कण मृदा ४ the first figure of 4 seems to be a misprint for four 'in words'. the whole may mean corn weighing four मृदा, or the first 4 may mean four उद्गृहिस.

मृदा=a measure of capacity equal to a hundred maunds or in the Surat district of 24 maunds

स्थानदान=allotting some piece of land (allowing them to stand somewhere) बोझविक is explained. तयारमान्य is पावडी money given to Kotwals.

व्यतिकरे=in connection with.

तथा=तथा given above.

बदा of Guzerati वाया obstacle

बालावि० is really बलावित्त seems to be the revenue head of a Taluka like the Mamletdar

देगडपुर देगनडार ग्रामतडार दिण्डीवक प्रनीवारक बोझविक=देगडपुर=small chieftains in the country. तडार in old Gujerati means कोटनाळ, hence देगनडार may mean 'Police Superintendent' and ग्रामतडार Foujdar. दिण्डीवक may be the touring officer of the revenue department.

प्रनीवारक the officer who collects tax and allows the cart etc. to go out of the strip of low ground.

विस्मावक is विस्मावक for which see above.

पत्तन seems to be जगदिपुरपत्तन the modern पत्तन in the Kadi District of the Baroda State

साधु १-साधु a merchant

रुद्रदेवकविनिर्देश=रुद्र १० road-carr बोझवत (cf. Gujerati बजारा) is the tax. It is collected by a बोझवित्त the officer-in-charge of collecting the

१११. It seems that formerly a घोडापक or men under him accompanied merchants in their journey for the safety of their goods. A tax was collected for safeguarding their goods.

राजगोदाकेन १५ राज० गोदाकेन i. e. राजघुन गोदाकेन. राजघुन explained.

रां० १५ मां०स्यसिक.

द्र० १५ the abbreviation of द्रम्म a copper coin, which is something like a pice in value.

पर्यटभाय=१५ पायरी i. e. something like an इनाम.

विकल्प under the item विकर i. e. miscellaneous expenses.

चदापक=increasing the rent already fixed. cf Gujarati चदावो.

मलमार्गण=मळवेरो of the present time. This tax is utilised when the whole village wants to show some respect to a particular man.

माङ्गलीयक seems to be a tax collected in view of auspicious occasions of the royal family, as the birth of the prince to a king etc.

चतुरक=Sanskrit चत्वर, Gujarati चौरो i. e. a public place in a village; a police station It seems to be a tax for the maintenance of this police station.

पतित १५ from पत् to fall. But here it is used in the Gujarati sense वे किंमत पडे ते आपवी. This author every now and then uses Sanskritised Gujarati.

रक्षणीयः is Gujarati राखणे, i. e. must be prepared and maintained. see note on पतित above.

प्रथमसंघ=the first instalment.

श्रीकरणविदितं i. e. informing the income office.

दावापनाय=दापनाय i. e. for making him pay.

दावापित=दापित.

रा०=राजघुन.

भाव्ये see in the previous passage पञ्चकृत्वस्व कर्षणभावे; thus भाव, भाव्य पद and पष्ट (in the next passage) seem to be of the same meaning.

चदापकमलमार्गणमाङ्गलीयकचतुरकपतितं should be as चदापकमलमार्गण माङ्गलीयक चतुरकपतितं.

पष्टकार्यसमस्तकरणाय=for fulfilling all the conditions in the charter.

दोषत्रिनाशावष्टन्धिरक्षणाय for keeping it safe from the three faults दोष doing anything wrongly, त्रिनाश not doing it at all and अवष्टन्धि is detention.

ठ०=ठफुर.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

tax. It seems that formerly a घोडापक or men under him accompanied merchants in their journey for the safety of their goods. A tax was collected for safeguarding their goods.

राजगोदाफेन १९ राज० गोदाफेन i. e. राजपुर गोदाफेन. राजपुर explained.

सां० is सांस्कृतिक.

द० is the abbreviation of द्रुम a copper coin, which is something like a pie in value

कर्पटभाज=as पाघटी i. e. something like an इनाम.

विकरपद under the item विकर i. e. miscellaneous expenses.

घटापक=increasing the rent already fixed. cf Gujarati चढावो.

मटमार्गण=मळयेते of the present time This tax is utilised when the whole village wants to show some respect to a particular man.

माङ्गलीयक seems to be a tax collected in view of auspicious occasions of the royal family, as the birth of the prince to a king etc.

चतुरक=Sanskrit चत्वर, Gujarati चोरो i. e. a public place in a village; a police station It seems to be a tax for the maintenance of this police station.

पतित १९ from पद् to fall But here it is used in the Gujarati sense जे किमत पडे ते आपवी. This author every now and then uses Sanskritised Gujarati.

रक्षणीय. १९ Gujarati राखवो, i. e. must be prepared and maintained. see note on पतित above.

प्रथमस्वयं=the first instalment.

श्रीकरणविरित i. e. informing the income office.

दावापनाय=दापनाय i. e. for making him pay.

दावापित=दापित.

रा०=राजपुर.

भाष्ये see in the previous passage पञ्चकृत्य कर्पटभावे; thus भाव, भाव्य पद and पद (in the next passage) seem to be of the same meaning.

घटापकमटमार्गणचतुरकपतित should be as घटापकमटमार्गण माङ्गलीयक चतुरकपतित

पट्टकार्पणमस्तकरणाय=for fulfilling all the conditions in the charter.

दोषविनाशावटन्धिरक्षणाय for keeping it safe from the three faults. दोष is doing anything wrongly, विनाश not doing it at all and अवटन्धि is detention

ठ०=उत्तुर.

पतिपत्तौ is प्रतिपत्तौ for convincing.

महं is the abbreviation of महंतक.

पारि. is really पारिख (*lit.* who examines) It is a surname among the वणिक्स or श्रेथी. पारीख formerly used to examine coins.

भोगे=for the right of enjoyment.

देयकवर्तुलकलसी seems to be a misprint. It should be देय वर्तुलक कलसी. वर्तुलक=peas. कलसी is a measure of sixteen maunds.

अवधेरनन्तरं थाकमानानां पञ्चकशतप्रत्या सव्याजकद्रम्माणां दानाय=If the money remains to be paid after the time is over, it should be paid along with its interest which should be calculated at 5%. For थाकमानानां दम्मानां cf. थकलेडी बाकी in Marathi.

10

निस्तारेण in an excellent manner.

वदसशुद्धिक्-*here* शुद्धिक् is कणवी in modern Gujarati i. e. cultivators who have come from outside and settled here.

गुणाधर is गणयत्पटो a document for a lease of land by the proprietor to cultivators.

शुद्धिक् i. e. farmers who live here for generations, or who originally settled here.

स्वमङ्कत=his own special arrangement.

पाद्रीयक=those living in the confines of a village.

नवीन पत्रिकानकरणाय-mark न in the compound. It may mean that the men residing in the confines of a village should not be allowed to have new fences, i. e. they should not be allowed to have additional land in their possession.

भारवाड नया (?) भेदकूड=भारवाड may be भारवाड caste mon. भेद may be भेववाड i. e. the scavenger caste. 'Bharwads' because they keep a number of cows sheep and goats with them, and भेदकूड people, because they are untrustworthy, should not be allowed to stay in the village. नया may be नया.

भारवाडानां गृहे गवां निवेदनय as they may kill a cow for the sake of the skin

भारवाडानां गृहे गवां निवेदनय the guarantor should see that the conditions in the contract are fully fulfilled

भारवाडानां गृहे गवां निवेदनय i. e. भारवाडानां गृहे गवां निवेदनय भारवाडानां गृहे गवां निवेदनय for which a permanent revenue is fixed, i. e. it will not be increased and it is fixed at a particular rate.

उद्धग्राम is the village of which the revenue is fixed as a lump sum.

दाणबुलावी माण्टवीवर्ज—here दाण is दान a road-cess बुलावी is बोटापन already explained. माण्टवी is a tax levied on articles that are to be sold in a market place. वर्ज because it is government money, and it must go to the government.

समकरपट्ट, उद्धपट्ट is almost explained by समकरग्राम or उद्धग्राम.

वा०=वाणिज्य, a merchant.

राजपुण्डिका=a royal bill of exchange.

वद्गाहित=collected. cf. Gujarati वपरवेष्टे.

पोतक is Gujarati पोत, the amount of the revenue of a village sent to the government treasury.

निवृद्धि यावत्=till the account is clear.

कणभक्तक 8=Gujarati तीरुं or तीरुं सामान i. e. undressed provisions sufficient for eight men.

दू०=दूयक.

अधि.=अधिकारी a *tenonuo officior* like the Mamletdar of a Taluk

11

फलितपदे cf. Gujarati हुंटी पाके त्यारे. i. e. when the bill of exchange becomes due

अर्धदिनपाठिकायां=for the series of days afterwards, i. e. beginning with the sixteenth day

फ० 15 perhaps फल. It may be the sixteenth part of a दम्मा, i. e. a piece of land.

मत्तम=signature.

द्यु० 15 द्यदि, i. e. in the bright half of a month.

गुप्तपत्रक=a deed of permanent lease. गुप्त because perhaps it gave the right of use to a particular man.

धे०=धेठी a merchant caste man

गुप्तपत्रक 15 गुप्तपत्रक. A deed of permanent lease

विष्णुपदेय for विष्णुपदेयसादा a temple built by king विष्णु of the 8th century family at Pattan. See प्रथमविष्णुपदेय.

पाठक 15 पाठो in Gujarati. It means a street or lane in a town. In Pattan even to-day we find narrow streets called पाठो, पाठो, संवधीनो पाठो etc.

समालिन्दक=with a terrace in front of a house

द्विभुमिनं two-storied

सप्तदशिका=with a 17th century or 18th century temple in front of a house

सप्तदशिका in the text of the 17th century

समरापणीयं=should be got repaired. This is the Sanskritised form of the Gujerati समरावधुं.

समर्चापनीयम् cf. समरापणीयं above.

उत्तराक्षराणि=(cf. Marathi उत्तराड) seems a deed by which land is given at a favourable rent to merchants etc. as they helped the government with money.

12

व्यव०=व्यवहारिक a dealer, a money-lender, a merchant.

उत्तराणि is उत्तराक्षराणि.

उत्तर is उत्तराक्षराणि,

राजमाङ्गलीयक=auspicious occasions for the royal family.

व्यवहारपदे=as a tax from merchants.

द्विकशतव्याजेन=at 2% interest.

वाहोयक may mean विघोटी an assessment of land collected per विघा or वाह may mean the plough+रुक्ता the plough tax, i e. land tax.

द्विकशतव्याजप्रमाणेन=it seems that when the विघोटी is in arrears it may be collected along with 2% interest.

कोटीया=perhaps with walls around

दंका=is equal to half pice, a copper-coin

पट्टपट्टवधिकरुपट्टशतोपेतविंशतिदंका add सदस्र after विंशति and make it विंशतिसदस्र

निरूपणा=order for transfer of service.

पपक=is a group of certain number of villages It is like the पेदा-

महाल of the Baroda State.

निरूपित=is appointed.

सुद्रा=government seals.

पदलेख्यक=the ledger in which items of income are given.

13

पोतरु is पोतुं in Gujerati; the amount of revenue of a village.

वदिनादिकरु=is रोजमेळ day-book, see line 13 below दिनगतानि वदिकायाम् लिखनीयानि.

उदणनीयम्=cf Gujerati गणी आपतुं hand over the charge.

उदणक=chief revenue charts.

लेखन=a record of documents

तन्त्रे निरूपित=officially sent

भ्याह्नभोगपदे=under the head of personal expenditure.

दृष्टपत्रागन्तवदानि, दृष्टयोयक=the word दृष्ट here shows that money should not be given on faith but अविकारि अनयनिद should actually see the foot-

soldiers and horses and then pay the money.

अवलगा सदैवावलोकया=care should be constantly taken.

क्षूणानि=seems to mean expenses, as they are to be written on the रोजमेळ or the day-book.

कद्रआ=names of this kind are found in Gujerat even to-day.

डोकरा=an old man.

निरूपिततंत्रराज=may be separated as निरूपितः तन्त्रे राजपुत्रः as in the above passage.

जिने प्रति may be जनं प्रति, i. e., per head.

सदैवावलोकनीया=before this, a word like अवलगा seems to have been omitted.

क्षूणादिकम्=expenses, etc.

हेडाळ=means हेडवाळ, a man who wanders along with a herd of cattle (हेड) for selling them.

नागट=is a proper name

श्रीखण्डघोडु= a kind of horse, a टूटू (?).

दानसम्बन्धे=as regards the sale-tax.

दशबन्धे=at 10%.

ज्येष्ठसदि १६ गुरौ=This is an instance which shows that the date, if not the names of places, persons, etc., in this book are simply given as models, and not as facts. If we compare this reference with the line 14 above we find that ज्येष्ठसदि १३ in the same year also comes on गुरौ. How can the 13th and 15th of the same month occur on the same day?

गुणाशरणि=a concession letter.

पण्डगुट=is Gujerati सांड & मोळ i. e. sugar and molasses

भूत पोडीयाबलीवर्द=loaded pack-bullocks.

प्रसादमुक्ति= (cf. प्रसाद लोडवा वातर in Gujerati) for allowance the tax

कपटपदे=likely to be something like a *deceit*.

वाटा= is really बलापिष्ट

दिप्पनक= a certificate

घग=Marathi घग, Gujerati मग, Sanskrit मृग, a kind of horse

सूटक= is सूटा a measure of capacity equal to a hundred *...*

four maunds.

दम्माना= is really दम्माना.

दान=road-cess.

प्रतिदिप्पनरु=a receipt.

सूटक, सूडक & मूडा are synonyms.

भृत्तगत्री (cf. Gujerati भरेटां गाढां) loaded carts.

घणा-If we compare this with the next passage, it may mean भृत्तवलीवर्द=loaded pack-bullocks. Compare it with घन i. e. गोवन, cf. वण दृढ्यं छे i. e., the cattle is now let loose.

सगुणनीदान-here the word गुण seems to mean a sack-cloth. Thus the whole may mean road-cess along with the tax on the sacks. cf. सगुणीदाने below.

विलभृतवाहन=carts full of sesamum.

सगुणीदान-cf. सगुणनीदान above.

15

साह=साहु, a merchant.

सक्त is सक्त-*belonging to.*

वाहण-carts.

ठमि=a kind of earthen pot

भार-probably Gujerati भारो a load, a bundle.

सुकृढि-Gujerati सुकृढि a kind of sweet-meat.

गांठि-(गांठ्ही in Gujerati) packages.

श्रीपंड-श्रीखण्ड i. e. sandal-wood.

त्रिपदलेख्यक=रोजमेळ, सातावही and receipt book.

भट्टपुत्र-son of a warrior i. e., राजपुत्र; it seems that he gets four कणमकरस and two द्रम्स. See page 13 line 10, तदस्य स्वांगभोगपदे दिनं प्रति देय द्रम्मा २.

न्यायवाद-judgement.

तदा मम कुलवृद्धमेव प्रमाणं-this is the utmost that an Indian high caste woman can say.

प्रापूर्णक=a present, a gift.

16

आनीनपुगाक्षेत्रजाष्टक्षेत्रकेरु (?)=the reading seems incorrect.

पाहुद प्रमाणेन-in proportion to the gift given by him.

ग्रामसंस्था-the village institution.

समकरभूमि=the land on which the tax is permanently fixed.

दिगोवर्ष=seems to be a *vigha*, a measure of land equal to

20 *vasas*.

पोचिडभूमि=soft land.

रहमिडभूमि=table land but uncultivated (गिरा).

गरीयक=may be गणदियक as in the next passage. It means that place where the carts stand to dispose of goods.

गोचर=tax for allowing cattle to graze in pasture land.

घटोटीया=rains.

गर्दी=sheep.

घदमादल्बलीदं=bullocks used in ploughing land.

चर्मचौरिका=theft of skin.

भागवर्षण=taking away the portion allotted to some one else.

घारके may be चारके—for allowing the cattle to graze the stems with the ears of corn on them as grass

घर्यादिता=are taxed.

घदमानतमकरभूमि=in this घदमान means the land that is being ploughed.

दण्ड्यां=probably land-tax.

सकलाभारत=every kind of crime ?

घद्यादियिप्यामि=I shall get the revenue collected from the country in this way.

17

उदर—from Sanskrit उदर 'beautiful'.

चतुदत्तरचतुरसिकायां=चतुदत्तर is modern चरोतर, a portion of Gujerat north of Baroda. This portion formerly contained one hundred and four villages चतुरसिका is modern चोरासी, also a portion of Gujerat east of Baroda. This portion formerly contained eighty-four villages. The singular number shows that both these portions then formed one district or taluka. पेटडाडद or पेटडद (now in Baroda territory) is in चरोतर.

पञ्चसुतनगर=a city in which there are five leading men.

महाजन—generally the merchants, magnates, grandees.

सप्तविधि=seven kinds of defects ?

एकादश प्रवृत्ति—eleven births ?

चन्द्रविषद—as white as the moon (i.e., guiltless).

18

पञ्चालद्वारसंस्थाविधि=another reading for चत्वार is कदार.

माण्डलिकरणे=माण्डली is modern मंडल near पंचातर in North Gujerat.

The whole word means मंडलताडका.

वासेदृष्टुम्बिक, i. e., वसणारा कणबी farmers residing.

धुणपत्र, गणोत्तनाई=a lease of land granted by proprietors to tenants or cultivators for the purpose of cultivating or improving it.

प्रतिटिप्पणरु=a receipt.

सूटक, सूडक & सूडा are synonyms.

भृतगत्री (cf. Gujerati भरेडां गाडां) loaded carts.

घाणा-If we compare this with the next passage, it may mean भृतवलीवर्द=loaded pack-bullocks. Compare it with घन i. e. गोघन, cf. पण वृद्युं छे i. e., the cattle is now let loose.

सगुणीदान=here the word गुण seems to mean a sack-cloth. Thus the whole may mean road-cess along with the tax on the sacks. cf. सगुणीदाने below.

निलभृतवाहन=carts full of sesamum.

सगुणीदान=cf. सगुणीदान above.

15

साह=साहु, a merchant.

सक्त is सत्क=belonging to.

वाहन=carts.

ठामि=a kind of earthen pot.

भार=probably Gujerati भारो a load, a bundle.

सूडि=Gujerati सवडि a kind of sweet-meat.

गाडि-(गाठडी in Gujerati) packages.

श्रीयंड-श्रीयण्ड i. e. sandal-wood.

त्रिपददेस्यक=रोजमेळ, पातावही and receipt book.

भट्टपुत्र=son of a warrior i. e., राजपुत्र; it seems that he gets four कणमरुतs and two द्रम्मs. See page 13 line 10, तस्य स्वागभोगपदे रिने प्रति देय इत्या २.

न्यायवाद=judgement.

तदा मम वृत्रपुत्रमेव प्रमाणं=this is the utmost that an Indian high caste woman can say.

प्रापूर्णेक=a present, a gift.

16

अर्जुन्याग्रेवत्रापुत्रेकेण (?) =the reading seems incorrect

पात्रे प्रमाणेन=in proportion to the gift given by him

ग्रामसंज्ञा=the village in titution.

स्यमस्युजि=the land on which the tax is permanently fixed.

विशेषः=... to be a *virgha*, a measure of land equal to

20 2 15.

विशेषः=...

विशेषः=... land let for...

माहीयक—may be अणारियक as in the next passage. It means that place where the carts stand to dispose of goods.

गोचर=tax for allowing cattle to graze in pasture land.

वल्होडीया=rains.

छाडी=sheep.

वहमानहटबडीवर्द=bullocks used in ploughing land.

चर्मचौरिका=theft of skin.

भागवर्षण=taking away the portion allotted to some one else.

वारके may be चारके—for allowing the cattle to graze the stems with the ears of corn on them as grass.

इद्र्यादिता=are taxed.

वहमानसमकरभूमि=in this वहमान means the land that is being ploughed.

दान्यां=probably land-tax.

सकलाभारक=every kind of crime ?

इद्र्यादियिप्यामि=I shall get the revenue collected from the country in this way.

17

छट्ट—from Sanskrit छट्टम 'beautiful'.

चहुरत्तरचहुरासिकायां=चहुरत्तर is modern चरोतर, a portion of Gujarat north of Baroda. This portion formerly contained one hundred and four villages चहुरासिका is modern चोरासी, also a portion of Gujarat north of Baroda. This portion formerly contained eighty-four villages. The singular number shows that both these portions then formed one district or taluka. पेटलाहद or पेटलार (now in Baroda territory) is in चरोतर.

पञ्चसुवनगर=a city in which there are five leading men

सदाजन—generally the merchants, moneymen, princes

सप्तविधि=seven kinds of defects ?

एकदश प्रवृत्ति—eleven births ?

चन्द्रविशद=as white as the moon (i.e., on the face)

18

पद्मालंबराससत्याविधि=another reading for पद्मालंबराससत्याविधि

माण्डलिरत्ने=माण्डली is modern मंडल near पेटलार in N. W. of Gujarat

The whole word means मंडलमाण्डल

वासेल्लुद्धिर, i.e., वासालता इण्डी इण्डी इण्डी इण्डी इण्डी

कुण्डल, कणोत्तरा= a lease of land granted by proprietors to tenants or cultivators for the purpose of cultivation or improvement

समकरजघडीयाहुंपडीयाकुळे=here the word कुळ appears to be synonymous with कुळ in Marathi, a farmer. Thus समकरकुळ=farmers that have to pay revenue at a particular rate.

जघडीयाहुंपडीया कुळ=farmers on whom revenue is fixed as a lump sum and who live in huts.

वासनीयम् is वसनीयम्.

निर्वहणीय-should be observed.

श्रीराणकुळे is श्रीराजकुळे.

एंपरिणा=cf. Gujerati एवी पेरे; thus it means 'in this way.'

द्विखितनिबन्धभूमि=land mentioned in government registers with the names of owners.

रोहनीया, पातनीया=mark these Sanskritised forms. पातनीया नदी is in Gujerati पाडी राखवी नदी 'should not be kept uncultivated'.

आयपर=tax.

वटिभ्यनि=वाळी लेणामां आयशे in Gujerati.

विणा is चणा=peas.

ठाटवीम=कछंडा बीज (?)

वृहानि=here वृह is the *p. p. p.* of वृष 'to cut'.

मेदि=a barn-yard; a thrashing floor.

वाटनीयानि=see वटिभ्यनि above.

वाग्भट्ट=artisans. The five artisans may be the carpenter, the iron-smith, the potter, the barber, and the washerman.

बावटानि=cf. बाचरो in Gujerati; 'handfuls'.

कट्टेयानि=from कट्ट 'to cut'.

वाग्भट्ट=वाग्, पट्ट=

मेदिगावट्ट=a special tax on the thrashing-floor.

नन्दीनगरविदिगावट्टि=after the payment of the government tax (नन्दीन) the thrashing floor tax (नन्दीन), and the village-priest (नन्दीन) १०८ (?)

नन्दीन=

नन्दीन=

नन्दीन=

नन्दीन=

नन्दीन=

नन्दीन=

तत्र=on the spot.

उपरी or उपरी=a reward or sweet-meat.

साचित=perhaps the grant of land for doing some government work.

आदये=the chief farmers; that is, perhaps for allowing the petty farmers to have the chance.

माणिकं यावद् क्षणं नहि=the case should not be considered. It matters not if there is a loss of one maund only. क्षण is from क्षण the *p. p.* of क्षु 'to pound'. It means a loss.

तस्य श्रेष्ठे रस्त.=as a sign of warning.

हारे=हीन.

रावा=complaint.

ग्रामाद्द्वारात्तनीय.=must be driven out of the village.

दौर=cattle.

पञ्चाटदेशीयहृद्यानां गुणपत्रविधि=an order of royal favour concerning the farmers of the Panchal country.

आपौरत=mortgaged आपि=a mortgage, deposit.

प्राग्गत=modern Gujerati पोस्वार.

पट० (पटपर)—seems to be पेट in Gujerati, i. e., one who has the charter for collecting government revenues.

पिक=a bull not castrated ?

20

भीमालीय सरटद्वारादत्त=it seems evident that formerly the mints were in charge of goldsmiths. Goldsmiths of भीमाली caste appear to have been the most reliable. Thus the whole means true coins from the mint in the charge of भीमाली goldsmiths.

त्रि परीक्षित=thrice examined.

दृष्टव्यरहरमाण=may be current in the market (दृष्ट).

जीर्णविश्वप्रिय=favourite coin of the older विश्वप्रिय (वीसवदेव).

चदन्ति=cf. Gujerati चदये, 'accumulate'.

कलिकाकठिरहिता=कलि+काकलि+रहिता, here काकलि is Gujerati 'ककल्लाट 'grumbling'.

एकमुष्टया=at the same time.

एकपनस्य=if it is a joint family.

घृदोदुम्बरमध्ये=here घदुम्बर is the threshold; i. e. money must be brought into the house.

धारणिक=a debtor.

अपूर्वमाण थाकमानद्रम्मा=दम्स, which are not completely paid off and still in arrears. (cf. Marathi यकलेयी वाकी for the word थाकमान).

आधौसुक, आधौकृत, आधौदत्त are synonyms.

शाकपणिकान्यायेन=like vegetables in a market.

सोपन्नयाः=together with other expenses.

सजातोपक्षय=expenses incurred.

हीनवादि=the defeated party.

उच्छृङ्खला=free (from this burden).

विनधाधिसक्त=in connection with the lost thing given in mortgage.

करकच=cf. Gujerati कचकच 'talk that may annoy the hearer'.

कन्दल=controversy.

द्रम्भैः हस्तप्राप्तैः प्रयोजनं जायते=when there is a necessity of having the money back (before the stated time).

भट्टपुत्र=sepoys, soldiers.

ग्रहीतारौ इव प्रतिश्रुवौ=the guarantors are to be considered as debtors.

एकेन सर्वे सर्वैरपि एकः=when one is approached all are supposed to have been approached, and when all are approached one is supposed to have been approached. (*lit.* by one all and by all one.)

धुरप्रतिश्रुवोरन्तरं नावगन्तव्यम्=there is no difference between the debtor and the guarantor.

प्राप्तैकैनापरेपासुत्तरमङ्गुर्वतां—read ता for तां; the meaning is 'when one is approached, he in reply should not point to others'.

21

आधिपाटक are different persons, *see* next sentence.

अधिवाससक्तीय=neighbours.

पारथी=is really पारथी; such surnames are found even now.

हीनाद्वरमधिकाद्वरं वा प्रमाणम्=whatever is written in this deed, with additional words or words wanting in it, is to be taken as the authority.

वा०=वाणिज.

माणि=a measure of about 6 maunds.

उद्दारे=cf. उदार borrowed on trust or credit.

सपादिकाः—with one-fourth i. e., 5 माणिस in addition. This सवाणी system is current in certain parts of India even now.

वर्द्धमाना=when cut down.

पटकान्ते=at the end of the thrashing season.

द्विवहां=may be चिचव or चिम्मट 'seeds of a particular plant'.

Page

निम्न- up to.

वर्तिका-from वर्ति 'quarrel'.

वर्तिका-(cf. વર્તણ or વર્તાणे in Gujarati) 'loquacity'.

वृत्त=impatience; anxiety.

राजभागादन्तगन्तव्यम्-राजभागादानानन्तरम् i. e., after the government revenue is paid.

एकेन द्वौ द्वाभ्यामेकः cf. एकेन सर्वे तत्रैरपि एकः on the previous page.

दिग्=ideal.

23

दोहटिकाश्रुति=दोहटिकाश्रुतिश्रुति-here दोहटिकाश्रुति from the words "स्वकीयां भूमिं निःसन्देहं विषाय" in line 14 below means 'land of which the ownership is doubted, hence taken by government'. (cf. the Gujarati words ઠલ, દુલ્યું, દોહોલ્યું.)

चिरुत्तनलोक=old men.

श्रीपरणविदितम्-cf. lines 18-19 below.

स्वकीयां भूमिं निःसन्देहं विषाय=proved his title to ownership.

व्यापेयः कारितः=निपेय. कारितः, i. e., proved in the court that it was his own land and not दोहटिका land.

दोहटिकार्यां=in connection with the दोहटिका.

हस्त दोहटिका=दोहटिका lost to the owner, hence हस्त.

पहमानभूमिव्यापेयः-cf. thus व्यापेय with प्रतिबन्ध in the above passage. It means the same, i. e., no one should stop him when he is ploughing his own piece of land.

व्यापेय=seizure, seizing possession of, annex as government property.

साधित=may mean land attached to government servants as long as they serve.

राणावीरमदेवस्य प्रामेयु-i. e., प्रसादप्रामेयु.

पूर्वरीत्या ग्रहणाय दत्तम्=given over for collection in the old way, i. e., the money to be collected directly by the government.

24

असिद्धप्रदारेयु=in war.

नाम=may be नामपाठ mentioned in line 15 below.

प्रासल्येन=confiscation of the lands given in maintenance. प्रास is गिरास in Gujarati.

राजात्यां कर्तव्या-cf. राजसञ्ज्ञात्यां कर्तव्या; may be made a government property.

नष्टः--does not mean dead but disappeared.

विशुध्यक्षराणि=acknowledgement.

पट्ट०=पट्टवर, most probably, the पट्टे of a village.

पदकविशुध्या=clearing item by item.

25

उपगता=a receipt.

पोतके=government money-bag.

हस्त० मां०=हस्तक भाण्डारी by the hand of i. e. through भाण्डारी.

रौक्यद्र=रौक्य द्रम्मा (cf. रौक्य with रोकडा i. e. cash in Gujerati).

साभिज्ञानं=among the merchants in India it is a custom to give some token by which the signature, etc., are recognized.

चनासत्कमूटकाः=मूटकाs of peas.

ठेक=special restraint or जति.

व्यापेधः कार्यः--take 44 द्रम्म० from each village (?). Note the use of व्यापेध=जपती वेसाडवी.

26

विजयकटक=the war-army or camp.

सान्धिविग्रहिक=a minister of piece and war.

दण्डाधिपति=governor.

साथनसहस्रैकं=an army consisting of one thousand men.

नीत्वा=आनीय. प्रतिकारग्रह=for defensive and offensive purposes.

विजयकाय=leading to victory.

मुत्कडनीयम् (cf. Gujerati मोकडुं) may be sent.

डिलितं=a private letter.

लेख=official letter.

मिलित पोतकद्रम्मा=collected government money.

चाद्यातः--from the camp. see page 27, 2nd line. चाद्या is चद्यां=an attack.

प्रती०=प्रतीहारी ?

27

विद्रुणा seems to mean escort, suite.

मेटापक=group.

राजभीमयनकर्णचाद्यां=here चाद्या seems to mean an attacking party.

भीमटक=camp.

दीकोश=रासी.

मृजां=भोजनारि (?)

स्वरूपविधि=is explained in lines 20-21.

Page

वेलाकुल=a harbour.

दुर्मजीयादन=a ship from the Ormuz island.

तेजी=fine.

शेषा=निर्मात्य, etc.

29

जरदजीवरशिफकूट=जरद+जीवरशि+कूट 'different kinds of armours'.

सपाह=armours.

रङ्ग लेखो=it seems that the ministers were in the habit of sprinkling saffron water on the letters addressed to a king.

त्रिपदमवधारयताम्=who examines the three chief account books
1 रोजमेळ, 2 सातावही, 3 पावती वही.

30

काव्यता=note the word.

31

सविशेषमया=may be सविशेषतया.

संभाला=cf. Gujarati संभाळ-care, protection.

32

साठवी=a weaver.

कांतीतणी=drawn out into threads. cf. Gujarati कांतुं.

वणापित्त=woven. cf. Gujarati वणावेष्ट. It may be वणावित.

योगिनीपुर=Delhi ?

गुडीभाळ=probably गोदावरी (in Gujarati) 'with clusters of flowers woven in it'.

घुनटी=a kind of cloth worn by women.

पाट्टी=white speckled cloth.

घुबड=(cf. बोवनी घुडीयो in Gujarati) 'a kind of bangles'.

कचकटा=tortoise-shell.

बटीभां=cf. Gujarati बटुं 'bracelet'.

भेटन=cf. Gujarati भेट 'a present' or 'gift'.

सजीवता is really समीक्षा

नीत्या-mark thus for शक्तीय.

33

सारा=care

व्यवहारपत्र=1 deed of debt.

दफिना=market

सतप्रत्या=per hundred.

वदति=cf. Gujarati વદશે 'will accen. relate'.

मट्टस्कोच=मट्ट+स्कोच; मट्ट is mud; the whole means layers of mud.

कलिकावलिकवचदरहिता=कलिकावलिक (mere reduplication) meaning 'quarrel'. वचद=anxiety. (cf. Gujerati वचाद).

अष्टप्राहरिक्या=within 24 hours. 3 hours=one प्रहर.

निर्योगक्षेमा=renouncing all claim to it.

एकसुष्ठया explained on page 20.

कन्दल=beating, from Sanskrit कन्द् to strike.

एकेन द्वौ द्वाभ्यामेक=explained on page 20.

व्यवहारिक्य=व्यवहार 'use'.

पारौपय=may be a proper name, as coins are sometimes named after certain persons, e. g. वावाघाई, महम्मदी, etc.

अष्टप्राहरिका—cf. अष्टप्राहरिक्या in the previous passage, i. e., within twenty-four hours.

वडितपत्रविधि=वळतदाणखत in Gujerati.

अथैवव्यास्तव्य=may be ईववास्तव्य.

पत्र स्थापयित्वा=by laying it out at interest.

रौक्य—cf. रोकटा in Gujerati.

द्विगुणीभूता—by the addition of interest.

शड=the stem or the trunk of a tree; here it means the whole tree.

आढाणके सुक्ता=mortgaged.

पत्रघटतो प्रवेदय दातव्याः=दrams 100 should be deducted from the value of the mangoes and the creditor should get the sum entered at the back of the document. (दातव्याः from दा 'to cut')

पत्रघटात् दृढन्ति=will be free from the bond of दृढन्ति with Gujerati दृढणे.

लागसंबंध=any connection.

घनिक—cf. Gujerati घणी 'owner'.

निष्कावट—from Sanskrit कवट, on which no one has any right.

वडिताय अढाणके सुक्तम्=cf. Gujerati वडतदाणे सुक्तं छे, i. e., something mortgaged, the produce of which will, in course of time, pay off the debt.

आस्रपुर=आस्रपर.

वडितव्या भोग्ये सुक्ता=the same as above वडिताया may be वडिताय as above.

अःश्यां कःशानि एवद्वारकेर भोग्यानि=this shows that all the fruits are to be enjoyed and the value of all of them is to be considered as

... which can be deducted from the original

...

... in the above passage.

...

...

... covered over with tiles; cf. marathi षीट 'tile'.

...

... a good threshold

... with an open space on all sides; cf. Gujerati વકચિયં.

... with wall of the compound.

... meaning certainly.

... probably ...

... vegetables in a market.

... conforming the five leading men of the city.

... building operations.

... permanently ...

... covered over with tiles. cf. कानेढकैः उपं in the above passage

... like vegetables and fruits.

... this word is explained further on page 37 lines 1-2

... इत्येव आहः नदि । इन्माणां प्याजं नदि । एव एदिकलभोगन्यायः । It is कबजागिते

... cf. इपार in Gujerati.

... mortgaged.

... rent; cf. Gujerati भाई.

... this is the maxim known as हदिकलभोग.

... repairing.

... expenses.

... when the house is being vacated.

... only.

... cf. एककृष्या in previous passages.

... इदं = इदं विक.

... the deed for mortgaging a house.

... surrounded by a verandah.

पट्टशाला=cf. Gujarati पडमाळ; the first room in a house.

रसवती=a kitchen.

भाटक-cf. भाटक in line 1 meaning 'rent'.

नीनपात=the falling of rain-water from the eaves; cf. Gujarati नेव or नेवां.

कोटडी=कोट 'walls of the compound'.

अथदिनपूर्वं पञ्च वर्षाणि वन्धीकृत्य=for a period of five years from to-day.

भीडा=cf. Gujarati भीड 'straitened circumstances'.

त्रिलोक्यन्ते=are being searched for, i. e., when he is in search of money in times of difficulty.

पत्रमहाणकं दत्त्वा=this very bond may be mortgaged.

38 अप्रिकपायावपरि=on the original foundation; cf. Gujarati पाया the 'foundation'.

काठ-cf. काठमाळ in Gujarati.

क्रिवेल्ल-cf. Marathi कौळ 'tile'.

कडीय-cf. कडीया in Gujarati, 'bricklayer', 'mason'.

मञ्जूर-cf. मञ्जूर in Gujarati, 'day-labourer'.

लागिद्रम्मा=expenses incurred.

चटाण्या-cf. Gujarati चढाववा, i. e., must be entered on (the back of) the bond.

कोष्ठक=granary, store-house.

समराप्यम्-cf. Gujarati समरावडुं. 'should be repaired'.

निजमनोहार्या=at one's own sweet will.

भोगवनियम्=should be enjoyed.

सामक-cf. सामडुं in Gujarati 'collectively'. cf. एकस्रष्टया in 37-4.

चरौ=may be नरौ.

पारथी=may be पारथी.

गृहह्वलीपत्र=deed for the house lost to the owner.

आधिपत्र=a mortgage bond.

मट्टकन्धरहिता=free from the layers of mud.

यदि कथित दिने द्रम्मान् न ददाति तदा द्विगुणदत्तद्रम्मेर्गुहमाचन्द्राकं ह्युक्ति=If he does not pay the money on the fixed day the house will be permanently (आचन्द्राकं) lost to him (even if) he pays double the amount when the period is over.

भेदनीति-यथाभिय- here both भेद and नीति are used in the sense of
दिवस the great and the older.

मदनिधानमदिति- may be मदनिधानमदिति.

लोनीय- cf लोनीय in Gujarati.

मदिकर-रवि दग्धे देव लो-मितिं पारणिको न लभते= (when the date is already
over) the debtor will not get his farm liberated by the ready money
tied in a piece of cloth; cf. Gujarati मद्ये or मद्यी with this मन्धि.

पलाप- cf. Gujarati पलाप 'make to obey'.

अश्वामाणवपत्रम- deed for mortgaging a horse.

दीर्घमंभीदिपमाभिय- see above.

राट- राट.

पाट- beds.

प्राटिचर- cf पटोरे in Gujarati; a guard, custodian.

मंसरा- is really संतर- prickly shrubs having a few or no leaves
on them. प often stands for रा in writing.

40

कथनीयानि- should be fixed, i. e., to be served to them. cf. Gujarati
बांधी आपदा.

पत्रममेन- according to the conditions laid down in the bond.

दिनेकनदग्ध- after one day is over.

सर्वोपस्यटाग्या- for the expenses required for every item of
expenditure.

आसारीयक- may be आस्य+सर 'front strings.'

वेदसरीयेते- a verb formed from कटि+सर, i. e., if death is caused by
drawing the ropes round the hind legs of the horses.

ईलकणित- when frightened.

मोषीयक- cf. भोषक in Gujarati 'dens' in a mountain forest.

रसनापतन- cutting off the tongue.

गाटौ- is it गा+शट unable to walk? Ill.

अधीक- previous ones.

कटिमात्रली- quarrel.

माटमाट- mud, an example of mere reduplication.

लोडनीयौ- may be liberated.

शाकपणिकान्यायेन- like vegetables in a market.

पण्डसरीपाटन्यायेन- like sugar and *badari* fruit, पण्ड is राट in Gujarati.

टट- a market place.

पटितरीपत्रमा- द्रमस that are really wanting.

Page

उभयो= is really उभयो.

पलापनाय=causing one to observe.

41

हेडाग्र=for this read हेडाड.

श्रीपंडपोळिघोटकौ=two kinds of horses.

उपदायं भणित्वा=calling it an expenditure for grass, etc.

उदार्यम्=may be debited; cf. Gujerati उचारुं.

राजकदैवकवशात्=calamities owing to the king or god.

योगक्षेमादिक=death.

जातयोगक्षेम=died. cf. एतौ घोटकौ विनाशं प्राप्नुतः in the previous passage lines 14-15.

समं=in the same way as.

कृत्वाम्=what is known as कृत्वि in sanskrit.

डांखरादि is really डांकरादि explained in the previous passage.

नीरणे=cf. नीरुं in Gujerati; 'placing grass' before cattle as fodder.

आधिपत्र=a deed of mortgage.

42

द्विवह्वयम्=the द्रम्म in which there is a mixture of two वाह of a lower metal.

सप्राङ्गणं=with a court-yard.

नीनजळपात is really नीव जळपात.

माटघाट=(mere reduplication) free from layers of earth, etc.

43

पारुपथक-see पारौपथ on page 34.

आहीकृतं=आधिकृतं mortgaged.

दोहडिकाभूमिमध्यात्=although it is in the possession of the owner (because he makes a gift of it) still that land is known as दोहडिका, i. e., दृष्टित because it might have once lapsed to the government.

हलैकस्य भूमी=the piece of land that can be ploughed by one plough;

विदितं=may be वेदित.

44

ग्रामीय दोहडिका मध्यात्=see the previous page.

दत्तपायां= in the attack made on; cf. घारी 'an attack' with पाट in Gujerati.

चतुस्पथ=a place where four roads meet.

रहाण्य=causing her to stand there. चतुस्पथे रहाण्य means that she was ld at a public place frequented by many. चतुस्पथ is चौपटी in Gujerati.

गारि=grass.

नि-रा=it is used in its Gujarati sense. निन्दुं—to weed out grass growing along with the corn.

पनिक्कं विभाव=claiming ownership.

पनादास्तस्य गदास्तानम-*i. e.*, the purchaser has no sin thereby.

45

चहितेय=by him who made an attack on; cf. चढारु करनारो in Gujarati.

पाव्यां=cf. this with दत्तपारी in the previous passage.

रूपन=cf. Gujarati रोंपुं 'to cook'.

गर्दभपाण्डाटन्यादेनारूपानं कृत्वा घियते=cf. lines 24 & 25 on the previous page.

कृत्वा-(कृत्रिमभर्ता वा) cf. this कृत्वा with Gujarati अमुकथी करीने.

देव भीरैश्नाथपत्रघृतपाटयति=cf. this उत्पाटयति with Gujarati उपावुं. वैशनाथ seems to be the name of some idol of Śiva and the पत्र seems to be बिल्वपत्र. In India, among the शैवस at least, the act of taking, बिल्वपत्र in hand on the idol of Śiva amounts to swearing.

व्यापारिता=much harassed.

हृषित=plundered.

विसंस्तुट=agitated; unsteady

ज्येष्ठ देवर=the elder brother of the husband.

नीत्वा=is दर्दने, *i. e.*, making. The use of नीत्वा is very peculiar.

सत्रागतः=is really सत्रागार a place where alms are distributed.

46

गृहमूर्धका=many hairs of her head have fallen down.

कान्दिशीक=frightened.

अन्यथा=quite changed.

रहापयति=keeps.

पादयोरङ्गित्वा=falling at the feet.

हस्तौ च संयोज्य=for saluting.

कालापदिदुर्गुभिषात्=is really कालरूपदुर्गुभिषात्.

सुप्मादेशितं=is really सुप्मादादेशितं.

मानयित्वा=cf Gujarati मानीने 'accepting'.

शन्यं दृष्टं=cf. एनी देखाती, *i. e.*, seeing that there is no one to take care of the thing.

परिपूर्णा=perhaps in full youth.

अनागत. एव निर्दोषः=guiltless as if he was absent.

उदरवापां=with a dagger (?).

साथीया=the sign स्वस्तिक.

ग्राहक=purchaser.

कर्षण=ploughing.

खाल=a gutter; a little channel for carrying off water.

कुण्डिका=a reservoir of water.

उल्लुञ्चन=cleaning.

नवनवत्याचारेण=99 %, i. e., fully.

प्रवहणके चटाप्य=cf. Gujerati वाहणपर चटावीने, i. e., causing her to sit in a boat.

वस्तुप्राप्तकेन=in exchange of something.

विकेतव्या=is really विक्रेतव्या.

प्रणश्य=cf. Gujerati नाग्निने; 'going out of sight'.

नैजायमान—from निज, i. e., when they are going to get themselves separated.

गृहसार्ता=all the household articles.

व्यतिमव्यतिनं=worthy or unworthy things, i. e., good or bad things.

राष्टपोच्छादिकं=राच रचीळं, household furniture.

जोगारि=जुवार in Gujerati.

कुरि=कुवेर in Gujerati.

झाडा=जाड in Gujerati.

बुडा=बोडा in Gujerati.

माड=bunches of castor oil seeds. This word is used by the farmers of the Pattan Taluka even now.

गादर=a sheep

टांगडी=a kind of cart.

पायगडा=पट्टगाडा 'a big bullock cart drawn by four bullocks'.

छकडा=a kind of cart.

वादिनी=a kind of carriage.

पायडा=a spade; cf. Gujerati पायडो.

दुहाडा=an axe; cf. Gujerati दुहाडो.

दुहाडा=a hoe; a spade; cf. Gujerati बोहाडी.

दुमि=an iron bar sharpened at one end, used as an instrument for digging; cf. Gujerati डोम.

रुच= a scythe. cf. Gujerati शंवरुं, शंवरुं.

दोपरी=an iron pan, cf. Gujerati डोरी.

एव चांगड=एव+आंगड both the words mean "a plough".

प्रदग्नि=a goad; cf. Gujarati परोणी.

दीरघा=a well in a dry pond.

भाजन=a vessel (on which food is served).

दांवादीतय=an example of reduplication. It may be दादयो in Gujarati (as it follows the word भाजन).

कांतीया=vessels made of bell metal (for holding butter, milk, etc.)

रच्छानि=articles.

कटाहि=is कटाई or कटाई in modern Gujarati.

तांरधी=a copper pot.

देघी is देगडी in modern Gujarati.

पदघा seems to be the stand of a vessel.

दींघोली=a swing.

टकटा may be a kind of lid.

पगारां=lids, covers.

घूप दहवाल=is it a censer, a vessel for burning incense?

भृंगार=a waterpot having a spout.

घटलोमय may be घटलोई,

घण्टी=a grinding mill.

नीसा=cf. Gujarati निशातरो, a slab of stone on which things are crushed or pounded.

घुषीय is चारपार्ई.

सेजवट=a cot for sleeping (सेज from अग्रा या S. 101. 1)

कांगिया बीज=gruel (seeds).

पानीबीज=commander (seeds) cf. Gujarati પાણી.

कुमणी=a tall jar (कुम्भ).

घुठा=a small jar (roundish).

वोरी=an earthen pot for tillage in corn, cf.

वदति cf. Gujarati વોરી.

जातु दिवस्या may be जातुदिवसा, i. e. when the day is over.

प्रतीतिवर्ति so that people may know the day, see the

her account.

केवलं जातमृतसूतकेन गृह्यन्ते, i. e., the relation now is only this much, viz., that they are to be affected by the impurity caused by the birth or death in their families.

कूटकपट-*is* fraud.

पत्र-*may* be joined to the following लिखितसाक्षिवादसहितं.

पट्टकूल-*silk* cloth; cf. पट्टे in Gujarati.

शण-*linen*.

करदि=*Gujerati* करद, i. e., rice once ground and divested of its outer husk.

उदद-*Gujerati* अदद a kind of pulse.

कार्यकारणवाद्य न्यायपूर्वं i. e. why a particular thing is given to the one and not to the other cannot be explained.

पाश्चात्यलिखित=*written* on the back of the bond.

सम्बुद्ध-*i. e.*, who are not minors.

वर्तनीयः *may* be वर्धनीयः

अभिवात-*injury* or hurt. (आत्मवात *may* be a better reading) *see* next passage l. 18.

गर्दभचाण्डालन्यायेन त्रिये-*i. e.*, I shall die a donkey's or Chandala's death (i. e. a vile death)

गङ्गास्नानमेव-*i. e.* there is no sin for them.

धर्माधिकरण=*court* of justice.

अर्थाकं चदापितम्=*circulated* a false rumour; note the use of चदापितम्.

आकाशात्पतितम्=*a* calamity (like a thunderbolt from the sky).

धर्माधिकरणपण्डिता गर्दभपत्रं समर्पयन्ति । In this passage the ब्राह्मण gives the गर्दभपत्र-*the* lines following also show that the Brahmana gives the गर्दभपत्र. So the correct reading seems to be धर्माधिकरणपण्डितेभ्यः गर्दभपत्रं समर्पयति ।

शीलपत्रविधि=*a* certificate of good character.

संबोधितौ=*advised*.

मर्यादां कृत्वा=*fixing* some boundary.

दत्तप्राप्तेन=*by* the portion obtained.

मिदितौ-*both* of them.

शील्यतः=*will* defray the expenses; cf. Gujarati शील्युं.

शीलनीय-*see* above.

करारी सामिगान=*with* the dagger as the recognition mark.

Page

द्वेषाधपत्र=the विलपत्र on the idol of शिव "द्वेषनाथ".

समयपत्र=agreement.

सम्बन्ध=provisions.

भाषाभेद=breach of words.

परपक्षे=is really परपक्षीये:

द्वेषभेदी-i. e., he will have the sin arising from breaking the idol of शिव.

52

जन्मसकृतम्-i. e., they have no sin.

पत्रमुत्पद्यितम्=the विलपत्र lifted up (in the presence of श्रीदेव).

समलपत्र=the treaty of alliance.

संराजहृष्ट=स० seems to be a mistake.

बलिष्ठ.=बलिष्ठेन may be a correct reading.

कटकं वर्तव्यम्=army should be sent against him.

संवापना=संवापना strong opposition.

दत्तान्तरं=the given guarantor.

दौकनपत्र=permission of divorce cf. Gujarati हुवा छेवा मेळववा.

मेहरलक्षणीयाकेन कुलहरकुटुम्बं कृत्वा स्वसुता चांद्रभाषार्थान्मोचापित-*this is a peculiar sentence. मेहरलक्षणीयाक is the husband, and मेहरवांश the father of the girl. The husband seems to have been disgusted with the wife, so he caused the father to get the girl made free from the relationship with him.*

विलिखित=विलिखित 'mentioned'.

नागदसमं=with नागद; i. e., नागद has received all the money and saw that the account is clear.

53

मानिता: विद्यदिसहिता=accepted as being clear (with reference to the account).

विलिखित भट्टपुत्रैः=with the men (sepoys) mentioned.

विलिखित भूर्जपत्र=विलिखित भूर्जपत्र.

चदितदिन=the days accumulated.

नीत्वा=taking. (mark the use of this नी).

साभिज्ञान श्रीकार=the श्री is the mark of recognition.

भणित्वा=saying, or charging.

काव्याश्रित-*is something like 'a word of censure passed'; it is explained by the following lines.*

न पातयितव्यः=i. e., the punishment should not be made to fall on us.

...
 ...
 ...
 ...
 ...

...
 ...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...

...
 ...

...
 ...

...
 ...

...
 ...

55

...
 ...
 ...

...
 ...

Page

परमानविणजारावन्डीविताश्र=परमान 'going'. विणजारा—cf. Gujerati वणजारो, i. e., a travelling merchant who carries for sale goods in a caravan.
 पक्षीविस्त—already explained.

सन्दरेण भावर्जनीया=should be well-received.

दुलारामिपेण=as the tax for safeguarding.

भीकारखुजाङ्गितं=scaled with the syllable श्री.

दस्ताक्षराणि=a deed for borrowing money.

कणस्यर्णदृष्टिकार्यांश्चहरमाण=i. e., current both in the corn-market as well as in the gold-market.

कलिकारली—a reduplication of कलि 'quarrel'.

कुचट—cf. Gujerati कचयाट, 'disturbance of the peace of mind'.

सन्मुखदस्ताक्षराणि=cf. Gujerati सामा दस्तकतपत्र.

56

पतितस्य=for non-payment.

निर्गमनस्य=for the payment.

दारा सम्बंध.=both meaning the same

स्वहस्ताक्षराणि=a receipt.

ददायंश्चपुनहारारथं=for doing the business of lending money.

पातयिष्यामि=I shall deduct and thus take less.

श्रीकरणीयददारम्मा: प्रसादेन सुका=the money borrowed from the government treasury is by (royal) favour left to him, i. e., the government has presented the money to him

मटमटा—cf. Gujerati मटवुं.

शुभे हस्त प्रदत्तो=warning and assurance of security.

निधिपत्रम्=judgment

माराया=cf. Gujerati मारामारी 'a mutual fighting'

अद् कारणं करोमि=I shall prove that the corn is stolen.

57

अस्य वचनपद्ये वर्तमाने=here the word पद्य is from the Gujerati root पाद्यु

आद्याप=contract deed ?

नाल्यां=cf. Gujerati नाल 'a strip of low ground'.

प्रतीसारक=toll-tax collector.

धोकडा=cf. Gujerati धोकडुं 'packages'.

छाट=cf. Gujerati छाटवु.

घाटीयां=baskets.

गांठि=bundles.

मोकडयम्=cf. Gujerati मोकडुं.

विकरणपट्टक and मण्डपिका पट्टक=market-tax contract.

राजकदवेक=calamities owing to the king or God.

सरन्दर=delay.

पातनिया=should be left aside, i. e., should not be taken into account when calculating the number of days.

चीठिका=a chit; cf. Gujerati चिट्टी.

कणभक्तसक्तजोवारि=i. e., जोवारि as undressed provision. This is mentioned as ०॥ ३. which is really ३॥ seers. and आज्य ०) १॥ is really १॥ अघोळ (16 अघोळ make one seer.)

58

लेखपद्धति II. These stanzas, in general, give directions for writing letters and treat of the position of स्वस्ति, or श्री, or the address, and similar things.

59

समस्तलेखलिखितविज्ञप्तिकादयो लिख्यन्ते यथा—This passage explains as to whom लेख, विज्ञप्तिका, etc., should be written.

कपायचतुष्टय=this passage contains words from the Jain philosophy क्रोध, मान, माया, लोभ are the four कपायस.

प्राणातिपातादि=these are five महान्तस, १ प्राणातिपात विरमण, २ मृषावाद विरमण, ३ अदत्तादान विरमण, ४ मैथुन विरमण, ५ परिग्रह विरमण.

त्रिगुप्ति जननी=१ मनोगुप्ति, २ वचनगुप्ति, ३ कायगुप्ति constitute त्रिगुप्ति which is like the mother (to चारित्र्य धर्म, i. e., साधुता).

भट्टारक=respected man.

द्वादशनतवन्दन=may be read as द्वादशावतवन्दन or the form of salutation in which the joined hands are waved twelve times (like an आवर्त).

प्रतिक्रमण=morning and evening prayers.

स्वाध्याय is आध्यात्मिक चिन्तन. It includes five things,—१ वाचना, २ पृच्छना, ३ परावर्तना (remembering it again), ४ अउपेक्षा (thinking on the real principle of twelve भावनास), ५ धर्मकथा.

धर्मलाभ=Jain साधु (of the श्वेताम्बर sect) utter the word धर्मलाभ when they bless the person (गृहस्थ) saluting.

60

सुदृढ=a kind of व्यन्तरदेव among the Jains.

चीर्णत्रतोपायनक=the gift (उपायन) for the vows practised.

61

राठर=Gujerati ठाकोर, chief among certain tribes of Rajputs, or a small chieftain.

59

आगतुं भवति अथवा आगतुं न भवति इति चेत्, (thun) as if I have come,
 आगतुं तु भवति इति चेत्, (thun) as if I shall come to you

अभिप्रेत-*opinion*.

अथ, विदुषोः कदापि विदुषोः, तथा युक्तं सप्त वर्षीया इति भेदः-If there is any
 opinion on account of my being here, your feel of myself (your opinion
 based on your experience about myself) is incorrect; I shall never
 prove false to the opinion that you have about myself.

60

वर्तते-*for coming or encouraging us.*

यो नो हि कश्चि एतन्नि=the Sanskrit rendering of this Prakrit वाक्यः-

एव दोषोपि कश्चि एतन्नि एतन्नि एतन्नि एतन्नि एतन्नि ।

आदाति न दाति न एते पुनरपि एतन्नि इति रम्ये ।

एतन्नि=*taking care.*

नश्चि एतन्नि=*especially doing.*

61

अपरोक्ष-*etc., anxiety, concern.*

अभिप्रेत-*anxiety.*

आदाति=*food; of Gujarati आदाति 'dickling'.*

एतन्नि=*provision.*

एतन्नि=*cf. Gujarati एतन्नि 'an ornament'.*

अदाति=*as mortgaged things.*

एतन्नि प्रोदाति=*cf. Marathi एतन्नि वापार 'taking on credit'.*

आदाति=*care; cf. Gujarati आदाति.*

एतन्नि=*cf. Gujarati एतन्नि.*

आदाति really आदाति

विरहदुःख, etc.-the Sanskrit rendering of this प्राकृत वाक्य is as follows:-

विरहदुःखादातिदातिदाया कथय प्रियतम ! दुःखं वाति ?

आदाति एतन्नि एतन्नि एतन्नि एतन्नि एतन्नि ॥

61

आदाति=*'jump'.*

एतन्नि=*wrong.*

आदातिदाति=*finishing, cf. Gujarati आदाति 'to accomplish'.*

आदातिदाति=*cf p. 61. l. 24.*

आदाति=*complaint.*

निष्ठापितम्=*finished.*

यत्न कुलसदृशं तदनुश्रेयमिति—this is the utmost that an Indian husband
65 can say to his wife.

रणरणक=anxiety.

दससु मि दिसासु=etc., the Sanskrit rendering of this प्राकृत गाय्या is
follows:—

दशस्वपि दिक्षु दृश्यसे द्विण्डसे रथ्यासु वससि मम दृश्ये ।

त्वन्मयमिह सकलमिदं तव विरेहे सुग्धे ! पश्यामि ॥

सवणाय य=etc., the Sanskrit rendering for this is:—

श्रवणयोश्च कर्तव्या भवति(? न्ति) प्रियतमावातांताः ।

संगृहीतप्रियाकलेवर ! खियस्व रे दृश्य ! माऽधिकम् ॥ ? ॥

संभाळ=cf. Gujerati संभाळ 'care', 'protection'.

सारा=care.

राटि=cf. Gujerati राट 'a cry'.

रुत.=cf. Gujerati रुवुं 'to speak out' 'to utter'.

सीदन्ति=let sit down, i. e., do not work (for want of money).

अस्माकसुपरि उदार्य cf Gujerati अमारि खाते उचारवा.

अग्रेतनोद्धारस्य सांप्रतोद्धारस्य च=of the previous and the present loan too.

66

साभिज्ञानेन=these अभिज्ञानs or recognition—marks were necessary in
those days.

सो कोवि न जाभो=etc., the Sanskrit rendering of the Prakrit गाय्या
is as follows:—

स कोऽपि न जातः कुत्रापि कच्छपकुलानां मध्ये । यस्मै समर्प्य भारं कूर्मो निवस्य विभ्राम्यति ॥

यथा सरसे तथा शुष्केऽपि पयो वर्धयत्यनुदिनं विन्ध्यः । उत्सङ्गवर्धितं निर्गुणमपि गुरुकृत् न शिथिल्यन्ति ॥

यथा स नीलकलापः प्रावृत्काले पिञ्जरे क्षिप्तः । सस्मरति वने रन्तुं तयाऽस्माकं मनस्त्वां स्मरति ॥

स कोऽपि नास्ति सज्जनो यस्य कथ्यन्ते दृश्यदुःखानि । दृश्याद् यान्ति कण्ठे कण्ठाद् पुनो निवर्तन्ते ॥

ते दिवसाश्चतुरङ्गुला ये स्वया सहिता आसन् । अधुना दिनकरोऽस्तमेति पथे पथे मासे ॥

शुलुक=a mouthful of water.

67

सुत्कलिता=cf. Gujerati मोकलुं.

68

दृश्यित्वा=getting her displeased; see p. 55 l. 1.

List of Important Persons.

धन्यपाल ५-१६.

वानलदे ५-२३.

वालिंग २३-११; २३-२५; २४-७; २४-१४;

२४-२४; २५-५; २५-२२; २९-३; ५२-

२५; ५४-२४.

कर्णदेव ५-१२-१३.

कुमारपाल ५-१५.

रोताक ५२-२८.

चन्द्रावली २७-७

चासण्यदेव ५-१०.

जगदेव १७-१७.

जयतकर्ण २७-३.

जयताक २६-५

जयसिंह ५-१४; २९-२.

दुर्लभदेव ५-११-१२

धरणीधर २३-१०; ३०-३.

धारावर्ष १५-१३; ३३-१२, ३७-१०.

नरसिंह २७-६.

नाग २४-८.

नागउ १३-८, १५-५.

नागपाल २४-१५.

प्रतापसिंह ४४-१०-११.

भाभूय ५-१९.

भूमि ५-१२.

भीमदेव ५-१७; २३-१८, २९-२३, ३४-४.

मालदेव १२-२८.

मूलदेव ५-१७.

मूलराज ५-९.

रासिल २६-२८.

रिणमादेव १७-२९.

लावण्यदेव ५-२१.

लावण्यप्रसाद ५-२४; ५२-६.

कण(न)राज २-१९.

काभदेव ५-११.

पापदेव २७-६.

पापपाद २६-४-५.

विजयसिंह ३३-१३, ३४-६.

पीरायल ४५-४.

वीरगदेव २३-२९, २५-२३.

शीलण २-२०.

शारंगदेव ३०-२, ३३-९; ५२-२४.

सिंहणदेव ५२-६.

List of Places.

- अणपुर २६-५; २७-६.
 अणहिल्लपत्तन ५४-२३.
 अणहिल्लपाटक ५-८; २३-१०, १७; ३५-८;
 ३६-११, २४; ४७-७; ४३-१, ३०; ४४-
 २९; ५४-२३.
 अणहिल्लपुर ४१-७.
 अरल्लुआपयक १४-१३; २४-७.
 आतरसुम्बक २७-१.
 आशापल्ली १६-२५; ३०-२.
 उज्जयिनी २७-२४.
 उनाजआ ४३-१९-२०.
 ओडा २९-२९.
 सेटकाधारपयक ५-२१.
 सेटकाधारमडल १७-१८.
 घोषावेलाकुल २७-१७.
 चतुरुत्तर चतुरासिका १७-१९.
 चन्द्रावती ३०-१५.
 चन्द्रावतीकरण ३३-१२.
 चाग ? २६-२८.
 जाम्बूग्राम ५२-२६.
 टीमा ५०-७.
 टेजद्रा ५०-२५.
 दण्ढाहीपयक २४-१४.
 दन्दाहीपयक ३४-८.
 नरसमुद्र ९-२५.
 नागमारिका ८-१३; १४-१.
 नुमारीपयक ५४-२४.
 पञ्चाल १८-१९.
 पत्तन १४-८; १९-२७; २१-९; २४-१
 २४-२८; २५-४, २५-७, २७-१६; ३०
 २६; ३८-२८, ३९-३; ४२-८; ५३-१२
 पेटलाउद्र १५-५; १७-१९.
 पेटलापद्र १५-९.
 प्रमास ४४-२.
 प्रल्हादनपुर ३३-१४.
 वर्वरक ५-१३.
 वालुआ ३४-८; ३५-९; ४३-२; ४३-१६;
 ४४-१; ४५-१; ४९-११, ५०-१३; ५१-
 १२; ५१-२४.
 भीमपल्ली २-२२.
 भृगुकच्छ ८-१.
 मण्डलकरण २५-१२.
 महामण्डपिका १४-१.
 माण्डलिकपयक २५-२२.
 मुहुडासा २६-४; २७-६.
 मोटेरा २३-१२; ५०-६.
 योगिनीपुर ३२-९.
 लाटापल्ली ११-२९; २६-२५.
 वर्धमान १४-१३; ५२-२४.
 शाकम्भरी ५-१४.
 संजारी १९-२९; २१-१२.
 सपादल्ला ५-१५.
 गिरनार ४५-२२.
 गीतापुर २५-१२.

Gaekwad's Oriental Series.

CRITICAL EDITIONS OF UNPRINTED SANSKRIT WORKS, EDITED BY COMPETENT SCHOLARS
AND PUBLISHED BY THE CENTRAL LIBRARY, BARODA.

	Rs. n.
1. Kavyamimamsa by Rajasekhara. Re-issue. 1924	2-4
2. Naranarayanananda by Vastupala, ed. by C. D. Dalal, 1916	1-4
3. Tarkasamgraha by Anandajana or Anandagiri, edited by T. M. Tripathi, B. A. 1917	2-0
4. Parthaparakrama by Prahladanadeva, ed. by C. D. Dalal, 1917	0-6
5. Rastraudhavamsa-Mahakavya by Rudrakavi, edited by E. Krishnamacharya Introduction by C D Dalal, M. A 1917	1-12
6. Linganusasana by Vamana, edited by C. D. Dalal, M. A. 1918	0-8
7. Vasantavilasa by Balachandrasuri, ed. by C. D. Dalal, 1917	1-5
8. Rupakasatka by Vatsaraja, edited by C. D. Dalal, M. A. 1918	2-4
9. Mohaparajaya by Yasahpala, edited by Mum Chatur Vijayaji. Introduction and appendices by C. D. Dalal, M. A 1918 ...	2-0
10. Hammiramadamardana by Jayasimhasuri, edited by C. D. Dalal, M. A 1920	2-0
11. Udayasundarikatha by Sodhdhala, edited by C. D. Dalal, M. A. and E. Krishnamacharya, 1920	2-4
12. Mahavidyavidambana by Bhatta Vadindra, edited by M. R. Telang, 1920	2-4
13. Prachinagurjarakavyasamgraha collection of old Gujarati Poems (12th to 15th centuries). edited by C. D. Dalal, M. A. 1920	2-4
14. Kumarapalapratibodha by Somaprabhacharya, edited by Mum Jinavijayaji, 1920	2-4
15. Ganakarika by Bhasarajna, edited by C. D. Dalal, M. A. 1920	2-4
16. Sangitamakaranda by Narada, edited by M. R. Telang, 1920	2-4
17. Kavindracharya's List. List of works in the collection of Kavindracharya, a 17th century pandit edited by R. S. Shastri, with a foreword by Dr. Gangadatta Jha, 1922	2-4
18. Varahagrihyasutra, edited by Dr. R. Shama Shastri, 1921	2-4
19. Lekhapaddhati. Specimen Sanskrit letters, etc., 8th to 15th centuries, edited by C. D. Dalal, M. A. and G. B. Shrigondekar, M. A., 1925	2-4
20. Panchamukha or Bhavisattalaha by Dharmapala, edited by C. D. Dalal, M. A. and Dr. P. D. Gururaj, P. D.	2-4
21. A Descriptive Catalogue of the Manuscripts in the paper MSS in the Shri Chhatra of Jaipur, edited by C. D. Dalal, M. A., and edited by I. P. Chatur 1924.	5-

List of Places.

अणपुर २६-५; २७-६.

अणहिलपत्तन ५४-२३.

अणहिलपाटक ५-८; २३-१०, १७; ३५-८;

३६-११, २४; ४७-७; ४३-१, ३०; ४४-२९; ५४-२३.

अणहिलपुर ४१-७.

अरुआपयक १४-१३; २४-७.

आतरसुम्बक २७-१.

आशापल्ली १६-२५; ३०-२.

उज्जयिनी २७-२४.

उनाउआ ४३-१९-२०.

ओडा २९-२९.

खेटकाधारपयक ५-२१.

खेटकाधारमडल १७-१८.

घोषावेलाकुल २७-१७.

चतुरत्तर चतुरासिका १७-१९.

चन्द्रावती३०-१५.

चन्द्रावतीकरण ३३-१२.

चाज ? २६-२८.

जाम्बूग्राम ५२-२६.

डीसा ५०-७.

डेडद्रा ५०-२५.

दण्डाहीपयक २४-१४.

दन्दाहीयकपयक ३४-८.

नरमसुद्र ९-२५.

नागमारिका ८-१३; १४-१.

नुमारीपयक ५४-२४.

पत्राल १८-१९.

पत्तन १४-८; १९-२७; २१-९; "

२४-२८; २५-४; २५-७, २७-१६; ३८

२६; ३८-२८, ३९-३; ४२-८; ५३-१०

पेटलाउर १५-५; १७-१९.

पेटलापत्र १५-९.

प्रभाम ४४-२.

प्रह्लादनपुर ३३-१८.

वर्बरक ५-१३.

वालुआ ३४-८, ३५-९; ४३-२; ४३-१६;

४४-१; ४५-१; ४२-११, ५०-१३; ५१-

१२; ५२-२४..

भीमपत्नी २-२२.

भृगुकच्छ ८-१.

मण्डलकरण २५-१२.

महामण्डपिका १४-१.

माण्डलिकपयक २५-२२.

मुहुडासा २६-४; २७-६.

मोटेरा २३-१२; ५०-६.

योगिनीपुर ३२-९

लाटापत्नी ११-२९; २६-२५.

वर्धमान १४-१३; ५२-२४.

शाकम्भरी ५-१८.

सखारी १९-२९; २१-१२.

सपादल्ल ५-१५.

मिरनार ४५-२२.

मतीतापुर २५-१२.

